

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BASINDA TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ (1950-1954)

Serra YAZICI ÖZEL

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ FERHAN KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU

EDİRNE 2018

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI... ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serra YAZICI ÖZEL

tarafından

hazırlanan

...Başında Türk-Yunan İlişkileri (1980-1994)

Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10. maddeleri uyarınca 03.08.2018 Cuma günü saat 11:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin

* Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Ferhan KIZILIDÖKME MOĞLAĞOĞLU (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Sahin KILIÇ	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Nilgün ELAM	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10206583
Yazar Adı / Soyadı	SERRA YAZICI ÖZEL
T.C.Kimlik No	30227126238
Telefon	5448786284
E-Posta	serrayazici@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Basında Türk-Yunan İlişkileri (1950-1954)
Tezin Tercümesi	Turkish-Greek Relations in Press (1950-1954)
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations ; Tarih = History
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	204
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ FERHAN KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU
Dizin Terimleri	Türkler=Turks ; NATO=North Atlantic Treaty Organisation ; Türk basını=Turkish press ; Siyasi ilişkiler=Political relations ; Sosyal ilişkiler=Social relations
Önerilen Dizin Terimleri	Türkiye = Turkey, Yunanistan = Greece, Adnan Menderes = Adnan Menderes, Sofokles Venizelos = Sofokles Venizelos

06.08.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Basında Türk-Yunan İlişkileri (1950-1954)

Hazırlayan: Serra YAZICI ÖZEL

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı 1945 yılında sona ermiştir. Savaş sonunda ABD gücünü yitirmiş, Sovyetler ise savaştan güçlenerek çıkmıştır. Bu da dünya konjonktürünün değişmesine neden olmuştur. ABD hegemonyasındaki tek kutuplu dünya artık ABD ve Sovyetler ekseninde iki kutuplu hale gelmiştir. Savaşta, Türkiye savaş dışında kalarak denge politikası izlemiştir. Yunanistan ise Almanların ve İtalyanların işgaline uğramış ve savaştan ağır yaralar alarak çıkmıştır. Tam toparlanamadan da ülke içinde çıkan iç çatışmalar neticesinde iç savaşla mücadele etmiştir. Birbirine komşu Türkiye ve Yunanistan Sovyetlerin tehditlerine maruz kalmıştır. Bu nedenle iki ülke Batıya yakınlaşarak ortak hareket etmeye başlamış ve NATO'ya üye olmuştur.

Türkiye ve Yunanistan arasında bu süreçte karşılıklı üst düzey ziyaretler yoğunlaşmış ve bir takım anlaşmalar yapılmıştır. Böylece iki ülke arasındaki yakınlaşma sadece siyasi boyutta kalmamış, kültürel ve sosyal alanlara da yansımıştır. 1950-1954 yılları arasında iki ülkenin her alanda yakınlaşması, Türk ve Yunan basınına dolayısıyla kamuoyuna yansımıştır. 1954 yılı itibariyle de iki ülke arasındaki bu dostluk, Kıbrıs sorununun uluslararası boyuta taşınmasıyla yavaş yavaş kopma noktasına gelmiştir. Bu tezde Türkiye ve Yunanistan'ın 1950-1954 yılları arasındaki yakınlaşmasının her iki ülkenin basınında nasıl ele alındığı ve kamuoyundaki yansımaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Adnan Menderes, Sofokles Venizelos, Basın, NATO

Name of Thesis: Turkish-Greek Relations in Press (1950-1954)

Prepared by: Serra YAZICI ÖZEL

ABSTRACT

The Second World War ended in 1945. At the end of the war the USA fell from power and the USSR grew stronger which caused the international conjuncture to alter. The monopoly hegemony of USA over the world came to an end and the adversary politics between the USA and the USSR started. During the war, Turkey carried out an equilibrium policy by standing out of the war. On the other hand, Greece was occupied by Germans and the Italians that led to the severe damage of the country. War-torn Greece also went through a civil war due to the inner turmoil of the state. The neighbors Turkey and Greece faced the USSR threats which pushed them to a convergence policy by approaching to the West and they joined to NATO.

An increased number of high-profile visits executed and a set of agreements accorded between Turkey and Greece within this period. Thereby the rapprochement between the two states acquired a social and cultural dimension besides political. The rapprochement between two countries in all areas from 1950 to 1954 was also reflected in Greek and Turkish press. As of 1954, the Cyprus issue scaled up to an international level that led the amity between Greece and Turkey to come to a breakaway point. This thesis studies the Greece's and Turkey's press coverage of the rapprochement between two states through 1950-1954 and also its reflections to the public opinion.

Keywords: Turkey, Greece, Adnan Menderes, Sofokles Venizelos, Press, NATO

ÖNSÖZ

Bu tezde Türkiye ve Yunanistan'ın 1950-1954 yıllarındaki ilişkilerinin ve aralarındaki yakınlaşmanın her iki ülkenin basınında nasıl yer aldığı ve kamuoyundaki yansımaları ele alınacaktır.

Birinci bölümde 1950-1954 yıllarına genel bir bakış yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından SSCB ve ABD ekseninde değişen uluslararası sistem, bu sistemin Türkiye ve Yunanistan'a etkisi ile yaşanan siyasi gelişmeler ve bu yıllar arasında Türkiye ve Yunanistan'ın iç ve dış politikasına değinilecektir.

İkinci bölümde 1950-1954 yılları arasındaki Türk-Yunan ilişkileri ve aralarında sorun olan Kıbrıs konusu basın aracılığıyla değerlendirilecektir. Ayrıca Kıbrıs sorununun yanı sıra Türkiye ve Yunanistan arasında sosyal, kültürel, eğitim ve askeri alanlarda ilk yakınlaşmaların ve karşılıklı ziyaretlerin iki ülke basınındaki yansımaları incelenecektir.

Son bölümde ise söz konusu dönemde Türkiye ve Yunanistan arasında dostluk bağlarını en çok güçlendiren ve derinleştiren üst düzey karşılıklı ziyaretler iki ülkenin basını ve kamuoyu üzerindeki etkileri ele alınarak incelenecektir. Öncelikle 1952 yılında Sofokles Venizelos ve Adnan Menderes'in yaptıkları karşılıklı ziyaretler, ardından aynı yılın Haziran ayında Yunan Kralı ve Kraliçesinin Türkiye ziyareti, Kasım ayında ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ve Batı Trakya ziyareti ve 1953 yılında Yunanistan Başbakanı seçilen General Papagos'un Türkiye ziyareti iki ülkenin basını aracılığıyla değerlendirilecektir.

Bu tez hazırlanırken konuya ilişkin temel eserler ve resmi kurum ve kuruluşların yayınlarının yanı sıra Türkiye ve Yunanistan'da yayımlanan birçok gazetenin ilgili tarihlerdeki nüshaları taranmıştır. Çalışma, elde edilen veriler

ışığında belirli bir plan dahilinde kaleme alınmıştır. Yunan gazetelerinden özellikle doğrudan alıntılanan metinlerin çevirileri tarafımdan yapılmıştır.

Tezin hazırlık aşamasında her zaman yanımda olan başta danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ferhan KIRLIDÖKME MOLLAOğLU'na, desteklerini esirgemeyen Öğr. Gör. Utku KIRLIDÖKME ve değerli çalışma arkadaşlarıma, ailem ve sevgili eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1950-1954 YILLARINA GENEL BAKIŞ

1.1. İkinci Dünya Savaşı Ertesinde Uluslararası Ortam	3
1.1.1. SSCB'nin Tutumu, Türkiye ve Yunanistan	3
1.1.2. ABD'nin Tutumu, Truman Doktrini ve Marshall Planı	7
1.1.2.1. NATO'nun Kuruluşu	9
1.1.2.2. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO Üyelikleri	10
1.1.3. Yugoslavya'nın Durumu	19
1.1.3.1. Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya Yakınlaşması, Balkan Paketi	21
1.2. 1950-1954 Yıllarında Türkiye ve Yunanistan'ın İç Politikaları	27
1.2.1. Türkiye'nin İç Politikası	27
1.2.2. Yunanistan'ın İç Politikası	30
1.3. 1950-1954 Yılları Arasında Türkiye ve Yunanistan'ın Dış Politikaları ...	35
1.3.1. Türkiye'nin Dış Politikası	35
1.3.2. Yunanistan'ın Dış Politikası	36

II. BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA İLK YAKINLAŞMALAR

2.1. 1950-1954 Yıllarında Türk-Yunan İlişkilerine Genel Bakış	38
2.1.1. Ticari Gelişmeler	38
2.1.2. Patrikhane ve Azınlıklar	42
2.2. Kıbrıs Sorunu	46
2.2.1. Sorunun Gündeme Gelişi	46
2.2.2. Sorunun Uluslararası Boyuta Taşınması	56
2.3. Türkiye ve Yunanistan Arasında İlk Ziyaretler	59
2.3.1. İktisadi Alanda Ziyaretler	66
2.3.2. İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın Yunanistan Ziyareti	67
2.4. Eğitim, Kültürel ve Sosyal Alanlarda İlk Adımlar	73
2.5. İlk Askeri Temaslar	79
2.6. Türk ve Yunan Siyasetçilerin Türk-Yunan Yakınlaşmasına İlişkin Açıklamaları	84

III. BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDAKİ ÜST DÜZEY ZİYARETLER

3.1. Sofokles Venizelos'un Türkiye Ziyareti (30 Ocak-6 Şubat 1952)	95
3.1.1. Venizelos'un Ankara Temasları	96
3.1.2. Venizelos'un İstanbul Temasları	108
3.1.3. Ziyaretin Ardından Basına Yansıyan Açıklamalar	109
3.2. Başbakan Adnan Menderes'in Yunanistan Ziyareti (27 Nisan-2 Mayıs 1952)	113
3.2.1. Ziyaretin Ardından Basına Yansıyan Açıklamalar	121

3.3. Yunan Kralı ve Kraliçesinin Türkiye Ziyareti (7 Haziran-14 Haziran 1952)	123
3.3.1. Kral ve Kraliçenin Ankara Temasları	125
3.3.2. Kral ve Kraliçenin İstanbul Temasları	130
3.4. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti (27 Kasım-2 Aralık 1952)	136
3.4.1. Celal Bayar'ın Selanik ve Batı Trakya Ziyareti	147
3.5. Başbakan General Papagos'un Türkiye Ziyareti (16 Haziran-20 Haziran 1953)	155
3.5.1. Ziyaretin Ardından Basına Yansıyan Açıklamalar	158
SONUÇ	161
KAYNAKÇA	168
EKLER	175

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği

GİRİŞ

Türkiye ve Yunanistan birbirine komşu ve tarih boyunca uzun yıllar birlikte yaşamış ortak tarihi değerler ve kültüre sahip iki ülkedir. Bu tezde bu ortak değerler bütünü düşünülmüş ve dolayısıyla iki ülkenin 1950-1954 yıllarındaki ilişkileri basın aracılığıyla ele alınacaktır. Söz konusu dönem hem Türkiye hem de Yunanistan için oldukça önem arz eden yıllardır. İki ülkenin dostluğu da bu dönemde doruk noktaya ulaşmıştır. Bu yüksek lisans tezi 1950-1954 yılları boyunca iki ülke tarafından gerçekleşen karşılıklı ziyaretlerin ve yapılan anlaşmaların Türk ve Yunan basını aracılığıyla kamuoyunda nasıl karşılandığını gözler önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir. Tezin hazırlık aşamasında konuyla ilgili temel eserler, resmi kurum ve kuruluşların yayınları, resmi belgeler ve ilgili dönem boyunca Türkiye ile Yunanistan'da yayınlanmış çeşitli gazete nüshaları taranarak belirli bir plan dahilinde kaleme alınacaktır.

Tezin birinci bölümünde; 1950-1954 yıllarında yaşanan siyasi olayların Türkiye ve Yunanistan'a etkileri incelenecektir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle uluslararası sistemde gerçekleşen değişiklik ile birlikte ABD'nin tek güçlü devlet konumunun değiştiği, karşısında artık güçlü bir SSCB'nin var olduğu ve her iki ülkenin Türkiye ve Yunanistan üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. SSCB, Türkiye ve Yunanistan üzerinde baskı kurmaya başlamış bunun neticesinde de ABD, Türkiye ve Yunanistan'a destek vererek her iki ülkeyle yakınlaşmaya çalışmıştır. Bunun en güzel örnekleri de ABD tarafından Türkiye ve Yunanistan'a Truman Doktrini ve Marshall Planı ile ekonomik ve askeri yardımların yapılması olmuştur. Yardımların ardından hem Türkiye hem de Yunanistan Batıya yakınlaşmaya başlamış ve ortak hedefler doğrultusunda birbirlerine paralel şekilde hareket etmeye başlamıştır. Bu amaçla her iki ülke de 1950 yılında patlak veren Kore Savaşı'na asker göndermiş bu da NATO'ya üyeliklerini sağlamıştır. Bu gelişmelerin ışığında Türkiye ve Yunanistan'ın bu dönemdeki özellikle Yugoslavya ile yakınlaşarak kurdukları

Balkan Paktı gibi ortak dış politika adımları ve iç politikalarının da bir değerlendirmesi yapılacaktır.

İkinci bölümde, 1950-1954 yılları arasında Türk-Yunan ilişkilerinin bir değerlendirmesi yapılarak iki ülke arasında gerçekleşen ilk yakınlaşma hareketleri ve karşılıklı ziyaretler ve iki ülke arasındaki Kıbrıs sorununa basın yoluyla incelenecektir. Burada önemli olan iki ülkenin ilk yakınlaşma hareketlerinin sadece siyasi alanda değil sosyal, kültürel, eğitim ve askeri alanlarda da gerçekleşmiş olmasıdır. 1951 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Kültür Anlaşması ve İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın Yunanistan ziyareti bunun en güzel örneğini teşkil etmektedir.

Son bölümde ise, Türk-Yunan dostluğunun bu dönemde üst düzey karşılıklı ziyaretlerle en üst seviyeye ulaşması ele alınacaktır. Önce Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. Ardından da Türkiye Başbakanı Adnan Menderes aynı yıl Yunanistan'a iade-i ziyarette bulunmuştur. Ancak en önemli ziyaretler Yunan Kralı ve Kraliçesi'nin Türkiye ziyareti, sonrasında da Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ziyaretleri olmuş, bu ziyaretler her iki ülke kamuoyunda memnuniyetle karşılanmış ve basında yakından takip edilmiştir. Bir sonraki ziyaret ise Yunanistan'da 1952 yılının sonunda Başbakan seçilen General Papagos'un 1953 yılındaki Türkiye ziyaretidir. Bu dönem bu ziyaretlerle perçinlenen dostluk bağları açısından oldukça önem arz etmektedir. Her iki ülkenin basını tarafından takip edilen bu ziyaretlere ve yorumlara özellikle yer verilmiştir.

Bu güzel dostluk 1954 yılı itibariyle yavaş yavaş sarsılmaya başlamış ve iki ülke arasında Kıbrıs sorununun Yunanistan tarafından uluslararası bir boyut kazanmasıyla yavaş yavaş bozulmaya başlamış neredeyse durma noktasına gelmiştir.

I. BÖLÜM

1950-1954 YILLARINA GENEL BAKIŞ

1.1. İkinci Dünya Savaşı Ertesinde Uluslararası Ortam

İkinci Dünya Savaşı 1945 yılında sonlanmış, savaşa kadar güçlü durumda olan birçok ülke (Almanya, Fransa gibi) yenik düşmüş ve ağır tahribata uğramış, silahlı kuvvetlerinin neredeyse tamamına yakını terhis etmek zorunda kalmışlardır. Batılı devletlerin arasından bir tek ABD savaş boyunca var olan gücünü korumuştur. Ancak savaşın bitiminde ABD'nin tek güç konumunu yitirdiği ve karşısında artık güçlü bir SSCB'nin yer aldığı da bilinmektedir. SSCB'nin güçlü duruma gelmesi ise dünya konjonktüründe değişikliğe neden olmuş, ABD'nin önderliğindeki tek kutuplu dünya düzeni artık iki kutuplu hale gelmiştir. Oluşan bu iki kutuplu sistem tam olarak 1947 yılı Mart ayında ABD Başkanı'nın Truman Doktrinini ilan etmesiyle ortaya çıkmıştır.¹ Bu iki kutuplu sistem ile Doğu ve Batı Blokları resmen kesinleşmeye başlamış ve böylece dünya 1989 yılına kadar devam edecek olan Soğuk Savaş dönemine girmiştir. Soğuk Savaş döneminde 1950'li yıllar gerginliklerin yaşandığı, arada Kore Savaşı gibi sıcak savaşların da yaşandığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, 1960'lı yıllar ve sonrasında, bu iki kutup arasında önce yumuşama sonra da devletler arasındaki ilişkilerde de değişimlerin başladığı söylenebilmektedir.²

1.1.1. SSCB'nin Tutumu, Türkiye ve Yunanistan

İkinci Dünya Savaşı ertesinde SSCB, artık düşman devletlerle çevrili değil, dünyanın iki büyük gücünden birisi, Avrupa'nın en büyük gücü, çevresinde de kendi siyasal rejimine benzeyen devletler bulunan ve bunların sayısını artırmak isteyen bir bloğun lideri durumuna gelmiştir.³ Savaşın

¹ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2012, s. 862.

² Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1995, s. 703.

³ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve ...*, s. 862.

ertesinde, Çarlık Rusya'sının geleneksel politikasını uygulamaya başlamıştır. Doğu'daki ve Güney Avrupa'daki ülkeleri işgal ederek komünizmin yayılmasını sağlamıştır.⁴ Bu dönemde SSCB'nin en büyük baskı yaptığı ülkeler tabii ki Türkiye ve Yunanistan'dır. Türkiye'de Boğazlarda üs kurmak, ayrıca Kars ve Ardahan'ı kendi topraklarına katmak istemesi; Yunanistan'da ise ülkede çıkan İç Savaş'ta komünistleri destekleyerek savaşı körüklemesi söz konusudur. Sovyetlere karşı koyabilecek tek devlet ABD olduğundan hem Türkiye hem de Yunanistan ABD'ye yaklaşmaya başlamıştır.⁵

SSCB, savaş ertesinde öncelikle Avrupa'da işgal ettiği ülkelerin başlarına komünist liderler getirmiştir. Batı ülkelerine karşı da SSCB, "Demir Perde"⁶ diye anılan ülkelerle doğu bloğunu güçlendirmek için çeşitli işbirliği ve dostluk anlaşmaları imzalamıştır. Ayrıca, ABD'nin Türkiye ve Yunanistan başta olmak üzere birçok ülkeye uygulamaya koyduğu yardım paketlerine karşılık tedbirler alma yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Bu tedbirlerin en güzel örneği de 5 Ekim 1947 tarihinde SSCB'nin önderliğinde Komünist Demir Perde ülkelerinin liderlerinin Silezya'da bir araya gelmesiyle Kominform adlı oluşumun kuruluşudur.⁷ Daha sonra 1953 yılında Stalin'in ölmesi SSCB tarihinde sistem değişikliğine gitmesine neden olmuştur. Bu değişiklikte SSCB'nin ekonomisinin yeniden yapılandırılması ve uluslararası ilişkilerinde de gerginliğin azaltılmasının hedeflendiği söylenebilir. SSCB 1954 yılı itibariyle de Batı Bloğunun kurmuş olduğu NATO'ya karşı olarak, Doğu Bloğunda yer alan devletleri ilk önce 1954 yılında bir araya getirmiştir. Ardından da bu devletler

⁴ Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, ODTÜ Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara 2014, s. 4.

⁵ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s. 659.

⁶ Demir Perde, Winston Churchill tarafından SSCB'nin işgal ettiği ve komünist liderler tarafından yönetilmeye başlanan Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Fransa ve İtalya gibi ülkelere verilen deyimdir. Daha sonra bu ülkeler Kominform'u kurmuşlardır. (Bkz. Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s. 664.)

⁷ Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitapevi, Haziran 1997, s. 273.

1955 yılında Varşova’da toplanmışlar ve bir anlaşma imzalayarak Varşova Paktı’nı kurmuşlardır.⁸

SSCB’nin bu dönemde Türkiye ile ilişkilerine bakıldığında Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’na katılmamış ve bir tarafta yer almayarak savaş dışı kalma politikası izlemiştir. Ancak Türkiye hem konumu hem de izlediği bu politika gereği savaşa dâhil olmasa da SSCB’nin baskısına maruz kalmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler, özellikle Boğazların denetimi konusunda iki ülke arasında anlaşmazlık ortaya çıkınca, 1945 yılında Sovyetlerin 1925 Türk-Sovyet Dostluk Antlaşmasını tek taraflı feshetmesi⁹ ile gerginleşmiştir. 1951 yılına kadar da ilişkiler çoğunlukla karşılıklı notalarla devam etmiştir. Bu nedenle iki ülke arasında 1946-1951 yılları notalar dönemi olarak adlandırılmıştır.

Notalar döneminde ikili ilişkilerde önemli gelişmelere neden olan ilk Sovyet notası 8 Ağustos 1946 tarihinde Boğazların durumu ile ilgili olarak Türkiye’ye verilmiştir. Bu notaya Türkiye’nin yanıtı ise 22 Ağustos 1946 tarihinde olmuştur.¹⁰ SSCB’nin Türkiye’ye verdiği bu notaya ABD’nin de tepkisi sert olmuştur. Çünkü ABD’li yetkililer, SSCB’nin asıl amacının Türkiye ve tüm Orta Doğu’yu ele geçirmek olduğunu düşünmekteydiler. Bu amaçla araya giren ABD de SSCB’ye bir nota göndermiştir. Bu notada, Türkiye’nin Boğazlar üzerinde tek başına elinde olan hakimiyetinin devam etmesi gerektiğini ve Boğazların Karadeniz’e kıyısı olan ülkelerin hakimiyetlerine bırakılmasının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir.¹¹ ABD’nin araya girmesine rağmen, SSCB’nin ikinci notası ise yine aynı konuyla ilgili 24 Eylül 1946 tarihinde olmuş, Türkiye’nin yanıtı da 18 Ekim 1946’da verilmiştir. Bu nota alışverişleri

⁸ Varşova Paktı: SSCB, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Arnavutluk arasında 14 Mayıs 1955’te imzalanan dostluk, işbirliği ve karşılıklı yardım anlaşmasıdır. (Bkz: Eren Tellal, “SSCB’yle İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt I: 1919-1980, 16. Baskı, 2011, s. 510.)

⁹ Selim Deringil, *Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2015, s. 256.

¹⁰ Eren Tellal, *a.g.m.*, s. 504.

¹¹ Nasuh Uslu, *Çatlak İttifak: 1947’den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2016, s. 69.

SSCB'nin, Türkiye'nin NATO'ya katılım girişimini 3 Kasım 1951'de verdiği bir notayla kınamasıyla devam etmiş, bu notaya Türkiye'nin yanıtı ise hemen ardından 12 Kasım 1951 tarihinde verilmiştir.¹² Türkiye'nin NATO üyeliğine doğru ilerlemeye başlaması ve Orta Doğu Komutanlığı'na katılımı da SSCB tarafından 24 Kasım 1951 tarihli bir nota ile kınanmıştır. Türkiye'nin yanıtı 19 Aralık tarihinde olmuştur. SSCB'nin bir sonraki notası ise 28 Ocak 1952 tarihinde olmuş ancak Türkiye bu notayı yanıtsız bırakmıştır. Çünkü artık Türkiye NATO üyeliği kesinleşmiş ve Batı Blokunda yer almaya başlayan bir ülke olmuştur.¹³ 1953 yılı itibariyle de SSCB'de Stalin'in ölümü ile Türkiye ve SSCB arasındaki ilişkilerin yavaş yavaş normalleşmeye başladığı söylenebilir.

SSCB'nin, İkinci Dünya Savaşı ertesinde Yunanistan ile ilişkilerinde ise Türkiye ile olduğu gibi baskıcı tutum sergilediği bilinmektedir. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan önce İtalyanların, ardından da Almanların işgaline uğramış, İngilizlerin baskılarına maruz kalmış ve savaş sonunda 1944 yılında İngiltere ve Sovyetler arasında imzalanan Yüzdeler Antlaşması¹⁴ ile İngilizlerin nüfuz alanına bırakılmıştır. Bu da Yunanistan'ın İngiltere ve dolaylı olarak da Sovyetlere karşı olduğunu göstermektedir. İki ülke, bu dönemde ilişkilerini tamamen kesmemiş olsa da 1948 itibariyle hem Yunanistan hem de SSCB büyükelçiliklerini geri çekmiştir. Daha sonra 1953 yılında Stalin'in ölmesiyle SSCB politikasının değişmesi ve ılımanlaşmaya başlaması Yunanistan'ı da şaşırtmıştır.¹⁵

¹² Eren Tellal, *a.g.m.*, s. 506.

¹³ Eren Tellal, *a.g.m.*, s. 506.

¹⁴ Yüzdeler Antlaşması: Sovyet lideri Stalin ile İngiltere lideri Churchill arasında Moskova'da, İkinci Dünya Savaşı sonunda Balkan ülkelerinin nüfuz bölgelerinin tespitindeki görüşmelerde yapılan anlaşmadır. Anlaşma neticesinde Yunanistan İngiliz nüfuz alanına bırakılmıştır. (Bkz. Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 49.)

¹⁵ Evanthis Hatzivassiliou, *Greece and The Cold War: Frontline State, 1952-1967*, Routledge Taylor&Francis Group, 2006, s. 44.

1.1.2. ABD'nin Tutumu, Truman Doktrini ve Marshall

Planı

İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde ABD geleneksel tecrit (kendini soyutlama) politikasını bırakmış ve SSCB'nin hareket ve girişimleri ile dünya genelinde yarattığı tehlike ve Sovyetlerin yayılmacılığını önlemek amacıyla "çevreleme politikası (containment policy¹⁶)" uygulamaya başlamıştır. Böylece dünyanın çeşitli bölgelerinde, o bölgelerdeki devletlerle siyasi, ekonomik ve askeri ittifaklar kurmaya yönelmiştir.¹⁷ Bu amaçla ABD ilk olarak Türkiye ve Yunanistan'ı kendi tarafına çekmeye çalışarak bu iki ülkeyle yakınlaşmaya başlamıştır. Çünkü 1947 yılının başında İngiltere kendi ülkesindeki ekonomik zorluklar nedeniyle, hem Türkiye hem de Yunanistan'a verdiği askeri ve ekonomik yardımları 31 Mart 1947 itibarıyla kesmeye karar vermiş ve bunu da ABD'ye bildirmiştir.¹⁸ Yunanistan hem ABD hem de İngiltere'den bu yardımları kendi iç politikasındaki çatışmaları sona erdirebilmek amacıyla alıyorken, Türkiye ise Sovyetlerin tehditlerine direnmekteydi. İngiltere'nin bu kararı almasıyla özellikle Yunanistan'ın durumu giderek kötüleşmeye başlamış, bu da ABD'nin gerek Türkiye gerek Yunanistan ile yakınlaşmaya başlamasına neden olmuştur.¹⁹

Bu amaçla ilk olarak, 12 Mart 1947 yılında ABD Başkanı Harry Truman, Amerikan Kongresinde yaptığı konuşma neticesinde Türkiye ile Yunanistan'a toplam 400 milyon dolarlık askeri yardım yapmayı önermiştir. Truman Doktrini adıyla verilmesi kararlaştırılan askeri yardımla Türkiye'ye 100 milyon, Yunanistan'a ise 300 milyon dolar yardım devreye girmiştir. Bu yardım, Türkiye'de 12 Temmuz 1947 tarihindeki anlaşmayla uygulanmaya

¹⁶ Çevreleme Politikası (Containment Policy), ABD'nin II. Dünya Savaşı ertesinde SSCB başta olmak üzere Doğu Bloğunu karşısına alarak onun etrafındaki devletlerle oluşturduğu veya oluşmalarında katkıda bulunduğu askeri ittifaklardır. Bunların en önemlisi 1949'da kurulan NATO'dur. (Bkz. Baskın Oran, "Dönemin Bilançosu", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I: 1919-1980, 16. Baskı, 2011, s. 485.)

¹⁷ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 3.

¹⁸ Nasuh Uslu, *a.g.e.*, s. 72.

¹⁹ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 5.

başlanmıştır.²⁰ Truman Doktrini Türkiye’den çok Yunanistan açısından oldukça önem taşımaktadır. Çünkü o dönemde Yunanistan iç savaş ile mücadele etmekte ve ekonomisi de gittikçe kötüye gitmektedir. Türkiye ise, Truman Doktrini ile bir takım askeri ve ekonomik sorunlarını çözmeyi ummaktadır. Bunun altında da savaş sonrası Türkiye’nin maruz kaldığı Sovyet tehdidinin yok edilmesi ve ülkenin gelişmesi için yabancı sermayenin gerekliliğini anlamış olması yatmaktadır.²¹ ABD için de asıl önemli olan, bu yardımla Yunanistan’ın içinde bulunduğu iç savaştan kurtarılması ve Avrupa’nın güvenliğinin sağlanmasıdır.²²

Truman Doktrini Türkiye ve Yunanistan’a verilmesine karşın, sonuçları sadece Türkiye ve Yunanistan ile sınırlı olmamıştır. Çünkü İkinci Dünya Savaşı’ndan Avrupa’da birçok devlet ağır tahribat alarak ve ekonomik durumları da çöküntüye uğrayarak çıkmıştır. Bu durumun bir kargaşaya neden olabileceği düşüncesi ve Sovyet yayılmacılığının önlenmesi gerektiğinden ABD ve Avrupa’daki devletler kendi aralarında ekonomik anlamda anlaşmalar imzalamışlardır.²³ Bunun neticesinde de ABD, bir yardım paketi daha hazırlamaya koyulmuş ve bu ekonomik yardım paketini 5 Haziran 1947 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı George Marshall hazırlamıştır. Söz konusu ekonomik yardım paketi Türkiye ve Yunanistan dâhil 16 Avrupa ülkesini kapsamaktadır. Marshall Planı adıyla verilecek yardım paketine göre, Avrupa ülkeleri kendi aralarında ekonomik işbirliğine gidecekler, ortaya çıkabilecek açıklar ise ABD tarafından karşılanacaktır.²⁴ Marshall Planına önceleri Türkiye’nin dahil olma isteği Amerikalılar tarafından kabul edilmemiştir. Çünkü Türkiye İkinci Dünya Savaşı’na fiili olarak katılmamış ve savaştan doğrudan bir zarar görmemişti. Ancak daha sonra Türk liderler Amerikalıları ikna etmişler ve yardım paketi Türkiye’ye 4 Temmuz 1948’de Türkiye ile ABD arasında imzalanan Ekonomik İşbirliği Anlaşması ile verilmeye başlanmıştır.²⁵

²⁰ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 270.

²¹ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 6.

²² Oral Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*, İmge Kitabevi, Ankara 2016, s. 31.

²³ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s. 667.

²⁴ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 271.

²⁵ Nasuh Uslu, *a.g.e.*, s. 75-76.

Yunanistan açısından ise savaşın ertesinde gelen bu ABD yardımları bir lütuf gibi görülmüştür. İlk sırada da, geniş kapsamlı ve karşılıksız yardım olan Marshall Planı oluşturmaktadır. İkinci olarak da, Yunan yetkililerin yardımın boyutunda ekonomik olmayan faktörler üzerinde oynama yapmasına izin veren hükümetten hükümete yapılan yardım düzenlemesidir.²⁶ Sonuç olarak, Truman Doktrini ve Marshall Planının devreye girmesiyle ABD çevreleme politikasını tam olarak uygulamaya başlamış, Türkiye ve Yunanistan'ın da Batı Blokunda yerlerini almasını sağlamıştır.

1.1.2.1. NATO'nun Kuruluşu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Berlin'in 1948 yılında SSCB tarafından işgal edilmesi ve ardından komünistlerin Çekoslovakya'da iktidarı ele geçirmeleriyle birlikte Batı Avrupa Birliği'nin fikri neticesinde NATO'nun kurulması gündeme gelmiştir.²⁷ Bu amaçla 4 Nisan 1949'da Brüksel Antlaşmasının taraf devletleri (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg) ile ABD, Kanada, İtalya, Danimarka, Norveç, Portekiz ve İzlanda Washington'da bir araya gelerek, NATO'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşmasını (North Atlantic Treaty Organization) imzalamışlardır. Antlaşma 24 Ağustos 1949'da yürürlüğe girmiştir.²⁸ Türkiye ve Yunanistan 18 Şubat 1952'de, 23 Ekim 1954'te Almanya Federal Cumhuriyeti ve 30 Mayıs 1982'de İspanya'nın katılmalarıyla NATO'nun üye sayısı 16 olmuş; daha sonra Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya 12 Mart 1999'da resmen katılmışlardır. Böylece üye sayısı 19'a ulaşmıştır.

Bu ittifak, ABD'nin Sovyetler Birliği karşısında uygulamaya başladığı “sınırlandırma politikasının” en önemli uygulaması olmuştur.²⁹ Bir savunma

²⁶ James Edward Miller, *The United States & The Making of Modern Greece: History & Power 1950-1974*, The University of North Carolina Press, 2009, s. 32.

²⁷ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 9.

²⁸ Çağrı Erhan, “ABD ve NATO'yla ilişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt I: 1919-1980, 16. Baskı, 2011, s. 543.

²⁹ Durmuş Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, 7. Baskı, Ankara 2010, s. 467.

örgütü olarak kurulan NATO'nun önemli özelliklerinden biri, ABD'nin barış zamanında Avrupa ülkeleriyle yaptığı ilk askeri ittifak olmasıdır. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşmuş kargaşa ortamında, Batı Avrupa ülkeleri ile ABD arasındaki ilişkilere belirli düzenlemeler ve kurallar getirmiş, diğer yandan iki kutup arasında başlamış soğuk savaşın zirvesini de oluşturmuştur.³⁰ NATO, üye devletler arasında siyasal ve ekonomik istikrarı sağlamak ve onlarla yakın ilişkiler kurmayı amaç edinmiştir. NATO'nun kurulmasına en sert tepkiyi ise SSCB vermiştir. Bu nedenle SSCB ve Doğu Bloğu ülkeleri de kendi savunma durumlarını gözden geçirmişler ve 1955 yılında Federal Almanya'nın NATO'ya alınması üzerine Varşova Paktı'nı kurmuşlardır.³¹ Böylece, iki kutup kendini keskin çizgilerle göstermeye başlamıştır.

1.1.2.2. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO Üyelikleri

1949 yılında kurulan NATO'ya Türkiye ve Yunanistan alınmamış ve 1950 yılında her iki ülke de üyelik başvurularını yapmıştır. Yunanistan, Nisan 1950'de iktidara gelen Başbakan Plastiras'ın yaptığı açıklamayla ilk kez NATO'ya üyelik konusunda resmen ilgilendiğini ortaya koymuştur.³²

Türkiye'nin ise birçok nedenden dolayı NATO'ya ilgi duyduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki; Sovyetlerin baskısıdır. İkincisi; NATO üyeliğinin, Türk devlet adamları tarafından Cumhuriyetin ilanından beri izlenen Batı'ya dönük dış politikanın bir gereği olarak görülmesidir. Üçüncü neden; örgütün dışında kalınması halinde ABD'den alınan ekonomik ve askeri yardımların azalacağından endişe duyulmasıdır. Dördüncü neden ise; kamuoyunun NATO'ya katılmanın gerekliliğine inanmaya başlamasıdır.³³ Ayrıca 1949 yılında kurulan NATO'ya Türkiye'nin katılıp katılamayacağı ülkenin iç politika

³⁰ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, 20. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara 2011, s. 270.

³¹ Ali Külebi, *Askeri Doktrinler ve Stratejik Yaklaşımlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2010, s. 77-78.

³² Konstantinos Svolopulos, *H Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1945-1981*, τόμ. Β', Εκδ. Εστία, Αθήνα 2001, s. 31.

³³ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 543-544.

problemi haline gelmiş ve iktidar partisi CHP ile muhalefet partisi DP bu ittifaka dahil olmak için ortak bir dış politika takip etmeye başlamışlardır.³⁴ Bu nedenlerle Türkiye, 11 Mayıs 1950'de CHP iktidarının son günlerinde NATO'ya ilk üyelik başvurusunda bulunmuş, ancak bu başvuru sonuçsuz kalmıştır. Daha sonra 25 Haziran 1950'de Moskova güdümlü Kuzey Kore birlikleri Güney Kore'ye karşı saldırıya geçince, yaklaşık üç yıl sürecek olan Kore Savaşı patlak vermiştir. Birleşmiş Milletlerin 28 Haziran'da Türkiye ve Yunanistan'a gönderdiği çağrıyla her iki ülke de olumlu cevaplamışlar ve Kore'ye asker (tugay) göndermeye karar vermişlerdir. 25 Temmuz 1950'de ise Türkiye'nin asker göndereceği açıklanmıştır.

Türkiye'nin ve daha sonra Yunanistan'ın da Kore'ye asker göndermesi özellikle Türkiye için NATO üyeliği yolunda çok büyük bir fırsat olmuştur. Bu yüzden 1 Ağustos 1950'de Türkiye ikinci kez Yunanistan ile birlikte üyeliğe başvurmuş, ancak Eylül ayında toplanan NATO Bakanlar Konseyinde başvurusu reddedilmiştir. Bu da, 16 Eylül 1950'de Türkiye ve Yunanistan'ın daha ziyade Doğu Akdeniz'in güvenliğine katkıda bulunabilecekleri görüşü ile geri çevrilmiştir. Ayrıca, reddedilmesinin ardında, ABD Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınmasının, örgütün gelişimini olumsuz yönde etkileyeceğini vurgulayan raporun önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.³⁵ Bu raporda Türkiye ve Yunanistan'a NATO üyeliği yerine bir Akdeniz Paktı kurulması ile ilgili önerilerde bulunulmuş ve bu pakta, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Mısır ve Türkiye'nin üye olmaları düşünülmüştür. Böylece, NATO üyesi olan ülkelerle NATO dışında kalan fakat ittifaka yakın ülkeler arasında Doğu Akdeniz'in güvenliği sağlanmış olacaktır.³⁶ Ancak Türkiye bu öneriyi pek olumlu karşılamamıştır.

³⁴ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 14.

³⁵ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 545-546.

³⁶ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 548.

ABD, Türkiye ve Yunanistan'ın Kore Savaşı'na asker göndermesinin ardından iki ülkenin NATO üyelikleri konusunda fikir değiştirmeye başlamıştır. İlk olarak da 17 Şubat 1951 tarihinde Ankara'da bulunan Amerikan Diplomatları Konferansı'nda Türkiye ve Yunanistan ile ilgili önemli bir karar verdiklerini açıklamıştır. Bu kararda, iki ülkenin en kısa zamanda NATO'ya dâhil edilmelerini sağlamak için tüm çabaları göstereceklerini ve her iki ülkeyi Orta Doğu'nun olduğu kadar Doğu Avrupa'nın da en kuvvetli savunma merkezi haline getireceklerini belirtmiştir.³⁷

1951 yılı Mart ayında da Yunanistan Başbakanı Venizelos “Cumhuriyet” gazetesine bir beyanat vermiş burada Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılmaları, askeri işbirliği ve Kıbrıs ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalarda:

“Türkiye ile Yunanistan arasında bir askeri işbirliğinin olmasını diliyorum. Ancak iki ülke önce ortak bir güvenlik paktına dahil olmalıdırlar. Ben çözüm olarak Türkiye ve Yunanistan'ın Atlantik Paktı'na dâhil olmalarını daha çok tercih etmekteyim. Ben Balkanlarda savunma hattının organize edilmesinin gerekli olduğu görüşündeyim. Bu nedenle de Yunanistan ve Türkiye'ye askeri yardım yapılmasının gerekli olduğu sonucuna vardım.”

Venizelos, Kıbrıs ile ilgili olarak da beyanatının devamında, Meclis'te de söylediği şekilde, bu sorunun Türk-Yunan ilişkilerini gölgede bırakmayacağını vurgulamıştır. Son olarak da, Kıbrıs'ın Yunanistan'ın olması durumunda Türk kıyılarının yakınlarında bulunan diğer Yunan adalarındaki gibi, Türkiye ile dostluk konusunda hiçbir tehlike olmayacağını dile getirmiştir.³⁸

³⁷ Akşam, 18/2/1951.

³⁸ Ta Nea, 7/3/1951; Embros, 8/3/1951; Benzer içerikli haber 7/3/1951 tarihli Cumhuriyet ve Akşam gazetelerinde de yer almaktadır.

Başbakan Venizelos'un bu açıklamalarından sonra, ABD'nin Mayıs 1951'de müttefiklerine Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınmasını önerdiği bilinmektedir. ABD'ye göre SSCB tehdidine karşı Yugoslavya'nın ve Güney Avrupa'nın korunmasının en etkili yolu NATO'nun güney kanadının Türkiye ve Yunanistan üyeliği ile güçlendirilmesi gerektiğidir.³⁹ Ancak, ABD'nin yaptığı bu teklife bir tek İtalya'dan destek gelmiş, onun dışında birçok itirazla karşılaşmıştır. Bir kere, NATO'nun İskandinavyalı üyeleri, Danimarka, Norveç ve Belçika, antlaşma alanının genişletilmesi halinde kendilerinin ilişkisi ve çıkarları dışında kalan Akdeniz bölgesinde bir savaşa sürüklenebileceklerinden ve Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınması durumunda da ABD'nin bu ittifak çerçevesinde kendilerine yapmakta olduğu askeri yardımın azalmasından endişe duymuşlardır.⁴⁰

Bu İskandinav ülkelerinin dışında en büyük itirazı gösteren devlet İngiltere'dir. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın doğrudan Avrupa yerine Orta Doğu'nun savunulması planı içinde alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun altında İngiltere'nin Orta Doğu'da kendi hakimiyeti ve bir güvenlik sistemi kurmak istemesi yatmaktadır.⁴¹ İngiltere'nin bu itirazı 1951 yılı Temmuz ayına kadar devam etmiştir.⁴² Daha sonra, İngiltere'nin itirazının yumuşamaya başladığı görülmektedir. Bunun nedeninin de Orta Doğu'daki siyasi havanın karışmaya başlamasından kaynaklandığı söylenebilir. Hatta İngiliz Dışişleri Bakanı Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada, Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya alınmalarının destekleneceğini açıklamış ve

“İngiliz Hükümeti Türkiye ile Yunanistan'ın Atlantik Paketi'ne alınması meselesini dikkatle inceledikten sonra, bu meselenin en güzel çözümünün Türkiye ile Yunanistan'ın Pakte alınmasında bulunduğu

³⁹ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 548-549.

⁴⁰ Mehmet Gönübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitapevi, 9. Baskı, Ankara 1996, s. 230; Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 550.

⁴¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Timaş Yayınları, 19. Baskı, İstanbul, Şubat 2014, s. 468.

⁴² Mehmet Gönübol, *a.g.e.*, s. 231.

*karar vermiştir. Aynı zamanda, İngiliz Hükümeti Türkiye'nin Orta Doğu'nun savunulmasında kendine düşen rolü oynaması üzerinde ısrarla durmaktadır” demiştir.*⁴³

İngiltere'nin itirazı da ortadan kalktıktan sonra Kanada'nın Ottawa kentinde 15 Eylül 1951'de üye ülkelerin Dışişleri Bakanlarının katılımıyla NATO üye devletlerin toplantıları başlamıştır. Toplantının ana konusunu Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üyelikleri oluşturmaktadır. Başta, Yunanistan ve Türkiye'nin resmen katılmaları için Roma'daki bir sonraki toplantıya kadar beklmeleri gerektiği açıkça belirtilmiştir. Ancak sonra, İskandinav ülkelerinin itirazlarına rağmen 16-20 Eylül 1951'de yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantılarında Türkiye ve Yunanistan'ın ittifaka çağrılmalarına karar verilmiştir. Sonunda, Kanada'nın başkenti Ottawa'da iki ülkenin NATO'ya girişleri kabul edilmiştir.⁴⁴ Daha sonra iki ülkenin NATO'ya girişlerini (özellikle Avrupa'daki ülkelere) destekleyenlerin sayısında artış olduğu söylenebilir.

ABD başkanı Truman 28 Eylül 1951'de, Büyükelçi Spawford'u Türkiye ve Yunanistan'ın katılımı ile ilgili olarak NATO görüşmesinde bir protokol imzalanması hususunda yetkilendirmiştir. Bunun üzerine her iki ülke de Roma'daki toplantıya gayri resmi olarak katılmışlardır.⁴⁵ 17 Ekim 1951'de ayrıca Türkiye ile ABD arasında Ortak Güvenlik Anlaşması, Türkiye'nin NATO'ya üye olmaya davet edildiği bir ortamda mektup teatisi yoluyla yapılmış ve sonunda, 22 Ekim 1951'de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girişini öngören Londra Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol Türkiye tarafından 10 Mart 1954'te TBMM tarafından onaylanmıştır.

Ancak, Türkiye'nin NATO'ya üyelik süreci SSCB tarafından olumsuz karşılanmış ve 3 Kasım 1951'de verdiği bir notayla bu girişimi kınadığını

⁴³ Mehmet Gönübol, *a.g.e.*, s. 231.

⁴⁴ Eleftheria, 15/9/1951; To Vima, 15/9/1951.

⁴⁵ Embros, 29/9/1951.

belirtmiştir. SSCB, Türkiye'nin NATO'ya üye olması durumunda NATO'nun saldırgan amaçlarına alet olacağını, bunun sorumluluklarına katlanmasını gerekeceğini bildirmiştir. Türkiye ise SSCB'nin notasına 12 Kasım 1951'de yanıt vermiş ve NATO'nun savunma amaçlı bir ittifak olduğunu belirtmiştir. Sonra da 1952'de üye olarak Norveç ile birlikte SSCB'ye sınırı olan ikinci NATO üyesi olmuştur.⁴⁶ Ayrıca, 19 Haziran 1951'de Türkiye'nin NATO üyeliğinden önce, NATO üyesi ülkeler arasında NATO Kuvvetler Statüsü Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye de NATO üyesi olunca bu sözleşmeye taraf olmak durumunda kalmıştır. Türkiye bu anlaşmayı 25 Ağustos 1952'de imzalamış, anlaşma 20 Mart 1954'te TBMM tarafından onaylamıştır. Bu sözleşmeye göre de, ABD'nin Türkiye topraklarında askeri tesisler ve üsler kurması ve askeri personel bulundurması kabul edilmiştir.⁴⁷

Daha sonra 16 Şubat 1952'de NATO üyesi 12 devletin kurmay heyetleri Lizbon'da bir araya gelerek görüşmelere başlamış⁴⁸ ve Türkiye ve Yunanistan'ın da askeri heyetleri bu görüşmelerde hazır bulunmuştur. Toplantı neticesinde her iki ülke 18 Şubat 1952'de resmen NATO üyesi olmuşlardır.⁴⁹ Konsey, Türkiye ve Yunanistan'ın kara ve hava kuvvetlerinin Güneydoğu Komutanlığına bağlanmasına karar vermiştir. Böylece her iki ülkenin NATO'nun güneydoğu kanadını oluşturduğu söylenebilir. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üyeliğinin ardından, her iki ülkenin ABD ile özellikle askeri alanda birkaç anlaşma daha imzaladığını söylemek mümkündür. Örneğin, Türkiye'nin üyeliğinden önce imzalanan NATO Kuvvetler Sözleşmesine 1953 yılına gelindiğinde bir düzenleme yapılmış ve 1953 yılı Ağustos ayında Türkiye ile ABD arasında Askeri Tesisler Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre de ABD'nin hava, deniz ve kara kuvvetlerinin Türk topraklarını kullanmalarına izin verilmiştir. Daha sonra ABD, 12 Ekim 1953'te Yunanistan ile de aynı

⁴⁶ Eren Tellal, *a.g.m.*, s. 506.

⁴⁷ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 555, 557.

⁴⁸ John O. Iatrides, *Balkan Triangle, Birth and Decline of an Alliance Across Ideological Boundaries*, Mouton, The Hague-Paris, 1968, s.78.

⁴⁹ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 549-550.

şekilde Tesisler Anlaşması imzalamıştır.⁵⁰ Böylece ABD, Yunanistan'daki deniz ve havayollarını da kullanma hakkını elde etmiştir.⁵¹ Bu anlaşmalar Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyeliği ile ABD'nin iki ülke üzerindeki etkisinin hissedilmeye başladığının bir göstergesi sayılabilmektedir.

Her iki ülkenin NATO üyeliğinin ardından Yunanistan Başbakanı Plastiras, Atina'da bulunan Cumhuriyet gazetesi muhabiri Haluk Durukal'a bir demeçte bulunmuştur. Başbakan Plastiras, Türkiye ile Yunanistan'ın yakın bir gelecekte bir federasyon halinde birleşecekleri görüşünde olduğunu ve Türkiye-Yunanistan ve Yugoslavya arasında daha sıkı işbirliği temenni ettiğini dile getirmiştir. Venizelos'un ziyaretinin ardından yapılan işbirliğinin her iki devletin dış siyasetleri ile ilgili olumlu sonuçlar verdiğini, Dışişleri Bakanı Venizelos'un Türkiye'de gördüğü sıcak kabulden duyduğu memnuniyeti de sözlerine eklemiştir. Başbakan demecinde Türk ordusu ile ilgili olarak da, Türklerle çarpışmış bir asker sıfatı ile Türk askerlerine saygısının sonsuz olduğunu ve Türk ordusunun Atlantik Paktı Orduları tarafında yer almasının büyük bir kazanç olduğunu belirtmiştir. Son olarak da, Türk halkına ve basınına Yunanistan dostluğuna karşı gösterdikleri yakınlıktan dolayı sevgilerini sunmuş, kıymetli meslektaş Adnan Menderes'e de derin takdir ve hürmetlerini göndermiştir.⁵²

Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyelikleri ile hangi komutanlığa bağlanacakları konusunun kararı alınmış ve bu sebeple 1952 yılı Mart ayı başında NATO Orduları Komutanı General Dwight Eisenhower heyetiyle birlikte Türkiye'ye gelmiştir. General ve heyetini Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut ve beraberindeki heyet karşılamıştır. Temaslarında Lizbon'da alınan kararlara göre Türkiye'nin NATO içindeki durumu, ordusuna vereceği kuvvet, Türkiye ve Ortadoğu'nun

⁵⁰ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s. 558.

⁵¹ Giannis Valinakis, *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1949-1988*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1989, s. 51.

⁵² Cumhuriyet, 1/3/1952.

savunması gibi konulara değinileceği bildirilmiştir. General Ankara'daki temaslarının ardından İstanbul'a geçmiş, buradan da Yunanistan ile temaslarda bulunmak üzere Selanik üzerinden Atina'ya geçmiştir. Türkiye'ye ilk defa geldiğini belirten General Eisenhower ayrıca *“NATO, Türkiye ile kıymetli bir üye kazanmıştır”* şeklinde bir yorumda bulunmuştur.⁵³

General Eisenhower, Ankara ziyaretinin ardından Yunanistan'da Kurmay Başkanı General Grigoropulos ve heyeti tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmış ve önce Selanik'te temaslarda bulunmuş, oradan da Atina'ya geçmiştir. Burada Yunanistan Kralı Pavlos ve Başbakan ile görüşmelerde bulunmuştur. Yapılan görüşmelerin daha çok askeri ve ekonomik alanlarda olacağı belirtilmiştir. Atina'da da büyük bir coşkuyla karşılanan Eisenhower, Yunanistan'da bulunmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve bir açıklamada bulunmuştur:

*“Bu seyahatimin amacı Türkiye ve Yunanistan'ın yani NATO'nun iki yeni üyesinin kurmayları ile görüşmektir. Asıl amacım ise bu devletlerin liderleri ile selamlaşmak, kurmayların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve zorluklarını görüşmek ve onlara bana yardımcı olabilecekleri kendi sorunlarım ve zorluklarım ile ilgili fikrimi anlatmaktır. Bu seyahatim şimdiye kadar başarılı olmuştur. ...”*⁵⁴

General Eisenhower, iki ülke temaslarının ardından Paris'e dönmüş ve Türk ve Yunan ordularının, mükemmel zihniyet ve fevkalade maneviyatından övgü ile bahsetmiştir. Ankara ve Atina ziyaretlerinin memnuniyet verici olduğunu söyleyerek, *“Türk ve Yunanların bizimle aynı görüşe sahip olduklarına eminim”* demiştir.⁵⁵

⁵³ Akşam, 3/3/1952.

⁵⁴ To Vima, 6/3/1952; Benzer içerikteki haber 6/3/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

⁵⁵ Akşam, 8/3/1952; Benzer içerikteki haber 8/3/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

Yunanistan Başbakanı Plastiras, General Eisenhower'ın gidişinden sonra Atina'da bulunan Milliyet gazetesi muhabiri Sulhi Garan'a bir beyanatta bulunmuş ve Türk-Yunan dostluğu ile ilgili olarak,

*“Türkler ve Yunanlar yüzyıllardır bir halk olarak yaşamış ve birçok noktada birbirlerine benzemektedirler. Bu yüzden de siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda sınırların ayrılmaması için işbirliği yapmaları gerekmektedir...”*⁵⁶ demiştir.

Ayrıca General Eisenhower ile Türk-Yunan yakınlaşmasına ilişkin de görüştüğünü belirttikten sonra beyanatının devamında Plastiras,

“bütün arzumuz, bütün Türkiye'yi idare eden samimi ve iktidar sahibi hükümet adamları ile el ele vererek her zaman ve her yerde müşterek bir cephe kurmak ve vatanlarımızın müdafaası için gerekirse aynı komuta altında çarpışmaktır. Bu anlamda Venizelos'un Türkiye'ye ziyaretinden çok memnunum. Türk Devleti lideri ve Hükümet Başkanının da Türk-Yunan dostluğuna benim gibi inanmaları, aynı hisleri taşımaları gerek benim gerek kabine arkadaşlarım ve gerekse Yunan milletin memnuniyetini arttıran sebeplerin başında gelmektedir. Son olarak ben Türk-Yunan dostluğuna ve birliğine inanıyorum” diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁵⁷

NATO'ya 1952'de Türkiye ve Yunanistan'ın üye olmasıyla güneydoğu kanadı savunması garanti altına alınmış, böylece ABD çevreleme politikasını uygulamaya başlamıştır. Bu çevreleme politikasına göre NATO dışında Balkanlarda ve Ortadoğu'da kurulacak ittifaklarla hem SSCB çevrelenmiş

⁵⁶ To Vima, 9/3/1952.

⁵⁷ Milliyet, 8/3/1952.

olacak, hem de NATO'nun askeri savunma hattı Atlantik'ten İran'a dek uzanmış olacaktır.⁵⁸

1.1.3. Yugoslavya'nın Durumu

Yugoslavya İkinci Dünya Savaşı'nda ve ertesinde SSCB öncülüğünde kurulan Doğu Bloğunda yer almaktaydı. Ancak SSCB ile aralarında bir çekişme söz konusu olmuştur. Çünkü SSCB, Yugoslavya'yı da diğer devletler gibi tam denetimi altına almak istemiş ama Tito buna yanaşmamıştır. Ayrıca, Tito SSCB'ye dayanmakla birlikte hem bağımsızlığa hem de Balkanlarda üstünlüğe sahip olmak istemekteydi. SSCB de buna karşı çıkmaktaydı. Bunun sonucunda her iki ülke arasında ciddi görüş ayrılıkları başlamış ve araları açılmıştır. Sonunda, 28 Haziran 1948'de SSCB tarafından Yugoslavya Kominform'dan çıkarılmıştır.⁵⁹

Yugoslavya, 1948 Haziran ayında Kominform'dan ayrıldıktan sonra tek başına kalmıştır. Komşularıyla, özellikle de Bulgaristan ile ilişkileri tamamen kopma noktasına gelmiştir.⁶⁰ Ayrıca, Doğu Avrupa Devletleri ve SSCB'nin Yugoslavya'ya karşı uyguladıkları ekonomik ablukaya Tito'nun tek başına mücadele edecek gücü bulunmadığından⁶¹ Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'ye ihtiyaç duymaya başlamıştır. Hatta Yugoslavya'nın Türkiye ve Yunanistan'a duyduğu ihtiyacın, Türkiye ve Yunanistan açısından bakıldığında NATO adaylıklarında topraklarının değerlendirilmesine neden olduğu bile söylenebilir. Çünkü coğrafi konumları gereği hem Türkiye hem de Yunanistan önemli noktada bulunmaktadır. Bu nedenle üç ülkenin yapacağı bir işbirliğinin

⁵⁸ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt I: 1919-1980, 16. Baskı, 2011, s. 588.

⁵⁹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s. 673; Kominform, Komünist Partiler arasında işbirliği sağlamak amacıyla kurulan Komintern'in 1943 yılında ortadan kalkmasının ardından aynı amaçla ve aynı işlevi yerine getirmek amacıyla 1947 yılında SSCB öncülüğünde kurulmuştur. (Bkz. İrfan Kaya Ülger, *Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası*, Umuttepe Yayınları, 2. Baskı, Kocaeli 2016, s. 56.)

⁶⁰ John O. Iatrides, *a.g.e.*, s.87.

⁶¹ Oral, Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s. 65.

üç ülkeye de yaşadığı sorunlarla mücadele etmek açısından büyük avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Bu da Balkanlarda yeni işbirliği imkânlarının doğmasına neden olmuştur.⁶²

Bu yıllarda önce Türk-Yugoslav ilişkilerine bakıldığında, iki ülke arasında 6 Ocak 1950'de Ankara'da Dışişleri Bakanlığında hükümet adına Dışişleri umum kâtibi büyükelçi Faik Zihni Akdur ve Yugoslav hükümeti adına Yugoslav heyeti başkanı Doktor Mirko Mermolja tarafından bir Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye Yugoslavya'ya pamuk, küçükbaş hayvan derileri, manganez ve kuru meyveler gibi ürünleri ihraç edecek, Yugoslavya'dan da her çeşit kereste, maden ürünleri ve her çeşit kimyevi maddeler ithal edecektir. Ayrıca bu anlaşma ile iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin ve dostluğun gittikçe artması ümit edilmektedir.⁶³

Yugoslavya ve Yunanistan arasında ise bu dönemde yeniden gündeme gelen "Makedonya" sorunu yaşanmaktaydı. Her iki ülke de bu sorunun Yugoslavya –Yunanistan yakınlaşmasını etkilemesini istememekteydi. 1950 yılına gelindiğinde her iki ülkenin ilişkilerinin sorunlara rağmen normalleştirmeye başladığı görülmektedir. İlk önce 1950 yılının Nisan ayında her iki ülke yeniden büyükelçi değiş tokuşunda bulunmuşlardır.⁶⁴ Özellikle de 1951 yılının ilk ayında Yunanistan ve Yugoslavya birçok ticari ve ekonomik anlaşma imzalamışlardır.⁶⁵ Bu anlaşmalardan ilki 12 Ocak 1951 tarihinde Yunanistan ile Yugoslavya arasındaki demiryollarının yeniden bağlanması yönünde, Belgrad'da imzalanan iki taraflı bir anlaşma olmuştur. Ardından aynı yıl Mart ayında Atina-Belgrad ticari havayolları bağlantısı açılmıştır. Bundan birkaç hafta sonra da Yunanistan ve Yugoslavya arasında savaş sonrası ilk ticaret anlaşması kabul edilmiştir.⁶⁶ Böylece 1951 yılında Yugoslavya'nın hem Türkiye

⁶² Durmuş Yalçın, *a.g.e.*, s. 478-479.

⁶³ Akşam, 6/1/1950.

⁶⁴ Giannis Valinakis, *a.g.e.*, s. 53.

⁶⁵ David R. Stone, "The Balkan Pact and American Policy", *East European Quarterly*, XXVIII, No. 3, September 1994, s. 397. (393-405)

⁶⁶ John O. Iatrides, *a.g.e.*, s.70.

hem de Yunanistan ile imzaladığı anlaşmalar ile üç ülke arasında ilk yakınlaşma hareketleri başlamıştır.

1.1.3.1. Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya Yakınlaşması, Balkan Paktı

1952 yılında Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasındaki ilişkilerin yavaş yavaş ilerlemeye başladığı görülmektedir. Hatta 1952 Şubat'ında Dışişleri Bakanı Köprülü, Dışişleri Bakanı Venizelos ve Yugoslavya Büyükelçisi Radovanoviç Ankara'da bir araya gelerek Balkanlarda barışın korunmasına yönelik ortak savunma sorunlarında üç ülkenin işbirliği üzerine görüşmüşlerdir. Bu görüşmelerde Venizelos, Yunanistan ve Yugoslavya'nın geçmişe nazaran daha yakın olduklarını ve şimdi de var olan tehlikelere karşı ortak mücadele etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Büyükelçi Radovanoviç de görüşme boyunca söylenenleri hükümeti adına onaylamış ve aynı fikirde olduğunu dile getirmiştir.⁶⁷

Cumhuriyet gazetesinden Abidin Daver Ankara'daki bu görüşmelerin ardından yayınladığı makalesinde Yugoslavya ile ilgili olarak,

“Ankara'daki Türk-Yunan görüşmelerine Yugoslavya büyükelçisinin iştirak etmesi üzerine Balkanların müdafaası için, bir Türk-Yunan-Yugoslav paktından bahsedilmeye başlanmıştır. Stalin'in Yugoslavya'ya karşı takibine başladığı düşmanca siyaset, bu devleti de iç politikasında komünist doktrinine bağlı olmasına rağmen Balkanlarda dostlar ve müttefikler aramaya mecbur edecektir. Biz böyle bir üçlü Balkan Paktının kurulması fikrini memnurlukla karşılarız. Ayrıca ABD'nin silahlanma gayretlerine yardım için 12 devlete yaptığı son yardımlarla Yugoslavya'ya da 48.750.000 dolar vermesi, Mareşal Tito'ya karşı itimat beslediğini göstermektedir.

⁶⁷ To Vima, 2/2/1952.

Yugoslavya'nın da katılması ile yeni bir Balkan Paktı ve böylece bu memleketin de Atlantik Paktı çevresine bilvasıta bağlanması, Balkanlar ve Doğu Akdeniz bölgesinde barışın korunması bakımından çok faydalı olacaktır. Bu itibarla üçlü Balkan paktının süratle gerçekleşmesini temenni ederiz.”⁶⁸

Böylece üç taraflı bir işbirliğine doğru yavaş yavaş ilerlemeler üç ülke tarafında da başlamıştır. Ayrıca, Ankara görüşmelerinin akabinde Haziran ve Temmuz 1952'de Amerikan Savunma Bakanı Yardımcısı Frank C. Nash, olası üç taraflı savunma işbirliğinin içeriğini görüşmek üzere üç başkenti de ziyaret etmiştir.⁶⁹ Amerikan Savunma Bakanının ziyaretlerinden sonra, 1952 Ekim ayında Yugoslav askeri heyeti Türkiye ve Yunanistan'ı ziyaret etmiştir. Yunanistan da aynı şekilde ziyareti Kasım ayında gerçekleştirmiştir.⁷⁰

1953 yılına gelindiğinde, Balkanların savunulmasına yönelik adımlar ilk önce, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın çeşitli temaslarda bulunmalarıyla atılmış ve bu temaslar hükümet temsilcilerinin karşılıklı ziyaretleri ile devam etmiştir. 1953 yılı itibarıyla başlayan bu ziyaretler, üç ülke arasında karşılıklı bir savunma işbirliği konusunda ortaya çıkan eğilimleri daha da kuvvetlendirmiştir.⁷¹ Bu ziyaretlerden biri Türkiye Dışişleri Bakanı Köprülü tarafından yapılmıştır. 1953 yılı Ocak ayında Köprülü, önce Selanik'e gitmiştir. Sonra Belgrad'a gitmiş, önce Dışişleri Bakanı Popoviç ile ardından da Tito ile görüşmüştür. Bu görüşmelerde, Balkanların savunulmasında üç ülkenin savunma işbirliği oluşturmaya yönelik adımlar görüşülmüştür. Üçlü ittifak yolundaki bu ilk adımlarda Köprülü, Belgrad dönüşü de Atina'ya gelmiştir. Atina'da büyük bir törenle karşılanan Köprülü, önce Meçhul Asker Anıtına çelenk koymuş ardından saraya geçip ziyaretçi defterini imzalamıştır. Köprülü gazetecilere, “dost Yunanistan'da bulunduğum için mutluyum” diyerek,

⁶⁸ Cumhuriyet, 4/2/1952.

⁶⁹ Iatrides, *a.g.e.*, s. 95.

⁷⁰ David R. Stone, *a.g.m.*, s. 398.

⁷¹ Mehmet Gönübol, *a.g.e.*, s. 238.

hükümet yetkilileri ile görüşmelere başlamıştır. Belgrad'daki görüşmeler ve Balkanların savunulması kuruluşu hakkında kendilerine bilgiler vermiştir.⁷² Köprülü Atina'dan trenle tekrar Selanik'e gelmiş burada bir gece kalarak şehri ve Atatürk'ün evini ziyarette bulunmuştur. Buradan da Türkiye'ye dönmüştür.

Köprülü Atina'dayken To Vima Gazetesi muhabiri Zarifis ile bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede Türkiye ve Yunanistan'ı ilgilendiren konular üzerinde konuşulmuştur. Köprülü, Türkiye ve Yunanistan'ın olumlu gelişmeler neticesinde olgunluğa eriştiğini belirtmiştir. Türk-Yunan dostluğunun da yaratıcı ve sonuç veren eylemlerle olgunlaşma gösterdiğini de sözlerine eklemiştir. Ayrıca, Köprülü Yugoslavya ile olan işbirliğinin sadece Türk-Yunan dostluğu için değil, Balkanların savunulması için de önemli bir yer tuttuğunu vurgulamıştır. Bu işbirliğini kurma çabalarının da üç ülkenin siyaseti gereği barış ve güvenliği sadece ülkelerin bulunduğu bölge için değil, Batının özgür halkları ve tüm toplum için sağlamak olduğunu açıkça belirtmiştir.⁷³

Bir diğer ziyaret de Köprülü'nün Belgrad ve Atina ziyaretinin ardından Şubat başında Yunan Dışişleri Bakanı Stefanopulos'un Belgrad'a yaptığı ziyaretidir. Stefanopulos, bu ziyaretin ardından Yugoslav Dışişleri Bakanını Atina'ya davet etmiş, Köprülü de Stefanopulos'u Ankara'ya davet etmiştir. Bu karşılıklı ziyaretler Balkanların savunulması kuruluşu için diplomatik anlaşmaların ilk halkasını oluşturmaktadır. Daha sonra üç ülkenin Dışişleri Bakanlarının ortak görüşmeleriyle, anlaşmanın ve ortak savunmanın neticelerinin tamamlanarak üç taraflı işbirliğinin imzalarının atılması beklenmektedir.⁷⁴

Köprülü'nün Atina görüşmelerinin ardından Yunan basınında, Türk basınının yorumlarına yer verildiği görülmektedir. "Zafer" gazetesi, Balkanlarda

⁷² To Vima, 24-27/1/1953.

⁷³ To Vima, 25/1/1953.

⁷⁴ To Vima, 27/1/1953; Ta Nea, 27/1/1953.

barışın pekiştirilmesi için iyi sonuçların olduğu görüşünde olduğunu belirterek, üçlü işbirliğinin belli bir şekil alacağını yazmıştır. “Milliyet” gazetesi ise, Köprülü’nün Atina’daki görüşmelerinin anlaşma imzalanması yolunda üç taraflı toplanma şeklini alacağını belirtmiştir.⁷⁵

Köprülü ayrıca, Yunanistan’dan ayrılmadan önce Yunan ve yabancı gazetecilere bir açıklama yapmış ve Yunanistan’da bulunduğu için memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir. Köprülü, Türk-Yunan dostluğunun çok derin, sarsılmaz ve cesur olduğunu da sözlerine eklemiştir. Belgrad’daki görüşmelerinin ardından Atina’ya gelerek burada üçlü işbirliğine doğru ne yapılması gerekiyorsa yapacaklarını da vurgulamıştır. Yugoslavya’nın iki ülkenin ortak dostu olduğunu da belirtmiş ve oradaki görüşmelerin de büyük anlayışla geçtiğini de dile getirmiştir. Atina’da üç ülkenin görüşmelere devam edeceği kararını aldıklarını ve bunun olumlu sonuçlarının olacağını belirterek sözlerini tamamlamıştır.⁷⁶

Ayrıca, Ankara’daki anlaşma için Dışişleri Bakanlarının dışında aynı tarihlerde üç ülkeden askeri heyetler de Ankara’da bir araya gelmiştir. Siyasi ve diplomatik yönden varılan anlaşmaya ilaveten heyetler, askeri görüşmelere de başlamışlardır. Yunan heyetinin başında bulunan Korgeneral Dovas, “Vatan” gazetesine bir açıklama yapmış ve Ankara’yı 13 yaşındayken ziyaret ettiğini belirtmiştir. Şimdi farklı bir anlaşma için geldiğini, siyasi ve diplomatik alanlarda başlayan bu işi askeri alanda tamamlayacaklarını dile getirmiştir. Ayrıca, Ankara’daki görüşmelerin barış ve üç devlet için verimli sonuçlanacağını umduğunu belirtmiştir. Son olarak da, bu şekilde üçlü Balkan Anlaşmasının gelişeceğini vurgulamıştır. Askeri görüşmelerin amacı üç ülkenin

⁷⁵ To Vima, 29/1/1953.

⁷⁶ To Vima, 30/1/1953.

ortak savunma hatlarının belirlenmesidir. Ayrıca imzalanan siyasi anlaşma askeri kuralları içermediğinden askeri görüşmelere de ihtiyaç duyulmuştur.⁷⁷

Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de mecliste gerçekleştirdiği konuşmasında, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasındaki işbirliğinin Türkiye'nin ve bağımsız milletlerin bulunduğu coğrafi bölgenin güvenliğinin güçlenmesi açısından temel konu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Yunanistan ile dostluk bağlarının ne kadar kökleşmiş olduğunu da dile getirmiştir. Yunanistan'da bulunduğu gerek Başbakan Papagos gerek Dışişleri Bakanı Stefanopulos ile yaptığı görüşmelerin, iki ülkenin ilişkileri bakımından oldukça samimi geçtiğini de vurgulamıştır. Konuşmasının devamında Köprülü, Yugoslavya'da Tito ile yaptığı görüşmeye de değinmiş ve Yugoslavya halkının kararlılığı ile üçlü işbirliği anlaşmasının Atina'da parafe edilip Ankara'da imzalanacağını açıklamıştır. Köprülü, bu anlaşmaya paralel olarak Ankara'da üç ülkenin savunma ihtiyaçlarından dolayı askeri görüşmelerin de başladığını belirtmiştir.⁷⁸

Bu temasların ardından Balkanlarda bölgesel bir ittifakın kurulması yönünde girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaçla, Resmi adı "Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" olan Ankara Anlaşması ile kurulan Balkan Pakti, 25 Şubat 1953'te Atina'da parafe edilmiş ve üç ülkenin Dışişleri Bakanı tarafından 28 Şubat 1953'te Ankara'da imzalanmıştır.⁷⁹ Balkan Pakti, on maddeden oluşmakta ve anlaşma metninde Birleşmiş Milletlerin prensiplerinin dışına çıkmayacağı ve savunma konusunun da üç ülke tarafından ortak olarak ele alınacağı ifade edilmiştir.⁸⁰ Bu anlaşma üç ülkenin dostluğu, Balkanlardaki güvenlikleri ve barış için attıkları büyük bir adım olmuştur. (Resim 1)

⁷⁷ To Vima, 17/2/1953.

⁷⁸ To Vima, 24/2/1953.

⁷⁹ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 589.

⁸⁰ Milliyet, 27/2/1953.

Anlaşmanın imzalanmasının ardından, Yunanistan Başbakanı Papagos Balkan Paktı ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Papagos, anlaşmanın en büyük yararının Balkanlardaki hayati bölgenin güvenlik hissiyatının güçlenmesi olduğunu dile getirmiştir. Diğer taraftan da bu paktın üç ülkenin ilişkilerinin ekonomik ve manevi açılardan gelişmesini kolaylaştıracağını sözlerine eklemiştir. Papagos son olarak, Balkanların savunmasının, özgürlüklerini ne pahasına olursa olsun savunan üç ülkenin halkının isteğiyle desteklendiğini belirtmiş ve bu paktın da bunun gerçekliğini açıkladığını söylemiştir.⁸¹

Ankara Anlaşmasının imzalanmasından sonra üç ülke liderleri arasında karşılıklı ziyaretler yapılmış ve Dışişleri Bakanları, bu anlaşma ile öngörülen ilk toplantılarını 1953 Temmuz’unda Atina’da gerçekleştirmişlerdir.⁸²

Dışişleri Bakanı Köprülü Atina’ya toplantılara giderken, Türk ve Yunan bayraklarıyla donatılmış Yunan hudut istasyonu Pityon’da, ardından Dedeoğlu’nda askeri törenlerle karşılanmıştır. Ayrıca, yol boyunca özellikle de İskeçe ve Gümülcine’de Köprülü’ye büyük ve içten bir ilgi gösterilmiştir. Bu da, Türk-Yunan dostluğunun sadece sözden ibaret olmadığına en iyi örneği oluşturmaktadır. Köprülü daha sonra Selanik’e geçmiş ve burada da büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Köprülü’nün Selanik’ten Atina’ya varmasıyla da toplantılara başlanmıştır.⁸³

Atina’da gerçekleşen bu toplantılarda, Türkiye Dışişleri Bakanı Köprülü, bu toplantıların üç dört ayda bir yapılması kararlaştırılan toplantıların ilki olduğunu ve her üç devleti ilgilendiren konuların görüşüleceğini dile getirmiştir. Yunan Dışişleri Bakanı Stefanopulos da bu toplantılarda üç devleti ilgilendiren hayati meselelerin inceleneceğini söylemiştir.⁸⁴ Daha sonra, Yugoslavya Devlet Başkanı Tito’nun Ankara ve Atina ziyaretleri olmuş ve bu

⁸¹ To Vima, 1/3/1953.

⁸² Mehmet Gönübol, *a.g.m.*, s. 239.

⁸³ Cumhuriyet, 7/7/1953.

⁸⁴ Cumhuriyet, 8/7/1953.

ziyaretlerin ardından üç Balkan ülkesi bu paktın ittifaka dönüşmesi için yapılacak anlaşma tasarısını hazırlamak üzere Atina’da komisyon kurmaya karar vermişlerdir. Bu kararın ardından Kasım ayında Türk, Yunan ve Yugoslav temsilciler bir araya gelerek üçlü paktın Daimi Sekreterlik Teşkilatını kuran anlaşmayı imzalamışlardır.⁸⁵

Sonunda 1954 yılında Türkiye Dışişleri Bakanı Köprülü, Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos ve Yugoslavya Dışişleri Bakanı Popoviç, 6 Ağustos’ta Yugoslavya’nın Bled kentinde bir araya gelmiş ve 9 Ağustos 1954’te Balkan Paktını ittifaka dönüştüren anlaşmayı imzalamışlardır.⁸⁶ İmzalanan antlaşma ile Balkan Paktı bir ittifaka dönüşmüştür. Balkan İttifakı SSCB’den tehdit algılayan ve aralarında sorun bulunmayan üç Balkan ülkesinin Batıdan aldıkları destek ile oluşturdukları bir savunma mekanizmasıdır. Ancak 1953 yılının Mart ayında Stalin’in ölmesi, Sovyet dış politikasında yumuşamanın başlangıcı olmuş, bu da Yugoslavya’nın Balkan İttifakına ilgisinin azalmasına ve SSCB ile ilişkilerinin yavaş yavaş düzelmeye başlamasına neden olmuştur. Ayrıca Kıbrıs sorunu nedeniyle Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin bozulması ve görüş ayrılıklarının yaşanması da bu ittifakın sadece askeri alanda değil, tüm alanlarda işlevselliğini yitirmesinin bir diğer nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁷

1.2. 1950-1954 Yıllarında Türkiye ve Yunanistan’ın İç Politikaları

1.2.1. Türkiye’nin İç Politikası

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye’nin iç politikasında 1946 yılında, 1923 yılında Cumhuriyeti kuran Atatürk’ün kurduğu parti Cumhuriyet

⁸⁵ Cumhuriyet, 8/11/1953.

⁸⁶ Mehmet Gönübol, *a.g.e.*, s. 242.

⁸⁷ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 591; Fuat Aksu, *Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK) Araştırma Projeleri Dizisi, 2/2001, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2001, s. 15.

Halk Partisi'nden ayrılan 4 milletvekili tarafından Demokrat Parti kurulmuş ve iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Bu yıllarda Batıya yakınlaşma politikası ile hareket eden Türkiye, 1949 yılı itibarıyla Avrupa Konseyi üyesi olmuştur.⁸⁸ Daha sonra, 1950 yılında Türkiye'de genel seçimler yapılmış ve Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçimi kaybetmesinde ekonomik koşulların halkın üzerinde yarattığı hoşnutsuzlukların ve halkın yıllardır devam eden tek partili sisteme karşı birikmiş şikâyetlerinin büyük bir etkisi olduğu söylenebilir. İktidara gelen DP ile muhalefet partisi CHP arasında 1950 yılındaki seçimlerden sonra ilişkilerinin genellikle gergin olarak devam ettiği söylenebilir. Bu gerginliğin ve iktidar ile muhalefetin arasının açıldığı en önemli olaylardan biri DP Hükümetinin 1950 yılının Haziran ayında patlak veren Kore Savaşı'na muhalefete danışmadan asker göndermeye karar vermesi olmuştur. DP, NATO'ya üye olma ümidiyle hemen Kore'ye asker göndermeye karar vermiş, bu da muhalefet tarafından sert tepkilere neden olmuştur. Aslında muhalefet partisi CHP de NATO'ya üyeliği desteklemekteydi. Hatta ilk başvuru adımları CHP'nin iktidarı döneminde atılmıştı. CHP'nin bu noktada asıl sert tepkiyi vermesinin nedeni Kore'ye asker gönderilmesi değil, mecliste konunun formaliteden de olsa görüşülmemesi ve muhalefete danışılmamasıdır.⁸⁹ Bu gerginliğin ardından iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiler 1954 yılına kadar sorunsuz bir şekilde devam etmiştir.

1950 seçimlerinden sonra 22 Mayıs 1950'de cumhurbaşkanlığına Celal Bayar gelmiş; Adnan Menderes ise başbakanlığa seçilmiştir. Halkın oylarıyla iktidara gelmesiyle birlikte Demokrat Parti hemen ülkenin iç ve dış siyasetinde halkın isteklerine göre değişimler gerçekleştirmiştir. 1950 genel seçimleri, Türk siyasal yaşamında hem iç hem dış politikada dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu seçimde Türkiye, sandık başında şiddet ve baskıya başvurmadan, barış ve huzur

⁸⁸ Füsun Türkmen, *Kırılğan İttifaktan "Model Ortaklığa": Türkiye-ABD İlişkileri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 72.

⁸⁹ Mustafa Albayrak, "Demokrat Parti Döneminde İktidar-Muhalefet İlişkileri", *Demokrat Parti ve Menderes*, Demokrasi Platformu Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 17, Cilt: 1, Kış 2009, s. 164. (151-186)

içinde, halkın oyuna dayanarak köklü bir siyasi ve sivil inkılap yapmayı başarmış, böylece Atatürk'ün yerleşmesini istediği çok partili demokratik hayat Türkiye'de başlamıştır.⁹⁰

Demokrat Parti'nin ilk iktidar dönemi olan 1950-1954 yıllarında öncelikle kişilerin toplanma, basın, seyahat gibi çeşitli hak ve özgürlükleri genişletilmiştir.⁹¹ Bu dönemde toplam yatırımlar yüzde 256 oranında artış göstermiştir. Yatırımların yoğunlaşmış olduğu en önemli alanlar, karayolu ağı, inşaat sanayi ve tarım sanayi olmuştur. Yeni yollar ülkeyi ilk kez tam olarak birbirine bağlamış, köyleri dışarıya açmıştır.⁹² 1954-1960 döneminde ise Türkiye, gerek ihracatının gerekse ithalatının üçte birinden fazlasını İngiltere, ABD ve Almanya ile gerçekleştirmiştir. Bu üç ülke, özellikle de ABD, 1950-1960 döneminde Türkiye'nin dış finansman bulmasında daima önde gelen rolü oynamışlardır.⁹³

1954 seçimleri yaklaşırken Demokrat Parti'nin gösterdiği en büyük başarı ülkenin ekonomik refah ve özgürlük seviyesinin artırılması olmuştur. Bu nedenle de 1954 seçimlerinde de büyük bir zafer kazanmıştır. Ancak 1955 yılına gelindiğinde uygulanan bu politika yavaş yavaş gerileme kaydetmeye başlamıştır. Sanayi sektöründeki yüksek yatırımlara rağmen üretim düşmeye başlamış; bunun sonucu olarak enflasyon artmış ve hayat pahalılığı yaşanmaya başlanmıştır. Bu da makineleşmenin neticesi olarak tarım işçilerini ve az topraklı köylüleri kente göç etmeye zorlamıştır.⁹⁴ Büyük kentlerde inşaatçılık ve endüstrileşme, iş gücüne olan ihtiyacı arttırmış ve köylerdeki fazla nüfusu

⁹⁰ Kemal H. Karpat, *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*, 4. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s. 168.

⁹¹ Kemal H. Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, Timaş Yay., İstanbul 2014, s. 94.

⁹² Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yay., 7. Baskı, İstanbul 2000, s. 327.

⁹³ Baskın Oran, *a.g.m.*, s. 494.

⁹⁴ Kemal H. Karpat, *Türk Siyasi ...*, s. 94.

şehirlere çekmiştir. Böylece şehir nüfusu artarak Türkiye'nin sosyal yapısı da büyük bir hızla değişmeye başlamıştır.⁹⁵

Demokrat Parti iktidarı 1955 yılından sonra yavaş yavaş güç kaybetmeye başlamış, parti içinde de kopmaların ortaya çıktığı bir döneme girilmiştir. Halkın hükümete karşı güveni de iyice azalmaya başlamış ve 1960 yılına gelindiğinde de Demokrat Parti dönemi, başta Adnan Menderes ve Celal Bayar olmak üzere tüm Demokrat Partili vekillerin tutuklanmasıyla sona ermiştir.

1.2.2. Yunanistan'ın İç Politikası

İkinci Dünya Savaşı'ndan oldukça büyük yaralar alarak çıkan Yunanistan'da 1940'lı yılların Yunanistan'ın bağımsızlık tarihinin en karanlık yılları olduğunu söylemek mümkündür. İç politikasında İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı tahribat, ülkenin savaş sırasında İtalyanlar ve Almanların işgaline uğraması ve bu işgaller boyunca ülkede açlık ve can kayıpları yaşanmasına neden olmuştur.⁹⁶ Savaşın ertesinde, SSCB'nin baskıcı tutumunun dışında, daha tam toparlanamadan 1946 yılının sonlarına doğru Yunanistan'ın kuzey kesimlerinde komünistlerle komünist karşıtları arasında iç çatışmalar çıkmıştır. Yunanistan tarihine “Yunan İç Savaşı” olarak geçen bu çatışmalar, 1941 yılında komünist bir temele dayanarak kurulmuş ve Yunanistan'ın en büyük direniş hareketlerinden biri olan EAM (Ulusal Kurtuluş Cephesi)'in en önemli askeri yan kolu ELAS (Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu) ile hükümet yanlısı direniş örgütü EDES (Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesi)'in çatışması neticesinde ortaya çıkmıştır.⁹⁷ Yaşanan bu kanlı iç savaş 1949 yılında sona ermiştir.⁹⁸ Bu iç savaşın sona ermesindeki etkenlerden biri ABD'nin Truman Doktrini sayesinde sağladığı ekonomik ve askeri yardım, onun kadar etkili bir diğer etken de

⁹⁵ Kemal H. Karpat, *Kısa Türkiye ...*, s. 172.

⁹⁶ Çağla Derya Tağmat, *Açlık: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardımları*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2016, s. 127-128.

⁹⁷ Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 159, 178.

⁹⁸ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 262.

Yugoslavya'nın Kominformdan çıkarılmasıyla Yunan çetecilerine yaptığı yardımın durdurulmasıdır.⁹⁹

Yunanistan için özellikle 1947 yılının, bir yandan İkinci Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmaya çalıştığı, diğer yandan İç Savaş ile mücadele ettiği bir yıl olduğunu söylemek mümkündür. Bu mücadelenin yanı sıra On iki Adaların durumu ile ilgili de bir mücadele içinde olduğu söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, Almanlar teslim olmadan önce, Yunanistan 28 Nisan 1945'te Londra'da oluşturulan "Dışişleri Bakanları Konseyi" ne Adaların İtalya'dan alınıp kendilerine verilmesini istemiştir. Bu konu, uzun görüşmelerin ardından 10 Şubat 1947'de On iki Adalar'ın Yunanistan'a verilmesiyle karara bağlanmıştır. 7 Mart 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşması neticesinde de On iki Adalar Yunanistan egemenliğine resmen girmiştir.¹⁰⁰

Yunanistan'da ülkeyi ikiye bölen iç savaş sonrasında kurulan hükümetlerin temel hedefi, toplumu yenileme ya da yeniden kurma çabasını göstermekten çok, gerek yurtiçi gerekse uluslararası alanlarda komünizmin önlenmesi olmuştur. Eylül 1947'de Yunanistan üzerinde ağır ABD baskısı ve Kral Pavlos ile yapılan işbirliği neticesinde Konstantinos Tsaldaris, sağcı halk partisi lideri, başbakanlığa gelmiştir.¹⁰¹

1950 yılında, 1947 yılından beri yürürlükte olan sıkıyönetim kaldırılmış ve yapılan seçimler 1936 ve 1946'da uygulanmış olan nispi temsil sistemine göre yapılmıştır. 1950 yılı Yunanistan için sık hükümet değişimlerinin ve koalisyon hükümetlerinin olduğu bir yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Eylül 1951'de yapılan bir sonraki seçimlerde ise iki yeni oluşum birbirleriyle kıyasıya

⁹⁹ Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve ...*, s. 63.

¹⁰⁰ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 249-250.

¹⁰¹ John O. Iatrides, "The United States and Greece in the Twentieth Century", *Greece in the Twentieth Century*, Theodore A. Coulombis, Theodore Kariotis, Fotini Bellou (Ed.), Frank Cass Publishers, 2003, s. 79.

yarışmıştır. Bunlardan ilki, iç savaşın ileriki aşamalarında başkomutanlık yapan General Aleksandros Papagos'un önderliğindeki Yunan Dirilişi'dir. İkinci oluşum ise, yasaklanmış Komünist Partisinin bir cephesi olan Birleşik Demokratik Sol'dur.¹⁰² Bu rekabet ve nispi seçim sistemi nedeniyle ülkede, 1952'ye kadar merkez sağ partiler arasında kurulan koalisyon dönemleri yaşanmıştır. Daha sonra Komünist Parti (KKE)'nin ortadan kaybolduğu bu dönemde, Birleşik Demokratik Sol'un (EDE) yeniden güçlenmesinden endişelen ABD'nin müdahalesi ile seçim sistemi nispi değil çoğunluk sistemi olarak değiştirilmiş; merkez sağın üzerinde uzlaşabileceği General Papagos ön plana çıkarılmış ve 1952 seçimlerinde Papagos'un liderliğindeki Yunan Diriliş Partisi iktidara gelmiştir. Bu seçimlerde kullanılan çoğunluk sisteminin meclisteki anlamı, yüzde 49'luk halkoyuyla sandalye sayısının yüzde 82'sinin kazanılmasıdır.¹⁰³

Yunanistan'da daha önceki seçimlerden farklı olan ve çekişmeli geçen 1952 yılındaki genel seçimlerde Papagos ezici bir çoğunlukla kazanmıştır. Böylece Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa tek parti tarafından yönetilmeye başlanmıştır.¹⁰⁴ Siyasi çevreler, General Papagos'un "Yunan Diriliş Partisi" nin bu büyük kazancını Yunan milletinin siyasi istikrara olan hasretine ve Generalin şahsi şöhretine atfetmişlerdir.¹⁰⁵ 16 Kasım 1952 yılında yapılan seçimlerde Papagos'un iktidara gelmesi enosis konusunda da yeni umutların doğmasına neden olmuştur.¹⁰⁶ Burada, Papagos'un Kıbrıs ile en fazla ilgilenen Yunan politikacı ve iktidara geldiği takdirde sorunu Birleşmiş Milletlere götüreceğine dair tek söz veren kişi olduğunu belirtmek gerekmektedir.¹⁰⁷ Seçim sonuçları netleşince, Papagos basına verdiği yazılı mesajında, neticelerden çok

¹⁰² Richard Clogg, *a.g.e.*, s. 179-180.

¹⁰³ Richard Clogg, *a.g.e.*, s. 180.

¹⁰⁴ James Edward Miller, *a.g.e.*, s. 39; Evanthis Hatzivassiliou, *a.g.e.*, s. 17.

¹⁰⁵ Akşam, 17/11/1952.

¹⁰⁶ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 597.

¹⁰⁷ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 597.

memnun olduğunu söylemiş ve seçmenlerine yaptığı vaatleri tutacağını bildirmiştir. Ayrıca;

“Yunan halkının davetime memnurluk verici cevabı beni derinden tatmin etmiştir. Minnettarlığımı ve bu tür güven anlamında tam vicdani sorumluluğum eşlik etmektedir. Yunan halkı, verdiğim sözünü tutacağından emin olabilir. Tanrı'nın yardımıyla inanıyorum ki barış mücadelesini de kazanacağım. Başlayan 4 yıl, milletin birçok fedakarlıklarından yararlanma ve yaratıcı çalışmalarının dört yılı olacaktır. Ve Yunanistan bir kez daha Demokrasi ve Özgürlük idealleri için kardeş milletlerin beklediği mücadeleye karşılık verecektir. Hepinize teşekkür ederim ve kutlamalar değil sakince ve hemen çalışmalar istiyorum.”¹⁰⁸

Yunanistan'daki seçimlerin neticesi ile ilgili Akşam gazetesinde Necmeddin Sadak “Yunanistan'da Seçimlerin Neticesi” başlıklı köşe yazısında, seçimlerin nasıl yapıldığını değerlendirmiş ve Papagos'un gerçekte, bir siyasi programı ve partiyi değil, bir zihniyeti temsil ettiğini belirtmiştir. Bunun nedeninin de Papagos'un, Yunanistan'ın istikrarsızlığından, politikacıların geniş ölçüde vurgunculuğundan, ahlakın bozulmasından şikayet etmesi ve neticesinde de Yunan halkı yönünden nüfuzunu yükseltmiş olduğunu ve bunu da seçimlerin sonucunda gördüğünü dile getirmiştir. Sadak, köşe yazısının devamında;

“...Yunan milleti istikrar yoksulluğundan, parti ve politika ihtiraslarının hatta şahsi menfaatlerin milli menfaatler üzerinde tutulmasından, suiistimallerden, fiyatların artmasından ve geçimin gittikçe zorlaşmasından o kadar bıkmıştır ki General Papagos'u bütün kuvvetiyle destekleyecektir. Ayrıca, General aleyhinde tek yapılan propaganda, bir asker zihniyetiyle diktatörlüğe sapması ihtimalidir. Bilhassa Krala dargın olması ve bu yüzden ordudan ayrılması dolayısıyla Yunanistan'da esaslı bir rejim buhranı çıkmasından

¹⁰⁸ To Vima, 17/11/1952; Ta Nea, 17/11/1952; Benzer içerikli haber 18/11/1952 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de yer almaktadır.

korkanlar vardır. Fakat General Papagos gibi, vatanını büyük tehlikelerden korumayı bilmiş, tecrübeli ve dürüst bir kumandanın böyle nazik bir devirde diktatörlüğe saparak ya da şahsi sebepler yüzünden bir rejim buhranı yaratarak Yunanistan'ın Batı camiası içinde mevkiini sarsacağına asla ihtimal verilmez. Papagos, Yunanistan'da bir sulh, nizam ve ahlak unsuru olacaktır. Türkiye-Yunanistan münasebetlerine gelince, iki memlekette de milli siyaset geleneği haline gelen dostluk, General Papagos gibi kuvvetli bir Hükümet Başkanı elinde hiç şüphesiz daha derinleşecek, daha fazla anlayışa dayanacak, daha verimli olacaktır. Türkiye Cumhurbaşkanının Yunanistan'ı ziyareti, bu seçim ve hükümet değişikliğinden sonra daha büyük bir kıymet kazanacak ve faydalı olacaktır. Dost memleketin yeni Hükümet Başkanına başarılar dileriz.”¹⁰⁹

Ayrıca, Yunan basınında Papagos'un seçimleri kazanması ile ilgili Türk gazetelerinde çıkan yorumlara yer verildiği görülmektedir. Örneğin hükümet gazetesi olan “Akın” ilk sayfasında Papagos'un parlak zaferi başlığına yer vermiştir. Hürriyet gazetesi de bir muhabirin yeni seçilen Papagos ile yaptığı röportaja dikkat çekmiş hatta Papagos Türk-Yunan dostluğu hakkında,

*“iki millet mecburen dosttur. Ama dostluğumuz basit ve sadece ihtiyaçtan ötürü değil, Atatürk'ün fikri gibi, derin düşüncelerin ifadesidir. Türk ya da Yunan bu emaneti ilerletmek zorundadır” demiştir.*¹¹⁰

1952 seçimleriyle zafer kazanan General Papagos ve ekibinin uyguladığı politikanın etkili oluşu, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye arasında

¹⁰⁹ Akşam, 18/11/1952.

¹¹⁰ Ta Nea, 20/11/1952.

1954 yılının Ağustos ayında imzalanan üç taraflı ittifak ile tam olarak ispatlanmıştır.¹¹¹ 1955 yılında Papagos'un ölümüne kadar da devam etmiştir.

1.3. 1950-1954 Yılları Arasında Türkiye ve Yunanistan'ın

Dış Politikaları

1950'li yıllarda Türkiye ve Yunanistan aralarında sorunlar olsa da ortak çıkarlara sahip olmaları nedeniyle dış politikalarında birbirlerine paralel bir şekilde hareket etmişlerdir. Bu paralelliği önce her iki ülkenin 1950'de patlak veren Kore Savaşı'na asker göndermeleri, ardından 1952 yılında NATO'ya beraber üye olmaları izlemiştir. NATO üyeliklerinin ardından ABD'nin yanında Batı Bloğunda yer almışlar ve NATO'nun çıkarları doğrultusunda beraber hareket etmişlerdir. Ayrıca bu yıllarda iki ülke arasındaki yakınlaşmalar da ileride belirtileceği üzere çeşitli karşılıklı üst düzey ziyaretlerle daha da ilerlemiş ve aralarındaki dostluk doruk noktasına ulaşmıştır.

1.3.1. Türkiye'nin Dış Politikası

Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle birlikte 1950-1960 yılları arasında Türkiye'nin dış politikasında hem değişim hem de dönüşüm yaşanmıştır. Türk dış politikası, "Türkiye'nin çıkarı Batı'nın, yani ABD'nin çıkarıyla özdeştir" anlayışıyla yönetilmeye başlanmıştır. Bu da Batı'nın Orta Doğu'daki "temsilcisi" olarak Türkiye'nin, bağımsızlıklarını yeni kazanan Arap ülkelerini Batı'ya yakınlaştırma ve onlara liderlik yapma görevini üstlenmiş olduğunu göstermektedir.¹¹²

Bu dönemde Türkiye, Soğuk Savaş ve iki kutuplu dünya düzeninde bir güvenlik arayışı içinde yer almıştır. Dış politikada Türkiye 1950'lerin başından

¹¹¹ Evanthis Hatzivassiliou, *a.g.e.*, s. 23.

¹¹² Melek Fırat - Ömer Kürkçüoğlu, "Orta Doğu'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt I: 1919-1980, 16. Baskı, 2011, s. 615.

itibaren artan Sovyet tehdidine karşı Batı Bloğunun bir üyesi olmak istemiş ve NATO üyeliğini hedeflemiştir. Bunun gerçekleşmesi için Kore Savaşı'na ülkenin nüfusu ve askeri gücüyle kıyaslandığında ciddi sayıda asker göndermiştir. Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker gönderme kararı, muhalefet lideri olan İsmet İnönü tarafından TBMM'ye önceden danışılması gerektiği yönünde itiraz konusu olmuş ancak daha sonra mecliste yapılan oylamayla kabul edilmiş ve muhalefetin itirazı ortadan kalkmıştır.¹¹³ Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker göndermesinin ardından 1952 yılında nihayet NATO'ya üye olmuştur. Üyeliği itibariyle de Türkiye NATO bloğunun sadık bir üyesi olarak hareket etmiştir.¹¹⁴

NATO üyeliğinin ardından Türkiye, Yunanistan ile birlikte hareket etmiş ve 1954 yılında da Yunanistan ve Yugoslavya ile birlikte üçlü Balkan İttifakını kurmuşlardır. 1955 yılı itibariyle Kıbrıs konusunun uluslararası boyuta taşınmasıyla Türkiye'nin dış politikasında değişimlerin de yaşanmaya başladığı söylenebilir.

1.3.2. Yunanistan'ın Dış Politikası

İkinci Dünya Savaşı'ndan Yunanistan askeri, ekonomik ve siyasi alanlarda oldukça yıkılmış ve işgallere uğramış bir şekilde çıkmıştır. Ardından da kendi içinde patlak veren iç çatışmalar neticesinde İç Savaş ile mücadele etmeye çalışmıştır. Ayrıca bu mücadelenin içinde yoğun bir şekilde Yunanistan da Türkiye gibi Sovyetlerin tehdidine maruz kalmıştır.

İşte bu ortam içinde, 1950'li yılların başında Yunanistan'ın dış politikasında ekonomik ve siyasal alanlarda ABD'ye bağımlılık iyice belirgin hale gelmiştir. Ülkede yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle de ekonomik anlamda ABD'nin yardımına muhtaç duruma gelmiştir. Bu da Yunanistan'ı güçlü bir

¹¹³ Füsun Türkmen, *a.g.e.*, s. 75.

¹¹⁴ Hasan Ünal, "Dönemin Temel Dış Politika Sorunları", *Türk Dış Politikası 1919-2012*, Haydar Çakmak (ed), Barış Platin Kitap, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 427.

birlik olan NATO'ya üye olmaya yöneltmiştir.¹¹⁵ 1952 yılı itibariyle de Yunanistan'da ulusal çıkar Türkiye'deki gibi önce ABD, daha sonra da NATO çıkarlarıyla özdeş olarak algılanmış ve tüm dış politika eylemleri bu bağlamda biçimlenmiştir. Dış politikasında Yunanistan 1950li yılların ilk yarısında Türkiye ile beraber hareket etmiştir. Çünkü her iki ülkenin de ortak çıkarları bulunmaktadır. Bu amaçla Yunanistan da Kore Savaşı'na asker göndermiş ardından da Türkiye ile birlikte NATO üyesi olmuştur. Bu ortak hareket etme 1954 yılında da Türkiye ve Yugoslavya ile üçlü işbirliği ile devam etmiştir. Ancak 1954 yılının sonlarına doğru Kıbrıs konusunun gündeme gelmesi ve uluslararası boyuta taşınması Yunanistan'ın politikasında değişime neden olmuş ve Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamış böylece iki ülke karşı karşıya gelmiştir.

¹¹⁵ Giannis Valinakis, *a.g.e.*, s. 19.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA İLK

YAKINLAŞMALAR

2.1. 1950-1954 Yıllarında Türk-Yunan İlişkilerine Genel Bakış

2.1.1. Ticari Gelişmeler

1950'lerin ilk yarısında başlayan Türk-Yunan yakınlaşmasının temeli 1930'lu yıllarda Atatürk ve Venizelos arasında kurulan işbirliğine dayanmaktadır.¹¹⁶ İki ülke arasındaki ilişkilerde 1950'li yıllarda ilk yakınlaşma ziyaretleri ile ardından yapılan karşılıklı üst düzey ziyaretlerle de dostluk bağları kuvvetlenmiştir. Ziyaretlerin yanı sıra bu dönemde ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda da iki ülke arasında gelişmeler ve yakınlaşmalar yaşanmaya başlamıştır. İlk olarak 1952 yılı Şubat ayında Venizelos'un Türkiye ziyaretinin ardından iki ülke arasında Türk-Yunan Karma Komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Komisyon kurulduğu gibi çalışmalarına başlamış ve Nisan ayında Ankara'da Dışişleri Bakanlığında müzakerelerine devam etmiştir. Burada, Türk-Yunan Karma Komisyonu iki ülkeyi ilgilendiren bazı konuları karara bağlamışlardır. Bunlar arasında, iki ülke arasında karşılıklı seyahatlerde vizenin kaldırılması ve serbest hudut rejimi, iki memleketin müşterek yetiştirdiği tütün, üzüm gibi mahsullerin rekabet konusu olmaması, kültürel ve turistik temasların arttırılması gibi konular yer almaktadır. Ayrıca balık avlama ihtilafının da hallolma yoluna girmiştir. Bu konuların dışında, Atina'da Venizelos'un Ankara

¹¹⁶ Thanos Veremis, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 1998, s. 111.

ziyaretinde ele alınmış mevzuların da gözden geçirileceği ve kesin bir karara bağlanacağı belirtilmektedir.¹¹⁷

1952 yılı Haziran ayına gelindiğinde Türk-Yunan Karma Komisyonunun çalışmalarını tamamladığı bilinmektedir. Çalışmalar, Türk ve Yunan temsilcileri Cemal Hüsnü Taray ve Anastasios Bakalbasis tarafından parafe edilmiştir. Dışişleri Bakanlığından tebliğ edildiğine göre, iki ülke arasında imzalanacak anlaşma tasarılarının ilki, her iki memleketin Ege Denizi karasularının belirli yerlerinde müştereken balık avlanmasına ilişkindir. İkincisi, her iki memleketin basın mensuplarının Türkiye ve Yunanistan'da yapacakları seyahatlerde aynı kolaylıklardan istifade edebilmelerine ilişkin ve üçüncüsü de karşılıklı olarak ilk ve orta tedrisat mektep kitaplarından her iki memleket aleyhindeki yazıların çıkarılmasına ilişkindir.¹¹⁸ (Resim 2)

Karma Komisyonun bu çalışması ve başarısı ile ilgili olarak Venizelos basına bir demeç vermiş ve komisyonun ilk aşamada mesaisini tamamladığını, iki hükümetin yakınlaşmasında hükümetlerin programlarının uygulandığının, aldığı kararlardan ve üzerine aldığı işlerdeki başarısından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Venizelos, bu çalışmaların iki hükümetin karşılıklı anlayışları içinde gerçekleşmesinden de mutlu olduğunu belirttikten sonra ikinci aşama için de yakın zamanda Atina'da toplanılacağından ümitli olduğunu ve bu noktada her iki memleketi yakından ilgilendiren hayati konuların ele alınacağını da sözlerine eklemiştir. Venizelos son olarak, komisyondaki Türk heyetinin hükümetinden aldığı talimatları aynen yerine getirmesinin başarıda çok büyük bir etken olduğunun altını çizmiştir.¹¹⁹

¹¹⁷ Akşam, 18/4/1952.

¹¹⁸ Akşam, 22/6/1952. Benzer içerikli haber 23/6/1952 tarihli Ta Nea ve 24/6/1952 tarihli To Vima gazetelerinde de yer almaktadır.

¹¹⁹ To Vima, 25/6/1952. Benzer içerikli haber 26/6/1952 tarihli Cumhuriyet ve Akşam gazetelerinde de yer almaktadır.

Daha sonra, Türk-Yunan Karma Komisyonu tarafından karara bağlanan bazı konularda anlaşmaların Yunan heyeti Başkanı Bakalbasis'in da katılımıyla Ankara'da Dışişleri Bakanlığında imzalanacağı açıklanmıştır. İlk olarak Türk ve Yunan vatandaşlarına seyahatlerinde, vize uygulamasının kaldırılması ve gittiklerinde en fazla bir ay kalma süresi verilmesi anlaşması, ardından da üç anlaşmanın daha imzalarının atılacağı belirtilmiştir. Buna göre, her iki memleket bundan sonra başlıca ihraç maddeleri arasında bulunan tütün ve üzümde ortak çalışmalar yürütmeye karar vermişlerdir. Üçüncü anlaşma ise, TBMM üyeleri ile Yunan vekillerin her iki memleketin milletvekillerine tanınan seyahat haklarından karşılıklı olarak faydalanmalarına ilişkindir.¹²⁰ Görüşmelerin sıcak ve karşılıklı anlayış havası içinde geçmesi, iki ülke açısından diğer konuların da karara bağlanması yolunda önemli gelişmeler kaydedilebileceğinin göstergesi durumundadır.

Karma Komisyon tarafından kararı alınan ve Türk Hükümeti ile Yunan Hükümeti arasında 1952 yılı Ağustos ayında anlaşmaya varılan vize düzenlemesi neticesinde; Eylül ayı itibariyle pasaportu olan Türk ve Yunan vatandaşları herhangi bir vize almaya lüzum olmadan diğer memlekete gidebileceklerdir.¹²¹ Bu karar hem Türkiye'ye Yunanistan'dan önemli miktarda turist gelmesini sağlamış hem de Yunanlara da faydalı olmuş, bunun neticesinde İstanbul'a çok sayıda turist akınının gelmesine neden olmuştur.¹²²

Türkiye ve Yunanistan arasındaki güzel ilişkiler 1953 yılında da devam etmiştir. Devam eden bu dostluk döneminde ticari ilişkilerin geliştirilmesine de önem verilmiştir. Bu dönemde iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde de siyasi ilişkilerde olduğu gibi paralellik gösterdiği söylenebilir. İlk olarak Türkiye ve Yunanistan arasında bir sözleşme imzalanmıştır. Buna göre Yunanistan Türkiye'den tahıl alacak, karşılığında Türkiye'ye çimento verecektir. Yunan

¹²⁰ Akşam, 21/4/1952; Cumhuriyet, 21/4/1952. Benzer içerikli haber 23/4/1952 tarihli Ta Nea ve 24/4/1952 tarihli To Vima gazetelerinde de yer almaktadır.

¹²¹ Cumhuriyet, 3/9/1952.

¹²² Alexis Alexandris, *The Greek Minority of Istanbul and Greek-Turkish Relations 1918-1974*, Centre for Asia Minor Studies, Athens 1992, s. 250.

Ticaret Bakan Yardımcısı, bu anlaşmanın iki nedenden ötürü hükümetin önemli bir başarısı olduğunu belirtmiştir. Çünkü böylece Yunanistan ilk defa borçlanmadan tahıl tedarik etmiş olacak ve Türk pazarında Yunanistan'ın yatırımsal garantisi olacaktır. Bu sözleşmenin imzalanması ülkelerin ticari dengeleri açısından önem taşımaktadır.¹²³

İki ülke arasındaki bu ticari gelişmeler neticesinde, bir Yunan ticari heyeti Türkiye'ye gelmiştir. Böylece iki dost ülke arasında ticari anlamda müzakereler yapılmaya başlanmıştır. Bu müzakerelerin amacı, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ticari mübadelelerin mümkün olduğunca artırılması, mevcut anlaşmaların da iki ülke arasında kaydedilen büyük iktisadi gelişmelere uygun bir şekilde getirilmesidir. Dostane geçen bu müzakerelerde en kısa zamanda iki ülkenin çıkarlarına uygun bir anlaşmaya varılacağı ifade edilmektedir.¹²⁴

Daha sonra bu ticari görüşmelerin ardından, Ankara'da Türkiye ve Yunanistan arasında 7 Kasım 1953'te bir Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayı Türk Hükümeti adına Turgut Menemencioğlu, Yunan Hükümeti adına da Aleksis Liatis imzalamışlardır. Bu anlaşmaya göre, Yunanistan bütün ihrac mallarımıza liberasyon rejimi tatbik edecek ve böylece Yunanistan'a çok daha fazla canlı hayvan, taze ve tuzlu balık, yumurta, bakliyat ve yağlı tohumlar gibi ürünlerin ihracı mümkün olacaktır. Türkiye de Yunanistan'dan çimento, pamuklu mensucat, pamuk ipliği, kimyevi gübre ve diğer bazı mamulleri ithal edecektir.¹²⁵

İki ülke arasındaki bu dostane ve yakın ilişkiler aralarındaki bazı sorunlara rağmen karşılıklı ziyaretlerle 1952 yılında doruk noktasına ulaşmış

¹²³ To Vima, 9/1/1953.

¹²⁴ Cumhuriyet, 24/9/1953.

¹²⁵ Cumhuriyet, 8/11/1953.

ancak Kıbrıs sorununun ortaya çıkması ile ilk önce 1950-1954 yıllarında gölgelenmiş ve sonra gittikçe azalarak son bulma noktasına gelmiştir.¹²⁶

2.1.2. Patrikhane ve Azınlıklar

Türkiye ve Yunanistan arasında 1950’li yıllarda İstanbul’daki Fener Rum Patrikhanesi’nin durumunda, 21 Şubat 1946’da Patrik seçilen V. Maksimos hakkında Sovyet yanlısı ve Rus Kilisesi ile bağlantıları olduğu yönünde spekülasyonlar ortaya atılmış ve kendisi 18 Ekim 1948’de özellikle ABD’nin dolaylı olarak yaptığı baskılar sonucu “ruhsal sağlık sorunları” mazeret gösterilerek istifa etmek zorunda kalmıştır.¹²⁷ Yerine Yunanistan tarafından Hırisanthos önerilmiş ancak Türkiye bunu kabul etmemiştir. ABD ise tanıdığı ve bildiği bir patrik istemiş ve Athenagoras’ı aday olarak göstermiştir. Yunanistan da Athenagoras’ı istememesine rağmen ABD, Türkiye ve Yunanistan’ı, Yunanistan da Patrikhane’yi ikna etmiş ve anlaşmaya varılmıştır.¹²⁸ Böylece, 1 Kasım 1948’de ABD’nin güvenini kazanmış ve aynı zamanda Amerikan Başpiskoposu olarak görev yapmış Athenagoras Spiros Fener Rum Patrikhanesi’ne Patrik olarak atanmıştır. Yeni Patrik, dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Şemsettin Günaltay ve Dışişleri Bakanı Emin Erişirgil tarafından resmi olarak kabul edilmiş ilk dini lider olarak 26 Ocak 1949’da Amerikan Başbakanı Truman’ın özel uçağı ve yaveri eşliğinde Türkiye’ye gelmiştir. Yeni gelen Patrik çok çabuk halkın sempatisini ve saygısını kazanmıştır. Pazar günleri Patrikhane’yi de diğer resmi kurumlarda olduğu gibi Türk bayrağı ile dekore ettirmiştir. Ayrıca birçok

¹²⁶ A. Suat Bilge, *Büyük Düş: Türk-Yunan Siyasi İlişkileri 1919-2000*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, Ekim 2000, s. 195.

¹²⁷ Alain Juster, “İstanbul Ortodoks Patrikhanesi, Yunanistan ve Türkiye”, *Türk-Yunan Uyuşmazlığı*, Semih Vaner (ed), Metis Yayınları, İstanbul 1989, s. 55; Angelos Sirigos, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδ. Πατάκης, Αθήνα 2015, s. 107-108.

¹²⁸ Elçin Macar, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, 2003, s. 188, 190.

Osmanlı tarihine ait anıtları ve kutsal mekânları da ziyaret etmiş, camide dua etmekte de hiç tereddüt etmemiştir.¹²⁹

1949 Şubat'ının ilk haftasında Patrik I. Athenagoras Ankara'yı ziyaret etmiş, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye ABD Başkanı Harry Truman'ın özel mesajını sunmuş, ayrıca dönemin Başbakanı ve İçişleri Bakanı ile de görüşmüştür. Patrik, Türk dostu diye anılmış, bu nedenle de Heybeliada Ruhban Okulu'nun faaliyetleri arttırılmış, Patrikhane'nin mal varlığı, Balıklı Vakfı dâhil tamamen kendi tasarrufuna bırakılmıştır. Hükümet ile ilişkileri düzelen Patrikhane öncelikle bir basın bürosu kurmuş ve 1926'dan beri çıkarmakta olduğu Orthodoksia Gazetesinin yanı sıra 1951'de Apostolos Andreas isimli haftalık bir dergi de çıkarmaya başlamıştır.¹³⁰ Daha sonra Patrikhane'nin ihtiyaç duyması sebebiyle Yunan uyruklu iki başrahip Iakovos Canavaris ve Emilianos Zaharopulos, Türk vatandaşı olma zorunluluğu nedeniyle 1949 ve 1951 yılında Türk vatandaşlıklarını alıp Fener'de görevlerine başlamışlardır.¹³¹

1950 yılında yapılan seçimlerin sonucunda iktidara gelen Demokrat Parti'den Başbakan seçilen Adnan Menderes de Patrikhane ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Bu amaçla Mayıs 1950'deki seçimlerden sonra, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes 24 Temmuz'da İstanbul'da Patrik Athenagoras ile Kadıköy İliyopolis ve Konya metropolitlerinden oluşan bir heyet ile görüşmüşlerdir. Patrik, Cumhurbaşkanı'na daha Amerika'da bulunduğu sıralarda duyduğu sempatiden bahsetmiş ve Rum Patrikhanesi'nin ve cemaatinin tebriklerini çok samimi bir dille arz etmiştir. Cumhurbaşkanı da:

“Patrik hazretlerine ziyaretlerinden dolayı bilhassa teşekkür ederim. Rum vatandaşlarımızın saadeti ve refah içinde yaşamaları için

¹²⁹ Alexis Alexandris, *a.g.e.*, s. 249; Yorgo Benlisoy- Elçin Macar, *Fener Patrikhanesi*, Ayraç Yayınevi, Ankara 1996, s. 53-54.

¹³⁰ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 592.

¹³¹ Alexis Alexandris, *a.g.e.*, s. 248.

elimizden geleni yapmakta asla tereddüt etmeyeceğiz. Bugün mevcut olan vatandaşlığı kuvvetlendirmek ve beraber yaşamanın samimi arzumuz olduğunu tekrar etmekte bahtiyarım. Patrik hazretlerini ben de çok zamandan beri gıyaben tanımaktayım. Kendilerinin büyük zekâ ve devamla vazifelerini ifa ettiklerini görmekteyim. Tebriklerine teşekkürlerimi bildiririm.”¹³²

Patrik de görüşmeden sonra gazetecilere yaptığı açıklamada: “Sayın Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmiş olmakla çok mesut ve bahtiyarız. Cumhurbaşkanımızın ve vatandaşlarımızın saadet ve refahı şerefine dualar etmekteyim” demiştir.¹³³ Böylece Türk devleti ile Patrikhane arasındaki ilişkilerde de gelişmeler yaşanmaya başladığı görülmektedir. Başbakan Menderes Haziran 1952’de de, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile Patrikhane’yi ziyaret etmiştir. Bu Patrikhane ziyaretleri ile Başbakan Menderes Patrikhane’yi ziyaret eden ilk ve son Türkiye Başbakanı olmuştur.¹³⁴

Bu dönemde Yunan azınlığından vekiller de mecliste yer almaya başlamışlardır. 1950 yılındaki seçimlere kadar Doktor Nikolaos Fakaçellis Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olarak, Vasilios Konos ise Demokrat Parti üyesi olarak mecliste görev yapmışlardır. 1950’deki seçimlerle birlikte Vasilios Konos ve yargıç Ahileas Moshos mecliste yer almıştır. Moshos aynı zamanda mecliste Nisan ayında önerilen ülkedeki Müslümanlığı yeniden güçlendirmek ve anti Kemalizm eğilimleri araştırmak amacıyla özel parlamento komisyon üyeliği görevinde bulunmuştur.¹³⁵

Burada İstanbul’daki Rumlar ile Batı Trakya’daki Müslümanların durumlarının birbirinden farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir. İstanbul’daki Rumlar Türkiye ile azınlık sorunu ile mücadele etmektedir. Batı Trakya’daki

¹³² Akşam, 25/7/1950.

¹³³ Akşam, 25/7/1950.

¹³⁴ Elçin Macar, *a.g.e.*, s. 193.

¹³⁵ Alexis Alexandris, *a.g.e.*, s. 250.

Müslüman azınlık ise ülkenin yararlı tedbirleri ile bir refah dönemi yaşamaktadırlar. Ancak, Rumlar daha şanslı görünmektedirler. Örneğin, bir Rum çocuğuna Rum azınlık okulunda güçlük çıkartıldığı zaman, söz konusu öğrencinin İstanbul'da gidebileceği ve çok daha kaliteli öğrenim veren birçok yabancı okul vardır. Üstelik Rumluk ve Ortodoksluk özdeşliği sayesinde, dinsel-ulusal eğitimini kiliseye giderek de karşılama olanağına sahiptir. Fakat Batı Trakyalı çocuk yaşadığı kırsal bölgede böyle bir şansa sahip değildir. Arap harfleriyle din eğitimi yapılan camide ulusal kültürünü geliştirmesi de söz konusu olamamaktadır.¹³⁶

Türkiye'de yaşayan azınlıklar konusunda 1940'lı yıllarda Türk Hükümetinin azınlıklara karşı sert tutum izlediği söylenebilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'yla Türkiye'de yaşayan azınlıklara özellikle varlık vergisi adıyla ağır vergiler uygulamıştır. Bu vergilendirme, savaş sırasında ekonomik sıkıntıda olan hükümetin büyük oranda azınlıklar üzerinde uyguladığı ve adil olmayan bir sistemdir. Adil olmadığı için de ciddi aksaklıklara neden olmuş ve azınlıkların hükümete bakışını olumsuz etkilemiştir.¹³⁷ İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ve ardından Türkiye'de DP'nin iktidara gelişiyle ülkede çok partili sisteme geçilmesi ülkede yaşayan azınlıklar açısından oldukça önem arz etmektedir. Çünkü bu dönemde uygulanan ağır vergiler kaldırılmış ve azınlıklar rahat bir nefes almaya başlamışlardır.

Yunanistan'da ise 1949 yılının sonu ve 1950'lerin başında Yunan İç Savaşı'nın bitmesiyle birlikte ülkedeki durumların düzelmeye başladığı söylenebilir. Bu da Müslümanların yavaş yavaş geri dönmeye başlamasına neden olmuştur. 1951 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Yunanistan'da 98,839 Müslüman bulunmaktaydı. Bunların 67,099'u Türk soylu, 26,592'si Pomak, 5,116'sı Çingene ve 32'si Çerkez'di, ayrıca 3,500 Müslüman da Rodos

¹³⁶ Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, Ekim 1991, s. 293.

¹³⁷ Fuat Aksu, *a.g.e.*, s. 33.

ve Kos adalarında bulunmaktaydı.¹³⁸ Bu etnik çeşitlilikle birlikte 1950'lere gelindiğinde Türkiye ve Yunanistan arasında dostluğun sağlanmasıyla her iki ülkedeki azınlıklar açısından, özellikle de Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türkleri açısından 1950'lerin ilk yarısı tam bir yumuşama ve refah dönemi başlamıştır. Başta iki ülke arasında 1951 yılında imzalanan Kültür Anlaşması olmak üzere, eğitim alanındaki gelişmeler ve karşılıklı nota teatileri bunun en güzel örneğini teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, Türk ve Yunan Hükümetlerinin azınlıklara yönelik politikalarındaki yumuşamanın 1950-1954 dönemiyle sınırlı kaldığı görülmektedir. 1955 yılında İstanbul'da yaşanan 6-7 Eylül olayları ve ardından Kıbrıs sorunu ile başlayan ve daha sonraki yıllarda Ege sorunlarıyla devam eden Türk-Yunan ilişkilerindeki uyuşmazlık ve anlaşmazlık azınlıklara yönelik uygulanan politikaya da yansımıştır.¹³⁹

2.2. Kıbrıs Sorunu

2.2.1. Sorunun Gündeme Gelişi

Kıbrıs konusu Türkiye ve Yunanistan arasında var olan ancak 1950'lere gelene kadar pek dillendirilmeyen bir sorundur. Kıbrıs'ın kime bağlanacağı konusu bile tam olarak bilinmemektedir. Türkiye'ye göre Kıbrıs iki ülke arasında bir sorun niteliği taşımamaktadır ancak Yunanistan aynı şekilde düşünmemektedir. Nitekim 28 Şubat 1947'de Yunanistan Parlamentosunda "Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi" görüşü oybirliği ile karara bağlanmıştır. 1949 yılına gelindiğinde Kıbrıs ile ilgili olarak, Kıbrıslı Türkler ve Türk tarafının, Kıbrıslı Rumların birleşme isteğine karşı çıktıkları bilinmektedir. Bunun üzerine de Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında olaylar çıkmış ve

¹³⁸ Alexis Alexandris, "Το Ιστορικό Πλαίσιο των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων", *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, Alexis Alexandris (ed), ELIAMEP- Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1991, s. 144.

¹³⁹ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 593.

bu olayları protesto etmek için gösteriler de düzenlenmiştir.¹⁴⁰ Ayrıca 15 Aralık 1949'da İstanbul'da Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı ile ilgili Türk öğrenciler bir araya gelerek bir gösteri yürüyüşü gerçekleştirmişlerdir.¹⁴¹ Bu durumla ilgili olarak dönemin Yunanistan Başbakanı Aleksandros Diomidis yaptığı açıklamada;

*“Yunan halkını Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı konusunda gösteriler ya da protestolar yapılmaması hususunda uyarıyorum. Çünkü yapılan protestoların bir yararı olmayacak aksine Yunanistan'a zararı olacaktır. Ayrıca, Büyük Güçlerle olan (özellikle İngiltere) ilişkilerimizi de devam ettirmek istemekteyiz.”*¹⁴²

Bunun en önemli nedeninin Kıbrıs'ın halen İngiltere'nin hâkimiyeti altında olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Yapılan gösteriler ve Yunanistan Başbakanının açıklamalarından sonra, dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak da Akşam gazetesine vermiş olduğu röportajında Kıbrıs ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:

*“Kıbrıs adası etrafında koparılmak istenen yaygaralara karşı Yunan devlet adamlarının akilane ihtarları çok yerindedir. Kıbrıs, bugün bilfiil İngiltere'nin hâkimiyeti altındadır. Sahibinin reyini sormadan Kıbrıs adasını devralmaya çalışanların sağduyusundan şüphe edilir. İngiltere'nin Kıbrıs'ı başka bir devlete vermek istediği hakkında hiçbir sezinti yoktur. Kıbrıs'ı isteyenlerin en hafif suçları İngiltere dostluğuna aykırı hareket etmeleridir. Yunan milletin bu hakikatleri bildiğine şüphe yoktur. Meseleyi çıkaranlar bir avuç fazla heyecanlı insanlar olsa gerektir.”*¹⁴³

¹⁴⁰ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 103.

¹⁴¹ Ulus, 15/12/1949.

¹⁴² Embros, 16/12/1949.

¹⁴³ Akşam, 17/12/1949.

Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi hususunda 12 Ocak 1950'de Atina'da öğrencilerden oluşan büyük bir topluluk, gerçekleşecek olan plebisit ile ilgili Kıbrıs halkına desteklerini göstermek için bir gösteri yürüyüşü düzenlemişlerdir. Burada Yunanistan'ın bölünmez, Kıbrıs ile birleşmesinin ise Büyük Yunanistan'ın bir tutkusu olduğu vurgulanmış ve ardından öğrenciler Kıbrıslı kardeşlerine samimi ve kalbi selamlarını göndererek desteklerini belirtmişlerdir.¹⁴⁴ Daha sonra, Kıbrıs'ta yaşayan Rum halkın örgütlenip yönlendirmesiyle 15-29 Ocak 1950'de kilise öncülüğünde yapılan plebisitte, oylamaya katılan Rumların %96'sının enosis doğrultusunda oy kullandıklarının açıklanması söz konusu olmuş ancak İngiltere bu plebisiti tanımadığını açıklamıştır.¹⁴⁵ Bu plebisite rağmen Türkiye Ocak ayından itibaren sürekli olarak Kıbrıs sorununun olmadığına dair açıklamalarda bulunmuştur. Ardından, yapılan plebisitin de etkisiyle yine öğrenciler 17 Ocak 1950'de çok büyük bir gösteri yürüyüşü yapmışlardır.¹⁴⁶

Yaşanan bu gösterilere ve olaylara Türk Basını da tepki göstermiştir. Örneğin 24 Ocak 1950'de Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri haberlerinde Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak'ın mecliste Kıbrıs konusu ile ilgili yapmış olduğu açıklamalara yer vermişlerdir. Sadak bu açıklamalarında “*Kıbrıs meselesi diye bir şey yoktur ve gençliğimiz beyhude heyecana kapılıyor*” demiş ayrıca dış ilişkilerimizle ilgili de Türk gençlerini uyararak bu tür nümayişlerden kaçınmaları gerektiğini dile getirmiştir. Çünkü her zaman bu nümayişlerin devlete faydalı olmadığını, bilakis bazen çok zararı dokunabileceğini de sözlerine eklemiştir.¹⁴⁷ Sadak'ın bu açıklamalarına Yunan basınında da yer verilmiş ve sözlerinin ılımlı olduğu ancak İstanbul basını ve karşı fikirlerde olanları tatmin etmediği değerlendirilmiştir.¹⁴⁸ Şu da bir gerçektir ki, Türkiye 1951 yılı sonlarına kadar, NATO'ya kabul edilmeyi birincil dış politika amacı

¹⁴⁴ To Vima, 13/1/1950.

¹⁴⁵ Faruk Sönmezoğlu, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Büyük Güçler: Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*, Der Yayınları, İstanbul 2000, s. 6.

¹⁴⁶ Ulus, 17/01/1950.

¹⁴⁷ Cumhuriyet, 24/1/1950; Ulus, 24/1/1950.

¹⁴⁸ To Vima, 29/1/1950.

olarak kendine belirlemiştir. Bu nedenle de Kıbrıs ile ilgilenmeyi tercih etmemiştir. NATO'ya üyeliğinden sonra da Yunanistan ile olan dostane ilişkilerin olumsuz yönde etkilenmemesine çalıştığı söylenebilir.

Kıbrıs ile ilgili olarak Yunanistan tarafından da Başbakan Venizelos bir açıklama yapmış ve “*Umuyorum ki dost ve müttefikimiz İngiltere, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakacaktır*” demiş, ayrıca Yunan Hükümetinin son referandum sonuçlarını baz alarak İngilizlerin Kıbrıs'ı bırakmasını resmen istediklerini de sözlerine eklemiştir.¹⁴⁹ Bu açıklamalardan sonra Kıbrıs'taki komünistler Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi umudu ile Londra'ya hareket etmişler ve temsilciler burada Avam Kamarası üyeleri ile görüşmüşlerdir. Burada basın konferansları da düzenlenmiştir. Aynı zamanda, milliyetçi grubun da kendilerine katılmalarını ümit etmişlerdir. Böylece bütün Yunan halkın kendilerini desteklediklerini ileri sürmek imkânını kazanmaya çabalamışlardır.¹⁵⁰

Kıbrıs'ta yaşayan 85.000 Türk ise önce Nisan ayında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Genel Kuruluna, Yunanistan ile birleşme ile ilgili Kıbrıslı Rumlara cevaben sert lisanlı bir nota göndermiş ve Rumların Yunanistan'a iltihak arzularını protesto etmişlerdir. Burada, birleşme olasılığının adaya ekonomik yıkım ve ırkçı toplumsal karışıklıklar getireceğini de belirtmişlerdir. Ayrıca, Kıbrıs'taki Rumların yarısının Yunan Komünist Partisi ile birlikte birleşmeyi gerçekleştirmeyi başaracağını düşünen komünistler olduğu vurgulanmıştır. Kıbrıs Türkleri ayrıca notada adanın güvenliğinin sağlanabilmesi için kudretli bir devletin idaresi altına verilmesinin gerektiğini de belirtmişlerdir. Eğer İngiltere bir gün Kıbrıs'ı bırakırsa adanın ilk hakim, güçlü komşu ve Yakın Doğu'daki tek güç olan Türkiye'ye verilmesini talep etmektedirler.¹⁵¹ Haziran 1950'de de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Genel Kuruluna yeniden bir nota göndermiş ve bununla birlikte Türk basını da

¹⁴⁹ Ta Nea, 14/4/1950.

¹⁵⁰ Ta Nea, 14/4/1950.

¹⁵¹ To Vima, 26/4/1950; Aynı içerikli haber 26/4/1950 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

Yunan karşıtı kampanya başlatmıştır.¹⁵² Belirtildiği gibi, Kıbrıs konusu Yunanistan tarafından yavaş yavaş gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle 1951 yılı itibariyle Atina Hükümetinin, Kıbrıs konusunu bir devlet politikasına dönüştürme çalışmalarına başlayacağı söylenebilir.

Kıbrıs ile ilgili olarak 1951 yılına bakıldığında, Yunanistan'ın yapılan açıklamalarla artık Kıbrıs'ı istediği açıkça bilinmektedir. Öncelikle Şubat ayında Mecliste söz alan Yunan Halk Birlik Partisi lideri Kanellopulos bu soruna değinmiş ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanma arzusundan söz etmiştir. Ardından sözü alan Başbakan Sofokles Venizelos da Kıbrıs'ın ana vatani Yunanistan ile birleşmesinin Yunan halkının bir tutkusu olduğunu belirtmiştir.¹⁵³

Venizelos'un Mecliste yaptığı bu açıklamasını Türk milletvekili ve gazeteci Cihan Baban Son Saat gazetesinde yorumlamış bu da Yunan gazetelerinde yer almıştır. Gazeteci makalesinde, öncelikle Venizelos'un Kıbrıs'ı resmen istediğini açıklamış olmasını eksik ve derin bir anlayış olarak düşündüğünü belirtmiştir. Tam bir Türk-Yunan işbirliğinin gerekli olduğu düşüncesinde olduğunu, ancak arkadaşlarımız olan Yunanların ilişkileri etkileyecek eylemlerden kaçındıklarını belirtmiştir. Hatta Eleftherios Venizelos eğer yaşasaydı oğlunu beceriksiz olarak azarlardı şeklinde bir düşüncede olduğunu da söylemiştir. Daha sonra Yunanistan'ın Türkiye karşısındaki durumunun koşullara göre maalesef değiştiğini ve bazen candan arkadaş bazen de düşmanca haykırışlar olabildiğini söyledikten sonra Kıbrıs konusunda da kışkırtmalardan bir sonuç çıkmayacağını sadece dostluğu gölgeleyeceğini belirtmiştir. Venizelos ile ilgili olarak da, özgürlükçü bir insan olduğu için babasının özgürlükçü geleneklerini takip ettiğini, ancak bunun Türk-Yunan dostluğunu etkilediğini söylemiş, son olarak da Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili kışkırtmalara Yunanistan kadar büyük önem vermediğini dile getirerek

¹⁵² Milliyet, 1/6/1950.

¹⁵³ To Vima, 16/2/1951; Ta Nea, 17/2/1951.

yorumunu sonlandırmıştır. Söz konusu bu yorumlama Yunan basınında gazetecinin talihsiz atağı olarak değerlendirilmiştir.¹⁵⁴

Bu yoruma rağmen, 21 Mart 1951’de Yunanistan hükümet ve partisinin siyasi liderler konseyinde Başbakan Venizelos Kıbrıs ile ilgili yaptığı açıklamada yine “*Kıbrıs’ın Yunanistan ile birleşmesi tüm Yunan halkının bir tutkusudur*” demiştir. Kıbrıs Başbakanı da Venizelos’a yaptığı ziyarette Kıbrıs’ın Anavatanı olan Yunanistan ile birleşmesinin olumlu olacağı yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca, Kıbrıs halkının da Yunanistan ile birleşmesinin en doğal hakları olduğunu belirtmiştir. Başbakan Venizelos ve Kıbrıs Başbakanının yaptığı bu açıklamalarda söz konusu birleşmenin askeri açıdan da önemine değinilmiş, Yunan halkının da tam Yunan dostu ve müttefiki olan İngilizlerin, Kıbrıslı Rumları boyunduruğu altında tutmalarını da trajikomik olarak değerlendirilmiştir. Bu açıklamalar Yunan halkında sevinçle karşılanmış ancak İngiliz hükümeti ile karşı karşıya gelmesine neden olmuştur.¹⁵⁵

Türkiye’nin ise Yunanistan ile ilişkileri germemek için gösterdiği özen ve Kıbrıs’taki mevcut durumun korunması yönündeki tavrına rağmen özellikle Makarios tarafından yürütülen enosis çalışmaları ve Yunanistan’ın da desteklediği diplomasi nedeniyle, Türk Hükümeti’nin yavaş yavaş bu duruma sessiz kalmamasına ve Kıbrıs konusundaki hassasiyetini dile getirmesine neden olmuştur.¹⁵⁶

Başbakan Adnan Menderes’in, Kıbrıs sorununun Türk-Yunan dostluğu çerçevesinde çözüme kavuşturulabileceğini dile getirmesi, Yunanistan’ın Kıbrıs konusunda atacağı adımlara cesaret vermiş, bu da Türk Hükümetinin o dönemde Kıbrıs ile ilgili bir kaygı taşımadığını göstermiştir.¹⁵⁷ Ancak bu açıklamaların

¹⁵⁴ To Vima, 20/2/1951.

¹⁵⁵ Embros, 21/3/1951.

¹⁵⁶ Faruk Bekarlar, *Kıbrıs Sorununun Doğuşu: Menderes Dönemi Türk-Yunan İlişkileri*, Arayış Yayın Ajansı, İstanbul, Kasım 2006, s. 83.

¹⁵⁷ Faruk Bekarlar, *a.g.e.*, s. 84.

Yunanistan'ı, Kıbrıs ile ilgili cesaretlendirdiği ve bu gelişmelerle daha sonra özellikle Makarios'un enosis hususunda propagandalara başladığı ve çeşitli gösteriler düzenlendiği söylenebilir. Ayrıca, Yunanistan'da bütün parti liderlerinin Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı konusunda görüş birliği yaptığı yönünde haberler çıkmış ve Türkiye bu haberlerden dolayı hoşnutsuz olmuştur. Çünkü Türkiye'ye göre, bu dönem Türkiye ve Yunanistan'ın birbirlerine en çok muhtaç olduğu dönemdir ve Kıbrıs konusu yüzünden iki ülke arasındaki ilişkilerin soğumasını istenmemektedir.¹⁵⁸

Bu sırada Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin de harekete geçtiği bilinmektedir. Örneğin, Yunan basınında Her Gün gazetesinde Kıbrıslı Türklerin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'e yönelik uzun bir mektubu yayınlandığı belirtilmiştir. Bu mektupta, Kıbrıs üzerinde Türkiye'nin haklarının tartışmasız güçlü olduğu ve Kıbrıs'ın Türk tarihi için ikinci Hatay olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'dan kendilerini orada baskı altında bırakmamaları talebinde bulunmuşlardır.¹⁵⁹

Türkiye ise Kıbrıs konusunda bu amaçla hareket etmeye devam ederken Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü kendisine yöneltilen sorular üzerine Hürriyet gazetesine bir açıklama yapmıştır. Köprülü Yunan basınında da yer alan bu açıklamasında, Kıbrıs'ın coğrafi durumunun Türkiye ile ilgili olduğunu, oradaki soydaşların durumu ve tarihi bağların Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki ilgisini canlı tuttuğunu belirtmiştir. Ayrıca, adadaki yasal durumun değişmesine neden görmediğini de sözlerine eklemiştir. Kıbrıs konusunda polemiğe girmekten kaçındığını ve asıl önemli olanın Türkiye ve Yunanistan arasındaki samimi dostluk olduğunu vurgulamıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Akşam, 6/4/1951.

¹⁵⁹ Ta Nea, 21/4/1951.

¹⁶⁰ To Vima, 22/4/1951.

Köprülü'nün bu açıklaması Yunan kamuoyu ve siyasi çevresinde sürpriz ve ters bir izlenim oluşturmıştır. Bazı Yunan kaynakları tarafından Köprülü'nün hem Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluktan söz ederken her durumda Kıbrıs'a değinmesini ve Yunanistan'ı hakları engelleyen bir şekilde göstermesi akıl almaz olarak nitelendirilmiştir. Venizelos da, Köprülü'nün bu açıklamasının şaşkınlığa neden olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, Yunanistan Dışişleri Bakanı Politis de, komşu ülkenin Dışişleri Bakanının bu açıklamasının Kıbrıs gibi basit bir konuda Türkiye tarafından yapay bir patırtı yaratacağını ve etrafı etkileyeceğinden korktuğunu belirtmiştir.¹⁶¹

Kıbrıs konusunda iki ülkenin basını üzerinden gerilme yaşanmaya devam etmektedir. Örneğin, Venizelos, Son Posta gazetesinden bir gazeteci ile röportaj gerçekleştirmiştir. Bu röportajda, Venizelos'un Türk-Yunan dostluğuna çok fazla önem verdiği belirtilmiş ve babasının politikasını izlediği dile getirilmiştir. Kıbrıs konusunda ise, gazeteciye göre Venizelos adayla ilgili bir hak talebini dile getirmemiştir. Buna rağmen adanın Yunanistan'a katılmasının Yunan halkının ve Kıbrıs piskoposunun tutkusu olduğunu öne sürerek Yunan seçimlerini etkilemeyi amaçladığı izlenimi uyandırmıştır. Yine Yunan basınında çıkan bir başka haberde özellikle İstanbul'daki Türk basınına değinilmiş, Kıbrıs ile ilgili makalelere yer verildiğini hatta Her Gün gazetesinde, Kıbrıs'a yönelik Megali İdea'dan etkilenilerek büyük ada Yunanistan ile birleşme hareketi üzerinde ısrarla durulduğu belirtilmektedir.¹⁶²

Daha sonra yine Kıbrıs konusunda Yunan basınında, Hürriyet gazetesinde çıkan bir habere değinilmiş ve burada Venizelos'un Kıbrıs ile ilgili olarak ağız değiştirdiği belirtilmiştir. Dışişleri Bakanı Köprülü'nün açıklamalarıyla bir kıyaslama yapılmış, Köprülü'nün Kıbrıs ve Oniki Adalar konusunda Türk halkının hislerine tercüman olarak adayı talep ettiği halde hiç dile getirmediği açıklanmıştır. Bunun üzerine Venizelos bir açıklama yaparak,

¹⁶¹ To Vima, 24/4/1951.

¹⁶² Ta Nea, 5/5/1951.

Kıbrıs konusunun yanlış anlaşıldığını, Türk gazetecilerin açıklamalarına yönelik de ada konusunda Yunanistan ve İngiltere arasında ancak karışmış olduğunu için Türkiye'nin de hakkı olacağının altını çizmiştir.¹⁶³

Bu açıklamalarla Kıbrıs konusunun özellikle 1951 yılının sonlarına doğru sorun olma noktasına geldiği bilinmektedir. Yunanistan'ın Kıbrıs'ın kendilerine bağlanması ile ilgili Yunan gençlerin yaptığı açıklamalar atmosferin daha da gerginleşmesine neden olmuştur. Hatta bu gerginliğin 1951 sonlarında Roma'da yapılan NATO görüşmelerine de yansıdığını söylemek mümkündür.

1952 yılına gelindiğinde Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde gölgeleme niteliğini korumaktadır. Çünkü adanın ilhakı konusu hala gündemde bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye her ne kadar Kıbrıs'ın bir sorun olmadığını ve bu konunun Türk-Yunan dostluğu çerçevesinde çözümleneceğini düşünse de Yunanistan'ın bu görüşte olmadığı ve adanın kendilerine verilmesi konusundaki isteklerini açıkça dile getirdikleri bilinmektedir. Bununla ilgili olarak 19 Ocak 1952 yılında Atina'da yaklaşık 5000'e yakın öğrenci Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi hususunda yapılmış olan referandumun ikinci yıldönümünü kutlamak ve Kıbrıs halkının mücadelesini bastırmak için adada yaşayan İngilizlerin aldıkları yeni baskıcı önlemlere karşı oldukları için bir miting düzenlemişlerdir. Ancak burada polislerle çatışmalar yaşanmış ve yaralananlar olmuştur.¹⁶⁴

1952 yılında Kıbrıs'ın her iki ülkenin liderlerinin gündeminde önceliği olmadığı bilinmektedir. Ancak, 8 Mayıs tarihinde Atina halkı, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi tutkuları maksadıyla Atina Omonia meydanında bir miting gerçekleştirmişlerdir. Mitingde polis olası bir duruma karşı sert önlemler

¹⁶³ To Vima, 10/5/1951; Ta Nea, 10/5/1951.

¹⁶⁴ Embros, 20/1/1952.

almıştır. Mitinge katılım oldukça fazla olmuş bu nedenle miting esnasında birçok işyeri, bankalar, hükümet daireleri ve fabrikalar kapalı kalmıştır.¹⁶⁵

Atina halkının yapmış olduğu bu mitingin, Türkiye Başbakan ve Dışişleri Bakanının Atina seyahatinden döndükten birkaç gün sonra Kıbrıs'ı Yunanistan'a İlhak Cemiyeti'nin, Atina Başpiskoposunun teşvikiyle düzenlendiği ve Türkiye'de büyük bir şaşkınlık yarattığı belirtilmiştir. Ankara'da bulunan Yunan çevreleri ise söz konusu mitingin, Yunanistan'da fikir ve toplanma hürriyetinin kullanılmasından başka bir anlam taşımadığını ifade etmişlerdir.¹⁶⁶

Daha sonra, Atina halkının bu mitingine karşılık Milli Türk Talebe Birliği de Yunan gençliğine ve Kıbrıs halkına hitaben beyannameler hazırlayarak bir miting düzenlemek istemiş bunun için de Valilikten izin almaları gerekmiştir. Ancak İstanbul Valisi Gökay gençlere, iki millet arasındaki dostluğun gelişme gösterdiği bu zamanlarda miting yoluna gidilmemesi tavsiyesinde bulunmuştur. Birlik yine de izin almak için Ankara'ya bir heyet göndermeye karar verdiklerini bildirmişlerdir.¹⁶⁷ Karşılıklı bu mitingler, Kıbrıs sorununun yavaş yavaş iki ülke arasındaki ilişkileri gölgelemeye başlayacak olmasına bir işaret sayılabilir.

Ayrıca Kıbrıs konusunda Türkiye ve Yunanistan'ın görüşlerinin farklı olması iki ülke arasında önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi konusunda halkı kışkırtması da büyük bir etkidir. Hatta Temmuz ayı başında Kral ve Venizelos ile görüşen Makarios, Kıbrıs halkının Yunanistan ile birleşmesine kadar bağımsızlık mücadelesine devam edeceğini belirtmiştir. Hatta Yunan Hükümetinin Birleşmiş Milletlere başvurusunun gerekli olduğuna da kanaatinin

¹⁶⁵ To Vima, 8/5/1952; Ta Nea, 8/5/1952; Aynı içerikli haber 9/5/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

¹⁶⁶ Akşam, 11/5/1952.

¹⁶⁷ Akşam, 14/5/1952.

olduğunu açıklamıştır. Türk tarafına bakıldığında ise, Kıbrıs'ın gündemde olmadığı görülmektedir. Ancak Makarios'un Yunan Kralına bu açıklamasından sonra Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi Cevat Açıklan, basına bir açıklama yapmış ve Türk Hükümetinin Makarios'un açıklamasına önem vermediğini bunun sadece Atina Hükümeti tarafından ciddiye alındığını belirtmiştir.¹⁶⁸ Ayrıca bu konuyla ilgili “Yeni Sabah” gazetesi, Venizelos'u ikiyüzlü olarak nitelendirmiş ve Venizelos'un Türk milletine karşı dürüst olmadığını ileri sürmüştür.¹⁶⁹

Makarios'un bu kışkırtma hareketlerine daha sonra da devam ettiği bilinmektedir. Bu amaçla da Birleşmiş Milletler Muhtar Olmayan Topraklar Komisyonu Başkanına bir telgraf göndermiş ve milletlerin kendi kendilerini idare etme haklarının Kıbrıs'a da uygulanmasını talep etmiştir. Telgrafına ayrıca Kıbrıs adası halkının %80'inden fazlasının Yunanistan ile birleşmek arzusunda olduğunu da eklemiştir.¹⁷⁰

2.2.2. Sorunun Uluslararası Boyuta Taşınması

1953 yılında Kıbrıs Başpiskoposu Makarios Kıbrıslı Rumları kışkırtma hareketlerine devam etmekte ve Yunanistan hükümetine konuyu Birleşmiş Milletlere taşıması konusunda baskı yapmaya başlamıştır. Ancak Başbakan Papagos, ilk aşamada konuyu Birleşmiş Milletlere götürmek yerine, İngiltere ile doğrudan görüşmelerle sorunun halledilmesini tercih etmiştir.¹⁷¹ Ayrıca, 1953 yılında Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde Yugoslavya'nın da katılmasıyla bir dostluk ve işbirliği havası hakimiyeti söz konusudur. Bu sebeple iki hükümet te ilişkileri zedelememek adına Kıbrıs konusunu gündemlerine almamıştır.

¹⁶⁸ To Vima, 6/7/1952.

¹⁶⁹ Ta Nea, 7/7/1952.

¹⁷⁰ Cumhuriyet, 14/9/1952.

¹⁷¹ Melek Fırat, *a.g.m.*, s. 597.

Nitekim Yunanistan tarafında 1954 yılına gelindiğinde durumların değişmeye başladığı görülmektedir. Yunanistan Dışişleri Bakanının Kıbrıs'ı istediklerini açıkça dile getirmesi ve halkı da kışkırtması ile Kıbrıs konusunda Türkiye ile Yunanistan arasında gerginlikler başlamıştır.¹⁷² Ayrıca, İngiltere Dışişleri Bakanı Eden, Kıbrıs konusunda Yunanistan ile görüşmeyi kabul etmemiştir. Çünkü İngiltere, Kıbrıs'ı bir sorun olarak görmemektedir.¹⁷³ Yine de Papagos Kıbrıs konusunda izlediği politikadan vazgeçmeyerek, İngiltere ile olan dostluk münasebetlerine zarar vermeyeceklerini belirtmiş ve halkına da gösteriler yapmaktan kaçınmalarını söylemiştir.¹⁷⁴

Daha sonra Yunan hükümeti, Kıbrıs konusu hakkında aldıkları kararı açıklamıştır. Başbakan Papagos, eğer İngiltere, Yunanistan'ın konuyu müzakerelerle halletme talebine hayır derse, Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletlere 22 Ağustos'ta başvuracağını vurgulamıştır.¹⁷⁵ Papagos'un bu açıklamasından sonra, Yunan Parlamentosunda konuşan Dışişleri Bakanı Stefanopulos, Yunan hükümetinin Kıbrıs sorununda izlediği politikanın tüm Yunan milletinin ve siyasi partilerinin isteği ve tutkusuna yanıt vereceğini belirtmiş ve konuyu Birleşmiş Milletlere götürme konusunda kararlı olduklarını ifade etmiştir.¹⁷⁶

Temmuz ayında toplanan İngiliz Avam Kamarasında Kıbrıs konusu ile ilgili olarak İngiliz Dışişleri Sözcüsü, Kıbrıs meselesinin İngiltere'nin dahili bir meselesi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Yunanistan'ın, İngiltere'nin dostu olsa da Kıbrıs üzerinde hak iddia ederek kah ikili görüşmelerin yapılmasını kah Birleşmiş Milletlere müracaat edeceğini açıklamasını hayretle karşıladıklarını

¹⁷² Nazım Güvenç, *Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye*, Çağdaş Politika Yayınları, Şubat 1984, s. 46.

¹⁷³ Akşam, 16/3/1954.

¹⁷⁴ Akşam, 18/3/1954.

¹⁷⁵ To Vima, 4/5/1954.

¹⁷⁶ To Vima, 14/5/1954.

sözlerine eklemiştir. Sözcü son olarak, Yunanistan'ın Kıbrıs'ın statüsü hakkında söyleyecek sözü olmadığını ve bu sevdadan vazgeçmesini vurgulamıştır.¹⁷⁷

Bu gelişmeler ışığında Kıbrıs'ın artık gündeme gelmesiyle Türk-Yunan dostluğunun da bozulmaya başladığı görülmektedir. Kıbrıs Türkleri de sessizliklerini bozup çeşitli mitingler düzenlemişlerdir. Türkiye'nin bu konuyu gündeme getirmemek için çaba göstermesine rağmen Yunanistan Başbakanı Papagos, 16 Ağustos 1954'te "Kıbrıs'ta self determinasyon (kendi kaderini tayin etme) hakkı" için kendi imzasıyla Birleşmiş Milletlere başvuruda bulunmuştur. Böylece Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk bağlarını sarsan ilk kriz ortamı baş göstermiştir.¹⁷⁸ 24 Ağustos 1954'te konunun Birleşmiş Milletler gündemine alınması kabul edilmiş ve Kıbrıs böylece uluslararası bir sorun olarak dünyaya duyurulmuştur.¹⁷⁹ Yunanistan'ın Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlere taşımasıyla ilgili bir açıklama yapan Yunanistan delegesi, Kıbrıs meselesinin Yunanistan ile İngiltere arasında bir konu olduğunu, İngiliz milletinin ilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, adadaki Türklerin durumu ile ilgili olarak da Yunan hükümetinin Kıbrıs'taki Türklerin geleceği ile ilgili Türk hükümeti ile tetkik etmeye hazır olduklarını ancak, adadaki halkın çoğunluğunu Rumların oluşturduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁰

Bu açıklamalardan sonra Kıbrıs konusu ile ilgili Türk hükümeti de sessizliğini bozmuş ve Başbakan Menderes, bu hadiselerin hükümet tarafından yakından takip edildiğini belirtmiştir. Ayrıca, sükûnet ve itidalin her zamandan daha zaruri olduğunu dile getirerek, dost ve müttefik Yunan milleti ve hükümeti tarafından takdirde gecikilmeyeceği ümidi içinde olduklarını söylemiştir.¹⁸¹

¹⁷⁷ Akşam, 20/7/1954.

¹⁷⁸ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 315.

¹⁷⁹ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s. 106.

¹⁸⁰ Akşam, 21/8/1954.

¹⁸¹ Akşam, 22/8/1954.

Sonuç olarak, bu krizin filizlenerek 1954 yılına gelindiğinde tırmanışa geçmesinde; özetle II. Dünya Savaşı'nın ertesinde meydana gelen "yeni düzen", On iki Ada'nın 1947'de Yunanistan'a verilmesi ve Yunanistan'ın milli sınırları dışına göz dikmesi başroldedir.¹⁸² Ancak Türkiye, 1955 yılına kadar bu soruna neredeyse hiç önem vermemiştir. 1955 yılı itibariyle iki ülke arasındaki ilişkiler Türkiye'nin taraf olması neticesiyle alt-üst olmuş, Doğu Akdeniz havzasının güvenliğini uluslararası boyutta gündeme getiren bir dizi gelişme yaşanmış ve Yunanistan böylece "Kıbrıs Sorununun" yaratıcısı olmuştur.¹⁸³

2.3. Türkiye ve Yunanistan Arasında İlk Ziyaretler

1950 yılında Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde ilk yakınlaşma adımları, her iki ülke tarafından da yapılan açıklamalarda yavaş yavaş yerini almaya başlamıştır. Örneğin, Türkiye'deki Yunanistan yeni başkonsolosu G. Hristopulos Hürriyet gazetesinden bir arkadaşına yaptığı açıklamada, Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğun hükümetler ve siyasetler tarafından benimsendiğini belirtmiştir. Ayrıca, iki ülke arasındaki manevi bağlılığın büyük öneminin altını çizmiş ve kendisi de bizzat bu alanda çalışacağını belirtmiştir. Ayrıca, İstanbul Üniversitesi Çağdaş Yunan Edebiyatı ve Atina Üniversitesi Türk Edebiyatı kürsülerinin kurulmasına yönelik ihtiyacın olduğunu da sözlerine eklemiştir.¹⁸⁴

Bu açıklamanın ardından, iki ülke arasındaki ilk yakınlaşma adımı Nisan 1950'de Selanik Üniversitesi öğrencilerinin, hocaları ile birlikte İstanbul'a gelmeleri, Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'ı ziyaret etmeleri olmuştur. Bu ziyaret sırasında Fener Ortodoks Rum Patriği Athenagoras da, daha önce Paskalya Yortusu nedeniyle Belediye Başkanının yapmış olduğu ziyareti iade etmek amacıyla orada bulunmuştur. Karşılıklı selamlaşmaların ardından Belediye Başkanı konuşmasında Türk-Yunan dostluğu ile ilgili her iki

¹⁸² Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 310.

¹⁸³ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 318.

¹⁸⁴ Ta Nea, 7/3/1950.

ülkenin gençlerinin rolüne dikkat çelmiş ve gençlerin vatanseverliğinin mantıklı olmadığını belirtmiştir. Selanikli öğrenciler Belediye Başkanına Atatürk'ün doğduğu evin yağlı boya resmini hediye olarak getirmişlerdir.¹⁸⁵ Öğrenciler de, Selanik Üniversitesi'nin tüm öğrencilerinin selamlarını getirdiklerini ve iki millet gençliği arasındaki dostluğu arttıracak ziyaretlerin çoğalması dileklerinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Gökay ayrıca Atatürk'ün hatırasına karşı gösterilen hassasiyetten çok duyulandığını belirtmiştir. Ayrıca, yurttan sulh cihanda sulh davasının önderi Atatürk'ün vatan ve dünya barışını koruma yolundaki idealinin her iki millete daimi rehberlik edeceğini söyleyerek kendilerine teşekkür etmiştir.¹⁸⁶

Bu ziyaretin ardından Ağustos 1950'de yine Selanik Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinden 45 kişilik bir grup Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Anastas Mısırlıoğlu ile üniversite genel sekreterinin önderliğinde İstanbul'u ziyarete gelmişlerdir. Misafirler Vali ve Belediye Başkanı'nı ziyaret etmişlerdir. Selanik'ten gelirken Atatürk'ün doğduğu evin bahçesinden toprak da getirmişlerdir. Bu toprağın daha sonra Ankara'ya gönderilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁸⁷ Mısırlıoğlu yaptığı açıklamada:

“Türkiye'yi ziyaretten maksadımız gençlerimizin gençliğinizle tanışmalarını sağlamak ve Türk-Yunan işbirliğini kuvvetlendirmektir. Atatürk inkılapları ile memleketinizin büyük ölçüde geliştiğini duyuyorduk. Bunları gözümüzle de gördük. Biz bu seyahatimizle Türkiye'nin siyasi alandaki ilerlemelerinden başka ilim ve üniversite alanlarındaki gelişmelerini de tetkik edeceğiz. Bize gösterilen alaka ve dostluktan son derece memnun olduk.”¹⁸⁸

Yunan öğrencilerin bu ziyaretinin akabinde 30 kişiden oluşan Türk öğrenci grubu da Selanik'e ziyarete bulunmuşlardır. Önce, Atina'ya

¹⁸⁵ To Vima, 18/4/1950.

¹⁸⁶ Akşam, 18/4/1950.

¹⁸⁷ Ta Nea, 1/8/1950.

¹⁸⁸ Akşam, 2/8/1950.

havayoluyla giden öğrencilere burada Atina Üniversitesi'nden bir heyet de eşlik ederek Selanik'e geçmişlerdir. Türk öğrencilerin lideri Selanik havaalanında heyet başkanı Faturos'a, burada kalmalarına kibarca ve dostça kolaylık sağladıkları için teşekkür mesajı ve hediye olarak da Türk bayrağı vermişlerdir. Selanik'te konuşma yapan Türk öğrencilerin lideri:

“Gerçekten, iki milleti bağlayan dostluk bağlarını gördüm, kabul ediyorum, bunu Yunanistan'da göreceğimizi beklemiyorduk. Ülkemize döndüğümüzde, Yunanistan'da sadece arkadaşlarımız değil, gerçekten kardeşlerimizin olduğunu ilan edeceğim. Bugün tüm dünyada tedirginlik uyandıran Yunanistan'a bu ziyaretimiz, bizim dostlarımız için olduğu kadar düşmanlarımız için de önem arz etmektedir. Size temin ederim ki, sizin acınız ve mutluluğunuz bizim acımız ve mutluluğumuzdur ve öyle de olacaktır.”¹⁸⁹

Türk öğrenciler çeşitli ziyaretlerde bulunduktan sonra Türkiye'ye dönmüşlerdir. Döndükten sonra Yunanistan'daki bu dostane karşılamayı anlatmışlardır. Ayrıca, Yunan halkının Türk-Yunan dostluğuna çok önem verdiğini ve Kıbrıs sorununun da hiç konuşulmadığını söylemişlerdir. Bu ziyaretin ardından da Yunan basını tarafından Plastiras ile yapılan bir görüşmede Başbakan:

“Türk-Yunan dostluğunun ne kadar gelişmiş olduğunu görüyorum, böylece çoğu sorun ile ilgili Türkiye ve Yunanistan, Devlet olarak harekete geçecektir. Umuyorum yakın bir zamanda Türkiye'yi ziyaret edeceğim. O zaman size Türkçe olarak sesleneceğim.”¹⁹⁰

Türkiye ve Yunanistan arasında yakınlaşmaların ve ziyaretlerin 1951 yılına gelindiğinde yaşanmaya devam ettiği görülmektedir. İlk olarak, 31 Ocak 1951 tarihinde Doğu Trakya'da tetkik gezisine çıkan Yunan Kralı Pavlos ve

¹⁸⁹ To Vima, 8/8/1950.

¹⁹⁰ To Vima, 17/8/1950.

Kraliçe Frederika Türk topraklarından geçerken Karaağaç istasyonunda durmuş ve burada kısa süreli bir ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Kral ve Kraliçe istasyonda yoğun ilgi ile karşılanmışlardır. Yunan Kral ve Kraliçenin topraklarımızdan geçişi ve Türk tarafının sıcak karşılaması Türk ve Yunan basınında¹⁹¹ yer almış ve Kral ayrılırken Türk basınına şu demeci vermiştir:

“Türk topraklarında geçirmekte olduğum şu dakikalar benim en kıymetli dakikalarımdır. İlk fırsatta Ankara ve İstanbul’a gitmek arzusundayım. Türk milletine ve matbuatına teşekkür ve takdirlerimi lütfen bildiriniz.”

Kraliçe ise, yaptığı açıklamada Türk kadınına şu ifadelerle övmüştür:

“Türk kadınlarına ve Türk annelerine hayranım. Onlar dünya kadınlarına gayet kıymetli bir örnek teşkil etmektedirler.”¹⁹²

Kral ve Kraliçenin kısa süreli bu ziyareti Türk-Yunan dostluğunun ilerlemesi açısından oldukça önemli bir adım sayılabilir. (Resim 3)

Daha sonra 25 Nisan 1951’de Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti Başkanı Yorgos Aravanopulos ilk olarak 149 kişilik turist kfilesiyle İstanbul’a gelmiş ve Başkan burada bir açıklama yapmıştır:

“Buraya sadece turistik bir ziyarette bulunmak için gelmedik. Türk-Yunan dostluğunun takviyesi için neler yapılabilir diye araştıracağız. Kıbrıs konusunda ise, adanın İngiliz hâkimiyetinde olması hem Türk hem Yunan milletlerini rencide etmektedir. Benim için mesele Kıbrıs’ın Türk veya Yunanlarda kalması değil, İngilizlerde

¹⁹¹ Eleftheria, 1/2/1951; Embros, 1/2/1951.

¹⁹² Cumhuriyet, 1/2/1951; Akşam, 1/2/1951.

kalmasıdır. İngilizler adayı terk ettikten sonra Kıbrıs'ta bir Türk-Yunan muhtelit idaresi kurulabilir.”¹⁹³

Misafirler İstanbul'da Valiyi ziyaret etmişler, burada Vali yaptığı açıklamada:

“Sevmek ve sevilme, insanlar arasında karşılıklı anlaşma ile sevgi ehramı kurmak idealimizdir. Megalo İdea bu olmalıdır. Benim ve İstanbulluların sevgilerini götürünüz” demiştir.¹⁹⁴

Yunanistan'dan gelen misafirler daha sonra İstanbul'dan Ankara'ya geçerek resmi makamlarla çeşitli temaslarda bulunmuşlar, öncelikle Meclis Başkanı Koraltan'ı ziyaret etmişlerdir. Cemiyet Başkanı Koraltan'a, Türklerin Yunan ziyaretçilere gösterdiği kardeşçe duygular ve güzel karşılama için teşekkürlerini sunmuş ve hiçbir yabancı entrikanın Türk-Yunan dostluğunu etkileyemeyeceğini vurgulamıştır.¹⁹⁵ Ardından, Cumhurbaşkanına da Selanik'ten getirdikleri hediyelerini sunmuşlardır.

Yunan Hekimler Birliği'ne bağlı doktorların oluşturduğu ikinci kabile ise 26 Nisan tarihinde gelmiş ve kabileyi İstanbul'da bulundukları sürede Yunan Hekimler, Atina Tabip Odası Başkanı Doktor Ramos'un başkanlığında Vali ve Belediye Başkanını ziyaret etmişlerdir. Bu ziyarette Atina'daki doktorların selamlarını getirdiklerini söylemişler ve aradaki çok samimi münasebetlerin devamını ve İstanbul'daki doktorların da Atina'yı ziyaret etmeleri hususundaki samimi dileklerini bildirmişlerdir. Kabile İstanbul'dan sonra Ankara'ya da ziyarette bulunmuşlardır.¹⁹⁶

¹⁹³ Akşam, 25/4/1952.

¹⁹⁴ Akşam, 25/4/1951.

¹⁹⁵ To Vima, 4/5/1951.

¹⁹⁶ Akşam, 30/4/1951.

Bu ziyaretin ardından, Mayıs 1951’de 54 Yunan öğretmen Karaağaç’ı ziyaret etmiş, Temmuz’da da 92 Türk öğretmenin Edirne’den Batı Trakya ve özellikle Dedeağaç’ı ziyaretleri özellikle Yunan halkı ve öğretmenleri tarafından sevinçle karşılanmış ve heyet topraklarımızdan tezahüratlarla uğurlanmıştır.¹⁹⁷ Bu ziyaretle aynı günlerde Atina Belediye Başkanı Konstantinos Koçias Türkiye’ye ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaretinde Ankara’da önce Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ile görüşen Koçias, Menderes’e Yunan Hükümeti Başkanı Venizelos’un mesajını iletmiştir. Bu görüşmelerin ardından tren ile Ankara’dan ayrılmış ve İstanbul’a geçmiştir. Burada Koçias ziyaretinde oldukça sıcak ve Türk-Yunan dostluk ilişkilerinin gelişmesi ile yakın işbirliğinin var olduğu bir atmosferin hakim olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁸ Ayrıca Koçias, Türk basınına bir demeç vermiştir:

“Siz Türkler kaydedilen terakkinin içinde yaşadığınız için onları bizim kadar anlayamazsınız. Bu terakki sayesinde Türkiye bugün Avrupa’nın en kuvvetli devletlerinden biri haline gelmiştir. Yunanistan Türkiye’yi böyle kuvvetli devlet olarak görmeye muhtaçtır. Yunanistan’ın da kuvvetli bir devlet olması her iki ülkenin menfaatine uymaktadır. Sayın Celal Bayar tarafından kabul edilmekten şeref duydum. İki milletin birbirleriyle daha sıkı dostluk duyguları ile bağlı bulunmaları lüzum ve zarureti ve dostluğun iki memleketin menfaati icabı olduğunu anlamış bulunmaktayız. Gerek Cumhurbaşkanınızdan gerek Başbakanınızdan Atina halkına birer mesaj götürüyorum. Sizlere gıpta etmiyorum, sizleri seviyor ve bu duygumla iftihar ederek sizi tebrik ediyorum.”¹⁹⁹

1952 yılı Mart ayı başında, Şubat ayında Venizelos’a Türkiye ziyaretinde refakat eden eski Bakanlardan ve Atina Türk-Yunan Birliği Başkanı Orfanidis ve arkadaşları Atina’da bir araya gelmiş ve birlik yönetimine, Ankara ziyaretleri hakkında bilgi vermişlerdir. Birlik yöneticileri de Yunanistan’ı temsil

¹⁹⁷ Akşam, 11/7/1951.

¹⁹⁸ To Vima, 11/7/1951.

¹⁹⁹ Akşam, 11/7/1951; Cumhuriyet, 11/7/1951.

eden heyetin Türkiye’de gördüğü yakın alakadan dolayı Türk milleti ile dost Türk yetkililerine ve Türkiye’deki Türk-Yunan Birliği üyelerine dostça selamlarının göndermiştir. Ayrıca, Yunan milleti ile Yunan basınının iki dost milletin ortak çalışması ve çeşitli konuların hallolması için azami gayret sarf etmelerine öncülük etmeye karar verdiklerini açıklamışlardır.²⁰⁰

Mart ayı sonlarına doğru Yunan Eczacılar Cemiyeti, dost ve kardeş Türk meslektaşlarını Atina’da görmeyi arzu ettiklerinden Türkiye Eczacılar Cemiyeti’ne bir davet göndermişlerdir. Bu davetin üzerine de Türkiye’den bir grup eczacı Nisan ayı içinde Cemiyet Başkanı İsmet Somer’in önderliğinde Atina’ya gidecektir. Davetin kabul edilmesi Yunanistan tarafında büyük bir memnuniyet yaratmıştır.²⁰¹

1952 yılı Ağustos ayının başında Yunanistan’ın Gezi Sevenler ve Dağcılık Kulübü üyelerinden oluşan bir grup İstanbul’a gelmişlerdir. Heyet birkaç gün kalıp İstanbul’da tarih ve sanat abidelerini, müzeleri ve çeşitli kurumları ziyaret edeceklerdir. Ziyaretlerine ilk olarak, Vali ve Belediye Başkanı ile görüşerek başlamışlardır. Bu ziyaret sırasında Kfile Başkanı:

“Gerek Cumhuriyet hükümetinin Türk-Yunan dostluğuna verdiği büyük önem, gerek bu dostluğun en samimi öncülerinden olan sayın Başbakan Adnan Menderes’in ve sizin Yunanistan’a vaki olan ziyaretinizin bıraktığı fevkalade intibalar memleketimizde her geçen gün biraz daha kıymetlenmekte, büyük Yunanların kalbinde gittikçe daha canlı ve unutulmaz bir mahiyet alarak yaşamaktadır. İşte biz, dağcı olduğumuz için yaşadığımız 1800 metrelik irtifada dahi bizi saran böyle bir sevgi ve sempati havasının kuvvetli cazibesine dayanamayarak memleketinizi ziyarete geldik. Sadece bu olay dahi

²⁰⁰ Akşam, 15/3/1952.

²⁰¹ Akşam, 22/3/1952.

Türk-Yunan dostluğunun kuvvet ve azametini göstermeye kafidir sanıyoruz.”²⁰²

1952 yılı Kasım ayına gelindiğinde iki ülke arasında ziyaretlerin devam ettiği görülmektedir. Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin teşebbüsü ile Yunanistan'a tertip edilen ve ordu vapuru ile yapılacak olan seyahate Vilayet, Yunan Konsolosluğu ve Patrikhane temsilcilerinden oluşan bir heyet başkanlık edecektir. Bu ziyaretin aynı zamanda daha önce Atina'daki Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin İstanbul'a yapmış olduğu ziyareti iade amacı taşıdığı belirtilmektedir.²⁰³

2.3.1. İktisadi Alanda Ziyaretler

1952 yılı Mart ayında Türkiye ile Yunanistan arasında Venizelos'un ziyaretinde görüşülmüş olan ticari ve iktisadi meselelerin halledilmesi ile ilgili olarak eski Yunan bakanlarından Bakalbasis'in önderliğinde bir Yunan heyeti Pire limanından Tarsus gemisiyle İstanbul'a gelmiş buradan da Ankara'ya devam etmişlerdir. Ankara'da bir süre kalacak olan heyet, burada Türk-Yunan Karma Komisyonuna katılacak ve tetkiklerde bulunacaktır. Dışişleri Bakanlığında gerçekleşecek müzakerelerin Ankara'da Venizelos'un yaptığı görüşmelerin devamı niteliğinde olacağı söylenebilir. Yapılacak bu görüşmelerin iki ülke arasındaki ekonomik sorunların halledilmesine yönelik olması ve çözüme kavuşturulacak olması her iki memleket açısından oldukça önem arz etmektedir.²⁰⁴

Akşam gazetesinden Cevat Nizami gerçekleşecek Türk-Yunan iktisadi görüşmeleri ile ilgili yazdığı köşe yazısında, ortak geçmişe sahip olduğumuz Yunanistan ile yapılacak işbirliğinin önemi üzerinde durmuştur. Bu işbirliğinin öneminin de iki ülkenin ekonomilerinin birbirlerinin tamamlayıcısı durumunda

²⁰² Akşam, 5/8/1952; Cumhuriyet, 5/8/1952.

²⁰³ Akşam, 4/11/1952; Cumhuriyet, 4/11/1952.

²⁰⁴ Akşam, 23/3/1952; Benzer içerikli haber 25/3/1952 tarihli To Vima ve 26/3/1952 tarihli Ta Nea gazetelerinde de yer almaktadır.

olduğunun altını çizen Nizami, bu iktisadi işbirliğinin dünyaya örnek teşkil edeceğini de sözlerine eklemiştir.²⁰⁵

1952 yılı Nisan ayı başında da Ankara’da bulunan Yunan heyeti ile müzakereler Dışişleri Bakanlığında başlanmıştır. Yunan heyeti ile görüşülen meseleler, hemen hemen iki komşu ve dost memleket arasında askeri konuların dışında birçok konuyu içermektedir. Bunlar arasında en önem taşıyanlar balıkçılık konusu, gümrük muameleleri, seyahat kolaylıkları ve kültür anlaşmaları konularıdır. Bildirildiğine göre, bu münasebetle heyet başkanları arasında iki memleket arasındaki samimi dostluk ve işbirliğini belirten nutuklar teati edilmiştir.²⁰⁶

2.3.2. İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay’ın Yunanistan Ziyareti

1952 yılı Mart ayı sonlarında Atina Belediyesi’nin daveti üzerine İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay’ın önderliğinde bir heyet Yunanistan’a gitmiştir. Gökay Yunanistan’a gitmeden önce bir açıklama yapmış:

*“Yarımdan sonra dost, kardeş Yunanistan’a gideceğim. Misafir olacağım Atina’nın tarihi bir kent olduğunu öğrendim. Doğa ve tarih iki ülkenin bağlarını birleştirmiştir. Tarihin ortaya çıkardığı bu dostane atmosfer aracılığıyla yarınların şanslı nesli olmayı umuyoruz. Atina halkına İstanbul’un içten sevgilerini getireceğim.”*²⁰⁷

Gökay’ın bu ziyaretinin öncesinde Atina’ya Tarsus vapuru ile gitmiş olan gazeteci Hıfzı Topuz, Vali ve Belediye Başkanının Atina ziyareti ile ilgili aldığı notları, yazmış olduğu köşe yazısında anlatmıştır. Hıfzı Topuz’un

²⁰⁵ Akşam, 27/3/1952.

²⁰⁶ Akşam, 2/4/1952.

²⁰⁷ Ta Nea, 27/3/1952.

belirttiğine göre Vali ve Belediye Başkanı Pire limanında büyük bir törenle karşılanmış, ardından Türk Konsoloslukuna geçerek Ruşen Eşref Ünaydın'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin ardından heyet, Belediye Başkanı, Atina Valisi, İçişleri Bakanı Rendis ve Dışişleri Bakanı Venizelos'a ziyaretlerde bulunmuşlardır. Yapılan görüşmelerde Türk-Yunan dostluğuna dikkat çekilmiş hatta Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos yeniden Türkiye'ye gelmek istediğini belirtmiştir. Heyet akşam ise, Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin düzenlediği resmi resepsiyona katılmıştır.²⁰⁸

Belediye Başkanı Gökay'a iki halkın bağlarını simgeleyen, Türk ve Yunan renklerinde bir buket verilmiştir. Ayrıca resmi resepsiyonda Gökay, Yunanistan'a ilk kez ziyarette bulunduğu için duyduğu sevinci dile getirmiş ve *“iki büyük ve unutulmaz lider Venizelos ve Atatürk'ün ettikleri kardeşlik ağacının meyvelerini bugün topluyoruz”* şeklinde bir açıklamada bulunmuş, son olarak da iki milletin kardeşlik ve dostluğuna en derin hislerle inandığını vurgulamıştır.²⁰⁹ (Resim 4)

Atina'da bulunan İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Gökay ve heyeti, gezisine Akropol ve Arkeoloji müzelerini ziyaret ederek devam etmiştir. Atina Belediyesi de Türk ve Yunan bayraklarıyla donatılmıştır. Atina Belediye Başkanı yapmış olduğu konuşmasında iki memleket arasında sıkı bir dostluğun gerekliliğini vurgulamıştır. Ardından yapılan resmi kabulde Türk ve Yunan Milli Marşları çalınarak, Türk heyetine ilgilerini göstermişlerdir. Gökay, Atina Belediye Başkanına Türkiye'nin tarihi şehirlerine ait bir fotoğraf albümü ve Belediye Meclis Başkanına da İstanbul'un büyük bir fotoğrafını hediye olarak sunmuştur. Daha sonra Gökay, Yunan halkını selamlamış, buradan Atina Üniversitesi'ndeki törene katılmıştır. Bu törende Gökay'a fahri profesörlük verilmiştir.²¹⁰ Bunun üzerine Vali, teşekkürlerini dile getirmiş ve bilimsel

²⁰⁸ Akşam, 31/3/1952.

²⁰⁹ To Vima, 30/3/1952; Ta Nea, 31/3/1952.

²¹⁰ Akşam, 2/4/1952.

alanlarda da iki halkın işbirliğini geliştirme ihtiyacının olduğunu vurgulamıştır.²¹¹

Akşam gazetesi muhabiri Hıfzı Topuz, Gökay ve heyeti ile birlikte Atina’da bulunduğundan Gökay’ın ziyaretlerinden notları paylaştığı ve telgraf yoluyla ilettiği bilinmektedir. Bu notlarda öncelikle Gökay ve heyetinin Atina’da her yerde yoğun bir ilgi ve tezahüratla karşılandıklarını vurgulamaktadır. Hıfzı Topuz’un bildirdiğine göre Vali Gökay, Yunan meslektaşına ithafen yaptığı konuşmasında,

“siz ve ben dünyaya örnek olacak iki kardeş şehrin başlarında bulunuyoruz. İki şehir arasındaki dostluk bugün bütün dünya şehirlerinin kışkanacağı bir seviyeye varmış bulunmaktadır. Kalplerimiz sizinle birlikte çarpıyor. Gözlerimiz aynı surette görüyor. Sizinle her şeyi aynı görüyoruz. Bu dostluğun temelini Atatürk ve Venizelos attı. Onlar bu ağacı diktiler, biz meyvelerini yiyoruz. Yarın da çocuklarımız bu eseri iftiharla seyredecekler” demiş, aynı gün bir diğer konuşmasında ise,

*“kendimi demokrasinin beşiği olan Atina’da ve dünyaya ilk demokrasi dersini veren Atinalıların çocukları arasında hissetmekten dolayı duyduğum heyecanı ifade etmek isterken aziz dostum rahmetli Koçias’ın hatırası önünde hürmetle eğilirim.”*²¹²

Gökay’ın Atina temaslarında yanında olan ve özel olarak davet edilmiş muhabir Hıfzı Topuz’a da Dışişleri Bakanı Venizelos bir beyanat vermiştir:

“Türkiye’ye ziyaretimden beri Türk-Yunan dostluk münasebetlerinin çok inkişaf ettiğini görmekle bahtiyarım. Bu münasebetlerin yakın bir gelecekte çok daha fazla inkişaf edeceğine

²¹¹ To Vima, 2/4/1952; Ta Nea, 2/4/1952.

²¹² Akşam, 4/4/1952.

eminim. Hala Ankara’da iki memleketi ilgilendiren birçok meseleler müzakere edilmektedir. Bu suretle bütün pürüzlü meselelerin ortadan kalkacağını tahmin ediyorum. İstanbul’da geçen sefer çok az kaldığıma müteessirim. İlk fırsatta tekrar İstanbul’a gelip uzun müddet dinlenmeyi çok arzu ediyorum. Fakat içinde bulunduğumuz hadiseler maalesef bugünlerde buna imkan vermeyecektir. Türk-Yunan münasebetlerinin inkişafı mevzuunda Türkiye’de iktidarla muhalefet arasında hiçbir ihtilaf mevcut olmadığını da görmekle büyük bir memnuniyet hissettik. Ara sıra bazı gazetelerinizde çıkan ufak tefek şeyler bu dostluğu sarsamayacaktır. İstanbul dönüşümde buradaki meslektaşlarınıza Türk-Yunan münasebetlerinin takviyesine hizmet etmelerini söylemiştim. Şimdi de Türk gazetecilerinden aynı şeyi isteyeceğim.”²¹³

Ayrıca Gökay, Adana vapuru ile Atina’dan ayrılırken yaptığı ziyaret ile ilgili intibalarını Hıfzı Topuz’a şu şekilde anlatmıştır:

“Yunanistan’da gösterilen sıcak alakayı gördünüz. Bir haftanın nasıl geçtiğini hatırlamıyorum. Türkiye’ye beslenen muhabbet çok geniştir. Arkadaşlarım Atina üzerinde tetkiklerde bulundular. İki memleket arasındaki ekonomik münasebetlerin genişlemesi, vizelerin kaldırılması, telefon muhaberatının tesisi derhal tahakkuku istenen şeylerdir. Diğer milletlere örnek olacak bu anlaşma Atatürk ve Venizelos’un eseridir. Bu eseri Cumhuriyet Türkiye’si bütün ihtişamıyla olgunlaştırmaktadır.”²¹⁴

Gökay döndüğü gibi kendisiyle görüşen gazetecilere de bir beyanat vermiş:

“Belediyede, Vilayette, Üniversitede, köylerde gördüğümüz dostluk tezahürlerini unutmamıza asla imkan yoktur. 30 sene önce yurdumuzdan ayrılanlar (mübadiller) o devirlerin acı hatıralarını

²¹³ Akşam, 5/4/1952; Aynı içerikli haber 6/4/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

²¹⁴ Akşam, 5/4/1952.

unutmuşlardır. Bu eski vatandaşlar, memleketimizi bir kabe tahassürü ile anmakta ve Türk-Yunan milletlerinin kendi yuvalarında saadetlerini en samimi hislerle dilemektedirler. Artık, Türk-Yunan kültürel, ekonomik ve turistik münasebetlerin tesisi yolundaki gayretler meyve vermeye başlamıştır. Belediyeci arkadaşlarımız da bu seyahatten istifade ederek Atina Belediyesine ait muhtelif konularda faydalı incelemelerde bulunmuşlardır.”²¹⁵

Muhabir Hıfzı Topuz Vali’nin yanında yer almasının yanı sıra, Atina’da bulunduğu süre zarfında çeşitli röportajlar yapmış ve görüşmelerde bulunmuştur. Bunlara da bağlı olduğu Akşam gazetesinin Atina Mektupları köşesinde yer vermiştir. Topuz ilk köşe yazısında, Gökay ile Yunanlar arasındaki dostluk münasebetlerine değinmiş ve Gökay’a Atina Üniversitesi tarafından verilen fahri profesörlük ünvanı ile Tıp Fakültesinde adına düzenlenen törende gençlerin yoğun ilgisinden söz etmiştir. Hatta törende Gökay’ın öğrencilere Yunanca seslenemediği için üzüntü duyduğunu dile getirmiş, ayrıca Valinin ilk dersi verdiğini de belirtmiştir. Topuz son olarak, Gökay’ın Üniversite Talebe Birliğinin Atina talebelerine gönderdiği mesajı Yunan öğrencilere verdiğini de söyleyerek sözlerini tamamlamıştır.²¹⁶

Hıfzı Topuz’un bir diğer görüşmesi Yunan İçişleri Bakanı Rendis ile olmuştur. Rendis Türk-Yunan ilişkileri ile ilgili:

“...Valinizin son ziyareti iki memleket arasındaki dostluğun takviyesine çok hizmet etmiştir. Heyetle birlikte yaptığımız gezintilerde halkın insiyaki bir şekilde sizlere karşı ne büyük bir sempati tezahüründe bulunduğu yakından şahit oldum. Bu gibi ziyaretlerin çoğalması, iki millet arasındaki münasebetlerin ve dostluğun artmasına yardım edecektir. Resmi ziyaretlere muvazi olarak halk topluluklarının yapacakları turistik seyahatler de bu münasebetleri takviye edecektir.

²¹⁵ Akşam, 6/4/1952.

²¹⁶ Akşam, 7/4/1952.

Biz bu dostluğun sağlam temellere oturtulmasını çok arzu ediyoruz. Ben, iki memleket arasındaki pasaport ve vize muamelelerinin kaldırılmasına da taraftarım. Bu suretle aramızdaki yakınlaşma daha fazla takviye edilmiş olacaktır...”²¹⁷

Yine Hıfzı Topuz’un sağ kanattan Yunan Topluluğu Partisi lideri General Papagos ile yaptığı söyleşide Papagos da iki ülke ile ilgili:

“...Ben öteden beri Türkiye’ye karşı büyük bir hayranlık beslerim. Türkiye’ye yaptığım muhtelif ziyaretlerde Atatürk, İnönü, Çakmak ve Bayar gibi mühim liderlerinizle tanışmak fırsatını bulduğumdan dolayı çok memnunum. İki devlet arasındaki bu dostluğun gelişmesini partimiz çok arzu etmektedir... Biz Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk münasebetlerinin inkişafını arzu ediyoruz. Fakat yeter ki bu münasebetler Balkanlarda ve dünyada barışın teessüsüne hizmet etsin, her iki memleket halkının menfaatine olsun ve hiçbir devlete karşı taarruzi gayeler takip etmesin...”²¹⁸

Vali ve Belediye Başkanı Gökay Atina Üniversitesinde düzenlenen törende Yunan öğrencilere verdiği Milli Türk Talebe Birliğinin mesajına karşılık olarak Atina Üniversitesi öğrencileri de bir mesaj göndermiştir. Gökay, mesajı getirmenin seyahatinin en değerli hatırasını teşkil ettiğini ve iki üniversite gençliği arasında elçi görevi üstlendiğini belirtmiştir. Yunan gençlerin mesajı:

“Türk talebe kardeşlerimiz, samimi mesajınızı büyük bir heyecanla almış bulunuyoruz. Elen (Yunan) talebeleri aynı samimi ideal ve aynı yüksek gaye üzerinde tesis edilmiş iki komşu memleketin dostluğuna tam güvenlerini bu vesile ile izhar etmekten kendilerini çok bahtiyar hissetmektedirler. Elen (Yunan) Talebe Birliği, aynı zamanda

²¹⁷ Akşam, 8/4/1952; Aynı içerikli haber 8/4/1952 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

²¹⁸ Akşam, 10/4/1952.

bu mesajı ile Türk gençliğine kardeşçe selamlarını ve tasanüt hislerinin en samimi ifadesini yollamaktadır.”²¹⁹

Vali Gökay'ın Atina ziyaretinin ardından, Nisan ayının 25'inde Dışişleri Bakanı Köprülü'nün de Atina'ya gideceği ve Venizelos'a iade-i ziyarette bulunacağı bilinmektedir. Ancak daha sonra, Köprülü'nün Yunanistan'a yapacağı resmi ziyarete Başbakan Adnan Menderes'in de katılacağı açıklanmıştır. Böylece, Menderes Türk topraklarından ayrılıp yurtdışına ilk resmi ziyaretini Yunanistan'a yapmış olacaktır. Bu nedenle Yunan siyasi çevreleri ve Yunan halkı Başbakanın gelişine büyük önem vermektedirler. Türk ve Yunan devlet adamları arasında görüşülecek konular arasında her iki devleti ilgilendiren konuların yanı sıra Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılmaları ile ilgili meselelerin de bulunduğu belirtilmektedir. Başbakan Vekili ve Dışişleri Bakanı Venizelos, Yunanistan Ankara Büyükelçisi Kontumas'a bir telgraf göndermiş, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in Türk Hükümeti adına Atina'yı ziyaret kararından dolayı Yunan hükümetinin duyduğu memnuniyeti bildirmesini rica etmiştir.²²⁰

2.4. Eğitim, Kültürel ve Sosyal Alanlarda İlk Adımlar

1950-1954 yılları arasında Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde eğitim, kültürel ve sosyal alanlarda da yakınlaşmalar görülmeye başlanmıştır. İlk olarak, Avrupa Konseyine üye devletlerin kendi aralarında kültür anlaşmaları imzalaması hususunda almış olduğu karara istinaden Türkiye ile Yunanistan arasında bir süredir müzakere edilen Kültür Anlaşması Ankara'da Dışişleri Bakanlığında 20 Nisan 1951 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşmayı, Dışişleri Bakanlığı Umumi Katibi Büyükelçi Faik Zihni Akdur ve Yunanistan Ankara Büyükelçisi Aleksandros Kontumas imzalamışlardır. Bu anlaşma iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine her yönde katkı sağlamak amacını taşıdığı gibi

²¹⁹ Akşam, 10/4/1952.

²²⁰ Ta Nea, 15/4/1952; To Vima, 16/4/1952; Benzer içerikli haber 16/4/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

iki ülke arasında eğitim (karşılıklı öğrenci/öğretmen teatileri, yaz kursları, eğitim ile ilgili sergiler, faydalı eser ve yayınların değiş tokuşu gibi), kültür ve sosyal alanda işbirliğini içermektedir.²²¹ İmzalanan bu anlaşmanın iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Anlaşma, üniversitelerde ya da diğer eğitim kurumlarında dil, tarih ve filoloji gibi alanlarda derslerin seçmeli olarak verilmesini öngörmekteydi (madde 1). Buna paralel olarak katılan her bölüm, yaz derslerini (madde 2) akademik personeli ve hocalarını, öğrencilerini ve diğer ülkelerden gelen öğrencileri organize edecekti (madde 9).²²²

Söz konusu anlaşmanın azınlıkların eğitimi ile ilgili de önemli rol oynadığı söylenebilir. Bu bağlamda, iki tarafın birbirlerine çeşitli burslar vb. vermesi, ilişkilerin arttırılması, okul kitaplarındaki “yanlışlıkların” düzeltilmesi vb. karara bağlanmış ve bir “Daimi Muhtelit Komisyonu” kurulması da öngörülmüştür. Bu komisyon iki ülkede sırayla toplanıp, anlaşmanın uygulanmasına ilişkin ayrıntılı öneriler getirmiştir.²²³

Eğitim alanında da, 1951 yılında Heybeliada Ruhban Okulu’nun 1951-1952 akademik yılında 5’i Türk uyruklu 25 öğretmen ve 47 yabancı uyruklu toplam 70 öğrenci ile eğitim vermeye başladığı görülmektedir. Ayrıca, İstanbul ile paralel olarak, Gökçeada ve Bozcaada’da 1923 yılından sonra ilk defa Yunan öğretmenlerin adalara dönüşü ile yeniden yunanca dersler verilmeye başlanmıştır.²²⁴

Bu gelişmelerin ardından, Temmuz ayında Atina Belediye Başkanı Koçias Türkiye’ye yaptığı ziyarette çok sıcak karşılandığını belirtmiştir. Önce

²²¹ Akşam, 21/4/1951.

²²² Bkz Ek 1: Anlaşma metni, Hulusi Kılıç, *Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanan İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler ve Bildiriler*, T.C. Dışişleri Bakanlığı Yunanistan Dairesi Başkanlığı, Ankara, Ekim 1992, s. 195.

²²³ Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 119.

²²⁴ Alexis Alexandris, *a.g.m.*, s.140.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile yaklaşık bir buçuk saat süren görüşmesinin ardından, Başbakan Adnan Menderes'i de ziyaret etmiştir. Menderes'e Yunan Hükümeti Başkanı Venizelos'un mesajını iletmiştir. Koçias, iki ülke arasında kültürel ve sosyal alanlarda yakınlaşmayı teşvik etmek amacıyla, her iki ülke gençliği arasında daha sıkı bir işbirliği yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Türk-Yunan karma futbol takımı ile yine karma bir atletizm ekibinin oluşturulması gerektiğini dile getirmiştir. Koçias, davet üzerine de Ankara Belediye Başkanı ile İstanbul Vali ve Belediye Başkanının yakında Yunanistan'ı ziyaret edeceklerini bildirmiştir.²²⁵

Sonraki günlerde de çeşitli spor müsabakaları düzenlenmiştir. Düzenlenen bu müsabakaların en dikkat çeken tarafı şüphesiz Türk-Yunan temasları olmuştur. Bu vesile ile Atina Belediye Başkanı Koçias sporcularla birlikte misafir edilmiştir. Akşam Gazetesinden Adil Giray'ın *“Milletlerarası Spor müsabakaları samimi dostluğu bozmamalıdır. Bilakis sarsılan politikayı düzene koymalıdır.”* başlıklı makalesinde yapılan bu spor müsabakalarına değinmiş özellikle de Yunan sporcuların Türk sporculara gösterdiği nezaketten ve aralarındaki dostluktan bahsetmiştir. Ayrıca sporcularla birlikte misafir edilen Atina Belediye Başkanı Koçias'ın açıklamalarına da yer vermiştir. Koçias:

*“Milletler arasındaki diplomatların en becerikli olanları muhakkak ki sporculardır. Sporcular milletlerarası sarsılan ve gevşeyen dostluk bağlarını daima tamir ve takviye eden birinci sınıf elemanlardır. Sporun tek ve yegâne hedefi kayıtsız ve şartsız dürüstlüktür. Bu kadar kuvvetli ve ideal esaslara dayanan spor temaslarının politika oyunlarına kurban gitmesi ne kadar hazindir. Badema idarecilerimizin bu konuda fazla hassas olmalarını bilhassa temenni ederiz.”*²²⁶

²²⁵ Embros, 11/7/1951; Aynı içerikli haber 11/7/1951 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

²²⁶ Akşam, 15/7/1951.

1952 yılına gelindiğinde, Mayıs ayı sonlarına doğru, Türkiye ve Yunanistan arasındaki kültürel ziyaretlere devam edilmekte ve bu sebeple beş Türk gazeteciden oluşan bir heyet Selanik Yazarlar Birliği'nin davetlisi olarak Selanik'e gitmiştir. Burada, Birlik Başkanı ve hudut makamları tarafından karşılanmışlar ve çok dostane şekilde ağırlanmışlardır. 5 gün süren ziyaretleri kapsamında heyet Yunan meslektaşlarıyla birçok şehir gezmişlerdir. Türk misafirler Dimetoka'da, Eğitim Enstitüsü Müdürü ile öğrencileri, Belediye Başkanı, Müslüman Cemaati Başkanı ve yerel yöneticiler tarafından karşılanmışlardır. Heyet, Dedeagaç'ta da coşkulu bir şekilde karşılanmış ve burada Pedagoji Akademisi tarafından şereflerine verilen ziyafete katılmışlardır. Bu ziyafette, her iki millet üyelerine Türk-Yunan dostluğu fikrinin kök salması ve her iki memleket gençliği arasında sevgi ve dayanışma duygularının geliştirilmesi temennisinde bulunulmuştur.²²⁷

Türk gazeteciler heyeti ayrıca Serez ziyaretlerinde, o sırada orada bulunan Yunan Kralı ve Kraliçesi tarafından kabul edilmişlerdir. Serez Belediyesi tarafından Yunan Kralı ve Kraliçesi şerefine bir ziyafet düzenlenmiş, Kral da Türk gazetecileri bu ziyafete davet etmiş ve onlarla tek tek ilgilenmiştir. Kral ayrılırken Türk gazetecilere “yakında tekrar Türkiye’de görüşeceğiz” demiştir.²²⁸ Yunan Kralı ve Kraliçesi Haziran ayının 8’inde Türkiye’ye ziyarete geleceklerini bildirmişlerdir. Gazeteciler, Kral ve Kraliçe tarafından kabul edildikten sonra ziyaretlerine devam etmişler ve Yunan Hükümeti Başkanı Plastiras tarafından da kabul edilmişlerdir. Plastiras, kendisinin olduğu kadar Yunan halkının da Türklere karşı dostluk ve sevgi dolu hislerini vurgulamış, ayrıca yakın gelecekte eski rüyası olan Türkiye’yi ziyaret etme fırsatını sağlama umudunu belirtmiştir.²²⁹

İki ülkenin eğitim alanında aralarındaki bağların ve dostluk hareketlerinin en önemlilerinden biri de, Yunan Kralı Pavlos’un 1952 yılı

²²⁷ Akşam, 22/5/1952.

²²⁸ Cumhuriyet, 21/5/1952.

²²⁹ To Vima, 24/5/1952.

Haziran ayında gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti sırasında Gümülcine’de kurulması kararlaştırılan ve adının Celal Bayar Lisesi olmasına karar verilen okulun öğretim kadrosunun Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilmesi olmuştur. Öğretmen kadrosunun Türkiye’nin çeşitli yerlerinde görev yapmakta olan öğretmenlerden oluştuğu söylenebilir. Ayrıca Hükümet, Türk-Yunan dostluğunun bir göstergesi olarak, Batı Trakya’daki açılacak Türk okulları için istenen 24 ilkokul öğretmenini tayin ve tespit etmiş ve buna ait bir kararname yüksek onaydan çıkmıştır.²³⁰ Öğretmenlerin görevlendirmesi konusu, iki ülkenin azınlıkların eğitimi için karşılıklı nota teatileri²³¹ ile “kontenjan öğretmenleri” şeklinde yer almaktadır. Türkiye’den geçici olarak görevlendirilen TC Vatandaşı bu öğretmenler, eğitimin kalitesinin artmasında önemli rol oynamışlardır. Bunun neticesinde 1952 yılının sonunda Türk azınlık, ilk lisesine kavuşmuştur. Celal Bayar Lisesi adıyla Gümülcine’de açılan bu lisenin yanı sıra, köylerde de okul yaptırıldığı bilinmektedir.²³² Ayrıca, Yunanistan’daki seçimlerin ertesinde Batı Trakyalılar tarafından “Mareşal Papagos Kanunu” diye anılan ve 1954 yılında çıkarılan 3065/1954 sayılı yasada Yunanistan’da ilk kez “Türk İlkokulları” deyimini kullanıldığı da bilinmektedir.²³³

İki ülke arasındaki ilişkilerin ve birçok alanda yakınlaşma adımlarının en yoğun ve güzel geçtiği bu dönemde, iki ülke arasında sadece 1952 yılının Temmuz ayında kısa süreli bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Yunanistan’ın eski ve tecrübeli gazetesi olan “Akropolis”te Yunanistan’ın, Ayasofya’nın iadesi ve kiliseye dönüştürülmek istenmesi ile ilgili yaptığı haber de ilişkilerde kısa süreli bir gerginlik yaratmıştır. Türk basınında özellikle Akşam gazetesinde yer alan ve “Bu Ne Büyük Küstahlık” başlıklı haberde Akropolis’in ciddi bir şekilde kınandığı belirtilmektedir. Ayrıca, bu haberin doğrudan Türk-Yunan dostluğuna

²³⁰ Cumhuriyet, 9/11/1952.

²³¹ Bkz Ek 2: Nota Teatileri, Hulusi Kılıç, *a.g.e.*, s. 204.

²³² Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 120.

²³³ Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 120.

karşı bir hareket olduğu da dile getirilmiştir.²³⁴ Türk basınından birçok gazete de bu haberi kınadığını belirtmiştir.

Bu haber üzerine Türkiye’de ziyaret amaçlı bulunan Yunanistan Devlet Bakanı Varvutis, Yunan Başkonsolosluğunda bir basın toplantısı düzenlemiştir. Gazetecilere Türkçe hitap ederek, hem iki ülkenin ilişkileri ile düşüncelerini dile getirmiş hem de Akropolis gazetesi ile açıklamada bulunmuştur. Varvutis, Yunanların 500 seneden fazla Türklerle beraber yaşadıklarını ve bunun sonucunda iki milletin birbirleriyle her bakımdan kaynaşmış olduğunu dile getirmiştir. Yunan gazetesinin haberi ile ilgili olarak da, bu yazının kesinlikle Yunan milletinin hislerini belirten bir yazı olmadığını, gazetenin okuyucu kitlesinin çok olmasına rağmen kendi okuyucularının bile ilgisini çekmediğini belirtmiştir. Son olarak Bakan, zamanında büyük Atatürk’ün Ayasofya’yı müze yapmasının bütün Yunanlar tarafından takdirle karşılanmış olmasının, bugün de aynı şekilde müze olarak kalmasını arzu ettiklerini söylemiştir.²³⁵

Daha sonra bu konuyu söz konusu gazete dışında hiçbir Yunan gazetesinin tasvip etmediği belirtilmiş ve Başbakan Yardımcısı Venizelos da bir açıklamada bulunmuştur:

*“Sorumuz bir gazetenin yarattığı bazı Türk gazetelerinin ilgilendiği, bu var olmayan konu ile ilgili sözlerini anlamıyorum.”*²³⁶

Bu açıklamadan sonra iki ülke arasındaki ilişkileri germemek için gösterilen çabalar ile konunun kapandığı ve gerilimin ortadan kalktığı söylenebilmektedir.

²³⁴ Akşam, 9/7/1952.

²³⁵ Akşam, 12/7/1952.

²³⁶ Ta Nea, 18/7/1952; Aynı içerikli haber 19/7/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

Bu gerginliğin akabinde Yunanistan'daki Türkiye Büyükelçisi Ruşen Eşref Günaydın emekliye ayrılıp Yunanistan'dan ayrılmıştır. Büyükelçi ayrılmadan önce, Yunan Kralı tarafından Büyükelçi ve eşi şerefine bir ziyafet verilmiştir. Kral Pavlos, Büyükelçiye Birinci George nişanının Grand Cordon rütbesini takdim etmiştir.²³⁷ Bu ziyafete birçok Yunan bakan ve Büyükelçilik çalışanı da davet edilmiştir. Ayrıca Venizelos, Türk-Yunan bağlarının sıkılaşmasında Günaydın'ın rolünün ehemmiyetine kadeh kaldırmış ve Yunan halkının ve hükümetinin dost Türkiye halkına samimi sevgi dolu hissiyatları olduğunu teminatını vermiştir.²³⁸ Büyükelçi de açıklamasında, Yunanistan'dan son derece iyi hislerle ayrıldığını belirtmiş ve Atatürk zamanında kurulmuş olan Türk-Yunan dostluğunun gün geçtikçe arttığını dile getirmiştir. Yunan Kralının bu hediyesinin dışında ayrıca Atina Belediyesi de kendisini fahri hemşeri olarak ilan etmiştir.²³⁹

Bu gelişmeler ve nadir de olsa Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan ufak gerginliklerle birlikte, iki ülke arasındaki ilişkilerin siyasi boyutu kadar sosyal, eğitim, spor ve kültürel alanda da gerçekleştiğini ve ilerleme kaydettiğini söylemek yerinde olacaktır.

2.5. İlk Askeri Temaslar

Türk-Yunan dostluk bağlarının geliştirilmesine yönelik ilk askeri adım 15 Kasım 1950'de Atina'da Faleriko limanına demir atmış ve 3 gün limanda kalmış olan Türk kruvazörü "Demir Hisar'ı" Yunanistan Başbakanı Venizelos'un 17 Kasım 1950'de ziyaret etmesi ve bir saate yakın gemide kalmış olmasıdır. Gemide bulunduğu sürede Türkiye Atina Büyükelçisi Ruşen Eşref Günaydın'ı ve heyetini kabul etmiştir. Türk deniz subayları ve liderleri Atina'da Meçhul Asker Anıtı'na da çelenk koymuşlardır.²⁴⁰ Venizelos'un bu ziyareti ayrıca Türk basınında da yer almış, burada ayrıca Yunan Hükümeti tarafından

²³⁷ Cumhuriyet, 12/9/1952.

²³⁸ To Vima, 12/9/1952.

²³⁹ Cumhuriyet, 16/9/1952.

²⁴⁰ Ta Nea, 15/11/1950; Embros, 17/11/1950.

Türk denizcileri şerefine bir ziyafet verilmiş, Yunanistan Bahriye Bakanı Zaimis dost ve müttefik Türkiye'nin Deniz Harp Okulu subay ve öğrencilerini misafir etmekten duyduğu memnuniyeti dile getirerek:

“Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğun temeli iki büyük devlet adamı tarafından atılmıştır. Bunlar, eserleri memleketlerimizde silinmesine imkan olmayan izler bırakmış olan Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos'tur. Bu iki büyük devlet adamının hareketi büyük bir siyasi manayı haizdi. Atatürk ve Venizelos, memleketlerimizin sıkı bir işbirliği tesis ederek birbirlerine yaklaşmak ve aralarında sağlam ve devamlı bağlar kurmak hususunda büyük menfaatleri olduğunu görmüşler ve anlaştırmışlardır. Birleşmiş Milletler Anayasa'sının ruhu bu karşılıklı anlaşmamızda en güzel tahakkuk şekillerinden birini bulmuştur.”

Türkiye Büyükelçisi Ruşen Eşref Ünaydın da cevaben Türk Deniz Harp Okulu öğrencilerinin, dost bir memleketin limanına harpten beri yaptıkları ilk ziyaretin kıymetinin anlaşılmasından memnurluk duyduklarını belirterek:

“Memleketlerinin hayati menfaatlerine hizmet etmek gayesiyle hareket eden Atatürk ve Eleftherios Venizelos Türk-Yunan dostluk bağlarını kurmuşlardır. Bu bağlar, memleketlerimizin şuuruna yerleşen bir anane kuvvetini alacak kadar gelişmiş bulunmaktadır. Yunanistan ile Türkiye'nin dostluğu Birleşmiş Milletler Anayasa'sına tetabuk etmekte olup iki memleket arasındaki işbirliği de daha samimi olabilecek bir mahiyet arz etmektedir.”²⁴¹

Bu ziyaret ile ilgili olarak, Türk askeri kruvazör filosunun komutanı Emin İlker, dönüş için gemi limandan ayrılmadan önce Yunan Deniz Genelkurmay Başkanı P. Antonopulos'a yazılı olarak hitap etmiş ve Türk deniz subaylarının memnuniyetini, ayrıca Akdeniz seferi süresince birinci durak

²⁴¹ Akşam, 17/11/1950; Ulus, 17/11/1950.

olarak dost Yunanistan limanını tercih ettiklerini dile getirmiştir. Bundan başka Türk deniz albayı, Deniz Subay Okulu'nun Türk kruvazörlerinin mürettebat üyelerinin, Yunan meslektaşlarını memnuniyetle Türkiye'ye kabul edeceklerini vurgulamış ve Yunan denizcilik güçlerine de selamlarını göndermiştir.²⁴² (Resim 5)

İki ülke arasında 1950 ve 1951 yıllarında bir takım askeri müzakereler gerçekleşmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında bir savunma ittifakı kurma çalışmalarının başladığı ve her iki ülkenin de Akdeniz savunmasında yer almak istedikleri bilinmektedir. Bu nedenle Kasım ayında Yunan askeri heyeti Türkiye'ye gelmiş ve neredeyse bir ay boyunca burada kalmıştır. NATO Konseyinde Akdeniz'in müdafaası için yapılacak müzakereler sırasında iki ülke tarafından belirtilecek ortak noktaları tespit etmek amacıyla Yunan Genelkurmay ikinci başkanı Kitrilakis önderliğindeki heyet görüşmelerini tamamlayarak daha sonra Ankara'dan ayrılmıştır.²⁴³ Bu konuyla ilgili her iki ülke yetkilileri tarafından bir açıklama yapılmamasına rağmen Yunan basınında verilen bilgilere göre, Türkiye ve Yunanistan Akdeniz'in savunması için NATO ülkeleri ile yakında yapacakları görüşmeler için ortak bir gündem planlamışlardır.²⁴⁴

Gizlilik içinde gerçekleşmiş olan bu askeri müzakereler ile ilgili daha sonra edinilen bilgiye göre, Yunan askeri heyeti 5 kişiden müteşekkil olarak Ankara'ya gelmiş ve müzakereler yaklaşık bir ay sürmüştür. Yine aynı bilgiye göre, Türkiye ile Yunanistan'ın müşterek askeri menfaatlerini tespit için yapılan toplantılarda Türkiye adına Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut, Harekât Başkanı General Yusuf Egeli, Haber Alma Başkanlığı ileri gelenleri ve bazı yüksek rütbeli subaylar bulunmuştur. İleri sürüldüğüne göre, bu toplantılarda Türkiye ile Yunanistan'ın Akdeniz bölge anlaşmasının kurulması hakkındaki taleplerinin

²⁴² Embros, 19/11/1950.

²⁴³ Embros, 8/12/1950; Benzer içerikli haber 9/12/1950 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

²⁴⁴ Embros, 10/12/1950; To Vima, 10/12/1950.

halledilmesinden sonra müzakerelere yeniden başlanmasına karar verilmiştir. Daha sonraki günlerde toplanacak olan Akdeniz Paktı Akdeniz Komitesi, Türkiye ile Yunanistan'ın görüşlerini de tespit edecektir. Her iki memleket bu müdafaa komitesinde yer alırlarsa aralarında ayrı bir askeri ittifaka lüzum kalmayacağı kanaati söz konusudur. Aksi takdirde bir anlaşma zemini hazırlamak için iki ülke arasında yeniden müzakerelere başlanacaktır.²⁴⁵

Türkiye ve Yunanistan arasındaki askeri boyutta bir diğer adım 29 Mayıs 1951'de Türk Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı Korgeneral Yusuf Egeli başkanlığındaki Türk Askeri Heyetinin "Adana" vapuru ile iki ülke arasında savunma müzakerelerini görüşmek üzere Atina'ya gitmeleri olmuştur. Yusuf Egeli yaptığı açıklamada, Yunan askeri heyeti ile görüşme imkânı bulduğu için Türk yetkililerine duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve Atina'daki bu görüşmelerin iki ülke için iyi sonuçlar ortaya çıkaracağı inancında olduğunu vurgulamıştır.²⁴⁶ Egeli, temaslarına devam ederken ayrıca "Askeri Haberler" dergisinin başyazarına verdiği röportajda Türk-Yunan dostluğunun önemini vurgulamış, özellikle iki ülkenin işbirliğinin askeri alanda da genişleyerek, güneydoğu Avrupa bölgesinde barışın korunmasına ciddi şekilde yardımcı olacağını vurgulamıştır.²⁴⁷ Bu ziyaretin aynı zamanda geçen yıl Kasım ayında Yunan Askeri Heyetin Ankara'ya yapmış olduğu ziyareti iade etmek amacı taşımakta olduğu da hem Yunan hem Türk basınında çıkan haberlerde belirtilmiştir.²⁴⁸

Venizelos da Türk askeri heyetin gelişi ile ilgili görüşlerini belirtmiş ve iki ülke arasında askeri anlaşma imzalanmasının erken olduğu yönünde bir görüşün hakim olduğunu söylemiştir. Ayrıca, bu anlaşmanın imzalanmasının Türkiye ve Yunanistan NATO'ya üye olduktan sonra olabileceğini de sözlerine eklemiştir. Türk subayların ziyaretine yönelik de, daha önce Ankara'ya dostane

²⁴⁵ Ulus, 19/12/1950.

²⁴⁶ To Vima, 27/5/1951.

²⁴⁷ Ta Nea, 4/6/1951.

²⁴⁸ Embros, 29/5/1951; Eleftheria, 29/5/1951; Aynı içerikli haber ayrıca 29/5/1951 tarihli Cumhuriyet ve Ulus gazetelerinde de yer almaktadır.

ziyarete bulunan Yunan subayların ziyaretini iade etmek amacıyla olduğunu da tekrarlamıştır.²⁴⁹

Daha sonra, 16 Haziran 1951'de Türkiye, Yunanistan'a ikinci bir askeri heyet göndermiştir. (Resim 6) Bu heyet, kara, deniz ve hava kuvvetlerine mensup 10 subaydan oluşmaktadır. İstanbul'dan Atina'ya giden subaylarımız bu kez bilhassa Yunan ordusunun talim ve terbiye merkezlerini ziyaret ederek, Yunan askeri kuvvetlerinin talim usullerini yakından inceleme fırsatı yakalamışlardır. Kurmay Albay Rıza Topçuoğlu başkanlığı altında subaylarımız Yunanistan'da on gün kadar kalmışlardır.²⁵⁰ Rıza Topçuoğlu gemiden indiğinde yaptığı açıklamada, Atina'ya iki ülke arasında var olan Türk-Yunan dostluğunun silahlı kuvvetleri arasında şahsi temaslar kurmaya destek olmak amacıyla geldiğini belirtmiştir.²⁵¹ Atina'da Türk kurmaylar önce General Grigoropulos'u ve Korgeneral Kelaidis'i ziyaret etmişlerdir. Ardından, Türk kurmaylara askeriye lokalinde bir resepsiyon verilmiştir. Hazırlanan programa göre Türk subaylar, Evelpidon Askeri Okulu'nu, Deniz Üssünü, Piyade Okulunu, Havacılık Birliklerini ve farklı başlıca askeri talim birliklerini ziyaret etmişlerdir. Daha sonraki günlerde de subaylar diğer askeri birlikleri ziyaret etmek amacıyla Selanik'e gitmişlerdir.²⁵²

Türk askeri heyetinin Yunanistan'a yapmış olduğu ziyaretin ardından 38 kişilik bir Yunan askeri heyeti Türkiye'ye gelmiştir. General Sfetsos'un başkanlığında Yunan Milli Savunma Okuluna mensup 37 subaydan oluşan Yunan askeri heyeti uçakla İstanbul'a gelmiş, burada 3 gün kaldıktan sonra heyet Ankara'ya geçmiştir. Heyet Başkanı General Sfetsos, havaalanında kendisiyle konuşan gazetecilere seyahatin sadece bir dostluk ziyaretinden ibaret olduğunu ve askeri bir pakt yapılması ile ilgili olmadığını söylemiştir. Misafirler

²⁴⁹ Ta Nea, 5/6/1951.

²⁵⁰ Akşam, 16-18/6/1951; Benzer içerikli haber 19/6/1951 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

²⁵¹ Ta Nea, 18/6/1951.

²⁵² Embros, 20/6/1951; Benzer içerikli haber 21/6/1951 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

İstanbul'da Türk Ordu Komutanını, İstanbul Komutanını ve İstanbul Deniz Komutanını makamlarında ziyaret etmişler ardından Taksim Abidesine çelenk koymuşlar, sonrasında da Dolmabahçe'den motorla geçerek Deniz Harp Okulu ve Kolejini ziyarette bulunmuşlardır. İstanbul ziyaretlerinin son gününde de heyet, müzeleri ve İstanbul sergisini gezmişler, akşam da Birinci Ordu Komutanlığı tarafından Sarıyer'de şereflerine verilen ziyafete katılmışlardır. İstanbul temaslarının ardından Heyet, önce uçakla Eskişehir'e geçmiş burada Hava Okulunu ziyaret etmiş ardından da Ankara'ya geçmiştir.²⁵³

1952 yılında Nisan ayı ortalarında Türkiye ve Yunanistan arasındaki askeri görüşmelerle ilgili bir Yunan tümgeneral önderliğinde Türkiye'ye gelen Yunan askeri heyeti, Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Savunma Bakanlığında temaslarına devam etmektedir. Her iki devletin askeri yönden savunması konusu etrafında yapılan müzakerelerin Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut'un dönüşünden sonra ele alınıp kesinleşeceği belirtilmektedir.²⁵⁴

2.6. Türk ve Yunan Siyasetçilerin Türk-Yunan Yakınlaşmasına İlişkin Açıklamaları

1950 ve 1951 yıllarında Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs gibi bir sorun olsa da, iki ülke arasında yaşanmaya başlayan sosyal, kültürel ve askeri alanlardaki ilk yakınlaşmalar neticesinde iki ülkenin dostluğu ile ilgili, özellikle iki ülkenin siyasetçileri tarafından çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

İlk olarak, Yunanistan Başbakanı Plastiras yaptığı bir açıklamada:

“Hükümetimiz, Eleftherios Venizelos'un kurduğu temellerle, Türkiye ile ittifak ve dostluğa önemli yer verdiğini göstermektedir.

²⁵³ Akşam, 17/7/1951; Benzer içerikli haber 18/7/1951 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

²⁵⁴ Cumhuriyet, 19/4/1952; Akşam, 20/4/1952.

*Türk-Yunan işbirliği, güneydoğu Avrupa’da, Büyük Batı Devletleri ile işbirliği çerçevesi içinde, diğer komşu devletlerle de olan işbirliğini genişletmeyi umarak, barışın güvenliğinin sağlanmasında çok fazla önem teşkil etmektedir.”*²⁵⁵

Türk-Yunan ilişkileri ile ilgili olarak İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay da To Vima gazetesinden Pavlos Paleologos’a vermiş olduğu röportajında, Mustafa Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos’un temellerini attığı ve iki ülkenin siyasi ve dini liderleri tarafından da ısrarla tamamlamak için çalışmalara devam ettiklerini vurgulamıştır. Ayrıca, iki ülkenin dostluğunun maddi çıkarlarla desteklenmemesini, bu amaçla da dostluğun akli ve manevi etkenlerle kuvvetlendirileceğini belirtmiştir.²⁵⁶

Türkiye’de 14 Mayıs 1950’de gerçekleştirilen seçimlerden sonra, TBMM Başkanı olarak seçilen Refik Koraltan da yaptığı konuşmada Yunan meclisine sıcak selamlarını iletmiştir. Ayrıca şu açıklamayı da yapmıştır:

*“Atatürk ve Venizelos Türk-Yunan dostluğunun temelini atmıştır. Biz de bu dostluğu sağlamlaştırmayı hesaplayarak, okullarda öğrencilerin öğrendikleri Atatürk’ün derslerini harfi harfine takip edeceğiz. İki milletin ve halkın ilişkilerinin daha sıcak olacağını umuyorum. Yeni seçilen vekillerimiz de bu amacın gerçekleşmesine yönünde dostluğun daha güçlenmesine çalışacaklardır.”*²⁵⁷

Ayrıca, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, To Vima gazetesi muhabiri Pavlos Paleologos’u kabul etmiş ve bir yunan gazetesine ilk röportajını vermiştir. Bu röportajında iki ülke ile ilgili şunları dile getirmiştir:

²⁵⁵ To Vima, 9/5/1950.

²⁵⁶ To Vima, 13/5/1950.

²⁵⁷ To Vima, 25/5/1950.

“Türkiye’de bir bakan olarak öncelikle iki ülkenin manevi ilişkilerini her zaman güçlendirmeye çalışacağım. Bu manevi yakınlaşmanın hızla gelişeceğini umuyorum. Yunanistan yanında bizim politikamızı da iyi biliyorsunuz. Atatürk ve Venizelos tarafından temelleri atılan bu politika bizim için gelenek teşkil etmektedir. Bu da samimi dostluğu var edecektir. Bu dostluktan bahtiyarız ve bağlarımızı güçlendirmeyi başarırsak daha da memnun olacağız. Biz komşuyuz. Samimi dostluk da bir ihtiyaçtır. Umarım Yunan dış politika liderleri de aynı şekilde düşünüyordur. Samimi işbirliği için her şeyi yapacağız. Bugünkü ve önceki hükümet arasında dış politikada hiçbir fark yoktur. Türk-Yunan dostluğu dünya çapında barış ve halklarımızın refahı açısından çok sağlam temellidir. Ve son olarak da tekrar bağlarımızın sıkılaşmasına çalışacağımı ve ilk fırsatta Yunanistan’ı ziyaret edeceğimi söylemek isterim.”²⁵⁸

General Plastiras yaptığı bir başka açıklamasında, Türk-Yunan dostluğunun daha yakın olacağını vurgulamıştır. Ayrıca, bu dostluğun Doğu Akdeniz’in güvenliği açısından önemli etken teşkil ettiğini belirtmiş, ekonomik işbirliği açısından da önce bütün ihracatındaki girişimlerin uyumunu tasdiklemiş ardından da iki ülkenin gümrük birliğine doğru ilerleme kaydedeceğini sözlerine eklemiştir.²⁵⁹

General Plastiras yine iki ülke arasındaki dostluğa yönelik Son Telgraf gazetesi muhabirine de şu beyanatta bulunmuştur:

“Çok kısa bir zamanda teessüsünü arzu ettiğim hakiki ve şümüllü Türk-Yunan dostluğu bütün dünyada ve bilhassa Balkanlarda mühim bir istikrar unsuru olacaktır. Bu dostluk lalettayin bir ittifakın çok üstünde olmalıdır. Halen her iki memleket arasında askeri, iktisadi ve gümrük birliği yapmak tasavvurundayız. Bu hususta Paris’te iken, Hariciye Vekiliniz Fuat Köprülü ile de görüştim. Fakat hazırlamakta

²⁵⁸ To Vima, 26/5/1950.

²⁵⁹ To Vima, 16/6/1950.

olduğumuz projeleri henüz doğrudan doğruya tatbik sahasına koyamayışımızın sebebi, bu gibi uluslararası meselelerin doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler Cemiyetinde görüşülmesi ve siyasi havanın bulanık oluşudur. Hemen şunu da ilave etmek isterim ki böyle bir birliğin teessüs ve idamesi için her iki millete de tam bir işbirliği fikrinin hakim olması elzemdir.”²⁶⁰

Yunanistan Ankara Büyükelçisi Aleksandros Kontumas, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bir güven mektubu sunmuştur. Cumhurbaşkanlığı Köşkünde ağırlanan Kontumas için hem girişinde hem çıkışında Yunan Milli Marşı çalınmıştır. Akabinde aralarında çok dostane bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmenin ardından Kontumas yaptığı açıklamada, iki devletin dostluğunun güçlenmesi için bütün çabaları gösterdiğinden dolayı memnun olduğunu ve coğrafi konumlarına göz atmanın kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu vurgulamış ve bu inanç ve hizmetle kurulmuş Türk-Yunan dostluğunu geliştirmek için çalışacağını da sözlerine eklemiştir. Kontumas'ın sözleri üzerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar da bir açıklama yaparak vaktiyle uzun süre hizmet etmiş Kontumas'ın Türkiye'ye geri dönüşünden memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir.²⁶¹

Bu görüşmenin ardından Aleksandros Kontumas yine iki ülkenin dostluğunun önemi ile ilgili gazetecilere bir açıklama yapmıştır:

“Türkiye’de 1943-1945 senelerinde elçilik müsteşarı olarak bulunmuştum. Bu itibarla Türkiye benim için yabancı bir memleket değildir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğun temelleri iki memleketin büyük liderleri Atatürk ve Venizelos tarafından atılmıştır. Fakat coğrafya Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ve yakınlığın kuvvetlenmesini ve genişlemesini amir bulunmaktadır... Coğrafi durumumuz bizleri daha sıcak bir yakınlığa ve dostluğa götürmektedir.

²⁶⁰ Akşam, 14/8/1950; Aynı içerikli haber 16/8/1950 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

²⁶¹ To Vima, 22/9/1950; Ta Nea, 22/9/1950.

İki memleketin siyasi liderleri ve entelektüelleri bunu müdrik bulunuyorlar. Yunanistan ve Türkiye’de bu fikri benimseyen büyük kütleler vardır.”²⁶²

Her iki ülke tarafından yapılan söz konusu bu açıklamalar iki ülke arasındaki dostluk bağlarının gelişmekte olduğunu ve iki ülke arasındaki yakınlaşmanın günden güne artmaya başladığını göstermektedir. Hatta 1950 yılı Kasım ayında Yunanistan Başbakanı Venizelos Türkiye’ye ziyarette bulunmak istediğini belirtmiştir. Bu, Türk basınında ve Yunan basınında yer almıştır. Türkiye Dışişleri Bakanı Köprülü de Venizelos’u Ankara’da göreceğinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş, Venizelos da cevaben Köprülü’nün bu sözlerinden duyduğu büyük mutluluğu belirtmiştir. Venizelos, Ankara’ya ziyareti uzun zamandan beri gerçekleştirme arzusunda olduğunu sözlerine eklemiştir. Ayrıca, Türkiye ve Yunanistan’ın görüşmelerinin yapılması ile ilgili bilgiler ışığında, iki ülkenin askeri yetkililerinin arasında görüş alışverişi olduğunu söylemiş ve Akdeniz savunması konusunda da NATO Genelkurmay Heyeti’nin müzakerelerine Türkiye ve Yunanistan’ın temsil edileceğini de açıklamasında belirtmiştir.²⁶³ Daha sonra Venizelos, Türk hükümeti ile temaslarda da bulunmak üzere beraberinde bir Yunan Kurmay Heyeti ile geleceğini açıklamış olmasına rağmen Akdeniz savunması ile ilgili müzakereler başladığından gelişini ertelediği bilinmektedir.²⁶⁴

Yine, Akdeniz’in müdafaası ile ilgili olarak İstanbul’da bulunan Yunanistan Ankara Büyükelçisi Kontumas, 20 Aralık 1950’de “Yeni İstanbul” gazetesi ile bir röportaj gerçekleştirmiştir. Burada iki ülke arasında arzuladığı dostluk ve barış hedeflerini, beslediği umutları ve yapmış olduğu başarılı tespitleri anlatmıştır. Türk-Yunan dostluğu üzerine büyükelçi, coğrafyanın toplumun çıkarlarına kaynak oluşturan yadsınamaz bir ihtiyaç oluşturduğunu

²⁶² Akşam, 25/9/1950; Aynı içerikli haber 26/9/1950 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

²⁶³ To Vima, 5/11/1950; Embros, 5/11/1950; Benzer içerikli haber 6/11/1950 tarihli Ulus gazetesinde de yer almaktadır.

²⁶⁴ Ulus, 9/11/1950.

söylemiş, dostluğun sağlam temeller üzerine çok uzun zaman diliminde yer ettiğini de sözlerine eklemiştir. Dostluk çabasının iki ülke arasındaki işbirliğinin bir rolü olduğunu ve bunu genişletmek ve kuvvetlendirmenin gerektiğini de belirttikten sonra Kontumas, Türk basınının karşılıklı anlayış çabası içinde oynadığı rolün önemini dile getirmiş ve Türk Hükümeti tarafından da gösterilen anlayış ve dostluktan duyduğu memnuniyetin altını çizmiştir. Ayrıca büyükelçi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a yazmış olduğu güven mektubunda bu sağlam yapı içinde Türk-Yunan işbirliğini korumanın büyük önem taşıdığını yinelemiştir. Hatta Cumhurbaşkanı Celal Bayar da bu mektubu TBMM’de tekrarlamıştır.²⁶⁵

Büyükelçiden sonra Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de iki ülke arasındaki ilişkiler ile ilgili bir açıklama yapmış:

*“Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, her durumda çok dostane şekilde gelişmektedir ve iki halkın karşılıklı işbirliği ve anlayışının gücünü sağlamaktadır. Yunanistan ile dostluk Türkiye’nin dış politika temelini oluşturmaktadır. İki ülkenin işbirliğini özellikle ortak çıkar olan politik çıkarlar konusunda, daha da tamamlamak için tüm gücümle çalıştım. Türk-Yunan anlaşmasının bu amacı tam olarak sağlayacağını umuyorum. Türkiye ve Yunanistan’ın ilişkilerinin ekonomik ve mali boyutta gelişimi için tüm gücümle çabalayarak, umuyorum ki yakında tatmin edici sonuçlara ulaşacağız.”*²⁶⁶

Yunan Büyükelçi ile Türk Dışişleri Bakanı Köprülü’nün bu açıklamalarının ardından, Türk-Yunan askeri birliği ile ilgili olarak 26 Aralık 1950 tarihinde Mısır ziyaretinde İskenderiye’de olan Yunanistan Başbakanı Sofokles Venizelos da verdiği beyanatta:

²⁶⁵ Embros, 20/12/1950.

²⁶⁶ Ta Nea, 21/12/1950.

“Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetler mükemmeldir. Genelkurmay Başkanları arasındaki görüşmeler devam etmektedir. Karşılıklı menfaat esaslarına dayanan bu münasebetlerimizi daha ziyade kuvvetlendirmek için müşterek bir müdafaa paktı kurmak kararındayız. Mısır’ın da Akdeniz topluluğuna iştirak edeceğinden eminiz” demiştir.²⁶⁷

Başbakan Venizelos sonra Kahire’de verdiği beyanatta ise yakında Washington’da Akdeniz savunması üzerine yapılacak görüşmelere Türk ve Yunan kuvvetlerinin de katılacağını bildirmiştir. Ayrıca bu görüşmelere İngiltere, ABD, Fransa ve İtalya gibi NATO’nun güney grubuna mensup milletlerin de katılacağını sözlerine eklemiştir. Ayrıca Venizelos:

*“ABD’nin liderliğinde bulunan bağımsız milletlere Yunanistan da katılmıştır. Bir hücum yapıldığında Yunanistan tabi ki savaşıacaktır. Yunan ordusunun eğitimi ve teçhizatı mükemmeldir. Belki de Avrupa’da bu kadar iyi ordu bulunmamaktadır”*²⁶⁸ demiştir.

1950 yılının sonlarında iki ülke arasında gerçekleştirilen askeri işbirliği adımının üzerine Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü iki ülke hakkında yine bir beyanatta bulunmuş; Türk-Yunan münasebetlerinin çok dostane ve samimi olduğunu, bu dostluğun yalnız sempatiye değil, karşılıklı menfaatlere, sulhun korunması ve istikrarın temini gibi ideal ve görüş birliğine dayandığını belirtmiştir. Ayrıca, bu dostluğu daha verimli bir hale sokmaya karşılıklı olarak ve samimiyetle çalışıldığını, kültür sahasındaki işbirliğinin de müspet neticeler vermekte olduğunu sözlerine eklemiştir.²⁶⁹

²⁶⁷ Akşam, 26/12/1950; Aynı içerikli haber 28/12/1950 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

²⁶⁸ To Vima, 30/12/1950; Benzer içerikli haber 30/12/1950 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

²⁶⁹ Akşam, 13/1/1951.

Türkiye-Yunanistan ikili ilişkilerinde 30 Temmuz 1951 tarihinde, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üyelikleri ile ilgili Strazburg'da yapılacak toplantıya Türkiye'yi temsilen katılacak olan Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü önce Atina'ya geçmiş burada Sofokles Venizelos ile kısa bir görüşmede bulunmuştur. Bu görüşmenin ardından Başbakan Venizelos yaptığı açıklamada *“Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girişleri ile ilgili tümüyle görüş ortaklığı sağlanmıştır”* demiş,

Türkiye Dışışleri Bakanı Köprülü de, *“Strazburg'da iki ülkenin temsilcileriyle ortak bir hat çizilmesi konusunda Dışışleri Bakanı Politis ile işbirliği yapacağız, böylece Akdeniz'deki Anadolu havzasında güçlü bir savunma ve düzen üretilerek gelecekte iki ülke arasındaki ilişkilerde sıkılaşıma yaşanacaktır”* şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Bu açıklamaların yer aldığı Yunan basınındaki haberde ayrıca Köprülü ve Venizelos arasındaki bu görüşmelerin iki ülke arasında ortak bir mutluluk sağladığı ve önemli olmasa da iki halkın ilişkilerini olumsuz etkileyen iki ülkenin balıkçı tekneleriyle ilgili olaylardan sakınmak için karşılıklı önlemler alacakları belirtilmiştir.²⁷⁰ Türk Dışışleri Bakanı Köprülü'nün Strazburg'a giderken Atina'ya yapmış olduğu bu ziyaret Türk basınında da yer almıştır. Buna göre Köprülü'nün Venizelos ve Kral ile görüşmesiyle ilgili olarak iki ülke arasındaki dostluğun takviyesi lehinde güzel bir tezahüre fırsat verdiği belirtilmiştir.²⁷¹

İki ülke arasındaki ilişkiler bağlamında Kore'deki Türk Seferi Birliği yarbayı Natık Poyrazoğlu “Amerika'nın Sesi”nde programında yayınlanan bir konuşmasında Yunan savaşçılarla temaslarından söz etmiş ve Türk-Yunan dostluğuna değinmiştir. Poyrazoğlu, Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos'un akıllı yönetimleri sayesinde Türklerin ve Yunanların geçmişi unuttuklarını ve

²⁷⁰ Embros, 1/8/1951.

²⁷¹ Akşam, 1/8/1951.

dost olduklarını dile getirmiştir. Ayrıca, Kore’de Yunanların cesurca savaştığını söyledikten sonra Yunan subaylarla dostluk kurduğunu ve Yunan yaralılara da kardeşlik duyduğunu sözlerine eklemiştir. Türk yarbayın bu sıcak sözleri ve dostça açıklaması Yunan kamuoyunu derinden etkilemiş ve halk gerçekten filizlenen Türk-Yunan dostluğunun çekirdekten canlanacağına inanmıştır.²⁷² Bu açıklamalar ve dostane sözler her iki ülkenin yakınlaşmasının her boyutta yaşandığına da bir örnek teşkil etmektedir.

Bir diğer örnek ise, Yunanistan’ın To Vima gazetesinden K. Nitsos’un Türk-Yunan dostluğu başlıklı makalesinde, iki ülkenin dostluğunun hiçbir zaman bugünkü gibi dostça ve uyum içinde olmadığını ele alması olmuştur. Makalede ayrıca, iki milletin büyük liderleri Eleftherios Venizelos ve Kemal Atatürk tarafından temelleri atılan Türk-Yunan dostluğunun son yıllarda yeterince zorluklar atlattığı dile getirilmiştir. Türk-Yunan ilişkilerinin iyileşmesinin de 14 Mayıs 1950’deki seçimlerle başa gelen Menderes Hükümeti döneminde olduğu vurgulanmış, bu yüzden de İstanbul’daki Rum azınlığın sayısında da artış olduğu belirtilmiştir. Menderes’in özellikle Varlık Vergisinin kaldırılması gibi konularda uyguladığı politika ve Menderes hükümetinin Rum azınlık tarafından desteklenmesi de makalede sözü edilen bir diğer husustur. Nitsos son olarak makalesinde iki ülke arasındaki Kıbrıs gibi ciddi sorunlar ve Ege suları, balıkçılık gibi küçük sorunların Türk-Yunan dostluğunun sağlam bir şekilde kendi ayakları üzerinde durmadığı izlenimi yarattığından bahsetmiş ancak bugün ise ilişkilerin farklı bir noktada bulunduğunu sözlerine eklemiştir.²⁷³

Yine, Türk-Yunan işbirliği ile ilgili olarak Plastiras basına bir açıklama yapmış ve iki millet arasındaki tüm olumsuzlukların iletişimdeki cesaretle çözüldüğünü belirtmiştir. Sonuçların da sadece iki ülkenin çıkarları için değil Balkanlar ve güneydoğu Akdeniz için de oldukça iyi olduğunu sözlerine

²⁷² Ta Nea, 19/9/1951.

²⁷³ To Vima, 13/10/1951.

eklemiştir. Ayrıca Plastiras’a göre, Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya üye olma kararı iki ülke ilişkilerinde çok fazla sıkılaşma teşkil edecektir. Son olarak ise:

“Ben memnuniyetle Türk-Yunan dostluğu tarafındayım. Türkiye ve Yunanistan arasında küçük sorunlar ortaya çıksa da eminim ki iyi istek ve anlayışla çözülecektir. İki milletin ilişkilerinin biçimlendiği yeni bir dostluk döneminin temellerini atmak için yardımcı olmaya hizmet edeceğimi belirtmek isterim” demiştir.²⁷⁴

Plastiras’ın bu açıklamasının ardından General Papagos ta bir açıklama yapmış ve Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostça ilişkiye büyük önem verdiğini vurgulamıştır. Ona göre iki ülkenin dostluğu, denge ve barışın sadece iki ülke arasında değil Ortadoğu ve Balkanlarda da korunması için hayati sorun teşkil etmektedir. Papagos ayrıca, iki ülkenin siyasi ve askeri münasebetlerinin devam etmesinin başarıyla sonuçlanacağını düşünmektedir. Açıklamasında son olarak Türkiye’ye 1937 ve 1938 yıllarında yaptığı ziyaretlerde Atatürk, Celal Bayar, İsmet İnönü ve diğer önemli kişilerle tanışmasıyla ilgili hatıralarından söz etmiş, hatta Atatürk’ün bir hitabında Türkiye ve Yunanistan’ın anlaşmasını “sevginin düğünü” şeklinde nitelendirdiğini de dile getirmiştir.²⁷⁵

Yunanistan Başbakanı Plastiras “Vakit” adlı Türk gazetesine bir konuşma yapmış ve Ankara Hükümeti’nin Türk-Yunan ilişkilerinde çok iyi bir aşamada olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Ayrıca Yunanistan’ın, Türkiye’nin NATO’ya katılacak olmasından gerçekten memnun olduğunu sözlerine eklemiştir. Meclisteki açıklamasında da tehlikelerden kaçınmak için Doğu Akdeniz’deki ortak iyi ve memnun edici faaliyetlerden geri kalmayan bu iki devletin bağlarını özellikle vurgulamıştır.²⁷⁶

²⁷⁴ To Vima, 24/10/1951.

²⁷⁵ To Vima, 27/10/1951.

²⁷⁶ To Vima, 14/11/1951.

İki ülke bağlarının güçlenmesi yolunda yine Plastiras tarafından bir açıklama yapılmıştır. Plastiras “Vatan” gazetesinden bir muhabire yaptığı açıklamada:

“Ben Türklerin eski arkadaşıyım. Bu dostluk benim çocukluk yıllarımdan beri vardır. Yunanistan ve Türkiye, hedefleri ve istekleri çok büyük bir yakınlaşma teşkil eden iki kardeş millettir. Bu yüzden bu yönde tüm gücümüzle çalışacağız. Ayrıca, NATO’ya katılacağımız çok memnunum. Türkiye ve Yunanistan’ın desteklenmesi bizi sevindiriyor. Son olarak Türk halkına içten sevgilerimi yolluyorum” demiştir.²⁷⁷

1952 yılı Ekim ayı sonlarında Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü basına Türkiye’nin dış politikası ile ilgili verdiği beyanatta, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin gidişatı ve dostluk bağları hakkında,

*“...Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki münasebetler fevkalade samimi ve dostanedir. Bu vaziyet Türkiye ve Yunanistan, daha NATO teşkilatına katılmadan önce de samimiydi. Menfaatleri müşterek olan, aynı gayelere hizmet eden memleketlerin birbirleriyle her sahada en sıkı surette işbirliği etmeleri zaruridir.”*²⁷⁸

Çeşitli alanlarda yapılan bu ilk ziyaretlerle Türk-Yunan dostluğunun ilerlemeye başladığı görülmektedir. Özellikle her iki ülkenin siyasetçilerinin yaptığı açıklamalar bunun en güzel örneğini teşkil etmektedir. Bu dostluk sonraki bölümde ele alınan üst düzey ziyaretlerle de doruk noktasına ulaşmış ancak aralarında patlak veren sorunlar neticesinde dostluk havası fazla uzun süreli olmamıştır.

²⁷⁷ To Vima, 3/1/1952.

²⁷⁸ Cumhuriyet, 1/11/1952.

III. BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDAKİ ÜST DÜZEY ZİYARETLER

3.1. Sofokles Venizelos'un Türkiye Ziyareti (30 Ocak-6 Şubat 1952)

1952 yılında iki ülke arasındaki dostluk bağlarının kuvvetlendirilmesi yönündeki ilk büyük adım, Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un heyetiyle birlikte 30 Ocak - 6 Şubat tarihleri arasında Türk-Yunan dostluğunun ve işbirliğinin gelişmesi amacıyla Türkiye'yi ziyaret edecek olmasıdır. Bu ziyaret gerek Türk basını gerek Yunan basınında geniş olarak yer almıştır. Venizelos gelmeden önce Yunan basınının özellikle Kıbrıs konusunda Ankara basınının yorumlarına yer verdiği görülmektedir. Yunan basınında, örneğin "Son Dakika" gazetesinde Kıbrıs için Yunan öğrencilerin gösteriler yapmalarının, güçlendirilen Türk-Yunan dostluğunun huzurunu kaçırdığı görüşünde olduğu belirtilmiş ve Kıbrıs'ın Türkiye'ye ait olduğu dile getirilmiştir.²⁷⁹

Venizelos daha Türkiye'ye gelmeden Ankara'daki görüşmelerde hangi konuların görüşüleceği de merak konusu olmuştur. Atina'daki hükümet ve diplomasi çevresi, Venizelos'un Ankara görüşmelerinin iki ülke arasındaki ilişkilerin sıkılaşacağını ve son yıllarda biriken çeşitli dargınlıkları bir kenara koymayı umduklarını açıklamışlardır. Yunanistan tarafından yine belirtildiğine göre de, görüşülecek konular arasında NATO'ya girişin temel sorunları, siyasi ve ekonomik alanlarda iki ülkeyi ilgilendiren ortak sorunlar yer almaktadır. Ayrıca, görüşmelerde Türk ve Yunan yetkililerin bu sorunlara çözüm hazırlıkları yapacakları belirtilmektedir. Yunanistan'daki diplomatik çevre, Türkiye ile

²⁷⁹ To Vima, 23/1/1952.

yakın ilişkilerin çok fazla önem arz ettiğini vurgulamışlar, bunun da her iki ülke için özellikle NATO'ya girişleri konusunda çok fayda sağlayacağını da belirtmişlerdir. Venizelos'un Ankara görüşmelerinin bu yönden de çok yardımcı olacağını sözlerine eklemişlerdir.²⁸⁰

3.1.1. Venizelos'un Ankara Temasları

Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos, 29 Ocak'ta Türk buharlı vapuru "Tarsus" ile İstanbul'a gelmiş buradan da gezisine demiryoluyla Ankara'ya devam etmiştir. Venizelos, Cumhurbaşkanına, Yunan Kralının ve Yunan halkının sıcak selamlarını getirmiştir. Ayrıca Yunan Kralı bir selam mesajı yollamış, gönderdiği bu mesajda iki ülkenin işbirliğinin güvene dayandığını ve bu işbirliğinin her iki ülkenin halkına da dünya çapında barış ve mutluluk getirmesini temenni ettiğini belirtmiştir.²⁸¹ Venizelos Türk topraklarına ayak basar basmaz gazetecilere yaptığı açıklamada:

"Biraz sonra Türk topraklarına ayak basacağımdan dolayı kendimi son derece bahtiyar addediyorum. Türkiye'ye gelmeyi uzun zamandan beri tasarlıyordum. Bu seyahati, Atina Büyükelçinizle görüşerek kararlaştırdık. Seyahatimin sebebi; babam tarafından kurulan dostluğu takviye ve ikmal etmektir."

Venizelos açıklamasının devamında, Ankara'da yapacağı resmi temaslarda belirlenmiş bir gündem olmadığını ve iki memleket arasındaki bütün meselelerin görüşüleceğini söyledikten sonra NATO üyelikleri ile ilgili:

"Memleketlerimizin tam üye olarak Atlantik Paktı'na girmeleri çok memnuniyet verici bir hadisedir. Bundan böyle iki memleket de yalnız değildir. Atlantik Paktı, yaşamasını seven hür milletlere büyük bir itimat telkin etmektedir. Türkiye ve Yunanistan'ın

²⁸⁰ Ta Nea, 24/1/1952.

²⁸¹ Embros, 29/1/1952.

General Eisenhower karargâhına bağlanmaları da bizleri fevkalade memnun edecektir. Bu suretle Akdeniz'deki bölgemizi beraberce müdafaa edeceğiz.”²⁸²

Venizelos’a eşlik eden eski bakanlardan Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti Başkanı Orfanidis ise gazetecilere verdiği demeçte;

“büyük liderlerimiz Atatürk ve Eleftherios Venizelos’un Türk-Yunan dostluğunu kurdukları sırada, esas fikirleri, bu dostluğu siyasi şahıslara değil, iki millete mal etmektir. İşte, 15 seneden beri başkanı olduğum bu cemiyet bu amaca varmak için çalışmaktadır. Bence dostluğun zahiri olanı değil kalbi olanı kıymetlidir. İki millet her alanda birbirine yakınlaşırsa büyük faydalar sağlayabilir” demiştir.

Venizelos’un ziyareti ile aynı tarihlerde, Yunanistan Başbakanı Plastiras da Yunanistan’da bulunan Amerikalı gazetecilerin Türkiye’ye yönelik sorularına şu şekilde cevap vermiştir:

“Biz Türkiye ile sağlam ve eski bir dostlukla bağlıyız. Bu bağ bizi NATO çevresinde daha çok birleştirecektir. Venizelos bu maksatla Ankara’ya gitmektedir.”²⁸³

Venizelos’un yolculuğu sırasında, Hürriyet Gazetesi Müdürü Sedat Simavi de gemide Venizelos ile görüşmüş ve bu görüşmesini telsiz ile basına aktarmıştır. Burada Venizelos:

“Türk Hükümetinin davetlisi olarak Türkiye’ye gidiyorum. Merhum babam Eleftherios Venizelos’un temellerini attığı Türk-Yunan

²⁸² Cumhuriyet, 30/1/1952; Akşam, 30/1/1952.

²⁸³ Cumhuriyet, 30/1/1952.

dostluğunun güçlenmesini başarmaya çalışacağım. Ziyaretim, dostluk niteliğinde ve bu amaç özellikle umulmaktadır.”²⁸⁴

Sedat Simavi, Venizelos’un fazlasıyla Türk-Yunan dostu olduğunu temin etmiş ve Kıbrıs için Atina’daki mitinglerin iki halkın dostluğunu kesintiye uğratıp uğratmayacağını sormuş, Venizelos da cevap olarak:

“Bu mitingler Türkiye’ye yönelik değildir. Atina’daki bu son miting, Kıbrıs’ta düzenlenecek bir kongre için sendika yetkililerine izin verilmediğinden İngiliz yetkililerine karşı protesto etmek amacıyla yapılmıştır. Ben, Türk-Yunan dostluğunun güçlenmesi için tüm gücümle çalışıyorum. Umuyorum ki aramızda var olan çatışma noktalarımız çözüme kavuşturulsun” demiştir.²⁸⁵

Venizelos’un bu ziyareti ile ilgili olarak Akşam Gazetesinin “Sabah Gazeteleri Ne Diyor?” köşesinde Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nadi:

“Kader benzerliğinin zaruri kıldığı Türk-Yunan dostluğunu ekonomi yönünden de beslemek, bu dostluğu geniş halk tabakalarına mal etmek lüzumunu da ihmal etmemeliyizdir. Yüzyıllar boyunca beraber yaşamış olmak halklarımızın arasında tabii bir yakınlık doğmasına neden olmuştur. Gündelik hayatımızın birçok noktalarında aynı geleneklere, aynı alışkanlıklara bağlıyızdır. Fakat unutmayalım ki dostluğumuzu çekemeyen, bu dostluktan zarara uğrayacağını hesaplayan kötü niyetli kuvvetler, bizi birbirimizden ayırmak için hiçbir fırsatı kaçırmak istemeyeceklerdir. Bunlar kötü hatıralar etrafında masallar uydurarak, bencil bir takım duyguları kışkırtarak Türk halkı ile Yunan halkı arasındaki yakınlığa daima engel olmaya

²⁸⁴ To Vima, 30/1/1952.

²⁸⁵ To Vima, 30/1/1952; Embros, 30/1/1952.

çalışacaklardır. Bu bakımdan her iki tarafta da iş başındaki aydın unsurlar gece gündüz dikkatli bulunmalıdırlar.”²⁸⁶

Aynı köşede, Vatan Gazetesinden Ahmet Emin Yalman da:

“Türk ve Yunan milletleri arasında birbirinin zararına olarak, hodbin ölçülerle elde edilebilecek hiçbir menfaat tasavvur edilemez. Bütün hakiki menfaatler müşterektir. Geniş bir görüşle bunların ayarlanması ve her iki taraftaki ayırıcı hislerin tasfiyesine çalışılması; dünyanın bugünkü şartları altında çok hayırlı neticeler yaratabilir. Bunların hududu, yalnız iki milletin münasebetlerine inhisar etmez. Her iki millet bu sayede içinde yaşadıkları bölgede istikrar kurulmasına ve hür dünya ile beraber temsil ettikleri insanlık ve medeniyet davasının yeni zaferler kazanmasına amil olabilirler.”²⁸⁷

Venizelos, İstanbul’dan demir yolu ile Ankara’ya geçmiş ve burada Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve heyeti tarafından büyük bir törenle karşılanmıştır. Ankara’daki temasları ile ilgili olarak Yunan temsilcilerinin çevresinden bildirildiğine göre, görüşmelerle ilgili önceden bir program yapılmamış ve Yunan Bakanın Türk siyasi liderlerle iki ülke için ortak olan sorunların gözden geçirilmesini görüşecekleri belirtilmiştir. Kıbrıs konusunda Türkiye ve Yunanistan’ın farklı görüşleri olduğu için Kıbrıs konusuna değinilmeyeceğine inanılmaktadır. Hatta Venizelos, İstanbul’da basın mensuplarına, bu problemin Kıbrıs nüfusunun ve İngiltere’nin yetkisinde olduğunun altını çizmiştir. Venizelos, ilk önce Anıtkabir’i ziyaret etmiş ve çelenk sunmuş, ardından ilk temaslarına Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’yü ziyaret ederek başlamıştır. Venizelos, Dışişleri Bakanı Köprülü’yü iki ülkenin dostluk bağlarının sıkılaşması ve kendi ziyaretinin iadesi için Atina’ya davet etmiştir.²⁸⁸ Ardından Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Koralan ile

²⁸⁶ Akşam, 29/1/1952.

²⁸⁷ Akşam, 29/1/1952.

²⁸⁸ Ta Nea, 31/1/1952.

de görüşmelerde bulunmuştur. Görüşmenin ardından Venizelos, Türk halkına şu mesajla seslenmiştir:

*“Yunan Halkının Türk halkına sıcak selamlarını getirdim. Dostluğu güçlendirmek için geldim. Bu dostluğun kutsal bir görünüşü vardır. Bu da, sadece iki halkın duygusal yaklaşmasını oluşturmak değil, ortak çıkarlarda tam olarak anlaşmaktır.”*²⁸⁹

Ankara’daki Türk-Yunan görüşmeleri ile ilgili olarak Yunan basınında Türk gazetelerinden yorumlara yer verildiği görülmektedir. Örneğin, “Yeni Sabah” gazetesinde iki ülkenin işbirliğinin genişlemesinin beklendiği belirtilmiştir. Ayrıca iki milletin ortak bir mücadeleye ihtiyaç duyması durumunda birbirlerine saygı duymaları gerektiği de ek olarak dile getirilmiştir. “Son Telgraf” gazetesinde de Venizelos’un iç politikasından söz edilmiş, Atatürk ve Eleftherios Venizelos’un dönemlerindeki gibi Türk-Yunan işbirliğinin geliştirilmeye çalışılacağı vurgulanmıştır.²⁹⁰

Basının bu yorumlarının ardından Venizelos, 31 Ocak tarihinde Ankara’da Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Çankaya Köşkü’nde bir araya gelmiş, dostluk havasında ve sıcak bir atmosferde resmi olarak üst düzey görüşmelere başlanmıştır. (Resim 7) Görüşme bir saatten fazla sürmüştür. Yanlarında Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Yunanistan Büyükelçisi Kontumas da hazır bulunmuşlardır. Bu görüşmede Venizelos, Celal Bayar’a Yunan Kralı Pavlos’un dostluk mesajını iletmiş ayrıca, babası Eleftherios Venizelos’un 1930 senesinde Ankara’yı ziyaretinde Atatürk’e hitaben Türk-Yunan dostluğu hakkında söylemiş olduğu nutkun özel bir kağıt üzerine yazılmış metinlerini bir hatıra olarak Cumhurbaşkanına sunmuştur. Ayrıca, Celal Bayar Türkiye ve Yunanistan arasında işbirliği sağlanacağını belirtmiş, Venizelos da cevaben Türk-Yunan dostluğunun iki halkın ortak mirası olduğunu söylemiştir. Venizelos heyetini de

²⁸⁹ To Vima, 31/1/1952; Embros, 31/1/1952.

²⁹⁰ To Vima, 31/1/1952.

takdim etmiş ve görüşmenin akşamında Celal Bayar bir gala yemeği düzenlemiştir.²⁹¹

İki ülke arasındaki müzakerelerde Türk tarafından görüşülmesi planlanan konuların arasında; Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girmeleriyle her iki ülke arasındaki siyasi ve askeri münasebetlerin yönü ve Lizbon toplantısında ortaya atılacak ortak görüşün tespit edilmesi, iki ülke arasında bir süre önce başlayan fakat gelişemeyen askeri ittifak müzakerelerine gerek olup olmadığı, Ortadoğu siyasi istikrarının ve askeri güvenliğinin sağlanması için Türkiye'nin yapacağı teşebbüsler ve siyasi temaslar neticesinde Yunanistan'ın durumunun ne olacağı ile Türkiye ve Yunanistan arasında gümrük serbestisi ve para birliği kurma imkanlarının araştırılması, pasaportsuz ve vizesiz seyahat etme yollarının kurulması konularının yanı sıra balıkçılık sorunu da yer almıştır.²⁹²

Venizelos müzakerelerde Cumhurbaşkanı ile görüşmesinin ardından Amerika ve İtalya büyükelçileriyle de görüşmelerde bulunmuştur. Ancak İngiltere büyükelçisi İstanbul'da olduğundan görüşmede yer almamıştır. Eleftheria gazetesinden Grigorios Dafnis makalesinde Venizelos'un ziyareti boyunca İngiliz büyükelçinin Ankara'da bulunmayışına dikkat çekmiş ve yapılan açıklamada büyükelçinin İstanbul'daki İngiliz vatandaşlara gecikmiş olan resepsiyon ile ilgili borçlu olduğunu, bu yüzden İstanbul'da bulunduğunu belirtmiştir. Bu da, Türk-Yunan blokunu kurma konusunda İngiltere'nin iki ülke ile aynı görüşte olmadığı ve bu nedenle de görüşmeleri onaylamadığı şeklinde yorumlanmıştır. Dafnis makalesinde ayrıca, Ankara, İstanbul ve İzmir gazetelerinin Venizelos'un ziyareti ile ilgili uzun haberler yaptıklarını hatta bu ziyareti Kral Abdullah ve Azam Paşa'nın ziyaretlerine benzettiklerini belirtmiştir. Dafnis, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün yakın zamanda Atina'ya

²⁹¹ Ulus, 1/2/1952; Akşam, 1/2/1952; Aynı içerikli haber 1/2/1952 tarihli To Vima ve Eleftheria gazetelerinde de yer almaktadır.

²⁹² Akşam, 1/2/1952.

ziyarete bulunacağını duyurusunu da kendisi yapmıştır. Hatta bunun haberini vermek için Köprülü'nün kendisine yetki verdiğini de dile getirmiştir.²⁹³

Müzakereler devam ederken Venizelos ile Köprülü tekrar bir araya gelerek iki halkın dostluk bağlarını vurgulamışlardır. Dışişleri Bakanı Köprülü, Yunan meslektaşının ziyaretinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş, kalbi ve samimi bir “hoş geldiniz” demiştir. Köprülü ayrıca,

“Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk bağları ortak ideallere dayanmaktadır ve halkları delmeden iki ülke arasında bir barış beklenmektedir. İlişkilerdeki bu dostluk coğrafi ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır ve iki ülkenin söz konusu çıkarları iyi bir şekilde müdafaa edilecektir. Türkiye ve Yunanistan, Birleşmiş Milletlerde barışçıl bir işbirliği için tüm çabalarını göstereceklerdir. Her iki ülke NATO’ya bu nedenle üye olmak istemektedirler. İki ülkenin NATO’ya katılmaları bu çerçevede içinde diğer özgür devletleri de birleştirecektir. Bu idealler doğrultusunda Türk-Yunan işbirliği ile özgür dünya üzerine ağır gelen tehlikelere karşı kararlı duruşun kurulması kabul edilmiş olacaktır”²⁹⁴ diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Köprülü'nün bu sözlerinden sonra Venizelos da duygularını dile getirmiş ve Türk halkına Yunan Hükümeti ve Yunan halkının selamlarını getirdiğini belirtmiştir. Ayrıca, Kore’de Türk askerlerinin başarısını ve Türk halkının milli bütünlüğünü ve müdafaa kararlılığını ifade etmiştir. Bunun da uluslararası barışın başlıca etkenlerini oluşturduğunu sözlerine eklemiştir. Açıklamasında son olarak,

²⁹³ Eleftheria, 1/2/1952.

²⁹⁴ To Vima, 1/2/1952.

“iki ülkenin işbirliği gerçektir ve iki ülkenin ilişkilerinde yeni bir dönemi başlatacaktır. Yani NATO savunma çerçevesi içinde yeni bir görünüm kazanacaktır” demiştir.²⁹⁵

Venizelos’un bu ziyareti ve yapılan yorumlar her iki ülkenin basını tarafından oldukça ilgiyle takip edilmiş ve gazetelerinde de bu haberlere geniş yer vermişlerdir.

Yunan gazetesi Eleftheria’nın “Elefthera” köşesinde Türk basınına değinildiği ve eleştirildiği görülmektedir. Burada:

*“Türk basını tabii ki özgür bir basındır. Ancak Türk gazetecilerin Yunan Hükümeti Başkan Yardımcısına özellikle Kıbrıs sorunu ve Yunanistan ile İngiltere arasındaki ilişkilere yönelik soru sorma çabaları hoş olmayan bir izlenim yaratmıştır. Fakat Venizelos, soğukkanlılıkla gazetecilere Kıbrıs iki ülkenin -Türkiye ve Yunanistan-söz sahibi olduğu bir konu değildir. Çünkü Kıbrıs halkı ve İngiliz hükümeti başta halkın kendi kaderini kendi tayin etmesine dikkat etmektedirler diyerek, ağızlarının payını vermiştir.”*²⁹⁶

Yine aynı tarihte Eleftheria gazetesinden Grigorios Dafnis de makalesinde, Türk basınının Kıbrıs sorununu haber yaparak gündeme getirmeye çabaladığını belirtmiş ancak Türk yetkililerin ve diğer resmi çevrelerin bu konudan hoşnutsuz olduklarını belirttiklerini ve bu nedenle konuya değinmekten sakındıklarını da vurgulamıştır. Bunun da Türk basınının bu çabasının başarısız olduğunu gösterdiğini değerlendirmiştir.²⁹⁷

Atina’daki siyasi çevrelerde, yaşanan hoşnutsuzluktan sonra Türk gazetecilerin Venizelos’u memnun etmek için soru sorma çabası ve Ankara’daki

²⁹⁵ To Vima, 1/2/1952; Eleftheria, 1/2/1952; Embros, 1/2/1952.

²⁹⁶ Eleftheria, 1/2/1952.

²⁹⁷ Eleftheria, 1/2/1952.

Türk-Yunan müzakerelerinde Kıbrıs konusu ile ilgili basın kışkırtmaları yorumlanmıştır. Venizelos, Kıbrıs'ın hem Türkiye ve Yunanistan için hem de İngiltere için oldukça ilgi çekici bir konu olduğunu belirtmiştir. Kıbrıs'ın konumu da vurgulanarak, Kıbrıs için Türk ilgisinin dolaylı yoldan olduğunu da sözlerine eklemiştir. Yunan hükümetinden yetkililer, Türk gazetecilerin bu kışkırtma çabaları hakkında kesinlikle yorum yapmaktan kaçınmışlardır. Bu mevcut düzende ülkelerin basın özgürlüklerinin olduğu vurgulanmıştır. Basının ancak sorularını yöneltirken ya da görüşlerini ifade ederken hükümet yetkililerinin düşüncelerini duyurmak amacıyla görevini yaptığında özgür olabileceği belirtilmiştir. Yunan yetkililer ayrıca Yunanistan ve Türkiye arasındaki sıcak dostluk atmosferini kesintiye uğratmayacaklarını da vurgulamışlardır. Çünkü iki ülkenin ortak çıkarlarının olduğunu belirtmişlerdir.²⁹⁸

Embros gazetesindeki “Dostluk” başlıklı köşe yazısında, Venizelos’a Türk basınının yönelttiği soruların, Yunan kamuoyunda hoşnutsuzluk ve şaşkınlığa neden olduğu ve bu soruların sorumsuzca ve Türk hükümeti ile halkının aleyhine olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, iki halkın savunmasının kuruluşu için oldukça önemli konularda yapılan görüşmeleri kapsayan bu ziyarette, Türk basınının sorunları sürekli tekrarladığı dile getirilmiştir. Halbuki Yunan halkının, Türkiye ve Yunanistan'ın ortak çıkarlarının derin anlayışı ve samimi istekleri ile iki ülke arasındaki dostluk bağlarına derinden inanmakta olduğu ayrıca açıkça Yunan halkının Kıbrıs sorunu hakkında fedakarlık yapmaya hazır olmadığı, neden olarak da Kıbrıs'ın Yunan olduğunu, halkın kendi kaderini kendisinin tayin etmesini tabii ki sözü edilen tarihi hakları içinde birleşmeyi destekledikleri vurgulanmıştır. Öte yandan bu konu ilgili Türklerin hep karışmaktan kaçınmalarının Türk-Yunan dostluğunun güçlenmesi anlamına geldiğinin de altı çizilmiştir.²⁹⁹

²⁹⁸ Eleftheria, 1/2/1952; Embros, 1/2/1952.

²⁹⁹ Embros, 1/2/1952.

Ulus gazetesinden Nihat Erim “Türkiye ve Yunanistan” başlıklı köşe yazısında, Venizelos’un ziyareti ve Türkiye-Yunanistan arasındaki ilişkilerle ilgili olarak; iki ülke arasındaki münasebetlerin 20 yıldan fazla süredir gelişmekte olan dostluk zihniyeti ile yürütüldüğünü, İkinci Dünya Savaşı’nın bitimi ve Birleşmiş Milletlerin sadık ve dürüst birer üyesi olan bu iki ülkenin NATO içinde de aynı ruh ve zihniyetle hareket edeceklerini belirtmiştir.³⁰⁰

Vatan gazetesinden Ahmet Emin Yalman Akşam gazetesinde yer alan makalesinde, Kıbrıs meselesinin halledilmesi ile Türk-Yunan dostluğunun büyük bir gelişme kaydedeceğini belirtmiş ve

“Kıbrıs’ı ayırıcı bir uçurum manzarasından kurtarıp bir emniyet ve dostluk köprüsü haline vardırarak; İngiliz, Türk ve Yunan devlet adamları için çok cazip bir hedef olabilir. Ankara müzakerelerinin böyle geniş bir görüş ve münasebet tarzına yol açmasını candan dilerim” şeklinde iki ülke arasındaki dostluk ile ilgili görüşlerini belirtmiştir.³⁰¹

Her iki ülkenin basınında yer alan bu yorumlarla birlikte Türkiye ve Yunanistan arasındaki müzakereler Ankara’da devam etmektedir. Başbakan Adnan Menderes, Yunan Dışişleri Bakanı Venizelos şerefine Ankara Palas’ta bir resepsiyon düzenlemiştir. (Resim 8) Sofokles Venizelos ayrıca TBMM’ne gelerek devam eden müzakereleri takip etmiştir. Meclis Başkanı Refik Koraltan, meclise girdiği anda milletvekillerinin samimi tezahüratı ile karşılanan Venizelos’a şu şekilde hitap etmiştir:

“Komşumuz ve dostumuz Yunanistan’ın Sayın Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ekselans mösyö Venizelos’un başkanlığındaki heyeti, yüksek Meclisinizin çatısı altında selamlamaktan bahtiyarlık duyduğumu ifade etmekle hissiyatınıza

³⁰⁰ Ulus, 1/2/1952.

³⁰¹ Akşam, 1/2/1952.

tercüman olduğuma emin bulunuyorum. Bildiğiniz gibi senelerden beri muvaffakiyetli birçok tecrübelerden geçmiş olan Türk-Yunan dostluğu ve işbirliği Cumhuriyetimizin kurucusu büyük Atatürk ile aziz misafirimizin babası mümtaz devlet adamı Venizelos tarafından 1930'da sağlam bir temel üzerine kurulmuştur. Bu dostluk ve beraberlik geçici politika icaplarının mahsulü olmaktan çıkmış ve her iki memleket için, partilerin üstünde bir milli politika haline gelmiştir. Filhakika bu dostluk her iki memleketin hakiki menfaatlerine, coğrafi zaruretlerine, ideal ve mukadderat birliğine istinat etmektedir.”³⁰²

Daha sonra Venizelos meclisten ayrılırken de aynı samimi ve coşkulu hava içinde uğurlanmıştır. Diğer taraftan da Fuat Köprülü'nün Lizbon toplantısından sonra Venizelos'un bu ziyaretini iade etmek amacıyla Atina'ya gideceği de belirtilmiştir. Dostluk mesajları verilerek tamamlanan Ankara görüşmelerinin ardından görüşmelerle ilgili olarak resmi bir metin yayınlanmıştır. Bu metin Yunan basınında şu şekilde yer almaktadır:

“Yunan Hükümeti Başkan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sayın Sofokles Venizelos 29 Ocak 1952'de resmi ziyarette bulunmak üzere Türkiye'ye gelmiştir. Ankara'da kaldığı süre boyunca Türk Hükümetinin misafiri olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca, TBMM Başkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı ile çok ve uzun görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler, büyük bir samimiyet içinde ve iki ülkenin ortak ilgi alanlarında ve uluslararası nitelikte siyasi sorunlarla ilgili görüşlerin tespit edilmesini ortaya koymaktadır. Her iki ülkenin siyasileri büyük bir itimatla, süregelen sıkıntılardan ötürü iki ülkenin işbirliğine inanmaktadırlar. Bu amaçla, iki ülkenin işbirliğine yararlı olacağı ve sorunları ayrıntılı inceleyeceği düşünülen bir karma komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Bu komisyon, ayrıntılı rapor düzenleyecek ve olası anlaşma tasarılarını iki hükümetin dikkatine

³⁰² Akşam, 2/2/1952; Benzer içerikli haber 2/2/1952 tarihli Embros ve 3/2/1952 tarihli To Vima gazetelerinde de yer almaktadır.

sunacaktır. Ek olarak, iki ülkenin silahlı güçlerinin yetkili temsilcileri arasındaki temaların sıkılaştırılmasına da karar verilmiştir. Kuşkusuz Venizelos'un bu ziyareti Türk-Yunan dostluğunu sağlamlaştırmaya yardımcı olmuştur. İki ülkenin siyasileri de bu temaların yararlı olacağını kabul etmektedirler.”³⁰³

Cumhuriyet gazetesinden Abidin Daver de başmakalesinde Venizelos'un Ankara temalarının bitişi ve yayınlanan bu resmi tebliğe değinmiştir. Bu tebliğde “Milletlerarası mahiyetteki siyasi meseleler hakkında taraflar arasında mükemmel bir fikir birliğinin varlığı” belirtilmiş ayrıca “iki memleketin devlet adamları, memleketleri arasındaki itimatlı işbirliğinin her gün biraz daha sıkılaştırılarak idame ettirilmesi zaruretinde ittifak etmişlerdir” denmektedir. Daver de tam bir işbirliğinin olmasının zorunda olduğunu nedeni olarak da her iki devletin de aynı tehlikelere maruz kaldığını ve siyasi ve stratejik konumlarını belirtmiştir.³⁰⁴

Ankara'daki görüşmeleri oldukça samimi bir atmosfer içinde tamamlayan Yunan Dışişleri Bakanı Venizelos görüşmelerin kapanışında 40 Yunan ve Türk gazeteciyle bir söyleşi gerçekleştirmiştir. Bu söyleşide Ankara'daki temalarına yönelik ortaya çıkan sonuçları özetlemiş, ayrıca uluslararası meselelerin karşısında Türkiye ve Yunanistan'ın uyguladığı siyasetten söz etmiştir. Venizelos, Türk yetkililer ile temalarını açıklamış iki ülkenin dostluğunu da “çıkarların ve küçük anlaşmazlıkların üzerinde” şeklinde nitelendirmiştir. Kıbrıs ile ilgili olarak sadece bir Kıbrıs gazetesinin Türk temsilcisi Venizelos'a soru yöneltilmiş, Venizelos da “*Kıbrıs sorunu, ne görüşmeler boyunca konuşuldu ne de bu Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri etkileyecektir*” şeklinde cevap vermiştir.³⁰⁵

³⁰³ To Vima, 5/2/1952.

³⁰⁴ Cumhuriyet, 4/2/1952.

³⁰⁵ To Vima, 5/2/1952.

3.1.2. Venizelos'un İstanbul Temasları

Venizelos, gazetecilerle yaptığı söyleşinin ardından, Ankara'dan İstanbul'a geçerek Türkiye gezisinin son gününde İstanbul'da Kapalıçarşı, Topkapı Müzesi ve Ayasofya'yı gezmiştir. Akşam da Vali tarafından verilen kokteyle katılmış akşam yemeğini ise Rum cemaati ile birlikte yemiştir. (Resim 9) Diğer taraftan, Venizelos ile gelmiş olan dost memleket gazetecileri de Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'ı ziyaret etmişlerdir. Heyet başkanı Valiyi Yunanistan'a davet etmiştir. Rum Ortodoks Patriği Athenagoras da Yunan gazetecileri ile İstanbul Gazeteciler Cemiyeti İdare Kurulu üyelerine bir öğle yemeği düzenlemiştir. Çok samimi bir hava içinde geçen yemekten sonra Patrik Athenagoras kısa bir hitabede bulunarak, Cemiyet İdare Kurulunun şahsında Türk basınını selamlamış ve basından gördüğü büyük yardıma işaret ettikten sonra, Türk-Yunan dostluğunun ve Ankara görüşmelerinin ehemmiyetine vurgu yapmış, Türk ve Yunan basınının bu dostlukta oynadığı büyük rolü belirtmiştir.³⁰⁶ (Resim 10)

Gezisinin son gününü hem gezerek hem de dinlenerek geçiren Yunan Dışişleri Bakanı Venizelos Türkiye'den çok büyük bir törenle uğurlanmıştır. Vali ve Belediye Başkanı Gökay törende hazır bulunmuş ve Venizelos'un hareketinden önce Başbakan Adnan Menderes'in kendisine iyi seyahat dileklerini ve aynı zamanda Venizelos'un Ankara görüşmeleri ve iki millet arasında başlayan ebedi kardeşlik münasebeti hakkındaki samimi duygularının Türk milletinin kalbinde yarattığı sıcak sevginin Yunan milletine ulaştırılması temennisini dile getirmiştir. Venizelos da, Vali ve Belediye Başkanına Ankara'dan sonra İstanbul'da geçirdiği günlerde her an artan sıcak misafirperverlik ve samimiyet havasının heyecanı ile Türkiye'den ayrıldığını gördüğü bu kalbi dostluğu Yunan milletine ulaştıracağını ve dostluk ve kardeşlik

³⁰⁶ Akşam, 5/2/1952; Cumhuriyet, 5/2/1952; Aynı içerikli haber 5/2/1952 tarihli To Vima ve Embros gazetelerinde de yer almaktadır.

duyguları ile bağlanan iki millet münasebetinin bütün dünyaya örnek olacağını belirtmiştir.³⁰⁷

Dışişleri Bakanı Venizelos, Atina'ya döndüğü gibi Kral tarafından kabul edilmiş ve Ankara görüşmeleri ile ilgili bilgi vermiştir. Kral'a, her türlü saldırıya karşı ortak bir savunma için iki halkın daha yakın işbirliği ve iki ülkenin ilişkilerinin daha sıkılaşması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Türklerin Yunanlara gösterdiği sıcak ve samimi ilgiyi ve Doğu Akdeniz'deki barışın sağlanması hususundaki sorunların ortak mücadelesine katılma kararlılığını da sözlerine eklemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının, Türk milletinin Yunan milletine duyduğu samimi dostluğu vurgulayan mesajını da Kral'a iletmiştir. Venizelos daha sonra İtalya Büyükelçisi ile görüşmüş, ona da Akdeniz savunması için iki ülkenin İtalya ile işbirliği ile ilgili Ankara görüşmelerinden bilgiler vermiştir. Yunanistan Başbakanı Plastiras da rahatsız olan Türk Büyükelçi Eşref Günaydın'ı ziyaret etmiş ve Ankara'da gerçekleşen görüşmeler hakkında malumat vermiştir.³⁰⁸

3.1.3. Ziyaretin Ardından Basına Yansıyan Açıklamalar

Venizelos'un ziyaretinin ardından her iki ülkenin basınında haberler yer almaya devam etmiştir. Venizelos, Kral ile görüşükten sonra evine davet ettiği basın mensuplarına açıklama yapmış ve bu açıklamasında,

“Türk hükümeti tarafından gösterilen kabul beni son derece memnun etti. Dost Türkiye ile ilişkilerimizin gelişmesi konusunda tamamen iyimserlikle dönüyorum. Türk idarecilerinde karşılıklı anlayış ve iyi niyet olduğuna kanaatim var” demiştir.

³⁰⁷ Akşam, 6/2/1952; Cumhuriyet, 6/2/1952.

³⁰⁸ To Vima, 6/2/1952; Embros, 7/2/1952.

Ayrıca, kurulmasına Ankara’da kararlaştırılan Türk-Yunan Karma Komisyonunun, her iki tarafça gösterilen niyetleri tahakkuk ettirmek üzere hemen harekete geçireceğini de belirtmiş ve

“her seferinde hoş olmayan bir hava yaratan balık avcılığı anlaşmazlığının halledileceğine eminim. Yunan balıkçılarından da bu mesele halledilinceye kadar olay çıkarmaktan kaçınmalarını istiyorum. Basının da desteğini talep ediyorum ve Türk-Yunan ilişkilerinin takviyesinin Akdeniz’in bu bölgesi için teşkil ettiği önemi göz önüne alarak bu desteğin reddedilmeyeceği inancındayım. Ayrıca, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Köprülü ve TBMM Başkanı Koraltan’a anlayışları için minnettarım. Barışın ve iki halkın sevgisiyle Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin gelişmesi için tamamen iyimser olduğumu tekrarlamak isterim.”

Venizelos ayrıca Başbakan ve Dışişleri Bakanına bir telgraf göndermiştir. Başbakan Adnan Menderes’e gönderdiği telgrafta:

“Memleketlerimiz arasındaki sınırı geçerken, sizin Ekselansınıza, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına ve Türk halkına samimi sevgi dolu hislerimi ve kalbi karşılama, Yunan halkını derinden bağrına basan içten misafirperverlik için minnettarlığımı ve memnuniyetimi iletmenizi rica ediyorum. İçten dileklerle, yine görüşmek üzere.”³⁰⁹

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’ye gönderdiği telgrafta ise:

“Memleketiniz topraklarını terk ederken bana Ankara’da gösterilmiş olan bu derece samimi kabulden ve unutulmaz misafirperverlikten dolayı bütün minnettarlığımı size bir kere daha

³⁰⁹ To Vima, 6/2/1952; Embros, 6/2/1952.

ifade etmek isterim. Derin hislerimin Cumhurbaşkanına ve sadakatli dostluk hislerimin Başbakanı ile iletmenizi rica ederim.”³¹⁰

Yunanistan’a döndükten sonra Venizelos, Ankara görüşmeleri ile ilgili olarak Yunan meclisinde de bir konuşma gerçekleştirmiş burada,

“...Türkiye’ye giderken iki tarihi adam tarafından kurulmuş dostluğun her iki halkın hakikaten derin hislerine mi karşılık verdiği, yoksa basit bir kavram mı olduğundan duyduğum endişeyi sizden saklamayacağım. Milli meclise belirtmekten memnuniyet duyarım ki Ankara’ya gerçekleştirdiğim dört günlük ziyaretim boyunca Türk yetkililerle yaptığım görüşmelerde ve Türk halkı ile olan iletişimimde sıkı işbirliğinin zorunluluk ihtiyacının tamamen farkına varmış iki halkın derin hislerine dayandığını gözlemledim. Türkiye Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Dışişleri Bakanı ile temaslarım bana, her iki ülkeyi ilgilendiren bütün meselelerde bir işbirliğine varmak için iyi isteğinin var olduğunu göstermiştir. Bunun için de iki ülke arasında askıda bekleyen tüm sorunların çözümlenmesi amacıyla karma bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir.”

Venizelos bu konuşmasının devamında Türkiye ile Yunanistan arasında olumsuz bir hava yaratan balık av bölgeleri meselesinin halledileceğine emin olduğunu sözlerine ekleyerek konuşmasını tamamlamıştır. Mecliste, Venizelos’un bu konuşmasının ardından muhalefet adına Kanellopulos da söz almış:

“Sayın Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı tarafından verilen açıklamalar bizi tatmin etmiştir... Yunan muhalefet partisi

³¹⁰ Cumhuriyet, 7/2/1952.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin sıkışması için duyulan tarihi ihtiyaca tam anlamıyla inanmaktadır...”³¹¹

Yunanistan Başbakanı Plastiras da Ankara görüşmelerinin neticeleri ile ilgili olarak bir açıklama yapmış ve iki ülkenin bağlarının güçlendirilmesine inandığını, kendisinin Türkiye’yi ve Türk halkını iyi tanıdığını belirtmiştir. Türkiye ile dostluğu desteklediğini de dile getirdikten sonra Hükümet Başkan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Venizelos’un Ankara ziyaretiyle sağlanan dostluk temaslarının teoride kalmayacağını, iki ülke arasındaki işbirliğinin sadece iki ülkeye değil diğer bütün bağımsız halklara da iyi yönde fayda sağlayacağını sözlerine eklemiştir. Açıklamasında son olarak iki büyük siyasetçi Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos’un damgasını vurduğu Türk-Yunan dostluğunun, iki halkın tamamen isteği ve rızasıyla güçleneceğini vurgulamıştır.³¹²

Görüşmeler neticesinde yapılan bu açıklamalar ve güzel yorumların ardından iki ülke arasında Türk-Yunan Daimi Karma Komisyonu kurulmuş ve bu komisyon iki ülke arasındaki siyasi işbirliğinin yanı sıra ekonomik ve ticari yakınlaşmayı sağlamak amacı gütmüştür.³¹³

Görüşmeler bittiği gibi kurulmuş olan Daimi Karma Komisyon tarafından daha sonra ortak bir bildiri hazırlanmış ve Komisyon’un hazırladığı üç anlaşma tasarısı sunulmuştur. Bu üç anlaşma tasarısı şu şekildedir: Her iki ülke, Ege Denizi karasularının muayyen yerlerinde müştereken balık avlanmasına mütedair anlaşma tasarısı, her iki ülke basın mensuplarının Türkiye ve Yunanistan’da yapacakları seyahatlerde aynı kolaylıklardan istifadelerine mütedair anlaşma tasarısı ve karşılıklı olarak ilk ve orta tedrisat mektep kitaplarında her iki ülke aleyhindeki yazıların çıkartılmasına mütedair anlaşma

³¹¹ To Vima, 8/2/1952; Aynı içerikli haber 9/2/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

³¹² Ta Nea, 14/2/1952.

³¹³ Melek Fırat, s. 587.

tasarısıdır. Ne yazık ki bu anlaşma tasarıları etkileri görülebilecek yeterli süre hayatta kalamamışlardır.³¹⁴

3.2. Başbakan Adnan Menderes'in Yunanistan Ziyareti

(27 Nisan- 2 Mayıs 1952)

İkili ilişkilerdeki bu gelişmelerin devamında Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve beraberlerindeki heyet ile Ankara vapuru ile Yunanistan'a doğru yola çıkmışlardır. Yapılan haberlerde bildirildiğine göre, Başbakan Adnan Menderes'in Atina seyahatinde ağırlıklı olarak Türk-Yunan müşterek savunmasına ait konular görüşülecektir.

Akşam gazetesinden Necmeddin Sadak'ın "Türk-Yunan dostluğunu müspet safhalara sokacak bir hadise" başlıklı köşe yazısında Türk-Yunan dostluğunun tarihsel arka planına değinerek son dönemlerdeki gelişmelere yer verdiği görülmektedir. Sadak:

*"...Yunanistan Dışişleri Bakanı Venizelos'un Ankara'yı ziyareti ve Başbakan Adnan Menderes'in ve Dışişleri Bakanımızın Atina'ya gitmeleri iki ülkenin işbirliğini gerçek safhalara götürecektir. Hiç şüphe yok ki Türkiye ve Yunanistan'ın, aynı bölgede aynı şartlar ortasında sıkı bir işbirliğine girişmeleri, bu iki memleketin Atlantik Pakti çerçevesi içindeki durumlarının ehemmiyetini artıracaktır... Her halde, Başbakan Adnan Menderes heyetinin Atina'yı ziyaretinden iki memleket arasında, hayalden uzak, müspet bir işbirliği ruhu doğmasını bekler, kendilerine iyi seyahatler ve başarılar dileriz."*³¹⁵

³¹⁴ A. Suat Bilge, *a.g.e.*, s. 197-198.

³¹⁵ Akşam, 25/4/1952.

Başbakan Adnan Menderes, Atina'ya giderken vapurda şu beyanatta bulunmuştur:

“Yunanistan’a yalnız Türk Hükümetinin değil, Türk milletinin sevgi ve güvenlerini götürüyoruz. İki devlet arasında açılan yeni münasebet devresinin feyizli ve müspet neticeler vereceğini umuyoruz. Her sahada kaderleri müşterek olan Türkiye ve Yunanistan’ın ilerideki hayatları Ankara’da cereyan eden müzakerelerde olduğu gibi Atina’da vukua gelecek temaslarla da her halde yeni gelişmeler kaydedecektir.”³¹⁶

Başbakan Menderes ayrıca Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yunan Kralı Pavlos’a, Türkiye Cumhuriyeti’nin Yunanistan’a dostça hislerini belirttiği ve Türk halkının Yunan Kralını Türkiye’de görmek istediğini vurguladığı mesajı ileteceğini sözlerinde belirtmiştir.³¹⁷

Başbakan Adnan Menderes ve heyeti, Atina’da Pire limanında büyük bir törenle karşılanmışlar ve Venizelos, Türk Başbakanı ve heyetini gemide karşılamıştır. (Resim 11) Karşılama töreninde Pire limanı bayraklarla donatılmış ve her iki ülkenin milli marşları çalınmıştır. Limandaki törenden sonra heyet önce Meçhul Asker Anıtı’na çelenk koymuştur. Ardından da hemen görüşmelere başlandığı bilinmektedir. Görüşmelere başlandığı sıralarda Venizelos Akşam gazetesine bir beyanat vermiş, iki tarafın iyi niyeti sayesinde anlaşmaya varılacağından emin olduğunu söylemiştir. Venizelos ayrıca, iki memleketin çok sağlam bir dostluğun temeli üzerinde ileriye doğru kuvvetli adımlar attığını dile getirmiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

“Türk resmi kişilerin bugün gelişi ile ilgili memnuniyetimi belirtiyor ve eminim ki, bu ziyaret, benim Türkiye’ye son gidişimdeki memnun edici sonuçları tasdik edecektir. Ayrıca, iki tarihi adamın eseri

³¹⁶ Akşam, 26/4/1952.

³¹⁷ Ta Nea, 25/4/1952; To Vima, 26/4/1952.

olan ve açılışını yaptıkları bu dostluk, iki halkın kesin olarak derinden istediği ve iki ülkenin ilişkilerinin sıkılaşması için de dönüm noktasını teşkil edecektir. Dost Türk resmlerin gelişini selamlıyor ve burada kaldıkları sürede memnun ve verimli olmak için ne mümkünse yapacağız.”³¹⁸

Başbakan Adnan Menderes de büyük karşılama ve halkın coşkulu tezahüratlarını görmekten duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve gazetecilere verdiği bir demeçte Türk heyetine gösterilen samimiyetten çok memnun kaldığını ve Yunanistan'ı ziyaret etmekten büyük memnuniyet ve sevinç duyduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca akşam Başbakan ve heyeti adına düzenlenen yemekte Venizelos, Yunanistan'ın, Türk heyetini misafir etmekten duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bu memnuniyetin de herhangi bir anlaşma imzalanması ihtimalinden değil iki memleketi tehdit eden tehlikelere karşı koymak ve barış idealinin sonunda tahrip ve kin zihniyetini mağlup edeceğine herkesin inanmasına rağmen, bir savunma sistemi kurulması isteğinden doğduğunu söylemiştir.³¹⁹

Yunan Hükümeti tarafından, Türkiye Başbakanı ve heyetine Spetsas adasına bir gezi düzenlenmiş ve görüşmelere burada devam edilmiştir. Adada bütün binalar bayraklarla donatılmıştır. Türkler bu kadar Türk bayrağını görünce şaşkınlık yaşamışlar ancak çok da memnun olmuşlardır. Hatta Spetsas halkından birkaç kişi Türk-Yunan dostluğunu ve iki ülkenin müttefik olmasını istediklerini haykırılmışlardır. Daha sonra Venizelos söz almış ve Türkler adına ada halkına sıcak karşılama için teşekkür etmiştir. Ayrıca, Türk-Yunan dostluğunun Yunan halkının kalbinde derin kökleri olduğunu vurgulamıştır. Venizelos'un ardından

³¹⁸ Ta Nea, 26/4/1952; To Vima, 27/4/1952; Benzer içerikli haber 27/4/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

³¹⁹ Akşam, 27/4/1952; Aynı içerikli haber 27/4/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

söz alan Menderes de yunanca konuşmuş ve bu içten karşılamayı daima hatırlayacağını ve bir dahaki gelişinde daha iyi yunanca konuşacağını sözünü vermiştir. Bu gezinin ardından Atina'ya dönmüşler ve Başbakan, Venizelos'a teşekkürlerini ilettikten sonra halkın bu ilgisinin Türk-Yunan dostluğunu sıkılaştıracağını belirtmiştir.³²⁰

Cumhuriyet gazetesinden Abidin Daver, “Atina’da Dalgalandan Bayraklarımız” başlıklı köşe yazısında, Başbakan ve Dışışleri Bakanının ziyaretleri ile Atatürk ve Venizelos’un kurdukları Türk-Yunan dostluğu binasına önce Ankara ve şimdi de Atina’da yeni bir kat çıkıldığını ifade etmiştir. Ayrıca, çetin ve kanlı harbin yaraları ve acılarını yaşamış iki memleketin dostluğunun bir ittifak şeklini aldığını, bunun nedeninin de siyasi, coğrafi ve stratejik zaruretlerin iki ülkenin dostluğunu ve ittifakını mecbur kıldığını dile getirmiştir. Daver, iki ülke liderlerinin önce Ankara ve şimdi Atina’daki temaslarının askeri, iktisadi ve kültürel mevzular üzerinde daha sıkı bir işbirliğini ortaya koymak, böylece ittifakı azami derecede kuvvetlendirmek amacı taşımakta olduğunu belirtmiştir. Sonra, Atina caddelerinde yan yana dalgalanan Türk ve Yunan bayraklarının, iki milletin birbirlerine karşı duydukları emniyet ve itimadın, dostluk ve muhabbetin güzel bir sembolü olduğunu söyleyerek yazısını sonlandırmıştır.³²¹

Başbakanın Atina temaslarının Türk basınında gördüğü ilginin yanı sıra Yunan basınında da ilgi gördüğü bilinmektedir. Ayrıca, Bazı Yunan gazetelerinin konuyla ilgili yaklaşımları Türk gazetelerinde de yer almıştır. Örneğin, Kathimerini gazetesi “Müşterek tehlikeler, müşterek menfaatler, müşterek ihtiyaçlar Türkiye ve Yunanistan’ın mukadderatını birleştirmektedir” demektedir. To Vima gazetesi, Yunan milletinin, dost ve müttefik devletin Başbakan ve Dışışleri Bakanını misafir etmekle büyük bir sevinç duyduğunu ve Türkiye ile olan bağların sanki tek vatana sahip oldukları hissini verecek

³²⁰ Ta Nea, 28/4/1952.

³²¹ Cumhuriyet, 28/4/1952.

derecede gelişmesini arzu ettiklerini belirtmiştir. Eleftheria gazetesi de, Türk-Yunan görüşmelerinin, sulh yararına birleşen karşılıklı menfaatlere etkili bir şekilde hizmet etmek üzere iki memleket arasındaki dostluk bağlarının kuvvetlenmesi yolunda tecelli edeceğine inandığını dile getirmektedir. Embros gazetesi ise, Başbakan Adnan Menderes ile Dışişleri Bakanı Köprülü'nün ziyaretlerini, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu havzasının emniyet ve savunma sisteminin temellerini atmaya eğilmiş dünya çapında bir hadise olarak kabul edildiğini vurgulamaktadır.³²²

Başbakan Menderes ve heyetinin Yunanistan'daki müzakerelerde görüşecekleri konuların, daha çok iki ülkenin müşterek savunma hareketleri ve siyasi gelişmeler üzerine olduğu bilinmektedir. Görüşmeler devam ederken, Türk heyetinin ziyarette bulunmak üzere Atina'dan Selanik'e gideceği bildirilmiştir. Ancak, Selanik'e geçmeden önce Başbakan Menderes, rahatsız olan Yunanistan Başbakanı Plastiras'ı da evinde ziyaret etmiştir. Kendisine müzakerelerle ilgili malumatları iletmiştir. (Resim 12)

Selanik'te de Menderes oldukça büyük bir kalabalık tarafından coşku ve sevgi dolu tezahüratlarla karşılanmıştır. Selanik baştan başa Türk ve Yunan bayraklarıyla donatılmış özellikle Atatürk'ün doğduğu ev ve çevresi çiçeklerle süslenmiştir. Başbakan ilk olarak Atatürk'ün doğduğu evi ziyaret etmiş ve çelenk koymuştur. Daha sonra Başbakan, kendisi ve heyetinin şerefine şehrin belediyesi tarafından düzenlenen ziyafete katılmıştır.³²³

Selanik ziyaretinin ardından tekrar Atina'ya dönen Başbakan ve heyeti, Yunan Kralı tarafından kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın mesajı iletilmiştir. Bu mesajda, Bayar'ın Kralı Türkiye'ye davet ettiği ve cevaben Kralın bu daveti memnuniyetle kabul ettiği belirtilmektedir. Yunanistan Kralı

³²² Cumhuriyet, 28/4/1952.

³²³ To Vima, 29/4/1952; Aynı içerikli haber 29/4/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

tarafından Başbakan Adnan Menderes ve Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü'ye, Yunanistan'ın en büyük nişanı olan büyük Salip nişanı takdim edilmiştir. Krala ziyaretin ardından, Yunanistan Başbakan Vekili ve Dışışleri Bakanı Venizelos gazetecilere, görüşmelerin yolunda gitmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve görüşmelerin sonunda iki ülke olarak bir basın toplantısı düzenleyeceklerini sözlerine eklemiştir. Diğer taraftan Başbakan Adnan Menderes de henüz bir neticeye varılmadığını belirtirken, Dışışleri Bakanı Köprülü de gazetecilere, buraya herhangi bir anlaşma imzasına gelmediklerini ve bütün gayelerinin iki milletin görüş birliğini sağlamak olduğunu dile getirmiştir.³²⁴

Yunanistan Başbakanı Plastiras, müzakereler sona yaklaşırken Türk halkına selamlarını iletmış ve bir beyanatta bulunmuştur:

*“Öncelikle ben Türkiye’de dört sene savaşçı olarak bulundum. Türkleri iyi tanırım ve son derece nazik ve kararlı bir halktır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk kararlılıkla var olmaya devam edecektir. Çıkarlarımız, tam bir işbirliği ve kardeşçe yaşamamızı gerekli kılmaktadır. Bu dostluk ve kardeşlik iki ülkenin NATO’ya üye olması ile daha da artmıştır. Biz beraber Kore’de savaştık, ortaya çıkan tüm sorunlarla beraber mücadele ettik. Bu nedenle Yunan halkının temsilcisi olarak Türk halkına Yunan halkının duyduğu sevgi ve dostluk hislerini iletmek isterim.”*³²⁵

Dışışleri Bakanı Köprülü de görüşmelerin arasında, kendisine 1939 yılında Edebiyat Fakültesi tarafından fahri doktor ünvanı verilen üniversiteye bir ziyarette bulunmuştur. Burada Köprülü’nün İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümünde profesör olduğu ve bilimsel yayınları hakkında bilgi verilmiştir.

³²⁴ Akşam, 30/4/1952.

³²⁵ Ta Nea, 29/4/1952.

Köprülü kendisine yöneltilen soruları samimi bir şekilde memnuniyetle cevaplamış ve Türk-Yunan dostluğunun önemini altını çizmiştir.³²⁶

Atina görüşmelerinin sonuna doğru, iki ülkenin üzerinde durduğu dünya meseleleri, Balkanların müdafaası ve genellikle iki tarafı ilgilendiren meseleler hakkında samimi düşüncelerini ve görüşlerini belirtmek açısından çok verimli ve faydalı geçtiği söylenebilmektedir. Bu görüşmelerde Menderes ve Venizelos, hükümetlerinin görüşlerini birbirlerine anlatmışlardır. Böylece iki ülke arasında daha geniş bir işbirliğine zemin hazırlanmıştır. Ayrıca görüşmelerde iki ülkeyi ilgilendiren iktisadi ve ticari meselelerin görüşülmediği de bildirilmiştir. Bunun nedeni de bu meselelerin Türk-Yunan Karma Komisyonu tarafından incelenerek tetkik edilecek olmasıdır.³²⁷

Müzakerelerin sona ermesinin ardından rahatsızlığı devam eden Yunanistan Başbakanı Plastiras, Türk ve yabancı gazetecilere, görüşmeler ile ilgili olarak yine beyanatta bulunmuştur:

*“İki milletimiz arasında maddi ve manevi bir birlik kurulması için basın, bütün kuvvetiyle yardımda bulunmalıdır. Türk-Yunan birliği tahakkuk ettiği takdirde iki milletimiz büyük şeyler başarabilirler. Anlaşma esaslarımızı iki ay içinde tahakkuk ettirmek emelimizdir. Bu münasebetle Atlantik Paktı içinde müşterek çalışmalarımızın tatbikat sahası ve birliğimizin idare merkezi olarak İstanbul’u teklif ettim ve bu işlere Türkiye’nin rehberlik etmesini de istedim. Ben Türkiye’de dört sene bulundum. Türkleri benim kadar tanıyan ve seven bir Yunan yok gibidir. Annem de Türkçeyi fasih olarak bilen bir Teselyalı idi.”*³²⁸

Başbakan Adnan Menderes ve heyeti, görüşmelerin tamamlanmasının ardından yoğun bir insan kalabalığı ve tezahüratlarla Adana vapuru ile Atina’dan

³²⁶ To Vima, 30/4/1952.

³²⁷ Akşam, 1/5/1952.

³²⁸ Akşam, 2/5/1952.

ayrılmıştır. Menderes Atina'dan ayrılmadan önce Venizelos ile birlikte bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda Menderes, yapılan müzakerelerde Türkiye ve Yunanistan arasındaki münasebetlerin daha ziyade kuvvetlenmesinin temin edildiğini dile getirmiş ve yapılacak anlaşmaların diğer memleketlere de örnek olacağını belirtmiştir. Ayrıca, Yunanistan Başbakanı Plastiras'ın açıklamalarıyla ilgili de, Plastiras'ın iki memleket arasındaki dostluğa ve beraberliğe ne kadar önem verdiğini bildiğini ve Plastiras'ın samimi duygularını ifade ettiği bu sözlerini sempati ile karşıladığını sözlerine eklemiştir.³²⁹ Menderes'in ardından Venizelos da basın toplantısında bir açıklama yapmıştır:

*“Öncelikle size Türkiye Başbakanı ve Dışişleri Bakanının Yunanistan ziyaretinden duyduğum memnuniyeti belirtmek isterim. Bu ziyaret, iki halkta dostluk hislerinin derinden bir memnuniyetle yerleştiği benim Ankara ziyaretimin üzerine daha iyi sonuçlar ortaya koymuştur. İki ülkenin en büyük teminatı süreklilik ve kararlılık olacaktır. Bizim için intiba uyandıran, dost Türkiye heyeti, sadece Dışişleri Bakanı Profesör Köprülü ile değil, Başbakan Menderes'in de isteğiyle heyetin başında gelmesi ile iki ülkenin dostluğuna dost Türkiye'nin ne kadar önem verdiğini göstermesi olmuştur. Bu da bize dost Türk milletinin başında bulunan iki büyük lideri tanıma fırsatı vermiştir.”*³³⁰

Türkiye'ye dönen Menderes ve heyeti limanda yoğun bir sevgi seli ile karşılanmış ve Başbakan burada ajanslara bir beyanat vermiştir:

“Dost ve müttefik Yunanistan'ı ziyaretimiz, Türk dostluğuna ve iki memleket arasındaki işbirliğine Yunanistan'da, başta Majeste Kralları olmak üzere bütün resmi şahsiyetler ve asil Yunan milleti tarafından ne büyük bir ehemmiyet verilmekte olduğunun müşahedesine bir vesile teşkil etmiştir. Memleketimize gösterilen sevgi

³²⁹ Akşam, 3/5/1952; Cumhuriyet, 3/5/1952.

³³⁰ To Vima, 3/5/1952; Ta Nea, 2/5/1952.

ve dostluk tezahürlerine karşı derin bir teşekkür duygusu ile mütehasşis bulunduğumuzun ve Yunanistan'dan memleketimize selam ve sevgiler getirmekte olduğumuzun, iki memleket efkarına iblağına vasıta olmalarını muhterem Anadolu ve Ankara ajanslarından bilhassa rica ederim. Bu ziyaretimizin, iki memleketin her sahada işbirliği yapmaları hususunda mühim bir merhale teşkil edeceğine hükmetmek yerinde olur. İki memleket arasında dostluk tesisine, güç olduğu bir sırada karar verenler, büyük Atatürk ile bugünkü Başbakan Yardımcısı ve Hariciye Nazırı mösyö Sofokles Venizelos'un muhterem babası ve kıymetli devlet adamı mösyö Venizelos olmuşlardır. Fakat kabul etmek lazım gelir ki, bu dostluktan beklenebilecek ileri inkişafklar tam olarak elde olunmamıştır. Ancak her sahada ileri bir dostluk için lüzumlu görülecek şartların bulunduğu da bir vakiadır. Bundan böyle müşterek gayretlerle iki memleket arasındaki işbirliğini, diğer sulhsever memleketlerin de özleyecekleri bir mükemmeliyete isal ve geçmiş zamanları ve fırsatları süratle telafi etmenin muhakkak bulunduğu kaniiz. Bunu arzu etmeyecek olanlar, ya dünya hadiselerinin açık manasını idrak etmeyen gafiller ve yahut her iki memleketin saadet ve ikbaline düşman bedhahlar olabilir. Türk-Yunan dostluğu, etrafımızdaki millî hakimiyet ve hürriyetlerine aşık dost memleketlerde imtisal ve iştirak arzusu telkin edeceğine şüphe etmiyoruz.”³³¹

3.2.1. Ziyaretin Ardından Basına Yansıyan Açıklamalar

Her iki ülkenin basınında yapılan müzakereler ile ilgili yorumlar yapıldığı bilinmektedir. To Vima gazetesinde “Türkiye ve Yunanistan Dayanışması” başlıklı köşe yazısında Atina müzakerelerinin sona erdiği belirtilmiş ve Yunan kamuoyunda bu görüşmelerin neticelerinin ilgiyle beklendiği dile getirilmiştir. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya beraber üye olmalarıyla tamamen müttefik oldukları üzerinde durulmuştur. Özellikle Yunan halkının Atina görüşmelerinde önemli işlerin yapıldığından emin oldukları da söylenmiştir. Son olarak da artık müttefik olan ve aynı yolda yürüyen Türkiye

³³¹ Akşam, 4/5/1952.

ve Yunanistan'ın, artık hiç kimse tarafından işbirliği kararlılıklarının ve birbirlerine olan ihtiyaçlarının bölünemeyeceğinin altı çizilmiştir.³³²

Akşam Gazetesinin Sabah Gazeteleri Ne Diyor? köşesinde; Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nadi “Atina Dönüşü” başlıklı köşe yazısında bu müzakerelerle ilgili şöyle yorumda bulunmuştur:

“Realitenin ve imkanların ışığı altında Türk-Yunan görüşmeleri, şüphe yok ki her iki millete, dolayısıyla da barışçı milletler topluluğuna büyük faydalar sağlayacaktır. Tarihte her türlü imtihanını başarı ile vermiş, bağımsızlığı uğruna her an ölmeye hazır genç ve ateşli nesillerin meydana getirdiği iki millet, bugün birbirleriyle dost olarak Batılı hür milletlerle aynı safta yer almışlardır. Korumak için ant içtiğimiz bölgenin dünya ölçüsündeki önemini olduğu kadar, bu bölgede dünya barışına ve milli tarihlerimize karşı yüklendiğimiz sorunun büyüklüğünü de kavramaktayız. Bu gerçeğin böylece bilinmesi, Türk-Yunan işbirliğine her alanda hayırlı gelişmeler vadeder inancındayız.”³³³

Yine aynı köşede, Hürriyet gazetesinden Sedat Simavi “Adnan Menderes'in Muvaffakiyeti” başlıklı yazısında gelişmeleri şu şekilde yorumlamıştır:

“Yunan dostlarımız bilmelidirler ki, gösterdikleri samimiyet devam ettikçe ve aramıza nifak sokacak hareketler vuku bulmadıkça bu dostluk ebediyen devam edecek ve belki de çok mesut neticeler verecektir. Yeter ki Yunan dostlarımız bugün olduğu gibi kuvvetli bir komşu olduğumuzu her zaman takdir etmekte devam etsinler. Türk kalbi kendisine hürmet edenlere daima açıktır. Bu seyahat vesilesi ile

³³² To Vima, 2/5/1952.

³³³ Akşam, 4/5/1952.

Yunanların bu hakikati anlamış olduklarını umar ve Adnan Menderes'i de tekrar candan tebrik ederim.”³³⁴

3.3. Yunan Kralı ve Kraliçesinin Türkiye Ziyareti (7 Haziran-14 Haziran 1952)

Türk-Yunan ilişkilerinin derinleşmesine yönelik ilk adımlar oldukça samimi ve içten bir şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri ve bağları en çok derinleştiren olayların ilki ise Haziran ayında Yunan Kralı ve Kraliçesinin, heyetiyle birlikte gerçekleştirdikleri 8 günlük Türkiye ziyareti olmuştur. Türkiye, Kral ve Kraliçenin gelişinden önce tüm hazırlıklarını tamamlamış ve Kral ve Kraliçenin programı belirlenmiştir. Hem Ankara hem de İstanbul'da her yer Türk ve Yunan bayraklarıyla donatılmıştır. Yunan Kralı ve eşiyle birlikte gelen heyetin arasında basın mensupları da bulunduğu bilinmektedir. Kral ve Kraliçenin ziyareti bir dostluk ziyaretidir ve iki halkın işbirliğini tamamlama amacı taşımaktadır.

Kral ve Kraliçe'nin ziyaretine Yunan basınının büyük önem verdiği görülmektedir. Hatta henüz Türkiye'ye gelmeden To Vima gazetesinin “Büyük İstek” başlıklı köşe yazısında, Yunan Kralının Türkiye ziyaretinin Yunanistan'dan ayrılarak başlayacağı belirtilmektedir. Ayrıca bunun, bağımsız Yunan Devleti kurulduğundan beri Yunan Kralının komşu bir ülkeye ilk ziyareti olması bakımından da büyük bir önem arz ettiği vurgulanmaktadır. Köşe yazısında bir de, Kralın gelişinin son yirmi yıldır iki ülkenin ilişkilerinin düzelmesinin bir göstergesi olduğu dile getirilmekte ve iki büyük lider Eleftherios Venizelos ve Kemal Atatürk'ün temellerini attığı çabalarının bir ürünü olduğu söylenmektedir. Son olarak da, iki halkın uzun zamandır içinde bulunduğu önyargılarını ve mağduriyetlerini bir kenara bırakmaları, iki ülkenin halklarının ve hükümetlerinin gerçekçi kazançları ile Türklerin ve Yunanların

³³⁴ Akşam, 4/5/1952.

sağgörü ve ihtiyaçlarını da saptadıkları doğru yolda yürümeleri temennilerinde bulunulmuş ve daha insani başarılar için de örnek olacakları belirtilmiştir.³³⁵

Yunan Kralı ve Kraliçesi Yunanistan'dan büyük bir halk kitlesi ve Yunan siyasi liderler eşliğinde uğurlanmışlardır. Venizelos, Kralın yola çıkışının ardından Yunan Hükümetinin Kralın bu ziyaretini barış yolunda iki halkın kararlarının ispatı olarak düşündüklerini belirtmiş ve bir açıklama yapmıştır:

*“Eminim ki, her Yunan, Kralın yabancı başkente ilk resmi ziyareti olduğunu aklından çıkarmayarak bu seyahatin önemini hissediyordur. Nezaket ve dostça muamelenin ötesinde bu ziyaret, barışın yolunu içtenlik ve gerçekçilik ile birleştirdiği ve bunlardan mükemmelce ilham alıp bağımsız halkların ortak inançlarının gerekliliklerini ve bunu korumaya yönelik tüm çabaların mücadelesini vermiş, beraber yürümüş iki dost komşu halkın kararlarını bildirmek üzere Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar'dan gelen davetin üzerine gerçekleşmektedir. Kralın Türkiye'ye gidişi mutlu bir olaydır, ayrıca Türk-Yunan Karma Komisyonunun, iki halkın manevi ilişkilerinin ve ekonomilerindeki gelişmelerin yapıcı ve engelsiz bir şekilde olumlu sonuçlara vardığı, Ankara'daki çalışmalarının bitişiyle aynı zamana denk gelmektedir. Yunan halkı, iki halkın dostane hislerinin gösterilmesine yönelik önceden bildirilen görkemli ve coşkulu karşılama hazırlığını heyecanla takip etmektedir.”*³³⁶

Yunan basınında, Ankara basınının Yunan Kralının ziyaretini büyük bir tarihi olay olarak nitelendirdiklerini belirtilmektedir. Örneğin, “Zafer” gazetesi baş sayfasını Yunanca “Kalos İlthate” (Hoş geldiniz) şeklinde yazmış ve iki tam sayfayı da Kralın gelişine ve karşılanmasına ayırmıştır. Diğer birçok gazete de aynı başlıkla Kralın gelişine gazetelerinde yer vermişlerdir. Muhalefet “Ulus” gazetesi ise Kralın ziyaretini, bu çabaların şüphesiz verimli sonuçlar ile devam

³³⁵ To Vima, 7/6/1952.

³³⁶ To Vima, 8/6/1952.

edeceği şeklinde yorumlamıştır.³³⁷ Ayrıca, “Cumhuriyet” gazetesinde Yunan Kralının ziyaretinin, iki ülkenin işbirliğini ve dostluğunu daha çok güçlendireceği belirtilmiş ve yarım asırdır birçok yabancı devlet kralı ya da liderinin Türkiye’yi ziyaret ettiği, ancak hiçbirinin Yunan Kralının gelişi gibi olmadığı vurgulanmıştır. Bu nedenle Kralın ziyaretinin öneminin çok büyük olduğu; uzun yıllar düşmanlık besleyen iki milletin Eleftherios Venizelos ve Kemal Atatürk’ün ileri görüşlü politikaları sayesinde dost ve müttefik oldukları böylece de iki milletin birbirlerini tamamlayacakları üzerinde durulmuştur. “Son Telgraf” gazetesinde ise, Yunan Kralının gelişi ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın iade-i ziyaretinin, iki devletin ilişkilerini bugün olduğundan daha çok güçlendireceği ve sıkılaştıracağı belirtilmiştir.³³⁸

Türk basınının bu yorumlarının hemen hemen hepsinde Kralın ziyaretinin iki komşu ülkenin ilişkilerini sıkılaştıracağı yer alırken, tüm Yunan kamuoyunda da aynı kalpten hissiyatlarının olduğu belirtilmiş ve bir kez daha Eleftherios Venizelos ve Kemal Atatürk’ün mükemmel ileri görüşlülüğü sayesinde bütün halk kitlesinde derinden kök saldığı vurgulanmıştır. Türk-Yunan dostluğunun da ayrıca, iki halkın eylemlerinde ve tarihlerinde yeni bir dönem açığının, siyasi ve manevi bir olay olduğunun altı çizilmiştir.³³⁹

3.3.1. Kral ve Kraliçenin Ankara Temasları

Yunan Kral ve Kraliçesi ile heyeti 7 Haziran tarihinde Elli kruvazörü ile Atina Pire limanından ayrılmış ve 8 Haziran akşamüstü Haydarpaşa limanına varmışlardır. Burada, Kral ve Kraliçeyi Dışişleri Bakanı Köprülü, İstanbul Valisi Gökay ve heyeti karşılamışlardır. (Resim 13) Karşılama töreninde her iki memleketin marşları çalınmış ve Kral ve eşi hemen trenle Ankara’ya doğru yola çıkmışlardır.³⁴⁰ Yolda da her geçtikleri noktada halkın yoğun ilgisi Kralı çok memnun etmiştir. Kral ve Kraliçe Ankara’ya vardıklarında garda her yer Türk

³³⁷ To Vima, 10/6/1952.

³³⁸ Ta Nea, 9/6/1952.

³³⁹ Ta Nea, 10/6/1952.

³⁴⁰ Akşam, 8/6/1952.

ve Yunan bayrakları ile donatılmış ve yoğun bir halk kitlesi ile karşılaşmışlardır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar misafirlerini garda karşılamış ve karşılama töreninin ardından Yunan misafirler Çankaya Misafir Köşkünde dinlenmeye çekilmişlerdir. Daha sonra Cumhurbaşkanı ile öğle yemeği yemişlerdir. Ankara hakkında bilgi edinen Kral ve Kraliçe yemekten sonra Anıtkabir'i ziyaret edip çelenk koymuşlardır.³⁴¹

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Anıtkabir ziyaretinden sonra akşam Kral ve Kraliçe şerefine Çankaya Köşkünde resmi bir yemek vermiştir. (Resim 14) Yemeğin sonunda Cumhurbaşkanı bir nutuk dile getirmiştir:

“Majestelerinizin kudumiyle şeref bahsettikleri memleketimiz, mert Yunan milletine karşı içten bir muhabbet ve hayranlık besleyen bir memlekettir. Daha bundan birkaç yıl önce, tarihinin yaman imtihanlarından biri sırasında ve zatişahanelerinin insanda derin intiba bırakan bir fedakarlık ve hamiyet timsali halinde yükseldikleri bir zamanda şecaatinin tam ölçüsünü vermiş, istiklal aşkını, fedakarlık ruhunu ispat etmiş bulunan asil Yunan milletine sevgimiz büyüktür... Sulhun ve umumi güvenliğin kaderi, hürriyetlerimizi ve ortak mirasımızı muhafaza uğrunda gösterilmesi gerekli fedakarlığı kabul etmekteki müşterek azmimize bağlıdır. Bundan dolayıdır ki, müşterek hudutlarından başlayarak mukadderat ve ideal birliğine kadar her şeyin birbirlerine bağladığı iki memleketimiz arasında, günden güne daha faal bir dostluğun mevcudiyeti, hayati bir zaruret halini almıştır. Türk ve Yunan milletleri modern zamanın mühim ve aynı zamanda içtimai, iktisadi ve kültürel kalkınma yollarında muhteşem bir işbirliğine de imkan sağlayan bir müşterek müdafaa teşkilatı içinde müttefik olmuşlardır. Böylece, Türk-Yunan işbirliği, sınırlarımızın ötesine kol salarak hür ve sulh davasına samimiyetle bağlı bir memleketler topluluğunun hayrına da büyük hizmetler ifa edecektir. Bütün bu mesut hadiselerle dayanarak diyeceğim ki, en haklı olanın en

³⁴¹ Akşam, 9/6/1952; Benzer içerikli haber 9/6/1952 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

kuvvetli de olması için lüzumlu şartların kendi hissemize düşenini gerçekleştirme yolundayız.”³⁴²

Cumhurbaşkanının bu nutkundan sonra Yunan Kralı da cevaben bir nutuk dile getirmiştir:

“Sayın Cumhurbaşkanı, öncelikle bana ve Kraliçeye yönelik coşkuyla yankılanan sözleriniz ve Türk halkının sıcak ve görkemli karşılaması için teşekkürlerimi sunarak sözlerime başlamak isterim. Benim halkım için söylediklerinizi Yunan halkı da aynı hayranlıkla sizin için hissetmektedir. Bu hayranlık sizin nazik davetinizi kabul ettiğim için oluşmuştur. Gelişimi, Kraliçe ile beraber yapmak ve halkımın sıcak selamlarını getirmek için geciktirmeyi tercih ettim. Halkımın size çok samimi ve derin dostluk hissettiğinden emin olduğumu belirtmek isterim. Bu selamların ve güvencelerin bizim için uluslararası boyutta önemi vardır, çünkü uzun yıllar derin bir şekilde birbirlerinden ayrılmış halklar söz konusudur. Bunu ne görmezlikten gelebiliriz ne de saklayabiliriz. Tarihi sebepler ve bitmeyen savaşlar iki halkı büyük bir şekilde ayırmıştı. Bununla birlikte tam anlamıyla bu farklılık boyunca iki halkımız değerini tanımayı ve takdir etmeyi öğrenmişlerdir. Fakat bu yeterli değildi. İyi ki, geniş görüşlü siyaset adamlarının cesurca rehberlik ettikleri Türkler ve Yunanlar, yüzyıllarca süren bu ayrılığı sıkı bir dostluğa dönüştürdüler. Bu dostluğun ne kadar samimi olduğunu şimdi Yunan Kralının Türkiye’de karşılanmasında gösterilen sıcaklık ve daha önce Yunan halkının, iki ünlü Türk siyaset adamının Yunanistan’daki şehirlerde gerçekten alkışlanması göstermektedir. O zamanlarda ayırıcı boyutta hatıralardan söz edilirken, şimdi bunları birleştiren hatıraların sözü edilmektedir. Bugün barışçıl işleri hatırlayacak olursak, uzun yıllar iki ülke deniz kenarlarında, tarlalarda ve köylerde ortak çok şey gerçekleştirmişlerdir... Sayın Cumhurbaşkanı, uzun bir yol katettik. Hükümetlerimizin, Türk-Yunan işbirliğine bugünkü şeklini vermede başarılı oldukları için kendimizi

³⁴² Akşam, 10/6/1952; Benzer içerikli haber 10/6/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

tebrik etmeliyiz, ifade ettiğiniz şekilde, bu işbirliği bundan böyle iki ülkenin milli politikası olacaktır. Karma Komisyonun çalışmalarının ilk önemli sonuçları ilan ettiğimiz şekilde işbirliğinde başarılı bir kanıt oluşturmaktadır... Kuvvetli oldukları kadar cömert de olan dost özgür milletlerin yardımı ile ve dahil oldukları müşterek savunma teşkilatı çerçevesi içinde halklarımız gerekli olduğunda, bütün sınırlarını müdafaa edeceklerdir. Sizin ve bizim kardeşlerimiz tarafından Kore’de parlak bir şekilde tekrarlanan geçmişteki yiğitlik ve gayretlilik destanları, bu durumda yeterli bir teminat teşkil etmektedir... Sayın Cumhurbaşkanı, başkentinizde bulunuşumun, yalnız milletimin milletinize karşı olan dostluğunun bir sembolünü teşkil ettiği için değil, aynı zamanda iki ülkemizin arasındaki münasebetlerin de en verimli devrenin başlangıcını teşkil ettiğini belirtirken, kadehimi Türk halkının refahı ve sağlığınıza, şerefine içmek temennisiyle kaldırıyorum.”³⁴³

Ankara’daki ziyaretlerinde bir sonraki gün Yunan Kral ve Kraliçesi önce Arkeoloji müzesini gezmiş ve ardından TBMM Başkanı Refik Koraltan’ın Marmara Köşkünde şereflerine verdiği öğle yemeğine katılmışlardır. Bu yemekte Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı da hazır bulunmuştur. Kral ve Kraliçe, yemekten sonra hipodroma giderek coşkulu tezahüratlar eşliğinde askeri resmi geçit törenine katılmışlardır. Törenin ardından Yunan Kralı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a Yunanistan’ın en büyük nişanı olan Saint Sauveur nişanının büyük kordonunu takdim etmiştir. Bu nişan, yalnız hükümdarlara ve devlet başkanlarına verilmekte ve Yunanistan’da da beş kişiden fazla kimseye verilmemek suretiyle sınırlandırılmıştır.³⁴⁴

Ayrıca, Yunan Kral ve Kraliçesi şerefine, Cumhurbaşkanı tarafından verilmiş tüm toplantılara Türk ve yabancı basın davet edilmiş olmasına rağmen, bir tek Yunanistan Ankara Büyükelçisi Kontumas’ın Ankara Palas’ta verdiği davete hiç Türk gazetecilerini davet etmemesi hayret uyandırmıştır. Daha önce

³⁴³ To Vima, 10/6/1952; Aynı içerikli haber 10/6/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

³⁴⁴ Akşam, 11/6/1952; Cumhuriyet, 11/6/1952.

de büyükelçi, Venizelos şerefine verilmiş kabul resmine Ankara'daki Türk basın temsilcilerini davet etmemekte ısrar etmiş, sadece birkaç yabancı gazeteci çağırmıştır. Türk-Yunan işbirliğinin gelişmesi yolunda büyük adımlar atıldığı bir sırada, Yunan elçisinin Türk basınına karşı takındığı tavır, sadece bu bakımdan teessürle karşılanmıştır.³⁴⁵

Kral ve Kraliçe Ankara'daki son günlerinde çeşitli ziyaretlerde bulunmuşlar, özellikle Kraliçe Kore Savaşı gazilerinin tedavi gördüğü askeri hastaneyi ziyaret etmiş ve hatta Türkçe geçmiş olsun demiştir. Kral, Ankara'da bir diğer ziyaretini Teknik Okula ve Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesine yapmıştır. Fakültenin girişinde kendisini Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri karşılamıştır. Kralın bu farklı eğitim ve kamu kuruluşlarına yaptığı ziyaretlerde öğrenciler, Türk-Yunan dostluğunu ve işbirliğini sembolize eden şekillendirmeler yapmışlardır. Bu da Türk-Yunan dostluğunun Kral ve Kraliçe tarafından bakıldığında yaptıkları ziyaretlerin gerçekten meyvesini verdiğini ve halk kitlesinin kalbinde yer ettiğini göstermektedir.³⁴⁶ Yunan Kralı ve Kraliçesi daha sonra, Başbakan Adnan Menderes ve eşi tarafından Ankara Palas'ta şereflerine verilen öğle yemeğine katılmışlardır. Akşam da Dışişleri Bakanı Köprülü tarafından verilen ziyafete Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile birlikte teşrif etmişlerdir. Yemekten sonra Kral ve Kraliçe trenle İstanbul'a doğru yola çıkmışlardır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da kendilerine eşlik etmiştir.³⁴⁷

Yunan Kral ve Kraliçenin Türkiye'deki ziyaretleri devam ederken, Atina Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti üyeleri de İstanbul'a gelmişlerdir. Heyet Atina'dan getirdikleri çelengi Taksim Anıtı'na koymuşlar, daha sonra da Vali ve Belediye Başkanını ziyaret etmişlerdir. Cemiyet başkanı Orfanidis, tekrar memleketimizi ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirmiş, Vali ve Belediye Başkanına iki kardeş millet arasındaki münasebetlerin devamı için gösterdikleri

³⁴⁵ Cumhuriyet, 11/6/1952.

³⁴⁶ To Vima, 12/6/1952.

³⁴⁷ To Vima, 11/6/1952; Ta Nea, 11/6/1952; Benzer içerikli haber 12/6/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

ilgiye teşekkür etmiştir. Yunan heyeti, Valiyi ziyaretin ardından Patrikhane'yi ve Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti Lokalini de ziyaret etmişlerdir.³⁴⁸

Kral ve Kraliçe ile Türkiye'ye gelen Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Averof'un da, Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Köprülü ile görüşmelerde bulunduğu bilinmektedir. Bu görüşme ile ilgili Averof, Türkiye'nin önde gelen siyasi liderlerinden biri ile uzun görüşmeler yaptığını için memnun olduğunu ve Türk-Yunan dostluğunun büyük bir ilerleme kaydettiğini belirtmiştir. Ayrıca, balıkçılık sorununun da ortak bir işbirliği ile çözüme kavuşacağını umduğunu dile getirmiştir.³⁴⁹

3.3.2. Kral ve Kraliçenin İstanbul Temasları

Yunan Kralı ve Kraliçesi Ankara'dan Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile birlikte İstanbul'a gelmişlerdir. (Resim 15) İstanbul'da başta İstanbul Valisi Gökay ve eşi olmak üzere Türk heyeti tarafından büyük bir törenle ve halkın yoğun ilgi ve tezahüratlarıyla karşılanmışlardır. Karşılama töreninde İstanbul'da bulunan Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti de hazır bulunmuştur. Kral ve Kraliçe şerefine bütün yollar Türk ve Yunan bayrakları ile hoş geldiniz afişleri ile donatılmıştır. Akşam da denizde büyük bir fener alayı tertip edilmiş, Kral ve Kraliçeye de özel bir gezinti vapuru tahsis edilmiştir.³⁵⁰

Yunan Kralı halkın yoğun ilgisi ve tezahüratları eşliğinde ilerlerken Sarayburnu'nda Atatürk heykelini görmüş, hemen selam resmi vaziyeti almış ve ihtiram durumunda bulunmuştur. Kralın bu hareketi Türk milletinin unutamayacağı bir jest olmuştur. Kral ve Kraliçenin İstanbul'da konaklaması için Dolmabahçe Sarayı düzenlenmiştir. (Resim 16) Dolmabahçe sarayında Kral ve eşinin dikkatini, yüce Atatürk'ün yatak odasının bozulmadan aynı şekilde

³⁴⁸ Akşam, 12/6/1952.

³⁴⁹ Ta Nea, 13/6/1952.

³⁵⁰ Akşam, 13/6/1952.

kalmış olması, yatağı, odasındaki saatin 9'u 5 geçe durmuş olması çekmiştir.³⁵¹ Kısa bir süre dinlendikten sonra Kral ve eşi İstanbul Valisi Gökay'ın düzenlediği öğle yemeğine katılmışlardır. Akşam da Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından Dolmabahçe Sarayında Kral ve Kraliçe şerefine bir balo düzenlenmiştir.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Kral ve Kraliçeye hediye edilmek üzere özel olarak Krala 18 ayar altından üzerinde Kralın isminin ilk harflerinin ve tacının resminin olduğu bir sigara kutusu ve Kraliçeye de yine altından bir pudralık yaptırmıştır.³⁵² (Resim 17)

Kral ve Kraliçenin bu ziyareti ile ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Bu Ziyaret, Siyasi Bir Zaferdir” başlıklı yorumu şu şekildedir:

“...Yunan Kral ve Kraliçesinin ziyareti birbirlerinin dostu ve müttefiki olan iki milleti birbirlerine daha ziyade yakınlaştırmış ve bağlamıştır. Bu ziyaret, ifade ettiği mana itibarıyla her iki memleket için bir siyasi zafer addedilmeye değer bir mahiyet almıştır. Yarın Cumhurbaşkanımız Celal Bayar da, Yunan Kralının ziyaretini iade etmek için komşu memlekete gittiği zaman, hiç şüphesiz, aynı coşku ve heyecanlı dost tezahüratlarla karşılanacak; Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığının, - her iki memleket halkının ruhlarına nüfuz etmiş bir süper dostluk ve süper ittifakla- birbirlerine karşı olan bağlılıkları, sevgileri ve güvenleri bir defa daha teyit edilmiş olacaktır. Dünyanın bu mühim bölgesinde yaşayan iki milletin barışı muhafaza azmi ile böyle yekvücut oluncasına dost ve müttefik olmaları, müşterek dostlarımızı memnun, yine müşterek düşmanlarımızı çatlatacak bir siyasi zaferdir.”³⁵³

³⁵¹ To Vima, 14/6/1952.

³⁵² Akşam, 14/6/1952.

³⁵³ Cumhuriyet, 14/6/1952; Benzer içerikli haber 16/6/1952 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

Kral ve Kraliçe İstanbul'daki son günlerinde Kapalıçarşı, Topkapı Sarayı, Yerebatan sarayı ve Süleymaniye Camisi ile Ayasofya müzesini gezmişlerdir. Ardından Vali Gökay'ın öğle yemeğine katılmışlar, yemekten sonra Yunanistan Başkonsolosluğuna ziyarette bulunmuşlardır. Kral ve Kraliçe kendilerine gösterilen yoğun ve samimi ilgiden duydukları memnuniyeti dile getirmişler ve herkese teşekkür etmişlerdir. Yunanistan Ankara Büyükelçisi Kontumas da Vali ve Belediye Başkanına bir mektup göndermiş, Yunan Kralının şehir fukaralarına dağıtılmak üzere valilik emrine beş bin liralık bir çek verdiğini belirtmiştir. Vali Gökay da Kralın bu şefkat nişanesi nedeniyle şehir adına şükranlarını Krala iletmesini rica etmiştir.³⁵⁴

Son olarak İstanbul'dan ayrılmadan Kral ve Kraliçe, Patrikhane'yi ziyaret etmişler ve Patrik Athenagoras ile görüşmüşlerdir. Burada Patrik'e de bir madalya takdim etmişlerdir. Patrikhane'ye yaptıkları bu ziyaretin Türk basını ve kamuoyunda son derece olumlu karşılanmıştır.³⁵⁵ Patrik Athenagoras ziyaretin ardından basın mensuplarına, Kral ve Kraliçenin sıcak karşılanmasından gurur duyduğunu belirtmiş ayrıca, medeni ve tarihi iki halkın kardeşliğinin insanlığın tamamlandığı iki ülkenin sevgisinden olduğunu sözlerine eklemiş ve Türk halkını bu mükemmel karşılama için tebrik etmiştir.³⁵⁶ Patrikhane ziyaretinin ardından da misafirler Heybeliada'ya gitmiş, Deniz Harp Okulu'nu ziyarette bulunmuşlardır. Heybeliada'da Kral ve Kraliçeye Yunan nüfusu kadar Türkler de büyük tezahüratlarda bulunmuşlardır. Adadan dönünce Yunan Kral ve Kraliçesi büyük bir halk topluluğu eşliğinde iki ülkenin marşlarının çalındığı büyük bir törenle ve coşkuyla uğurlanmıştır. Kral veda ederken Celal Bayar'a Fransızca olarak, *“gösterdiğiniz hüsnü kabule teşekkür ederim. Sizi memleketimde görmekle büyük bir zevk duyacağım”* demiştir.³⁵⁷

³⁵⁴ Akşam, 15/6/1952.

³⁵⁵ Melek Fırat, s. 587.

³⁵⁶ To Vima, 14/6/1952.

³⁵⁷ Akşam, 16/6/1952; Benzer içerikli haber 16/6/1952 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

Yunan Kral ve Kraliçesinin Ankara ve İstanbul ziyaretleri ile ilgili Yunan basınında, özellikle Türk gazetelerinde yer alan samimi yorumlara oldukça yer verdiği görülmektedir. Örneğin, Ta Nea gazetesinde “Sarsılmaz Türk-Yunan dostluğu” başlığı altında Milliyet gazetesinin, Kral ve Kraliçenin özellikle İstanbul halkına samimi hissiyatlarının, iki ülkenin ilişkilerinin geleceği için de somut bir teminat olduğu belirtilmiştir. Vatan gazetesinden Emil Yalman da, Kral ve Kraliçenin ziyareti ile iki halkın sarsılmaz dostluğunun gelecekte de var olacağını dile getirmiştir. Akın gazetesi ise, Türk ve Yunan halklarının birbirlerine duyduğu kalbi dostluk hislerini ve tarihi ve coğrafi gerçeklerin iki halkın bağlarına dayandığını belirtmiştir.³⁵⁸

Kral ve Kraliçe Türkiye’deki ziyaretlerini tamamlayıp Yunanistan’a dönmüşler burada halkın yoğun ilgisiyle karşılanmışlardır. Yunan hükümetinden yetkili kişilere göre, Türk milleti ve hükümetinin Kral ve Kraliçeye gösterdikleri samimi ve candan hüsünkabal kendilerinde çok derin bir etki yaratmıştır. Hatta Yunan devlet adamları, bu ziyaretin Türk-Yunan dostluğunda yeni bir devrenin başlangıcını oluşturduğu inancını belirtmiş ve dostluğun yakında iki memleket arasında Ankara’da imzalanacak bir seri antlaşma ve Pakt ile tamamen perçinleneceğini belirtmişlerdir.³⁵⁹

Yunanistan Kralı Pavlos, Yunanistan’a dönerken Elli kruvazöründe Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a bir mesaj göndermiştir:

“Türk karasularını terk ederken Kraliçe ve ben, asil Türk halkının bizlere gösterdiği samimi, sıcak karşılamadan ve büyük misafirperverlikten dolayı teşekkürlerimizi bildiririz. Türkiye’de kaldıktan sonra gösterdiğiniz memnuniyetle büyük ülkenizden unutulmaz ve canlı hatıralarla ayrılıyorum. Şanslıyım ki Egenin her iki kıyısında çok yakın ve samimi bir dostluğun yerleştiğini bizzat kendi gözlerimle gördüm ve dost komşu Türkiye Cumhuriyeti’nin kaydettiği

³⁵⁸ Ta Nea, 16/6/1952.

³⁵⁹ Akşam, 17/6/1952.

ilerlemeleri onayladım. Sizin yapacağınız ziyareti büyük bir memnuniyetle beklediğimi bildiririm.”³⁶⁰

Kralın bu mesajına cevaben Celal Bayar da mesaj göndermiştir:

“Türk karasularından ayrılırken göndermek lütfunda bulundukları dostane mesajlarından dolayı majestelerine teşekkür ederim. Yüksek şahsiyetlerinin, büyük bir nezaketle ifade eyledikleri duygulara, Majeste Yunan Kraliçesinin de iştirak lütfunda bulunmuş olmaları, beni son derece mütehassis etmiştir. Majestelerinin Türkiye’yi ziyaretleri, iki memleketimiz arasındaki dostluğun inkişafı tarihine silinmez harflerle geçecektir. Bu büyük dostluk uğrunda, Yunan Kral ve Kraliçesinin parlak surette ifa ettikleri görevin unutulmaz hatırasını, Türk milleti, yüksek şahsiyetlerinin ilham eylediği derin bir hürmet ve büyük bir hayranlık duygusu ile muhat olarak, kalbinde daima saklayacaktır. Asil ve müttefik Yunan milletine, bu samimi dostluk mesajı ile birlikte, majesteleri, Türk milletinin kalbini de götürmektedirler. Majestelerine ve dost ve müttefik büyük memlekete yapmakla şeref ve zevk duyacağım ziyaret anını sabırsızlıkla bekliyorum.”³⁶¹

Ayrıca, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Averof da Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Köprülü’ye bir mesaj göndermiş basına da bir açıklama yapmıştır:

“Hükümdarlarımıza Türkiye’de gösterilen karşılama hepimizi derinden etkilemiştir. Kral ve Kraliçemize gösterilen misafirperverlik her durumdan şahane ve mükemmel olmuştur. Bizleri, Türk ve yabancı dostlarımızı etkileyen halkın gösterileri olmuştur. Kral ve Kraliçemiz, Ankara’da, ara istasyonlarda ve İstanbul’da büyük halk

³⁶⁰ To Vima, 17/6/1952; Aynı içerikli haber 18/6/1952 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de yer almaktadır.

³⁶¹ Cumhuriyet, 18/6/1952; Aynı içerikli haber 19/6/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

*kitleleri tarafından içten ilgiyle kabul görmüşlerdir. İstanbul'da Kral ve Kraliçenin karşılanmasında eşi görülmemiş bir kalabalığın katılması oldukça dikkat çekici olmuştur. ...Yunan ve Türk siyasi kişilerinin her iki ülke başkentlerinde yaptıkları son seyahatlerden sonra Kral ve Kraliçemizin Türkiye'yi ziyareti, iki ülkenin ilişkilerinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir...*³⁶²

Özellikle Cumhurbaşkanlarının bu karşılıklı dostluk mesajlarının ardından Yunan Kralı Pavlos, Yunanistan Başbakan Vekili Venizelos'a duygularını ve izlenimlerini bildirmiştir. Kral, bu ziyaretin asla unutulamayacağını belirtmiştir. Ayrıca, Cumhurbaşkanından en küçük memuruna kadar çok candan bir hüsünkabul ile karşılanmış olduğunu, komşu ülke halkı ile doğrudan temasa geçmek ve onun içten gelen hislerini takdir etmek fırsatını elde ettiğini, bu sayede de Türk-Yunan dostluğunun Türk milletine olduğu kadar Yunan milletine de maledilmiş bulunduğunu, bu hadisenin yalnız iki memleket arasında kalmadığını ve uluslararası bir önem aldığını belirtmiştir.³⁶³

Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Yunan Kralına cevaben göndermiş olduğu mesaj hakkında Venizelos basına bir demeçte bulunmuştur:

“Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Kral Pavlos'a göndermiş olduğu telgraf, Hükümdarlarımızın seyahatlerinin dost Türk milletinde yarattığı harikulade hissiyatın parlak bir delilini oluşturmaktadır. İki halkın ilişkilerinde siyasi neticelerin gelecek için kocaman bir önemi olduğu kanaatindeyim. Çünkü ülkeler arasında dostluğun ilerlemesini geciktirebilecek herhangi bir tereddüt ve çekinmeye yer kalmamıştır. Yunan hükümeti, ilişkilerin daha fazla sıklaşması hakkında Türk milletinin sarsılmaz isteğini gerçekleştiren

³⁶² To Vima, 17/6/1952; Aynı içerikli haber 18/6/1952 tarihli Cumhuriyet ve Akşam gazetelerinde de yer almaktadır.

³⁶³ Cumhuriyet, 18/6/1952; Akşam, 18/6/1952; Benzer içerikli haber 18/6/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

Türkiye Cumhurbaşkanına şükranlarını sunarken, tabi ki Yunan halkının da aynı birlik beraberlik hislerini taşıdığını söylemektedir.”³⁶⁴

3.4. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yunanistan Ziyareti

(27 Kasım-2 Aralık 1952)

Yunanistan’da seçimler yapılmış ve Papagos’un zaferiyle sonuçlanmıştır. Ardından, tüm gözler Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri en çok derinleştiren ikinci olaya çevrilmiştir. Bu, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yunanistan’a yapacağı resmi ziyaretidir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, gezisini Yunanistan seçimleri nedeniyle Kasım’ın 25ine ertelemiştir. Ankara’dan İstanbul’a gelen Cumhurbaşkanı, 25 Kasım tarihinde buradan Savarona yatı ile hareket edecektir. Yunan Kral ve Kraliçesinin Haziran ayındaki ziyaretlerini iade etme amacı taşıyan bu ziyarette Cumhurbaşkanına kızı Nilüfer Gürsoy, Kütahya Milletvekili Ahmet Gürsoy, Cumhurbaşkanlığı umumi katibi Nurullah Tolon ve kara, deniz, hava kuvvetlerinden temsilcilerin olduğu bir heyet eşlik edecektir. Dışişleri Bakanlığından da Genel Sekreter Büyükelçi Cevat Açıkalın katılacaktır. Ayrıca basından da birçok gazeteci Celal Bayar ile birlikte Yunanistan’a gidecektir.³⁶⁵

Seçimler sonrası ve Cumhurbaşkanının ziyareti öncesinde Plastiras, kendisine yöneltilen sorular üzerine Vatan gazetesi muhabirine bir açıklama yapmıştır:

“Bizim seçimlerimiz kadercilikle kabul olmuştur. Muhalefet lideri olarak, politikayla uğraşmaya devam edeceğim. Beni üzen tek şey, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ı karşılayamayacağım. Fakat Türk-Yunan görüşmeleri gerçekleştiğinde kendisini görüşlerimi belirtmek

³⁶⁴ To Vima, 19/6/1952; Aynı içerikli haber 20/6/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

³⁶⁵ Akşam, 21/11/1952; Benzer içerikli haber 22/11/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

üzere davet edeceğim. Son olarak da Türkiye'nin dostluğuna yönelik Yunanistan'ın birleşmiş olduğunu belirtmek isterim.”³⁶⁶

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Celal Bayar'ın ziyareti ile ilgili hazırladığı programı ilan etmiştir. Bu programa göre resmi ziyaret 27 Kasım tarihinde başlayacak ve 6 gün sürecektir. Cumhurbaşkanı, her gittiği yerde aynı Türkiye'de Kral ve Kraliçeye yapıldığı büyük törenlerle karşılanacaktır. (Resim 18) Yunanistan'a vardığı ilk gece Kral, Bayar'ın şerefine resmi bir ziyafet verecektir. Ertesi sabah Bayar, Atina Belediye Başkanı Nikolopoulos'u ziyaret edecek ve devamında Meçhul Asker Anıtına çelenk koyacaktır. Sonrasında Yunan Hükümeti Subaylar Kulübünde Bayar'ın şerefine Kral Pavlos'un da katılacağı bir ziyafet verecektir. Bir sonraki gün, Cumhurbaşkanı tarihi Korint şehrini gezecek ve o gece Türk Elçiliğinde Kral Pavlos ve Kraliçe Frederika şerefine bir ziyafet verecektir. 30 Kasım tarihinde Bayar, bir Yunan harp gemisiyle Selanik'e gidip, askeri tesisleri gezecek ve burada Kuzey Yunanistan Umumi Valisi, büyük misafirin şerefine bir akşam yemeği verecektir. Celal Bayar, devamında Komotini ve Ksanti kısmında mevcut askeri tesisleri ve Yunan ordusu birliklerini teftiş edecektir. 2 Aralık akşamı da Cumhurbaşkanı Kavala'dan gemiye binerek Türkiye'ye dönecektir.³⁶⁷

Ankara'dan ayrılan Cumhurbaşkanı, İstanbul'da yoğun tezahüratlar ve kalabalık bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. Hatta rıhtımı dolduran Türk ve Rum vatandaşlar “Yaşasın Bayar, yaşasın Türkiye, yaşasın Türk-Yunan dostluğu” diye bağırılmışlardır. Bayar 25 Kasım'da buradan Atina'ya hareket edecektir.³⁶⁸

Cumhurbaşkanının Yunanistan seyahati ile ilgili Türk basınında, Yunan basınının ilgisi ile ilgili yorumlara yer verilmiştir. Yunan gazetelerinden

³⁶⁶ To Vima, 21/11/1952.

³⁶⁷ Akşam, 21/11/1952; Cumhuriyet, 21/11/1952; Benzer içerikli haber 22/11/1952 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

³⁶⁸ Cumhuriyet, 23/11/1952.

Akropolis gazetesi ilk sayfasında iki dost memleketin şefleri başlığı altında, Pavlos ile Celal Bayar'ın fotoğraflarına yer vermiştir. To Vima gazetesi de “Yunan başkenti, Yunan hükümdarlarının Ankara ve İstanbul’a yapmış oldukları ziyareti iade etmek üzere gelen Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ı karşılamaya hazırlanmaktadır. Türkiye’yi en samimi ve sadık müttefiki sayan Yunan milleti, Türkiye devlet şefinin istikbaline, Türk milletine karşı duyduğu hakiki sevgi ve itimat hislerinden esinlenerek içten gelen bir heyecanla iştirak edecektir. İki halkı birbirine bağlayan haklı hisler bu ziyaretlerde ifadelerini bulacaktır. Türkiye Cumhurbaşkanı, Yunan halkı tarafından, bütün kalbi ile bağlı bulunduğu memleketin sembolü olarak karşılanacaktır. Yunanistan, istikbaldeki müşterek kuvvet ve ilerlemelere dair en iyi ümitlerini Türkiye ile olan işbirliğine bağlamaktadır” şeklinde bir yazıya yer verdiği görülmektedir.³⁶⁹ Ta Nea gazetesinde de “Atinalılar Celal Bayar’ı büyük bir coşkuyla karşılamaya hazırlanmaktadır” başlığı ile komşu ülkenin liderinin ziyaretinin önemini ayrı tuttuğunu belirtmektedir. Ayrıca, halkın büyük ilgisinin olduğu ve her yeri Türk ve Yunan bayraklarıyla donattıkları da dile getirilmektedir.³⁷⁰

Cumhuriyet gazetesinde “Devlet Reisimizin Yunanistan Seyahati” başlıklı köşe yazısında Türk-Yunan dostluğuna değinilmiş ve:

“...Muhterem Celal Bayar, komşu memlekete Yunan hükümdarlarının ziyaretini iade amacıyla gitse de, bu seyahatin iki memleket arasındaki dostluk bağlarını bir kat daha arttıracığına şüphe yoktur. Nitekim Majeste Kral ve Kraliçenin Ankara ve İstanbul’u ziyaretleri de, iki müttefik devlet arasındaki münasebetlerin bir kat daha samimileşmesini sağlamış ve Türk-Yunan dostluk ve ittifakının gün geçtikçe kuvvetlendiğini gösteren tezahürlere vesile teşkil etmişti... Devletler arasındaki ittifakların en kuvvetli mesnedini, milletlerin birbirlerine karşılıklı dostluk ve muhabbet duyguları ile bağlı olmaları

³⁶⁹ Akşam, 24/11/1952; Aynı içerikli haber 25/11/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

³⁷⁰ Ta Nea, 26/11/1952.

teşkil eder. Her iki memleketi tehdit eden tehlikenin aynı ve menfaatlerinin müşterek olması dolayısıyla Türkiye ile Yunanistan, birbirlerinin tabii dostu ve müttefikidirler. Atatürk ve Venizelos'un temellerini attıkları dostluk ve ittifak zamanla zayıflamamış bilakis kuvvetlenmiştir... Yunanistan'da yeni bir seçim yapılmış, Yunan milleti General Papagos gibi, faşist İtalya'nın ansızın yaptığı taarruzu durdurmuş olan ve vaktiyle rahmetli Atatürk'ün büyük takdirini kazanmış bulunan bir milli kahramanı iktidara getirmiştir. Bu seçimin ve değişikliğin hemen sonrasında Devlet Reisimizin Yunanistan'ı ziyareti, komşu memlekette, iktidarın ve hükümetin değişmesi ile aradaki dostluğun ve ittifakın kuvvetinden hiçbir şey kaybetmediğini, hatta daha samimi ve daha kuvvetli bir hale geldiğini göstereceği için de ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. Türk-Yunan dostluğu ve ittifakı, artık bir parti ve hükümet işi olmaktan çıkmış, iki milletin gönüllerine yerleşmiştir. Komşu memlekete Türkiye'nin selam muhabbetlerini götüren muhterem Devlet Reisimize güle güle gidip geliniz der; iyi seyahatler temenni ederiz.”³⁷¹

Cumhurbaşkanı İstanbul'dan ayrılmadan önce, Başbakan Adnan Menderes Celal Bayar'ı uğurlamak üzere Ankara'dan İstanbul'a gelmiştir. Başbakan Yunanistan'a gidecek olan gazetecilere bir demeçte bulunmuştur:

“Sayın Cumhurbaşkanımız Celal Bayar'ın Yunanistan seyahati, takip etmekte olduğumuz dostluk ve kardeşlik yolu için çok mühim bir merhale olacaktır. Dost Yunan milletine, Yunan Kral ve Kraliçesine, çok büyük ekseriyetle iş başına gelmiş bulunan yeni Yunanistan Hükümetine sevgilerimi ve iyi temennilerimi götürmenizi sizlerden rica ederim.”³⁷²

Celal Bayar İstanbul Dolmabahçe'den büyük bir törenle ve kalabalık bir halk kitlesi tarafından uğurlanmıştır. Acar motoruyla rıhtımdan ayrılan

³⁷¹ Cumhuriyet, 24/11/1952.

³⁷² Cumhuriyet, 26/11/1952.

Bayar, top sesleri ve halkın *Yaşa!.., Varol!.., Uğurlar olsun!.., Elen dostlarımıza selamlarımızı götür!..* tezahüratları eşliğinde Savarona yatına bando sesleriyle binmiş ve Yunanistan'a doğru yola çıkmıştır.³⁷³ Yunanistan tarafından da hazırlıkların tamamlandığı bilinmektedir. Hatta Yunanlar, şimdiye kadar hiçbir devlet reisine yapılmayan bir törenle karşılamaya hazırlanmaktadırlar. Bütün Atina ve Pire'de her yer Türk ve Yunan bayraklarıyla donatılmıştır. Kamuoyunda da mevcut kanaat, bu ziyaretten sonra da Türk ve Yunan bayraklarının her zaman yan yana kalacağı ve dostluğun daha da kuvvetlenerek devam edeceği yolundadır. Halkın çoğu da artık bu dostluğu hiçbir şeyin bozamayacağını düşünmektedirler. Yunan gazetelerinin çoğunda da bu ziyaretin önemi belirtilmekte ve Yunanların duydukları sevinç dile getirilmektedir.³⁷⁴

Yunan To Vima gazetesinin "Sıcak Sevgi Hisleri" başlıklı köşe yazısında, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın gelişiyi Yunan Hükümeti ve Yunan halkının, Türk milletinde olduğu gibi kardeş sevgisiyle karşılayacakları belirtilmektedir. Türk-Yunan kardeşliğinin de daha önce Kral ve Kraliçenin Türkiye ve Ankara'ya yaptıkları ziyaretin ardından Celal Bayar'ın gelişiyi tam anlamını bulacağı da dile getirilmektedir. Ayrıca, iki büyük lider Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos tarafından kendi elleriyle yetiştirdikleri bu Türk-Yunan dostluğu ağacının bu rüzgarla güçlenerek gelişeceği vurgulanmıştır. Artık hiçbir şeyin de, Türklerle Yunanları özellikle ortak düşman ve tehlikelere karşı ayıramayacağının üzerinde durulmuş ve yazının sonunda Celal Bayar'a sıcak bir hoş geldiniz denmektedir.³⁷⁵

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Yunan karasularına iki Türk Sultan Hisar ve Demir Hisar ve iki Yunan Ieraks ve Aetos kruvazörleri eşliğinde Savarona yatıyla gelmiştir. Ve Atina Pire'deki Paşa Limanı'na demirlemiştir. Celal Bayar gemiden indiğinde halkın yoğun ilgisi ve sevgisiyle karşılanmıştır. (Resim 19)

³⁷³ Ziya Şakir, *Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Seyahat Hatıraları*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1953, s. 7-8.

³⁷⁴ Cumhuriyet, 26/11/1952; Akşam, 26/11/1952; Aynı içerikli haber 26/11/1952 tarihli To Vima ve Ta Nea gazetelerinde de yer almaktadır.

³⁷⁵ To Vima, 27/11/1952.

Her yer Türk ve Yunan bayraklarıyla donatılmıştır. Genç kızlar milli elbiselerini giymişler ve Celal Bayar'ın üzerine çiçek ve güller serpmişlerdir. Küçük çocuklar da ellerinde Türk ve Yunan bayrakları tutmuşlardır. Yaklaşık 3 kilometrelik kalabalığın arasından Celal Bayar ağır ağır ilerleyerek yarım saatte ancak Atina şehrinin girişine varmıştır.³⁷⁶ Burada iki ülkenin marşlarının ardından Atina Belediye Başkanı Nikolopoulos Celal Bayar'ı “*Şerefimize bayram yapan Atina şehri Ekselansınızı selamlar. Ziyaretinizden dolayı ekselanslarınıza şükranlarımızı sunar, Hoş geldiniz deriz*” diyerek karşılamıştır. Cumhurbaşkanı da, Belediye Başkanına “*Atina şehrinin beni karşılamasından dolayı çok gururluyum*” şeklinde bir cevap vermiştir.³⁷⁷

Daha sonra Bayar, Kral ile birlikte saraya gitmiş burada da Kraliçe Frederika tarafından karşılanmıştır. Sarayda bir süre dinlendikten sonra kendine tahsis edilmiş olan konağa geçmiştir. (Resim 20)

Yunanistan Başbakanı General Papagos da Cumhurbaşkanının gelişiyile ilgili düşüncelerini paylaşarak bir beyanat vermiştir:

*“Dost Türkiye, bizim en samimi ve yakın dostumuzdur. Her bakımdan Türkiye’ye inanıyor ve Türkleri bütün kalbimizle seviyoruz... Bayar’ın ziyareti, karşılıklı dostluk bağlarını kuvvetlendirecektir. Buna candan inanıyorum.”*³⁷⁸

Yunan Kralı tarafından akşam sarayda resmi bir ziyafet verilmiş ve karşılıklı nutuklar dile getirilmiştir. Yunan Kralı:

“Sayın Cumhurbaşkanı, size en derin ve kalbi heyecanla hoş geldiniz demek ve halkımın en samimi selamlarını iletiyorum. Kraliçe

³⁷⁶ Ziya Şakir, *a.g.e.*, s. 19.

³⁷⁷ Ta Nea, 27/11/1952; To Vima, 28/11/1952; Aynı içerikli haber 28/11/1952 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de yer almaktadır; Ziya Şakir, *a.g.e.*, s. 20.

³⁷⁸ Akşam, 27/11/1952.

ve ben, geçen Haziran ayında Türkiye'ye yaptığımız sıcak seyahatin güzel hatırasını muhafaza etmekteyiz. Türk halkının, ekselansınızın ve Türk hükümetinin gösterdiği karşılama her zaman kalplerimizde yer alacaktır. Türkiye'de geçirdiğimiz ortak idealler, dostluk, sevgi ve samimiyetle süslü günlerimiz hayatımızın en mesut anlarını oluşturmaktadır. Sayın Cumhurbaşkanı burada bulunmanız, mutlulukla kalplerimizde tekrar tamamlanmıştır. Şu an bütün Yunan halkının hislerini iletmekteyim. İki halk da misafirperverlik ve askeri özelliklerinden başka ortak özellikler de taşımaktadırlar... Bizi sadece ortak çıkarlarımız birleştirmez, ekonomide karşılıklı doldurma, uzun süre bir arada yaşama, çok ortak gelenek görenekler... Türkiye ve Yunanistan arasında halledilmesi güç bir durum ortaya çıktığında, ihtilafa düşen tarafların Türkiye ve Yunanistan'a birer göz atmaları ve kendilerini ayıran sebeplerin ne kadar boş ve manasız olduğunu görme imkanını bu amaçla bulmalarını dilerim. Kadehimi dost ve müttefik büyük Türk halkına, Sayın Cumhurbaşkanı ve Bayan Bayar'ın şahsi saadetini kaldırıyor ve içiyorum.”³⁷⁹

Yunan Kralının bu nutkundan sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar da bir nutuk dile getirmiştir:

“Haşmetmeap, Kraliçe hazretleri, uzun yıllardan sonra bu sabah dost Yunanistan toprağına heyecanla ayak bastım. Bu yıllar zarfında Yunan milleti maruz kaldığı ıstırap ve işkencelerden kurtulmaya ve şeref ve itibarını bir kat daha artırmaya muvaffak olmuştur. Burada şahsıma gösterilen hüsnü kabulün ve memleketim hakkında yapılan coşkun dostluk tezahürlerinin tesiri altında zati haşmetpenahilerine bu asil misafirperverlikten dolayı teşekkürlerimi arz ederim. Memleketimize yaptığınız son seyahatin parlak hatırası vatandaşlarımızın kalplerinde ve zihinlerinde hala canlıdır. Zati haşmetpenahileri nezdinde vatandaşlarımızın samimi hayranlıklarının tercümanı olmak ve Yunan milletine Türk milletinin dostluğu ve kardeş

³⁷⁹ To Vima, 28/11/1952; Ta Nea, 28/11/1952; Aynı içerikli haber 28/11/1952 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de yer almaktadır.

selamını getirmek benim için büyük şereftir. Derin bir mana taşıyan bu günde, memleketlerimiz yaklaşımlarının en canlı bir anını yaşamaktadırlar... Coğrafi durumumuz dolayısıyla memleketlerimiz mevcudiyetlerini ve istiklallerini korumak için birleşmek mecburiyetindedirler... Bugün iftiharla söyleyebiliriz ki, bu müşterek ideal, mevcudiyetimizin mana ve sebebini teşkil eder. Bu ideal, aynı prensiplere bağlı olanlarla sulh ve ahenk içinde yaşamaktan başka gayeleri olmayan istiklallerine aşık milletlerin idealidir. Bu, uzun ve tecrübeli bir çalışmanın müşterek tehlikeler karşısında mukadderat birliği yapmayı bilmiş milletlerimizin olgunluk ve sağ duyguları mahsulüdür. ... Türk-Yunan işbirliği artık asrın en güzel eserlerinden biri olarak tarihe geçmiş bulunmaktadır. Bu temiz ve güzel eseri yıkıcı rüzgarlara karşı korumak azmindeyiz ve bu eserin kendi ufuklarımızı aşarak dünyaya yayıldığını bildiğimiz içindir ki, bunun aynı sulh ve adalet idealine bağlı kardeş millet davasına ithaf etmiş bulunuyoruz. Kadehimi şanlı Yunan millete, onun saadetine ve daima artmasını temenni eylediğim refahına, sarsılmaz Türk-Yunan dostluğu şerefine kaldırır ve majestelerinin sıhhat ve şahsi saadetlerine içirim.”³⁸⁰

Saraydaki bu resmi ziyafetten sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a Yunan Kralı tarafından bazı hediyeler verilmiştir. Bunların içinde, som altından yapılmış bir takım vazolar yer almaktadır. Bu vazolar, Atina müzesinde muhafaza edilen ve milattan önce 1500 yıl öncesine ait vazolar numune alınarak imal edilmiştir. Miken sanatının şaheseri sayılmaktadır. Kralın altından armasını üzerinde taşıyan bir kutu içinde Bayar’a teslim edilmiştir.³⁸¹

Cumhurbaşkanının Yunanistan seyahati ve dostluk ilişkileri ile ilgili Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nadi “Türk-Yunan Dostluğu” köşe yazısında; “...“Birlikten kuvvet doğar” sözü aslında bizim için söylenmiş denilebilir. Dış imkanlar, müşterek tehlike, Balkanlar ve Ege durumu, her şey bizi birliğe ve

³⁸⁰ Akşam, 28/11/1952; Cumhuriyet, 28/11/1952; Aynı içerikli haber 28/11/1952 tarihli To Vima ve Ta Nea gazetelerinde de yer almaktadır.

³⁸¹ Ta Nea, 28/11/1952; Benzer içerikli haber 29/11/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

beraberliğe zorlamaktadır. Ayırıcı sebepler hemen yok denecek kadar azdır” demiş ayrıca, az olan sebepleri kullanmak isteyerek, iki memleket halkını yakınlaştırmaktan uzaklaştırmak isteyenlerin var olduğunu ve çeşitli propagandalar, mitinglerle kışkırtıcı şekilde bu dostluğu baltalamak isteyenlerin de çıktığını belirtmiştir. Buna karşı olarak da Türk ve Yunan aydınlarının beraber savaşmaları gerektiğini vurgulamıştır. Nadi köşe yazısında son olarak, sanat, turizm, basın, eğitim ve kültür hayatı ile ilgili alanlarda sıkı ve devamlı bir işbirliğine başvurma her iki ülke arasındaki dostluğu daha geniş halk kitlelerine duyuracağını ve dostluğun bozulmasını isteyen düşmanların yaptıklarını daha etkisiz hale getireceğini düşündüğünü, böylece de verimli sonuçların elde edilebileceğini belirtmiştir.³⁸²

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, ziyaretlerine ilk olarak Yunan Kralı Pavlos eşliğinde Atina Belediye Başkanına giderek başlamıştır. Burada bir tören düzenlenmiş ve Celal Bayar’a Atina şehri fahri hemşerilik unvanı takdim edilmiştir. (Resim 21) Ayrıca Cumhurbaşkanı, belediye şeref defterine de *“Tarihi Atina şehrinin fahri hemşehrîsi sıfatıyla ve onun bahşettiği gurur ve iftiharla”* satırlarını yazmıştır.³⁸³ Bu törenin ardından da Bayar, Meçhul Asker Anıtına çelenk koymuştur.

Atina Belediyesinde yapılan törende Celal Bayar:

“Sayın Belediye Başkanı, geldiğimden beri Atina halkı ve belediyesi tarafından bana karşı gösterilen ve memleketlerimiz arasındaki sarsılmaz dostluğun parlak bir nişanesi olan dostane ve samimi hüsnü kabulün unutulmaz tesiri altındayım. Güzel memleketinize, tarihi şehrinize yaptığım bu ziyareti kalbimde ve hafızamda çok aziz bir hatıra olarak muhafaza edeceğim. Atinalılar felaketli günlerinde yüksek medeni meziyetlerine ve ecdatlarına layık

³⁸² Cumhuriyet, 28/11/1952; Benzer içerikli haber 29/11/1952 tarihli Ta Nea gazetesinde de yer almaktadır.

³⁸³ Ziya Şakir, a.g.e., s. 31.

yeni birçok vatanperverlik menkıbeleri ilave etmeyi bilmişlerdir. Atina şehrinin gösterdiği tezahürün manasını müdrikim. Belediye meclisi kararı ile bana tevcih ettiğiniz Atina şehri hemşeriliğini büyük bir memnuniyet ve iftiharla kabul ediyorum. Sayın Belediye Başkanı, size şahsen teşekkürlerimi sunar, Atina halkına beni çok mütehassis eden hareketlerinden dolayı minnettarlığımın iblağını rica ederim.”³⁸⁴

Celal Bayar’ın ardından Atina Belediye Başkanı da:

“Atina şehri, Ekselanslarınızı ağırlama şansı olduğu için gururlu ve memnuniyet doludur. Atina halkı da, heyecanla size hislerini, Türk ve Yunan milleti arasındaki kardeşçe sarsılmaz dostluk bağlarına dayanarak içten duygularla belirtmektedirler...”³⁸⁵

Bayar aynı gün öğleden sonra Türk Büyükelçiliğine gelerek Atina’da bulunan Türk vatandaşlarını kabul etmiş onlarla yakından ilgilenmiştir. Vatandaşların Yunanistan ziyareti ile ilgili intibaları sorularına Celal Bayar:

“Memnuniyetle ifade edebilirim ki, bu seyahatten fevkalade bahtıyarım. Yunan milletinin, Türk-Yunan dostluğunu kendilerine içten gelen büyük bir sevinçle, samimiyetle mal ettiklerini gördüm. Bunu buradaki vatandaşlarıma bilhassa ifade etmek isterim. Ayrıca, sizlerle burada karşılaşmak da benim için büyük bir zevk olmuştur. Kadehimi şerefinize kaldırıyorum.”³⁸⁶

Cumhurbaşkanı Türk vatandaşlarından sonra ayrıca, Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti üyeleri ile de görüşmüştür. Cemiyet Başkanı Orfanidis’in iki ülke arasındaki dostluğun önemini belirten sözlerinden sonra Celal Bayar da:

³⁸⁴ Cumhuriyet, 29/11/1952.

³⁸⁵ To Vima, 29/11/1952.

³⁸⁶ Cumhuriyet, 29/11/1952.

“Majeste Yunan Kralına cevaben verdiğim nutukta da söylediğim gibi iki memleket arasındaki dostluk, hürriyet ve istiklal aşkı olan iki milletimizin maksat ve gayelerine tamamen uymaktadır. Her iki milletimiz el ele vererek maksat ve gayelerini müdafaa edecekler ve sulh ile selameti sağlayacaklardır. Türk-Yunan dostluğunun bu memleketteki temsilcileri olan sizleri bir defa daha selamlamakla bahtıyarım. Buradan aldığım tatlı intibaları memleketime nakledeceğimden emin olabilirsiniz.”³⁸⁷

Akşam da Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyükelçiliğinde Yunan Kral ve Kraliçesi şerefine büyük bir ziyafet tertip etmiştir. Bu ziyafette Yunanistan Başbakanı General Papagos, Dışişleri Bakanı Stefanopulos da hazır bulunmuşlardır.

Cumhurbaşkanı Yunanistan ziyaretinde bir sonraki gün Selanik’e gitmek için hazırlanmıştır. Kendisine Yunan Elli kruvazörü tahsis edilmiştir. Bu amaçla Selanik, Gümölcine ve İskeçe kentleri Celal Bayar’ın gelişi için tüm hazırlarını tamamlamışlardır. Yunan Kralı Pavlos da Selanik ve Batı Trakya gezisinde Celal Bayar’a eşlik edecektir. Celal Bayar Selanik’e gitmeden önce tarihi Korint kentine bir gezinti yapmış ve orada Yunan donanmasının gösterilerinde hazır bulunmuştur. Bayar Korint’te çok coşkulu bir kalabalık tarafından ve yoğun ilgiyle karşılanmıştır ve halkın bu derin ilgisinden çok memnun kaldığını belirtmiştir.³⁸⁸

Bayar, Korint’ten döndükten sonra başta Venizelos ve Plastiras olmak üzere diğer parti liderleri, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ı ziyaret ederek,

³⁸⁷ Cumhuriyet, 29/11/1952.

³⁸⁸ To Vima, 30/11/1952.

kendisine Türk-Yunan dostluğunu dış politikanın köşe taşı olarak düşünmüşler ve bütün partilerin programını teşkil ettiğini belirtmişlerdir.³⁸⁹

Ankara radyosundan Şerif Arzık, Atina radyosunda bir yayın yapmıştır. Bu yayında, Başbakan Papagos ile Türk-Yunan dostluğu hakkında yaptığı röportaja yer vermiştir. Papagos Arzık’a, Türkiye’yi sevdiğini dile getirmiş ve Türkiye’ye yaptığı ziyaretler ve Atatürk ile olan unutulmaz anlarından bahsetmiştir. Papagos:

“Bu asrın en büyük şahsiyeti olan Atatürk, tanıdığım insanlar içinde kendisine en bağlı olduğum kimsedir. Eleftherios Venizelos ile beraber inşa ettikleri Türk-Yunan dostluğu hakkında Atatürk “bu bir aşk izdivacıdır” derdi. Tarihin seyrini değiştirmiş olan bu dostluk aynı zamanda “bir akıl ve mantık izdivacıdır ”da. Sadece iki memleket çapında değil, bütün dünya politikası bakımından da aynı menfaatlere ve aynı gayelere sahibiz. Memleketlerimizin yüksek menfaatleri birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Size, iki memleket arasındaki dostluğa hizmet etmek bakımından benim kadar büyük bir arzu besleyen pek kimsenin mevcut olduğunu söyleyebilirim. İki memleket arasındaki dostluğun daha da artırılmasına kıymetli ve yeni bir merhale teşkil eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın bu ziyaretini, yeni kurulmuş hükümetimin milletlerarası siyaset mevzusunda hayırlı bir alametinin belirtisi addetmekteyim. Hükümet olarak, sizlerin de gözlemlediğiniz gibi, Yunan halkının büyük sevincine ortak olmaktadır.”³⁹⁰

3.4.1. Celal Bayar’ın Selanik ve Batı Trakya Ziyareti

Yunanistan seyahatinde bir sonraki gün sabah, Celal Bayar Atina’nın arkeolojik bölgelerini gezmiş ve Akropolü de ziyaret etmiştir. Ardından da

³⁸⁹ Ta Nea, 29/11/1952; Benzer içerikli haber 30/11/1952 tarihli Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde de yer almaktadır.

³⁹⁰ Akşam, 30/11/1952; Cumhuriyet, 30/11/1952; Benzer içerikli haber 30/11/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

Selanik’e giden Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a yine halkın çok yoğun bir ilgisi olmuştur. Her yer bayraklarla ve ışıklarla donatılmıştır. Bayar, Atina’dan hareket ederken bir demeçte bulunmuştur:

*“Yunanistan’ı ziyaretimden son derece mütehassis kaldım. Yunan milletinin Türkiye’ye karşı gösterdiği samimi dostluk duygularını Türk milletine bildireceğim.”*³⁹¹

Celal Bayar, Selanik’te yoğun bir halk kitlesi tarafından karşılanmış ve Kuzey Yunanistan Umumi Valisi Stratos, Kolordu Komutanı ve Selanik Valisi karşılama hazırlanmış ve kendisine “hoş geldiniz” demişlerdir.³⁹² Türk ve Yunan milli marşlarının ardından resmi geçitte yer alan Bayar, öğle yemeğinde ordunun misafiri olarak askeri kulüpte yemek yemiştir. Yemekte Selanik Kolordu Komutanı bir nutuk söylemiştir:

*“Aramızdaki dostluk, sıkı ve ebedidir. Dost ve müttefik memleketin muhterem Reisini aramızda görmekten büyük bahtiyarlık duymaktayız... Kadehimi Sayın Cumhurbaşkanının sıhhatine, afiyetine ve Türk milletinin refahına, saadetine kaldırıyorum.”*³⁹³

Bu yemekten sonra Cumhurbaşkanı, ilk önce Atatürk’ün doğduğu evi ziyaret etmiş ve burada bir süre kalmıştır. (Resim 22) Bayar, eve girerken duyduğu heyecanı ve ayrıca evin bomboş olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiş ve

“Atatürk masasında daima bu evin resmini bulundururdu. Şimdi o anı yaşıyor gibiyim. Evi layık olduğu şekilde döşeyeceğiz. Konsolosa söyledim. İlk şeklinde nasıl döşenmişse tahkik edip bize

³⁹¹ Akşam, 1/12/1952; Cumhuriyet, 1/12/1952.

³⁹² Ziya Şakir, a.g.e., s. 38.

³⁹³ Ziya Şakir, a.g.e., s. 39-40.

bildirecek. Hiçbir maddi fedakarlıktan kaçınmayarak evi eski varlığı ile yaşatacağız. Bizim için bu bir borçtur.”

Celal Bayar, evin önündeki eski bir ağacın kuruyup kesilmesinden üzüntü duyduğunu da belirtmiş ve *“eğer mümkünse aynı ağaçtan bir tanesi eski yerine dikilsin. Çünkü Atatürk’ün daima tahassürle yadettiği kendi evinin ön dekorunu böyle bir ağaç süslüyordu.”*³⁹⁴

Atatürk’ün evindeki ziyaretinin ardından Bayar akşam da, Kral ve Kraliçe ile birlikte Kuzey Yunanistan Umumi Valisi Stratos tarafından verilen ziyafete katılmıştır. Gece geç saatte de Kavala’ya hareket etmişlerdir.³⁹⁵

Kavala’da da yoğun bir halk kitlesi tarafından karşılanan Cumhurbaşkanı Bayar, Yunan Kralı ile birlikte herkesi selamlayarak buradan önce İskeçe’ye oradan da Gümölcine’ye geçmiştir. Gümölcine’de kendi adının verildiği Celal Bayar Lisesinin açılışını yoğun halk kalabalığı arasında bizzat kendisi gerçekleştirmiştir. Açılış töreninde okulun kapısına, Türk ve Yunan bayraklarının renklerinden kurdele getirtilmiştir. Ayrıca, kapının iki tarafına, yarısı kırmızı beyaz yarısı da mavi beyaz kıyafetler içinde lisenin 12 müstakbel talebesi genç kız dizilmiştir. İstiklal Marşı’nın ardından Bayar kurdeleyi keserek açılışı gerçekleştirmiş ve Kral ve Kraliçe ile okulu gezmiştir.³⁹⁶ Törenin ardından Bayar, Yunan Kralı ve Kraliçesi ile tekrar Kavala ’ya dönmüştür. Böylece Cumhurbaşkanı’nın resmi ziyareti tamamlanmış olmuş ve Kavala’dan da Yunan Kralı tarafından törenle uğurlanarak Savarona yatına binmiş ve Türkiye’ye dönmüştür.³⁹⁷

³⁹⁴ Cumhuriyet, 2/12/1952; Ziya Şakir, *a.g.e.*, s. 40.

³⁹⁵ Cumhuriyet, 2/12/1952; Akşam, 2/12/1952; Benzer içerikli haber 2/12/1952 tarihli To Vima gazetesinde de yer almaktadır.

³⁹⁶ Ziya Şakir, *a.g.e.*, s. 42.

³⁹⁷ To Vima, 2/12/1952; Aynı içerikli haber 3/12/1952 tarihli Akşam gazetesinde de yer almaktadır.

To Vima gazetesinin “Notlar” başlıklı makalesinde Celal Bayar’ın ziyareti ile ilgili olarak, Yunan Kralı Pavlos’un eşliğinde Korint’i ziyaret ettiği ve Selanik’e geçerek Salamina’da Yunan donanmasını teftişte bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Gümölcine yoluyla Yunan topraklarında yaşayan Türk azınlığın olduğu Batı Trakya’yı ziyaret edip Türkiye’ye döneceği de makalede yer almaktadır. Yunan halkı, Türkiye Cumhurbaşkanı’nın Yunan topraklarından güçlü hatıralarla, Türk halkının Yunanlara beslediği gibi Yunanların da Türk halkına beslediği sevgiyle ve Yunanların da samimi işbirliğini desteklediğini Türkiye’de bildirerek ayrılmasını umdukları belirtilmektedir. Son olarak da makelede, Yunan halkı, Kral ve Yunan hükümeti için Celal Bayar’ın Yunanistan’da bulunduğu günlerin asla unutulmayacağı ve Türk-Yunan ilişkilerinin tarihine parlak bir şekilde geçeceği vurgulanmaktadır.³⁹⁸

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunanistan’dan ayrılmadan önce, özellikle Selanik’te Yunan halkının sıcak ve kalpten karşılamasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bayar, ayrıca Başbakan Papagos’u da Türkiye’ye davet etmiştir. Papagos da bu davetten ötürü memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir. Papagos, Türk gazetecilere de iki ülke arasındaki ilişkilerin sıkılaşmasına yönelik katkıları için teşekkürlerini iletmiştir.³⁹⁹

Kavala’da Kuzey Yunanistan Gazeteciler Birliği de gelen Türk gazetecilere bir ziyafet düzenlemişlerdir. Kuzey Yunanistan Umumi Valisi de Celal Bayar’ı İskeçe’ye yolcu ettikten sonra bu ziyafete katılmıştır. Burada söz alan Yunan Gazeteciler Birliği Başkanı İoannidis Türkçe olarak bir demeç vermiş:

“...Hadiseleri yakın takip eden biz gazeteciler, Türk-Yunan dostluğunun vücut bulmasına hizmet etmiş olmakla memnuniyet duyuyoruz. Türk-Yunan dostluğunu biz diplomasi olmaktan çıkararak

³⁹⁸ To Vima, 2/12/1952

³⁹⁹ To Vima, 2/12/1952.

iki milletin meselesi haline getirdik. Bugün bu dostluk resmi olmaktan çıkmış ve iki milletin arzusu şeklini almıştır. ... Cumhurbaşkanının Yunanistan ziyareti tarihi bir hadisedir. Bundan sonra iki milletin gazetecileri olan bizlere düşen görev bu dostluğu inkişaf ettirerek kardeşliğe tahvil etmektir. Bu, iki milletimizin emridir. Bizler de umumi efkarın hizmetkarı olduğumuzdan itaate mecburuz. Kadehimi asil ve kahraman Türk milletinin, Cumhurbaşkanının, Türk matbuatının ve bu sofrada hazır bulunanların şerefine kaldırıyorum.”⁴⁰⁰

Kavala'dan ayrılıp Savarona yatıyla İstanbul'a dönen Celal Bayar rıhtımda büyük bir törenle ve yoğun bir kalabalıkla karşılanmıştır. Başbakan Adnan Menderes de Ankara'dan İstanbul'a Cumhurbaşkanını karşılamak için gelmiş ve rıhtımda hazır bulunmuştur. Buradan da Celal Bayar dinlenmek üzere Dolmabahçe Sarayına geçmiştir.⁴⁰¹

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunanistan'dan ayrılırken Savarona yatından Yunan Kralı Pavlos'a bir mesaj göndermiştir:

“Güzel ülkenizin kıyılarından uzaklaşırken Kraliyet hükümetinin bana sayısız iltifatları ve memnuniyet duyduğum cömert ve nazik misafirperverlik için duygularımı ve minnettarlığımı ifade etmeyi majestelerinizden rica ederim. Unutulmaz hatırasını her zaman koruyacağım ülkenizde kaldığım süre boyunca, Yunan halkının Türk halkına içten ve dostça gösterileri ülkemizin ve halklarımızın kopmaz bağlarının en anlamlı sembolünü göstermektedir. Majeste Kraliçeye saygılarımı ve Yunan halkı ve majestelerinize en kalbi ve sıcak temennilerimi kabul etmenizi rica ederim.”⁴⁰²

⁴⁰⁰ Cumhuriyet, 3/12/1952.

⁴⁰¹ Akşam, 4/12/1952.

⁴⁰² To Vima, 4/12/1952; Aynı içerikli haber 5/12/1952 tarihli Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde de yer almaktadır.

Yunan Kralı Pavlos da, Cumhurbaşkanını yolcu ettikten sonra Kavala'dan Atina'ya dönerken Elli kruvazöründen Celal Bayar'ın bu mesajına cevap göndermiştir:

“Sayın Cumhurbaşkanı, aramızdaki ziyaretiniz sadece Kraliçe ve benim için değil, bütün Yunan halkı için de derin bir memnuniyete vesile olmuştur. Bu coşkulu ve içten gelen gösteriler ilk önce sizin şahsınızın görkemine, ayrıca ortak hayalin derin inancında karşılık bulan canlı dostluk sembolüne hitap etmektedir. Güzel telgrafınız Kraliçeyi ve beni derinden memnun etmiştir. Telgrafınızın ifade ettiği bütün hisleri kalbimizle derinden paylaştığımıza inanın ve dost ve müttefik Türk halkının refahı ve şahsınızın mutluluğuna ve tabi ki Bayan Bayar'ın mutluluğuna en içten dileklerimi gönderiyorum.”⁴⁰³

Cumhuriyet gazetesinden Faruk Fenik Cumhurbaşkanının Yunanistan seyahatinde Atina'da bulunmuş ve Bayar döndükten sonra intibalarını anlatmıştır. Fenik, Bayar'ın bu seyahatinde yalnız Türklerin değil, Yunanların da kalbini fethettiğini belirtmiştir. Özellikle Gümölcine ve İskeçe'de yaşayan Türklerin tezahüratları ve genç kızların ellerinde çiçeklerle ve bayraklarla Cumhurbaşkanını yoğun bir kalabalıkla ve sevgiyle karşılamaları, Fenik'i çok fazla derinden etkilemiştir. Ayrıca, Gümölcine'de Celal Bayar Lisesinin açılışındaki insan kalabalığını görünce hayretler içinde kaldığını sözlerine eklemiştir. Fenik'in belirttiğine göre, Gümölcine hiç bu kadar Türk bayrağını bir arada görmemiştir. En çok heyecanlandıran da İstiklal Marşı'nın okunması sırasında 10 bine yakın insanın dudaklarından ve kalplerinden marşı haykırması olmuştur. Fenik ayrıca lisenin açılışının da ayrıntılarını belirtmiştir.⁴⁰⁴

⁴⁰³ To Vima, 4/12/1952; Aynı içerikli haber 5/12/1952 tarihli Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde de yer almaktadır.

⁴⁰⁴ Cumhuriyet, 4/12/1952.

Fenik, lisenin açılışında, Kral namına fahri yaveri Oramiral İoannidis’in bir açıklama yaptığını da belirtmiştir:

*“Celal Bayar Lisesinin kuruluşu Majestelerinin en büyük eserlerinden biridir. Celal Bayar Lisesinin kuruluşu, Türk milletine karşı yapılan bir nezaket jesti olmayıp en samimi ve içten gelen dostluk bağlarından ilham alan iki milletin arasında mevcut derin anlayış ve birliğin verdiği bir meyvedir...”*⁴⁰⁵

Bu konuşmadan sonra büyük alkışlarla Celal Bayar kurdeleyi kesmek üzere yürümüş, Yunan Eğitim Bakanı bu sırada bir konuşma yapmış:

“Büyük milli şeflerimiz tarafından ihdas edilen sıkı ve çözülmaz dostluğu hepimize hatırlatması için bu lise sizin isminizi taşımaktadır. Sizi temin ederim ki Türk milletine karşı sonsuz ve derin bir sevgi beslemekteyiz. Türk ve Yunan milleti insanlık ideali bayrağı altında birleşmiştir. Bu bayrağı müdafaa etmeye her an hazırız ve hazır olacağız. Türk ve Yunan milletini hiçbir kuvvet birbirinden ayırmaya muvaffak olamayacaktır. Yaşasın Türkiye, yaşasın dost Türkiye Cumhurbaşkanı.”

Eğitim Bakanının bu güzel sözlerinden sonra Celal Bayar da *“Haşmetmeab, Kraliçe Hazretleri, milletlerimiz arasındaki dostluk uğrunda sarfedilen bu asil gayretlere cidden müteşekkirim”* diyerek kurdeleyi kesmiştir.⁴⁰⁶

Fenik intibalarını aktarmaya devam ederken, yorumlarında bu kurdelenin Türk-Yunan dostluğunun istikbal kapısını açtığını belirtmiştir. Ayrıca, dostlukları medeniyetlerin kurduklarını, medeniyetlerin yaşattığını ve medeniyetlerin devam ettirdiğini de sözlerine eklemiştir. Bunu da okulla

⁴⁰⁵ To Vima, 3/12/1952.

⁴⁰⁶ Cumhuriyet, 4/12/1952.

başlayarak yani kültürle devam ettireceklerini vurgulamıştır. Bu büyük sevinç ve heyecan dolu açılışın ardından da Bayar halkın “yaşayın, var olun” tezahüratlarıyla Gümölcine’den ayrılmıştır. Fenik, Celal Bayar’ın bu seyahatinin bu amaçlar doğrultusunda asla unutulmayacağını söyleyerek intibalarını tamamlamıştır.⁴⁰⁷

Başbakan Adnan Menderes, Bayar’ın Yunanistan seyahati ile ilgili Yunan meslektaşı General Papagos’a bir telgraf göndermiştir:

*“Asil dost ve müttefik Yunanistan’ın hükümdarı, hükümeti ve bütün halkı tarafından Cumhurbaşkanımız Celal Bayar’a gösterilen harikulade ve unutulmaz kabul, Türkiye’nin her tarafında heyecan uyandırmıştır. Türk-Yunan dostluğunun bu yeni parlak tezahürü karşısında Türkiye hükümetinin duyduğu büyük inşirah ve derin şükran hislerini ekselansınıza ifade etmek isterim. Bütün memleketin, Türk-Yunan dostluğunun derin manasına sarsılmaz inancına tercüman olarak Türk hükümetinin, bu samimi ve şuurlu dostluğun daima daha verimli ve müessir olmasına en büyük ehemmiyeti atfeylediğini size temine müsaarat eylerim.”*⁴⁰⁸

Başbakan Adnan Menderes’in bu telgrafına cevaben Yunanistan Başbakanı Papagos da Adnan Menderes’e bir mektup göndermiştir:

“Şahsi mesajınızdan fevkalade mütehassis olarak en hararetli teşekkürlerimin kabulünü rica ederim. Reisicumhur Hazretlerinin aramızda bulunması yalnız iki memleket beynindeki teşriki mesai arzusunu ve en sıkı dostluğu temsil etmekle kalmamış, hissiyatını izhar ve Reisicumhur Hazretlerinin Yunanistan’da kısa süren ikametlerini

⁴⁰⁷ Cumhuriyet, 4/12/1952.

⁴⁰⁸ Cumhuriyet, 7/12/1952.

mümkün olduğu kadar hoş kılmak için sabırsızlanan Yunan milletine hakiki bir bayram olmuştur.”⁴⁰⁹

Celal Bayar’ın ziyaretinin ardından Türk basını, Türk-Yunan dostluğunu iki milletin güzel bir işi olarak betimlemişlerdir. Hatta hükümet gazetesi “İstanbul Ekspres” Celal Bayar’ın Yunanistan’dan döndüğünde yaşa, var ol tezahüratlarının olmasının, Türk halkının iki ülke arasındaki dostluğu tamamen benimsediğinin göstergesi olduğunu belirtmektedir. “Son Saat” gazetesi de Kanellopulos’un Başbakan Papagos’un Türkiye’ye gidecek olması ile ilgili sözlerine yer vermiştir. Siyasi çevrelerin de Papagos’un bu ziyaretini gelecek baharda gerçekleştireceğini düşündüklerini eklemiştir.⁴¹⁰

Sonuç olarak, 1952 yılı önce Yunan Kral ve Kraliçesinin Ankara ve İstanbul ziyaretleri, ardından da Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yunanistan ve Batı Trakya ziyareti ile iki ülke arasındaki dostluğun doruk noktasına ulaştığı bir yıl olmuştur. Artık Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos’un temellerini attığı Türk-Yunan dostluğu ve işbirliği son derece kuvvetlenmiş ve iki ülkenin halkına da kalben yerleşmiştir. Bu dönem bu açıdan büyük bir önem taşımaktadır. (Resim 23)

3.5. Başbakan General Papagos’un Türkiye Ziyareti (16

Haziran- 20 Haziran 1953)

Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar 1952 Kasım ayındaki Yunanistan ziyaretinin ardından Başbakan Papagos’u Türkiye’ye davet etmiştir. 1953 yılında Papagos, Kasım 1952’deki seçim zaferinden sonra Haziran ayında

⁴⁰⁹ Cumhuriyet, 13/12/1952.

⁴¹⁰ To Vima, 6/12/1952.

Türkiye'ye resmi ziyarette bulunmak üzere gelerek yurt dışı temaslarına başlamıştır.⁴¹¹

Yunanistan Başbakanı Papagos Türkiye'ye gelmeden önce Yunan basınında, bazı Türk gazetelerinin hangi konuların görüşüleceğine dair haberlere yer verdiği görülmektedir. Örneğin, “Son Saat” gazetesinde Papagos’un Ankara ziyaretinde Türkiye ile Yunanistan arasında askıda olan sorunların görüşüleceği ve iki ülkenin dostluğuna da değinileceği belirtilmiştir.⁴¹² “Dünya” gazetesinde ise Papagos ile Türk hükümeti arasındaki görüşmelerin iki devletin iyi niyetiyle sonuçlanacağı belirtilmiştir.⁴¹³

Bu görüşlerin ardından 1953 yılı Haziran ortasında Yunanistan Başbakanı Papagos, Ankara gemisiyle Pire limanından ayrılarak İstanbul'a gelmiş, buradan da trenle Ankara'ya hareket etmiştir. Başbakan Papagos'a bu ziyaretinde eşi, Dışişleri Bakanı Stefanopulos ve heyeti eşlik etmiştir. İstanbul'da resmi bir karşılama töreni ile karşılanan Papagos, Ankara'ya varınca da istasyonda Yunan temsilciler, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Köprülü ve heyeti tarafından karşılanmıştır. Papagos'un yapacağı görüşmelerde her iki ülkeyi ilgilendiren konularda görüş alışverişi yapılacağı belirtilmektedir.⁴¹⁴

İstanbul'da büyük bir coşkuyla karşılanan Papagos, Ankara'ya geçmeden önce basın mensuplarına bir açıklama yapmış ve Türkiye'de bulunduğu için çok büyük memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir. Papagos, Türkiye'ye en son ziyaretinin 1938 yılında büyük yenilikçi lider Kemal Atatürk döneminde olduğunu ve o zaman çok etkilendiğini belirtmiştir. Bu sebeple de Türkiye'ye geldiğini ve Yunanistan'ın dostça selamlarını da yakın dost Türkiye'ye getirdiğini ifade etmiştir. Papagos, 1938'de Ankara'ya geldiğinde

⁴¹¹ Angelos Sirigos, *a.g.e.*, s. 110.

⁴¹² To Vima, 12/5/1953.

⁴¹³ To Vima, 14/5/1953.

⁴¹⁴ To Vima, 16/6/1953.

Atatürk'ün onu Çankaya'da kabul ettiğini, Türk-Yunan dostluğu üzerine konuştuklarını ve Atatürk'ün dostluğu aşkın evliliği olarak nitelendirdiğini belirtmiştir. 1930'da başlayan Türk-Yunan dostluğunun, şimdi bölünmez ve barışın garanti altına alınmasında gerekli bir dostluk olduğunu da sözlerine eklemiştir. Ayrıca, Türk-Yunan işbirliğine son olarak Yugoslavya'nın da eklendiğini belirtmiş, bu üçlü işbirliğinin Balkanlarda barışın garanti alınmasında gerekli olduğunu vurgulamıştır. Son olarak Papagos, Türk halkına kendisine gösterdikleri sıcak karşılamadan duyduğu memnuniyeti belirtmiş ve teşekkür etmiştir.⁴¹⁵

İstanbul'dan Ankara'ya geçen Başbakan Papagos, her yerin Türk-Yunan bayraklarıyla donatıldığı ve Türkçe ve Yunanca hoş geldiniz pankartları eşliğinde istasyonda Türk hükümeti ve yoğun bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. Papagos Türk halkına ve Türk, Yunan ve yabancı gazetecilere bir konuşma yaparak, Türk-Yunan dostluğunun iki halkın kalplerinde derin kökleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, her Türkiye'ye gelişinde ne kadar geliştiğini gördüğü için memnuniyet duyduğunu da ifade etmiştir. Daha sonra Papagos Kemal Atatürk'ün kabrini ziyaret etmiştir. Ardından Başbakan Menderes ile bir araya gelmiştir ve ardından Menderes Papagos şerefine verdiği yemekte, Papagos'un ziyaretinden dolayı başta hükümeti olmak üzere tüm ülke adına duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Papagos'un ziyaretinin sadece iki halkın dostluğu için değil, barışsever ve özgür tüm halkların üzerinde önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır. Türk-Yunan dostluğunun da karşılıklılık ve içtenlik karakterine sahip olduğunu sözlerine eklemiştir. Papagos da, Menderes'e güzel sözleri için teşekkürlerini iletmiş ve iki ülkenin dostluğunun sağlamlığını ve Yugoslavya ile imzaladıkları pakt ile ilişkilerinin güçleneceğini belirtmiştir.⁴¹⁶

Papagos, Ankara'da kendi heyeti ile Menderes ve heyeti ile görüşmelerde bulunmuştur. Görüşmelerin oldukça verimli geçtiği

⁴¹⁵ To Vima, 17/6/1953; Ta Nea, 18/6/1953.

⁴¹⁶ To Vima, 18/6/1953. Benzer içerikteki haber 18/6/1953 tarihli Milliyet gazetesinde de yer almaktadır.

belirtilmektedir. İki heyet arasında öncelikle Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın askeri heyetlerinin yaptığı görüşmeler üzerine konuşulmuştur. Alınan kararlar gözden geçirilmiş ve üçlü askeri savunma örgütünün sağlamlaştırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, üç Balkan ülkesinin Dışişleri Bakanlarının yapacağı görüşmeler ve tarihleri konusunda da görüşülmüştür.⁴¹⁷ Bu görüşmelerin ardından Papagos ve heyeti, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Papagos şerefine düzenlediği yemeğe katılmışlardır.

Ankara'daki temaslarının ardından Papagos ve heyeti trenle İstanbul'a geçmiştir. Ankara'da istasyonda Başbakan, Dışişleri Bakanı ve Türk hükümeti üyeleri tarafından uğurlanmıştır. Yunan basınında, yine Türk gazetelerinin yorumlarına yer verildiği ve Papagos'un bu ziyaretinin birçok gazetenin ilk sayfalarında olduğu belirtilmiştir. "Vatan" gazetesinde, Yunanistan'ın güçlü ve sağlam bir hükümete sahip olmasının memnuniyet verici olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Papagos Hükümetinin bulunmasının Türkiye için memnun edici bir olay olduğu ve ruhsal huzur içerdiği ifade edilmiştir.⁴¹⁸

Papagos, İstanbul'a gelince Haydarpaşa garında kalabalık tarafından karşılanmıştır. Daha sonra Patrikhaneye ziyarette bulunmuştur. Patrik Athenagoras, Papagos'a hediyeler takdim etmiştir. Patrikhane ziyaretinin ardından Papagos Yunanistan'a dönmüştür.⁴¹⁹

3.5.1. Ziyaretin Ardından Basına Yansıyan Açıklamalar

To Vima gazetesinden Alkis Zafirooulos, Başbakan Papagos'un Ankara ziyareti ile ilgili olarak, iki siyasi müttefik ülkenin görüşmesinin çok doğal ve içinde bulundukları durumda büyük konular olmasa da gözden geçirme ve özetleme yapmaları açısından gerekli olduğunu belirtmiş ve bu görüşmelerin

⁴¹⁷ To Vima, 19/6/1953.

⁴¹⁸ To Vima, 20/6/1953.

⁴¹⁹ To Vima, 21/6/1953; Ta Nea, 20/6/1953.

Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya'nın savunması amacı taşıdığını da ifade etmiştir.⁴²⁰

Ayrıca Yunan basınında, Türk basınının Türk-Yunan işbirliği konusundaki yorumları yer almaktadır. “Dünya” gazetesi baş makalesinde Türkiye ve Yunanistan arasındaki düşmanlığın Atatürk döneminde sona erdiğini belirtmiştir. Papagos’un, Atatürk’ü seven ve Atatürk’e değer veren biri olduğunu ve Türk-Yunan dostluğunun faydalarını anlayan bir siyasetçi olduğunu ifade etmiştir. “Vatan” gazetesinde, Türk-Yunan dostluğunun halk tabakasına dönüştüğü yazmaktadır. “Zafer” gazetesinde de, Atatürk’ün aşkın evliliği şeklinde nitelemiş olduğu Türk-Yunan dostluğunu, Papagos’un da aynı şekilde nitelediği ayrıca, zamanın geçmesiyle Papagos’un buna, iki ülke için aynı tehlikelerin tehdit unsuru olmasından dolayı mantık evliliği olduğunu da eklediği belirtilmektedir. “Ulus” gazetesi ise, Yunan Başbakanın Ankara’ya gelişini ilk sayfasında Yunan karakterlerle hoş geldiniz başlığı atarak vermiştir. Ayrıca, Papagos’un kişiliğine yönelik övgülerde bulunmuştur.⁴²¹

Yunanistan’a döndükten sonra Papagos bir beyanat vermiş ve Türkiye’ye yapmış olduğu ziyaretten çok memnun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, iki ülke arasında tam bir görüş birliğinin olduğunu da dile getirdikten sonra sözlerine her iki ülkeyi ilgilendiren tüm meselelerde ve Balkanların savunmasında anlaşmaya vardıklarını eklemiştir.⁴²²

1954 yılına gelindiğinde Türkiye ve Yunanistan arasında karşılıklı üst düzey ziyaretlerle doruk noktasına çıkan Türk-Yunan dostluğunun yavaş yavaş bozulmaya başladığı görülmektedir. 1954 yılında Balkanların savunulmasına yönelik adımlar atmaya ağırlık veren Türkiye ve Yunanistan arasında 1954 yılının sonlarında Yunanistan tarafından Kıbrıs konusunun uluslararası boyuta

⁴²⁰ To Vima, 18/6/1953; Ta Nea, 18/6/1953.

⁴²¹ To Vima, 19/6/1953.

⁴²² Milliyet, 22/6/1953.

taşınmasıyla patlak veren kriz, 1955 itibariyle iki ülke arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirmiştir.

SONUÇ

Türkiye ve Yunanistan, uzun yıllar beraber yaşamış ve ortak hedefleri doğrultusunda hareket etmiş iki komşu ülkedir. 1930'lu yıllarda iki ülke arasındaki dostluğun temelleri iki büyük lider Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos tarafından atılmıştır. İki büyük liderin emaneti olan bu dostluk bağlarının gelişip güçlenmesi uluslararası arenada da oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü her iki ülke coğrafi konumları ve diğer ülkelerle yakınlıkları bakımından oldukça önemli bir yerde bulunmaktadır.

1940'lı yıllarda iki ülke arasındaki ilişkiler bir durgunluk dönemine girmiştir. Çünkü İkinci Dünya Savaşı patlak vermiş; Türkiye savaşa girmeyip savaşın dışında kalarak bir denge politikası izlemiştir. Yunanistan ise işgallere uğramış ve oldukça ağır yaralar alıp bu savaştan çıkmıştır. Savaşın hemen ertesinde de ülke içinde çıkan iç çatışmalar sonucu patlak veren iç savaş ile yüzleşmek zorunda kalarak oldukça zayıf düşmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde ABD tek güçlü devlet konumunu yitirmiş, SSCB de savaştan güçlenerek çıkmıştır. Bunun neticesinde de uluslararası sistemde ABD'nin yönettiği tek kutupluluk hâkimken, artık ABD ve SSCB ekseninde uluslararası sistem iki kutuplu hale gelmiştir. SSCB'nin güçlenmesi ise hem Türkiye hem de Yunanistan için tehdit unsuru olmuştur.

Bu gelişmeler altında Türkiye ve Yunanistan çare olarak birbirlerine yakınlaşarak durgunlaşan dostluğu yeniden yeşertmeye çalışmışlardır. ABD de bu noktada SSCB'yi ve komünist yayılmacılığını engellemek amacıyla Türkiye ve Yunanistan'a desteğini uzatmıştır. Böylece her iki ülkeye önce Truman Doktrini ile askeri yardımlar yapılmış, ardından da Marshall Planı ile ekonomik yardım paketi sağlanmıştır.

1950 yılı itibariyle her iki ülke de yüzünü Batıya dönerek ortak çıkarlar çerçevesinde birleşmiş ve dış politikalarında paralel hareket etmeye başlamış ve

öncelikleri NATO üyeliği olmuştur. Ardından her iki ülke de tek ve yalnız kalmış ayrıca SSCB'den uzaklaşmış olan Yugoslavya ile yakınlaşmayı hedeflemiş ve ortak çıkarlar doğrultusunda üç ülke arasında 1954 yılında Balkan Pakti kurulmuştur. Burada özellikle Türkiye ve Yunanistan için tehlike oluşturan etkenlerin de aynı olmasının birbirlerine yakınlaşmalarını hızlandırdığını söylemek mümkündür.

Bu yıllarda iki ülkenin dış politikalarının yanında iç politikalarında da benzer olaylar yaşandığı görülmektedir. 1950 yılında her iki ülkede de seçimler yapılmıştır. Yunanistan'da seçimler Türkiye'ye göre daha sancılı gerçekleşmiş, sık hükümet değişimleri neticesinde özellikle 1950 yılı koalisyon hükümetleri yılı olmuştur. Türkiye'de ise iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi gücünü kaybetmiş ve Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Böylece Türkiye tek partili sistemden çok partili sisteme geçmiştir.

İki ülkenin NATO'ya üye olmayı temel hedef aldığı ilk dönemde, Yunanistan ve Türkiye birkaç kez NATO'ya üyelik başvurusunda bulunmuşlar ancak kendilerine karşı olan ülkelerin itirazları nedeniyle başvuruları kabul edilmemiştir. Üye olmalarını kolaylaştıran olay ise her iki ülkenin 1950 yılında patlak veren Kore Savaşı'na asker göndermesi olmuştur. Bunun neticesinde, 18 Şubat 1952'de her iki ülke de NATO üyesi olmuştur. Böylece Türkiye ve Yunanistan müttefik durumuna gelmiştir. Ayrıca, NATO'ya üye olmalarıyla birlikte ABD'nin çevreleme politikasında yer almışlar ve özellikle Sovyetlere karşı NATO çerçevesinde ortak olarak hareket etmeye başlamışlardır.

Bu siyasi gelişmelerle birlikte her iki ülke aralarındaki dostluk bağlarını geliştirmeye yönelik adımlar atmaya başlamıştır. Hatta iki ülkenin, dostluğa verdikleri önemle ilgili karşılıklı açıklamaları olmuş; bu açıklamalar her iki ülke basınında da yer almıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk bağlarının güçlenmesine yönelik adımlar yalnız siyasal alanda değil hem askeri, kültürel hem de sosyal alanlarda gerçekleşmiştir. Karşılıklı askeri görüşmelerle başlayan bu gelişmeleri, 1951 yılı Nisan’ında iki ülke arasında imzalanan Kültür Anlaşması izlemiştir. Kültür Anlaşması iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine her yönde katkı sağlamak amacını taşımakta, ayrıca eğitim, kültür ve sosyal alanlarda iki ülke arasında karşılıklı işbirliğini içermektedir. Kültür Anlaşmasının ardından Türkiye ve Yunanistan arasında karşılıklı turistik ve kültürel ziyaretler gerçekleşmiştir. Bu ziyaretler iki ülkenin de basınında yer almıştır.

İki ülke arasındaki dostluk bağlarını ve işbirliğini derinleştiren gelişmeler ise 1952 yılında yaşanmıştır. Bu gelişmeler daha çok Türk ve Yunan liderlerin karşılıklı ziyaretlerini kapsamaktadır. İlk olarak 1952 yılı Ocak ayının sonunda Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos, resmi ziyarette bulunmak ve çeşitli müzakereler yapmak üzere Türkiye’ye gelmiştir. Venizelos’un gelişi her iki ülke basınında da geniş yankı uyandırmış ve yakından takip edilmiştir. Ankara ve ardından İstanbul’da bulunan Venizelos Türkiye’den oldukça memnun ayrılmıştır. Bu ziyaretinin ardından her iki ülkenin liderleri de basına karşılıklı dostluk mesajları vermişlerdir. Venizelos’un ziyaretinin ardından İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay, Yunanistan’a bir seyahat gerçekleştirmiştir. Bu ziyareti de her iki ülkenin basını yine ilgiyle takip etmiştir.

Nisan ayının sonuna doğru, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile birlikte hem Venizelos’un Türkiye’ye yaptığı ziyareti iade etmek hem de resmi temaslarda bulunmak amacıyla Yunanistan’a gitmiştir. Bu ziyaret de her iki ülkenin basınında liderlerin açıklamalarıyla geniş yer almıştır. Başbakanın bu ziyaretinin ardından iki ülke arasında var olan ufak sorunların giderilmesine yönelik Türk-Yunan Karma Komisyonu kurulmuş ve hemen çalışmalara başlanmıştır. Komisyon çalışmalarını tamamladıktan sonra

iki ülke arasında vize serbestisi, üzüm ve tütün ticareti ile balıkçılık sorunları ortak kararlar ve dostluk çerçevesinde çözüme kavuşmuştur.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri ve dostluk bağlarını en çok derinleştiren olaylar ise her iki ülkenin liderlerinin ziyaretleridir. Öncelikle 1952 yılı Haziran ayında Yunan Kralı Pavlos ve Kraliçe Frederika Türkiye'ye gelmiştir. Bu ziyaret, Yunan Kralının komşu bir ülkeye yaptığı ilk ziyaret olması bakımından oldukça önem arz etmektedir. Ankara ve İstanbul'da bulunan Kral ve Kraliçe kendilerine gösterilen misafirperverlikten ve Türk halkının yoğun ilgisinden ve sevgisinden çok memnun kalmışlardır. Kralın ve Kraliçenin ziyaretinin ardından hem Türk basını hem de Yunan basınında karşılıklı dostluk ve işbirliği açıklamaları yer almıştır.

Kasım ayının ortasında Yunanistan'da seçimler yapılmıştır. Ancak bu seçimler daha önce yapılan seçimlere benzememektedir. Çünkü bu seçimler çoğulcu seçim sistemi ile yapılmıştır. Seçimleri General Papagos'un Yunan Halk Topluluğu Partisi ezici bir üstünlükle kazanmıştır. Papagos'un zaferi Yunanistan'da olduğu kadar Türkiye'de de yakından takip edilmiştir.

Yunanistan'daki bu seçimlerin ardından, Kasım ayının sonunda Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunan Kralı ve Kraliçesinin ziyaretini iade etmek amacıyla, heyeti ile birlikte Yunanistan'a gitmiştir. Bayar, Atina'da Yunan halkının büyük ilgisiyle karşılanmıştır. Yunan Kralı ve Kraliçesi tarafından çok iyi ağırlanan Cumhurbaşkanı, Atina'dan Selanik'e geçmiştir. Burada Bayar'ın ilk ziyaret noktası Atatürk'ün doğduğu ev olmuştur. Ziyaretinde oldukça duygulanmış ve heyecanlanmıştır.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Selanik'teki ziyaretlerinin ardından Kavala üzerinden Türk azınlığın yaşadığı İskeçe ve Gümülcine şehirlerine de ziyarette bulunmuştur. Bayar, İskeçe'den halkın yoğun ilgisi ve sevgisiyle Gümülcine'ye geçmiş burada da coşkuyla karşılanmıştır. Gümülcine'de ayrıca

kendi adının verildiği Celal Bayar Lisesinin açılışını da gerçekleştiren Bayar, daha sonra Kavala'ya giderek Türkiye'ye geri dönmüştür.

Türk azınlığın yoğun olarak yaşadığı İskeçe ve Gümülcine şehirlerinde Celal Bayar Lisesinin açılması haricinde, daha önce açılmış olan okulların öğretmenlerinin temini konusunda, Ağustos ayında Türkiye ve Yunanistan arasında iki ülkenin azınlıklarının eğitimi için karşılıklı nota teatileri de yapılmıştır. Bu nota teatileri ile Türkiye'den Batı Trakya'ya çeşitli alanlarda öğretmenler görevlendirilmiştir. Bu adımlar hem iki ülke arasındaki ilişkiler hem de azınlıklar için çok önemli bir yer tutmaktadır.

1952 yılında yapılan en üst düzey ziyaretler ve yaşanan gelişmelerle Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk doruk noktasına ulaşmıştır. 1953 yılında da bu güzel dostluk ilişkileri devam etmiştir. 1952 yılı Kasım ayında Yunanistan Başbakanı seçilen Papagos 1953 yılında ilk yurt dışı ziyaretini dost ve müttefik olan Türkiye'ye yapmıştır. Papagos'un bu ziyareti de her iki ülkenin basını tarafından yakından takip edilmiştir. Söz konusu bu dönem bu üst düzey ziyaretlerle ve iki ülkenin dostluk bağları açısından büyük önem arz etmektedir.

Kıbrıs konusu ise Türkiye ve Yunanistan arasında var olan ancak çözülemeyen bir sorundur. Yunanistan daha 1947 yılında Yunan Parlamentosunda Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini kabul etmiştir. Ancak bu dönemde Kıbrıs İngiltere himayesinde bulunan bir adadır. 1950 yılında, adadaki Rum halkın enosis isteyip istemediğine dair bir plebisit yapılmıştır. Buna göre oylamaya katılanların çoğunluğunun enosis yanlısı olduğu belirlenmiştir. Çünkü Yunan halkının Kıbrıs ile birleşmesinin bir tutku olduğu dile getirilmiş ve İngiltere'nin Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakmasını umdukları belirtilmiştir. Türk tarafında ise Kıbrıs sorunu diye bir şey yoktur şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Bu plebisit ile Kıbrıs konusu iki ülke arasında ilk defa gündeme gelmiştir.

Daha sonra 1951 yılında, her iki ülke de önceliklerini NATO üyeliği ve aralarındaki dostluğun sağlanmasına verdiği için Kıbrıs konusu yapılan görüşmelerde dile getirilmemiştir. Sadece Yunanistan tarafından Kıbrıs'ın kendilerine bağlanmasını istedikleri dile getirilmiştir. Türk tarafında ise hükümet, Kıbrıs konusunun Türk-Yunan dostluğu çerçevesinde çözüme kavuşturulacağını ve iki ülke arasında bir sorun olmadığını dile getirmeye devam etmiştir.

Ancak bu açıklamalara rağmen, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi ile ilgili olarak Atina'da Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un kışkırtmaları neticesinde eylemler yapılmış ve bunun üzerine Kıbrıs'ta yaşayan Türkler de harekete geçerek Kıbrıs konusunda Türkiye'nin güçlü hakları olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu gösterilere ve açıklamalara rağmen Türk hükümetinin Kıbrıs konusundaki tutumunda bir değişiklik olmamıştır.

1952 yılına gelindiğinde Kıbrıs'ın hangi ülkeyle birleşeceği konusu hala netlik kazanamamıştır. Yunanistan'da Ocak 1952'de, Atina'da öğrenciler büyük bir gösteri düzenlemişlerdir. Bu gösteriye rağmen Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs konusunda farklı görüşte olsalar da aralarındaki dostluk bağlarına daha fazla önem vermektedir. Ayrıca, Yunanistan tarafından Kıbrıs konusu ile ilgili basına yapılan açıklamalar iki ülke arasında hoşnutsuzluk yaratmış olsa da her iki ülke de aralarındaki dostluk bağlarının zedelenmeyeceği konusunda hemfikirdir.

Her iki ülke de dostluk bağlarına önem verdiğini belirtmesine rağmen başpiskopos Makarios, Kıbrıs konusunu sürekli gündeme getirmeye ve kışkırtma hareketlerine devam etmektedir. Bu amaçla Makarios, Yunan hükümetine Kıbrıs ile ilgili Birleşmiş Milletlere başvurmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Ancak, Türk tarafı bunu ciddiye almadığını dile getirmiştir.

1952 Kasım ayında Yunanistan'daki seçimler neticesinde Başbakan olan Papagos'un Kıbrıs konusunu uluslararası boyuta taşımakta kararlı olduğunu belirtmesiyle birlikte enosis en çok destekleyen lider olması Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Böylece Kıbrıs nedeniyle Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde değişimler görülmeye başlamıştır. Çünkü Papagos'un bu açıklaması Yunanistan'a Kıbrıs konusunda daha çok cesaret vermiştir.

Sonuç olarak, 1930'lu yıllarda Eleftherios Venizelos ve Kemal Atatürk tarafından temelleri atılan Türk-Yunan dostluğu, 1950'lere gelindiğinde yeniden canlanmış ve 1952 yılı itibarıyla de doruk noktasına ulaşmıştır. Burada önemli olan, iki ülke arasındaki bütün meselelerin ortak noktada kesişmediği, ancak ufak sorunların dostluğa verilen önem göz önünde bulundurularak ortak çıkarlar ve beklentiler doğrultusunda çözüldüğüdür. Bu ortak noktalar ve beklentiler sayesinde de dostluk bağlarını geliştirip kuvvetlendirebilmişlerdir.

Ancak, Ağustos 1954'te Yunanistan'da Papagos'un konuyu uluslararası boyuta taşımasıyla birlikte bir sorun haline gelen Kıbrıs meselesi bu tarihe kadar, özellikle Yunanistan tarafında ara sıra gündeme getirilmesine rağmen Türkiye tarafında herhangi bir önem arz etmemiş ve bu durum iki ülke arasında var olan dostluğu zedelememiştir. Ancak bu tarihten sonra ortaya çıkan Kıbrıs sorunu iki ülke arasındaki söz konusu dostluğu kopma noktasına kadar getirmiştir.

KAYNAKÇA

AKSU, Fuat, *Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK) Araştırma Projeleri Dizisi 2/2001, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2001.

ALBAYRAK, Mustafa, “Demokrat Parti Döneminde İktidar-Muhalefet İlişkileri”, *Demokrat Parti ve Menderes*, Demokrasi Platformu Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 17, Cilt: 1, Kış 2009. (151-186)

ALEXANDRIS, Alexis, *The Greek Minority of Istanbul and Greek-Turkish Relations 1918-1974*, Center For Asia Minor Studies, Athens 1983.

_____, “Το Ιστορικό Πλαίσιο των Ελληνοτουρκικών Σχεσέων”, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, Alexis Aleksandris (ed), ELIAMEP- Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1991.

ARMAOĞLU, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Timaş Yayınları, 19. Baskı, İstanbul, Şubat 2014.

BAĞCI, Hüseyin, *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*, ODTÜ Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara 2014.

BEKARLAR, Faruk, *Kıbrıs Sorununun Doğuşu: Menderes Dönemi Türk-Yunan İlişkileri*, Arayış Yayın Ajansı, İstanbul, Kasım 2006.

BENLİSOY, Yorgo, MACAR, Elçin, *Fener Patrikhanesi*, Ayraç Yayınevi, Ankara 1996.

BİLGE, Suat, *Büyük Düş: Türk-Yunan Siyasi İlişkileri*, 21. Yüzyıl Yayıncılık, Ankara 2000.

CLOGG, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

DERİNGİL, Selim, *Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2015.

ERHAN, Çağrı, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt 1: 1919-1980, İletişim Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2011.

FIRAT, Melek, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt 1: 1919-1980, İletişim Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2011.

FIRAT, Melek, KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, “Orta Doğu’yla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt 1: 1919-1980, İletişim Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2011.

GÖNLÜBOL, Mehmet, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, Ankara 1996.

GÜREL, Şükrü S., *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

GÜVENÇ, Nazım, *Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye*, Çağdaş Politika Yayınları, Şubat 1984.

HATİPOĞLU, Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan (1923-1954)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997.

HATZIVASSILIOU, Evanthis, *Greece and The Cold War: Frontline State, 1952-1967*, Routledge Taylor&Francis Group, 2006.

IATRIDES, John O., *Balkan Triangle, Birth and Decline of an Alliance Across Ideological Boundaries*, Mouton, The Hague-Paris 1968.

_____, “The United States and Greece in the Twentieth Century”, *Greece in the Twentieth Century*, Theodore A. Couloumbis, Theodore Kariotis, Fotini Bellou (Editors), Frank Cass Publishers, 2003.

JUSTER, Alain, “İstanbul Ortodoks Patrikhanesi, Yunanistan ve Türkiye”, *Türk-Yunan Uyuşmazlığı*, Semih Vaner (ed), Metis Yayınları, İstanbul 1989.

KARPAT, Kemal, *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*, Timaş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2014.

_____, *Türk Siyasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

KILIÇ, Hulusi, *Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanan İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler ve Bildiriler*, T.C. Dışişleri Bakanlığı Yunanistan Dairesi Başkanlığı, Ankara, Ekim 1992.

KÜLEBİ, Ali, *Askeri Doktrinler ve Stratejik Yaklaşımlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.

MACAR, Elçin, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, 2003.

MILLER, James Edward, *The United States & The Making of Modern Greece: History & Power 1950-1974*, The University of North Carolina Press, 2009.

ORAN, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

_____, "Dönemin Bilançosu", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt 1: 1919-1980, İletişim Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2011.

SANDER, Oral, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1969.

_____, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara, Ekim 2011.

_____, *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*, İmge Kitabevi, Ankara 2016.

SİRİGOS, Angelos, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδ. Πατάκης, Αθήνα 2015.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Büyük Güçler: Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*, Der Yayınları, İstanbul 2000.

_____, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2012.

STONE, David R., “The Balkan Pact and American Policy”, *East European Quarterly*, XXVIII, No. 3, September 1994. (393-405)

SVOLOPULOS, Konstantinos, *H Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1945-1981*, τόμ. Β΄, Εκδ. Εστία, Αθήνα 2003.

ŞAKİR, Ziya, *Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Seyahat Hatıraları*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1953.

TAĞMAT, Çağla Derya, *Açlık: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardımları*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2016.

TELLAL, Eren, “SSCB’yle İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Baskın Oran (ed), Cilt 1: 1919-1980, İletişim Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2011.

TÜRKMEN, Füsün, *Kırılğan İttifaktan “Model Ortaklığa”: Türkiye-ABD İlişkileri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1995.

USLU, Nasuh, *Çatlak İttifak: 1947'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2016.

ÜLGER, İrfan Kaya, *Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası*, Umuttepe Yayınları, 2. Baskı, Kocaeli 2016.

ÜNAL, Hasan, “Dönemin Temel Dış Politika Sorunları”, *Türk Dış Politikası 1919-2012*, Haydar Çakmak (ed), Barış Platin Kitap, 2. Baskı, Ankara 2012.

VALİNAKİS, Giannis, *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1949-1988*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1989.

VEREMİS, Thanos, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 1998.

YALÇIN, Durmuş, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 7. Baskı, Ankara 2010.

ZURCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2000.

Gazeteler

Cumhuriyet

Akşam

Milliyet

Ulus

To Vima

Ta Nea

Eleftheria

Embros

EK: 1

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE YUNANİSTAN KRALLIĞI ARASINDA
KÜLTÜR ANLAŞMASI**

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Yunanistan Krallığı Hükûmeti, dostane bir işbirliği ve mübadele suretiyle fikir, güzel sanatlar ve bilim alanında kendi ülkeleri arasında olabildiğince tam bir uzlaşa elde etmek ve aynı zamanda ülkelerinin sosyal yaşamının ve kurumlarının karşılıklı olarak anlaşılmasını sağlamak amacıyla bir anlaşma akdini arzu ettiklerinden bu amaçla anılan Hükûmetler tarafından usulüne uygun olarak yetkili kılınan temsilciler aşağıdaki hususlarda uzlaşmışlardır :

Madde — 1

Her Akid Hükûmet, kendi ülkesi üzerinde bulunan üniversitelerde veya diğer öğretim kurumlarında, diğer Akid Hükûmet ülkesinin dil, edebiyat ve tarihinin veya bunlara ilişkin başka konular hakkında kürsüler kurulmasını, dersler veya konferanslar düzenlenmesini sağlamak için elinden geleni yapacaktır.

Madde — 2

Her Akid Hükûmet, diğerinin ülkesi üzerinde o ülkede kültür enstitüleri kurulmasını düzenleyen mevzuatın genel hükümlerine uymak koşuluyla bu gibi enstitüler kurabilecektir.

Madde — 3

Akid Hükûmetler, kendi ülkeleri arasında, üniversite personeli, profesörler, öğrenciler, bilimsel araştırma yapanlar ve teknisyenlerle diğer meslekler ve faaliyetler temsilcilerinin diğerini özendireceklerdir.

Madde — 4

Eğer bir Akid Hükûmetin üniversite veya bilimsel enstitülerinin kayıt ve sair ücretleri bir ülkede diğerinden daha yüksek ise ücretleri daha yüksek olan Akid Hükûmet, diğer ülkede okuyan kendi öğrenci sayısını gözönünde tutarak ücretleri belirli bir öğrenci sayısı için diğer Akid Tarafın ülkesinde cari meblağa indirmek olanağını öngörecektir.

Madde — 5

Her Akid Hükûmet, diğer Akid Hükûmet ülkesinin öğrencilerinin ve üniversite menzunlarının (gradués) araştırma ve incelemelerde bu-

lunmalarına veya teknik bilgilerini geliştirmelerine olanak sağlamak amacıyla kendi ülkelerinde bir süre kalabilmelerini sağlamak için, inceleme bursları ve parasal yardım tahsisata ihdas edecektir.

Madde — 6

Akid Hükümetler, fikir, sanatsal, bilimsel, medeni ve sosyal faaliyetler alanında karşılıklı yardım amacıyla kendi ülkesinin bilim dernekleri arasında en sıkı işbirliğini alabildiğince özendireceklerdir.

Madde — 7

Her Akid Hükümet, kendi ülkesi üzerinde diğer tarafın vatandaşları veya bir vatandaşlar grubu tarafından yapılan bilimsel ve kültürel araştırmaları, diğer tarafın talebi üzerine ve fiili imkan oranında kolaylaştıracaktır.

Madde — 8

Akid Hükümetler, yasal bir akademik ünvan verilmesi veya belirli durumlarda mesleki bir amaç ile bir veya diğer memleket ülkesinde yapılan sınavlara gerek giriş ve gerekse terfi imtihanlarına, öbür ülkede karşılıklı olan sınavların denkliğinin tanınması koşullarını inceleyeceklerdir.

Madde — 9

Her Akid Hükümet, (a) kendi ülkesinde diğer ülkenin (b) bu ülke de buna karşın kendi ülkesinde öbür ülkenin üniversite personeline, profesörlerine, yüksek ve aynı zamanda orta öğretim öğrencilerine mahsus tatil kursları düzenlenmesini özendirecektir.

Madde — 10

Akid Hükümetler, kültürel ve mesleki işbirliğini geliştirmek amacıyla bu maksatla seçilmiş, heyetlerin karşılıklı ziyaretlerini «davet ve parasal yardım yoluyla» özendireceklerdir.

Madde — 11

Akid Hükümetler, eğitim amacı güden ve kendi ülkelerince tanınmış olan gençlik ve ergin kuruluşları arasında işbirliğini özendireceklerdir.

Spor ve izcilik alanında yakınlaşma, temas ve karşılıklı yardımlara özendirmek ve geziler ve izcilik kampları düzenleyeceklerdir.

Madde — 12

Akid Hükümetler, aşağıdaki araçlarla her ülkede diğerinin kültürünün daha iyi tanınmasını sağlamak amacıyla birbirlerine karşılıklı yardımda bulunacaklardır.

- a) Kitaplar, süreli yayınlar ve diğer yayınlar,
- b) Konferanslar ve konserler,
- c) Sanat sergileri ve kültürel nitelikli diğer sergiler,
- d) Tiyatro temsilleri,
- e) Radyo, filmler, plâklar ve diğer mekanik araçlar.

Madde — 13

İki ülkenin fazla parçalarına sahip bulundukları eski eserlerle müze eşyasını mübadele etmek, arkeolojik kazı ve araştırmalarına tarihsel anıtların tamiri veya restorasyonu faaliyetlerinden komşu ülkenin ilgili uzmanlarını bilgilendirmek veya onları bu faaliyetlere katılmaya davet etmek, bu suretle gerek faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde, gerekse elde edilen sonuçların değerlendirilmesinde karşılıklı işbirliğini sağlamak,

Her Akid ülkesinin kendi mevzuatları çerçevesinde, eski eşya ile müze eşyasının kalıplarının alınmasına, kütüphanelerde muhafaza olunan elyazmalarının fotokopilerinin çıkarılmasına, bu elyazmalarının geçici öbür tarafa nakil ve fazla sayılarının mübadele olunmasına, tarih incelemeleri için (mahkeme ve kadastro arşivleri de dahil olmak üzere) her türlü Devlet arşivi sicil ve belgelerinden yararlanılmasına karşılık olarak izin vermek, hususlarında Akid Hükümetler yekdiğerine yardım edeceklerdir.

Madde — 14

Akid, Hükümetler, her iki ülkede yayınlanan okul kitaplarının iki ülkeden her biri hakkında yanlışlıklar içermemesine, kendi mevzuatlarının kabul ettiği sınırlar içinde özen göstereceklerdir.

Madde — 15

İki ülkenin içinde bulundukları coğrafi bölgeyi ilgilendiren kültürel ve bilimsel sorunları incelemek için uzman toplantılarıyla ve konferansları özendirmenin uygun olup olmayacağı hususunda Akid Hükümetler danışmada bulunacaklardır.

Madde — 16

İşbu Anlaşmanın uygulanmasını teminen, behemenal Devlet memuru olmaları gerekmeyen dört üyeden oluşan bir sürekli karma komisyon kurulacaktır.

Bu komisyon, biri merkezi Ankara'da ve Türk üyeden, diğeri merkezi Atina'da ve Yunanlı üyeden oluşmak üzere iki şubeyi içerecektir. Her şubenin iki üyesi bulunacaktır. Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Dışişleri Bakanlığı ile anlaşarak Türk şubesinin üyesini ve

Yunan Eğitim Bakanlığı, Yunan Dışişleri Bakanlığı ile anlaşarak Yunan şubesinin üyesini atayacaktır.

Her liste, onay için diplomatik yolla diğer Akid Hükümete sunulacaktır.

Madde — 17

Karma sürekli komisyon her kez gerektiğinde ve yılda en az bir kez, sıra ile Türkiye'de ve Yunanistan'da genel heyet halinde toplanacaktır. Bu toplantılarda komisyonlar, başkentinde toplantının yapılacağı ülkenin hükümeti tarafından atanacak beşinci bir üye ile tamamlanacaktır.

Madde — 18

1 — Karma komisyonun başlıca görevlerinden biri, bir genel heyet toplantısı sırasında, işbu Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin ayrıntılı önerilerde bulunmak olacaktır. Akid Hükümetlerin onayından sonra, bu öneriler işbu Anlaşmayı ekleneyecek bir ek halinde toplanacaktır. Akid Hükümetlerin onayı nota teatisi suretiyle tebliğ edilecektir.

2 — Bundan sonra, Karma Komisyon Anlaşmanın işleyişini inceleyecek ve ekte yapılması zorunlu görülecek her türlü değişikliği Akid Hükümlere önerecektir.

3 — Sürekli Karma Komisyon toplantıları arasında ekte değişiklik yapılması, şubelerden her biri tarafından diğer şubenin izniyle önenebilecektir.

4 — Ekte yapılacak değişiklik, Akid Hükümetlerin onayından sonra yürürlüğe girecektir. Bu onay nota teatisi suretiyle tebliğ edilecektir.

Madde — 19

Her Akid Hükümet, işbu Anlaşmanın uygulama alanına giren hükümlerin yerine getirilmesine yardım edecek kuruluşlar veya kişileri atamak olanağına sahip olacaktır.

Madde — 20

İşbu Anlaşma onaylanacak onay belgeleri Atina'da teatisinden 15 gün sonra yürürlüğe girecektir.

Madde — 21

İşbu Anlaşma, en az beş yıl süreyle yürürlükte kalacaktır. Bundan sonra ve işbu sürenin sona ermesinden en az altı ay önce Akid Hükümetlerden biri tarafından feshedilmedikçe Akid Taraflardan biri-

nin feshi ihbar ettiği tarihi izleyecek altı aylık sürenin sona ermesine kadar yürürlükte kalacaktır.

Yukarıdaki hükümleri onaylayan aşağıda imzaları bulunan temsilciler işbu Anlaşmayı imzaladılar ve mühürlədiler.

20 Nisan 1951 tarihinde, Ankara'da iki örnek olarak düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti
adına

Yunanistan Krallık Hükümeti
adına

Faîk Zihni Akdur

Alexandre Contoumas

EK: 2

(Gayri resmî tercümedir)

**BATI TRAKYA TÜRK AZINLIK VE İSTANBUL'DAKİ RUM
AZINLIK OKULLARINDA KARŞILIKLI OLARAK
GÖREVLENDİRİLECEK KONTENJAN ÖĞRETMENLERİ
HAKKINDA TEATİ EDİLEN NOTALAR**

TÜRKİYE'DEKİ
YUNANİSTAN BÜYÜKELÇİLİĞİ

2526 D/3

Ankara, 10 Kasım 1952

Aziz Dostum,

Değerli zamanınızı almamak amacıyla, geveze olmayan önümdeki kalemime başvurdum.

Yine, azınlıklarımız ve bilhassa, Batı Trakya azınlık okulları için Türkiye'den gönderilecek 25 ilkokul öğretmeninin durumu sözkonusudur.

Hükümetim, buradaki dostlarımin talebine yaklaşımına gösterilen özeni takdir edildiğine inanmak istemektedir.

İlk olarak, Yabancı uyruklu ilkokul öğretmenleri, azınlık okullarına kabul edilmemektedir. Atina Hükümeti, çoğu kez «Yönetmeliği» koruyucu rollerinde fazla yetenekli olan «ilgili servislerinin» direnişini büyük güçlüklerle kırdı.

Sonuçta uzlaş, özde çok akılcı olan aşağıda belirtilen, şartları esas olmak üzere sağlandı :

1. İlkokul öğretmenlerinin Azınlık okullarına atanması Trakya Genel Valisi tarafından yapılacak ve bu okullarda Yunanca okutulan dersler için azınlıktan olmayan en az bir Yunan uyruklu öğretmen görev yapacaktır.

2. İlkokul öğretmenlerinin meslekî diplomaları bizim Milli Eğitim Bakanlığımızın kontrolüne sunulacaktır.

3. Türk ilkokul öğretmenleri azınlık okullarında yöneticilik görevleri talep etmeyeceklerdir .

4. Oturma izinleri bir yıl geçerli olacak ve her yıl sonunda yenilenmesi gerekecektir.

Türkiye'den gönderilen Türk uyruklu öğretmenlerin çalışmasına yukarıdaki şartlarda izin verilmektedir. Karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, Hükümetim gereken değişikliği yapma yetkisini ve İstanbul'daki Rum azınlık okulları için benzer bir uygulamadan yararlanma hakkını saklı tutmak arzusuyla, Hükümetinizin yukarıdaki hususlara ilişkin kararını iki kelimeyle bana bildirirseniz memnun olurum.

Saygılarımı sunarım.

Alexandre Contoumas
Yunanistan Büyükelçisi

Ekselâns
Sayın Nuri Birgi
Genel Sekreter Yardımcısı
Dışişleri Bakanlığı
Ankara

EK 3: FOTOĞRAFLAR

Resim 1: Fotoğrafta üç ülkenin Dışışleri Bakanları Balkan Anlaşmasını imzaladıktan sonra beraber yer almaktadır.⁴²³

Resim 2: Karikatürde iki ülke arasındaki balık avlama sorununun çözüme kavuşmasının neticesi mizahi açıdan resmedilmiştir.⁴²⁴

⁴²³ To Vima, 1/3/1953.

⁴²⁴ To Vima, 15/6/1952.

Δύο φωτογραφίες από την διέλευση των Βασιλέων της Ελλάδας εκ του τουρκικού εδάφους κατά την τελευταία περιόδειαν του Βασιλικού ζεύγους εις την Δυτικήν Θράκην. Ἀριστερά οἱ Βασίλεις εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀδριανουπόλεως. Πλησίον τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης ὁ νομάρχης Ἀδριανουπόλεως κ. Ἐμίν. Δεξιά ἡ Βασίλισσα ἐν μέσῳ Τουρκισσῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Resim 3: Kral ve Kraliçe'nin Türkiye topraklarından geçerken yapmış olduğu ziyarete ait iki fotoğraf. Solda Kral, Edirne (Karaağaç) tren istasyonunda, yanında Kraliçe Frederika ve Edirne Valisi Emin Akıncı, sağda, Kraliçe Edirne'de Türklerin arasında yer almaktadır.⁴²⁵

⁴²⁵ Ta Nea, 5/2/1951.

Resim 4: Fotoğrafta Vali ve heyetimiz Türk-Yunan Dostluk Derneğinin resepsiyonunda yer almaktadır.⁴²⁶

Resim 5: Fotoğrafta Yunanistan Başbakanı, Türkiye Büyükelçisi ve Türk Subayları ile Pire limanındaki Kruvazörün önünde yer almaktadır.⁴²⁷

⁴²⁶ Akşam, 31/3/1952.

⁴²⁷ Ta Nea, 16/11/1950.

Τὰ μέλη τῆς νέας τουρκικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἡ ὁποία ἐφθά-
σε χθὲς εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ λάβῃ γνῶσιν τῆς ὀργανώσεως καὶ
ἐν γένει ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ

Resim 6: Fotoğrafta Atina'ya gelen ikinci Türk askeri heyeti üyeleri yer almaktadır.⁴²⁸

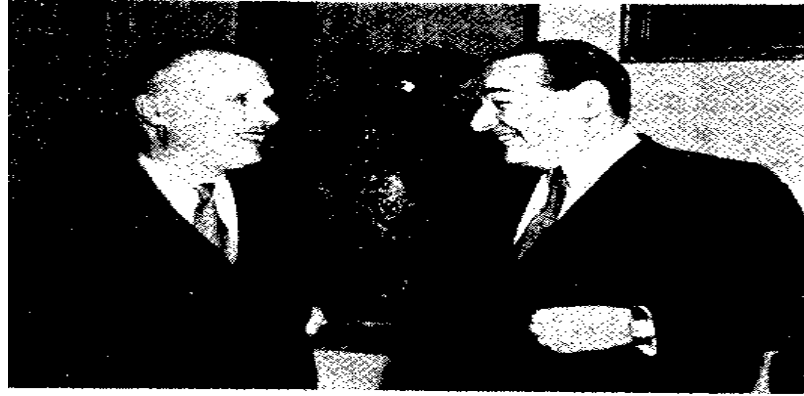

Ὁ Πρόεδρος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κ. Τζεζάλ Μπαγιάρ καὶ ὁ
Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Βενιζέλος ἀνταλλάσ-
σουν θερμὴν χειραψίαν κατὰ τὴν συνάντησιν των

Resim 7: Fotoğrafta Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Yunan Hükümeti Başkan Yardımcısı Venizelos görüşmesinde samimi şekilde tokalaşırken yer almaktadır.⁴²⁹

⁴²⁸ Ta Nea, 19/6/1951.

⁴²⁹ Ta Nea, 4/2/1952.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἐγκάρδιαν συνομιλίαν μὲ τὸν Τούρκον πρωθυπουργὸν κ. Μεντέρες

Resim 8: Fotoğrafta Venizelos, Türkiye Başbakanı Menderes ile samimi sohbette yer almaktadır.⁴³⁰

Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Σοφ. Βενιζέλος κατὰ τὴν ἐξοίειν του εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Ἀριστερά του διακρίνεται ὁ Νομάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ ὁποῖος τὸν ὑπεδέχθη.

Resim 9: Fotoğrafta Sofokles Venizelos, İstanbul'da Belediye Başkanı ile yer almaktadır.⁴³¹

⁴³⁰ To Vima, 3/2/1952.

⁴³¹ To Vima, 1/2/1952.

Δύο εικόνες από το ταξίδι του αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως κ. Βενιζέλου. 'Αριστερά: 'Ο κ. Βενιζέλος κατερχόμενος του αεροπλάνου κατά την γρήγορήν άφιξίν του και δεξιά ό κ. Βενιζέλος συνομιλῶν μετά του 'Οικουμενικού Πατριάρχου κ. 'Αθηνάγορα.

Resim 10: Yunan Hükümeti Başkan Yardımcısı Venizelos'un ziyaretinden iki fotoğraf. Solda, Venizelos İstanbul'a varışında uçağın önünde; sağda da Patrik Athenagoras ile konuşurken yer almaktadır.⁴³²

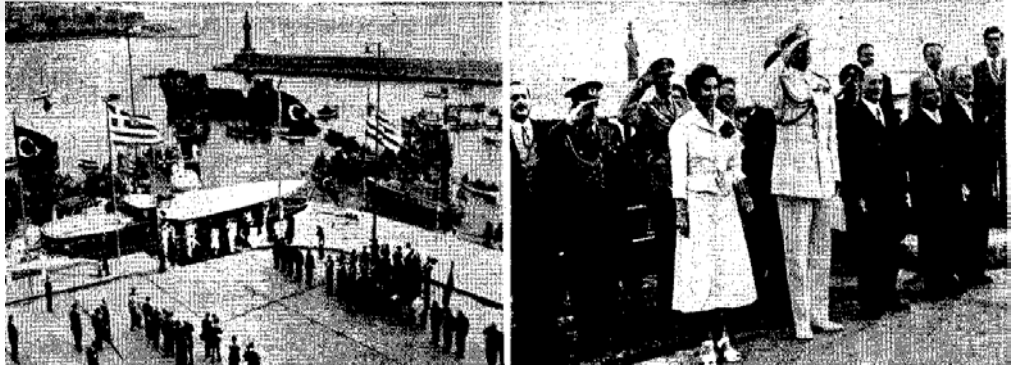
Resim 11: Fotoğrafta Başbakan Adnan Menderes ile Fuat Köprülü Pire limanında, kendilerini karşılayan Yunan Başbakan Vekili ve Dışişleri Bakanı Venizelos ile yer almaktadır.⁴³³

⁴³² To Vima, 6/2/1952.

⁴³³ Akşam, 27/4/1952.

Resim 12: Fotoğrafta Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Köprülü, rahatsız olan Yunanistan Başbakanı Plastiras'ı evinde ziyaretinde yer almaktadır.⁴³⁴

Resim 13: Soldaki fotoğrafta Yunan Kral ve Kraliçesinin Haydarpaşa limanına inişleri, sağdaki fotoğrafta ise Kral ve Kraliçe, iki ülkenin milli marşları eşliğinde Dışişleri Bakanı Köprülü ve İstanbul Valisi Gökay ile yer almaktadır.⁴³⁵

⁴³⁴ Akşam, 2/5/1952.

⁴³⁵ To Vima, 10/6/1952.

Resim 14: Fotoğrafta Yunan Kral ve Kraliçesi Çankaya Köşkünde Celal Bayar ile sohbette yer almaktadır.⁴³⁶

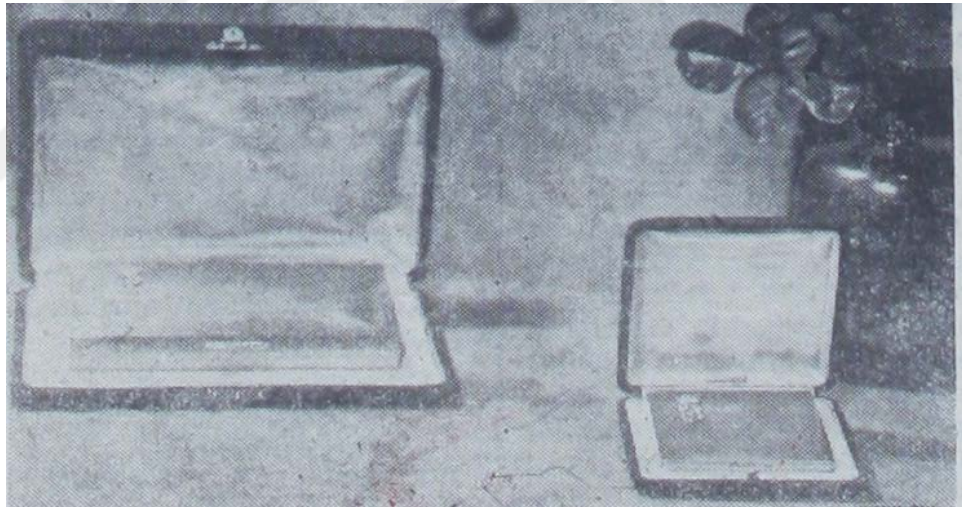
Resim 15: Fotoğrafta Kral ve Kraliçe, Ankara'da trenden indikten sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve diğer resmi kişiler tarafından karşılanırken yer almaktadır.⁴³⁷

⁴³⁶ Akşam, 11/6/1952.

⁴³⁷ To Vima, 11/6/1952.

Resim 16: Fotoğrafta Yunan Kralı ve Kraliçesi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile birlikte Dolmabahçe Sarayına girerken yer almaktadır.⁴³⁸

Resim 17: Fotoğrafta Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunan Kral ve Kraliçesine hediye verilecek altın sigara kutusu ve pudralık yer almaktadır.⁴³⁹

⁴³⁸ Akşam, 14/6/1952.

⁴³⁹ Akşam, 14/6/1952.

Resim 18: Fotoğrafta, Celal Bayar'ın Yunanistan seyahati nedeniyle yapılan hazırlıklarda Atina sokaklarında her yerin Türk-Yunan bayraklarıyla donatıldığı görülmektedir.⁴⁴⁰

⁴⁴⁰ Ta Nea, 24/11/1952.

Resim 19: Fotoğrafta, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Kral Pavlos, Atina sokaklarında halkın yoğun ilgisi altında saraya doğru ilerlerken yer almaktadır.⁴⁴¹

Resim 20: Fotoğrafta Cumhurbaşkanı'nı milli kıyafetlerle ve Türk-Yunan bayraklarıyla taşıyan Yunan kızlar yer almaktadır.⁴⁴²

⁴⁴¹ Akşam, 28/11/1952.

⁴⁴² Akşam, 28/11/1952.

Resim 21: Fotoğrafta Celal Bayar’a Atina şehri fahri hemşerilik ünvanı verilmektedir.⁴⁴³

⁴⁴³ Akşam, 29/11/1952.

Resim 22: Fotoğrafta Celal Bayar, kızı ile birlikte Selanik'te Kemal Atatürk'ün doğduğu evde yer almaktadır.⁴⁴⁴

⁴⁴⁴ Ta Nea, 3/12/1952.

Resim 23: Fotoğrafta Türk-Yunan dostluğuyla ilgili bir karikatür yer almaktadır.⁴⁴⁵

⁴⁴⁵ Ta Nea, 1/12/1952.